

విష్ణుస్వామి పూజాగ్రంథం

25

శ్రీ పాతక మహాభగవతమనసు అనుష్ఠాని
అంబాంబా సుధాధరం

ఎమెస్కో వచన మహాభాగవతం

(రెండవ సంపుటం)

శ్రీ పోతన మహాభాగవతమునకు తీసుకృతి

అయినంపూడి గురునాథరావు

శ్రీ డి. సి. ఎ. గావిదే
సుందరయ్య & కో. శ్రీధరానతి
బహుళరిశిక్షణ

M...

259

యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ

మచిలీపట్నం - సికింద్రాబాద్

EMESCO VACHANA MAHA BHAGATAM.2

As retold by

Sri AYINAMPUDI GURUNATHA RAO

First Edition :

March 1985

294-5925

Publishers

M SESHACHALAM & Co

Machilipatnam - Secunderabad - 3C - 13207

Printers

PUSHPA PRINTERS,

Tilak nagar, Hyderabad

Hyderabad-500 044.

Distributors :

ANDHRA PRADESH BOOK DISTRIBUTORS,

3237, Rashtrapati Road Secunderabad-500 003

Price . Rs. 15.00

మ హా భా గ వ తం

(చతుర్థ స్కంధం)

సూతుడు శౌనకాది మహర్షుల నుదేశించి, “ముసిండులారా! ప్రాయోవ విష్ణుడైయున్న వరీషిన్న రేండునకు శుకమహర్షి విదురునకు మైత్రేయు డింకే మని చెప్పాడో చెపుతాను వినండి” అని ఇలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు:

‘స్వాయంభువునకు శతరూపవలన ఆకూతి దేవమాతి ప్రనూతి అను మువ్వురు కూతుళ్ళు; ప్రీయవతుడు ఉత్తానపాదుడు అను ఇర్వురు కొడుకులూ కలిగారు. ఆయన ఆకూతిని తనకు బహుసంతానం కావాలనే కాంక్షతో పుత్రికా ధర్మం¹ అవలంబించి, రుచి ప్రజావతికి ఇచ్చి పెండ్లి చేశాడు అందుకు శతరూప కూడా అంగీకరించింది.

రుచి ప్రజావతి బ్రహ్మ వర్చస్వి గుణ గరిష్ఠుడు. ఏకాగ్ర చిత్తంలో శ్రీహరిని ఆరాధించడం చేత ఆకూతి యందు శ్రీహర్ అంశం వలన యజ్ఞాదనే కొడుకూ, లక్ష్మీదేవి అంశంలో దక్షిణ అనే కూతురూ జన్మించారు. స్వాయంభువుడు యజ్ఞాని తన ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళాడు దక్షిణను రుచి ప్రజా వతి తన వద్దనే వుంచుకున్నాడు. కాలక్రమంలో దక్షిణ యేజ్ఞాణి వతిగా వరించి వివాహం చేసుకుంది. వారు ఆదిదంపతులు కాబట్టి ఆ వివాహం నిషిద్ధం కాలేదు.

1 ‘పుత్రికా ధర్మం’ అంటే. ‘ఓయీ నాకు పుత్రసంతానం లేదు. సౌలంకృతయైన కన్యను నీకిచ్చి వివాహం చేస్తున్నాను ఈమె యందు పుత్రుడు జనిస్తే అతణ్ణి నేను పుత్రునిగా స్వీకరిస్తాను అని వాణ్ణియమ పూర్వకంగా చేసిన కన్యాదానం అయితే, స్వాయంభువునకు పుత్రులున్నారు గదా! ఇదేమిటి?’ అంటే - తనకు పుత్రులున్నా, బహుపుత్రులు కావాలనే కోర్కెతో ఇలా ఆకూతిని రుచికి ఇచ్చి కన్యాదానం చేశాడు అంచేత ఇందులో దోషంలేదని విజ్ఞుల అభిమతం.

ఆ దంపతులకు యమనామధేయులైన పండ్లెండు మంది దేవతలు కలిగారు. తోషుడు, ప్రతోషుడు, సంతోషుడు, భద్రుడు, శాంతి ఇదస్పతి, ఇర్ముడు, కవి షిభువు, వహ్ని, సుదేవుడు రోచనుడు అను పేర్లతో వారు ప్రసిద్ధులయ్యారు. వారూ మరీచి మొదలైన ఋషిశిష్యులూ, నారాయణాంశ సంభూతులైన యజ్ఞాదు దేవేంద్రుడూ, లేజోరువ సంపన్నులైన ప్రియ ప్రతోత్తానపాదులూ - వారి పుత్ర పౌత్రాదులూ ఆ మన్వంతరంలో పరిపాలించారు.

స్వాయంభువమనువు రెండవ కూతురు దేవహూతికర్ణముని వివాహమాడింది. వారి సంతానం కూడా తామర తంపరగా పెరిగింది. ఆ విషయం నీకు ఇంతకు పూర్వమే చెప్పియుంటిని కదా! ఇక ఆతని మూడవ కుమార్తె ప్రసూతి బ్రహ్మ పుత్రుడగు దక్షప్రజాపతిని పెండ్లి యాడింది. వారికి జనించిన సంతానం ముల్లోకాల్లో విస్తృతమైంది కర్ణమప్రజాపతి పుత్రికలు తొమ్మిదుగురు బ్రహ్మర్షులను వివాహమాడటం కూడా తెలుసుగదా! ఇక వారి సంతాన పరంపరను వివరిస్తాను విను.

కర్ణమప్రజాపతి సంతతి

మరీచికి కర్ణమాత్మజమైన కళ వలన కళ్యపుడను కొడుకున్నూ, పూర్ణిమ యను కూతురున్నూ జన్మించారు. వారికి పుట్టిన సంతానంతో లోకాలన్నీ నిండిపోయాయి పూర్ణిమ దేవకుల్య అనే కుమార్తెనూ, విరజాదనే కుమారునీ కన్నది ఆ దేవకుల్యయే జన్మాంతరంలో శ్రీహరి బాణాంబువుల సుండి జన్మించిన గంగ

కర్ణముని రెండవ కూతురు అత్రి మహర్షిని వివాహమాడింది. వారికి నారాయణాంశం వలన దత్తాత్రేయుడు, శివాంశం వలన గుర్వానుడు, బ్రహ్మాంశం వలన చంద్రుడు జన్మించారు—'

అని మైత్రేయుడు అనేనరికి విదురుడూ, మునీంద్రా! నృష్టి సీతలయ కారకులైన బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు ఏ కారణం చేత అత్రి మహాముని యింట అననూయ కరువున పుట్టారు? అని అడిగేనరికి మైత్రేయుడిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు:

'బ్రహ్మ యాజ్ఞానుసారం అత్రిమహర్షి సంతానేచ్ఛతో భార్యాసమేతుడై ఋక్ష మనెడి కులవర్సరం మీద తపస్సు చెయ్యడానికి వెళ్ళాడు. అతడు నిర్వింధ్యా నదీతీరాన నానావిధ వృక్ష వంకులతో మనోహరంగా వున్న కాంతారంలో ద్వంద్వాతీతుడై ప్రాణనియమంతో ఒంటికాలిపై నిలిచి వాయు భక్షణం చేస్తూ నూలు దివ్య వర్షరాలు దారుణ తపం చేశాడు చిక్కి

శల్యమై పోయాడు. అలా తపస్సు చేస్తూ ఆ మహర్షి తన మనస్సులో జగదీశ్వరుడైన దేవదేవుని వంటి కుమారుడు కలగాలని వాంఛించాడు.

అపుడాతని శిరస్సునుండి తపోవహ్ని బయలుదేరింది. ఆ అగ్నికి ముల్లోకాలూ తప్తమయ్యేనరికి బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులూ, మనులూ, సురలూ, సిద్ధులూ, సాధ్యులూ అవ్వరోగణం వెంటరాగా అత్రిమహర్షి ఆశ్రమ ప్రాంతానికి వచ్చారు. భార్యానహితులై అలావచ్చిన త్రిమూర్తులను జూచి అత్రిమహర్షి అమృతానందం చెందాడు వారికి సాష్టాంగ దండప్రణామం చేశాడు పుష్పాంజలి పుటించాడు చేతులు జోడించి నమస్కరించాడు. దుర్నిరీక్షమైన వారి లేజస్సు చూడలేక కనులు మూసుకొని, వారి చరణ కమలములందు మనస్సును నిల్పి, మృదు చదుర వాక్కులతో ఇలా సన్నుతించాడు.

మహనీయులారా! వ్రతీ కల్పంలోనూ లోకాలను నృజించి పెంచి, లయం చేయడానికి మాయామయములైన సత్వరజస్తమోగుణాల నాశ్రయించి బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాఖ్యలతో వ్యవహరించే మీ పాదకమలాలకు నా అభినందనాలు సంతానకాంక్షతో నేను నా మనస్సులో జగదీశ్వర నాముఖ్యత సంగమించాను అలాంటప్పుడు మానవులకు మనోభిగమ్యులుకూడా కాని మీరు మువ్వరూ ఇలా నా యెదుట ప్రత్యక్షమవడం ఆశ్చర్యకరంగా వుంది అనేనరికి వారు అత్రిమహర్షికి ఇలా అన్నారు :

మునీంద్రా మేము ముగ్ధురంగా గోచరించినా మాకు భేదం లేదు. నీవు నీ మనస్సులో జగదీశ్వరుని ద్యానించావు మేము మువ్వరమూ కలిసే జగత్పాలన చేస్తూ వుంటాము. నీ మనోవాంఛ నెరవేరుతుంది మా మువ్వరి అంశాలలో నీకు మువ్వరు కొడుకులు పుట్టి, నీకు లోకవిఖ్యాతి కల్పిస్తారు అని వరమిచ్చి మునిచేత సంపూజితులై అంతర్నిరులయ్యారు.

ఆ దంపతులకు అలాగే బ్రహ్మదేవుని అంశంలో చంద్రుడు, శ్రీహరి అంశంలో దత్తాత్రేయుడు, మహేశ్వరుని అంశంలో దుర్వాసుడూ జన్మించారు ఆ మువ్వరూ అనవద్యచరిత్రులు; పరమపావనులు.

అంగిరసునకు శ్రద్ధ యందు మహా సౌందర్యవతులైన నలుగురు కుమార్తెలు జన్మించారు నీనీవాల్లి, కుహపు రాక అనుమతి అను పేర్లతో వారు విఖ్యాతి చెందారు ఆ నలుగురు కుమార్తెలకాక ఆ దంపతులకు భగవత్తుల్యూ, బ్రహ్మసింధులూ అయిన ఉచద్యుడూ, బృహస్పతి అను ఇవ్వరు కొడుకులు కూడా పుట్టారు.

పులస్త్యునకు హవిర్దుక్కు అను ఒక బార్యయందు అగస్త్యుడు జన్మించాడు ఆ అగస్త్యుడే జన్మాంతరంలో జరరాగ్ని రూపంలో ప్రవర్తించాడు.

ఆ దంపతులకు యమనామధేయులైన పండ్లెండు మంది దేవతలు కలిగారు. తోపుడు, ప్రతోపుడు, సంతోపుడు, భద్రుడు, శాంతి ఇదస్యతి, ఇద్ముడు, కవి, ఓతువు, వహ్ని, సుదేవుడు రోచనుడు అను పేర్లతో వారు ప్రసిద్ధులయ్యారు. వారు, మరీచి మొదలైన ఋషీశ్వరులూ నారాయణాంశ సంభూతులైన యజ్ఞుడు దేవేంద్రుడూ, తేజోరూప సంపన్నులైన ప్రియ ప్రతోత్తానపాదులూ - వారి పుత్ర పౌత్రులూ ఆ మన్వంతరంలో పరిపాలించారు.

స్వాయంభువమనువు రెండవ కూతురు దేవహూతికర్తముని వివాహమాడింది. వారి సంతానం కూడా తామర తంపరగా పెరిగింది. ఆ విషయం నీకు ఇంతకు పూర్వమే చెప్పియుంటిని కదా! ఇక అతని మూడవ కుమార్తె ప్రహూతి బ్రహ్మ పుత్రుడగు దక్షప్రజాపతిని పెండ్లియాడింది. వారికి జన్మించిన సంతానం ముల్లోకాల్లో విస్తృతమైంది. కర్తముప్రజాపతి పుత్రికలు తొమ్మిదిగురు బ్రహ్మర్షులను వివాహమాడటం కూడా తెలుసుగదా! ఇక వారి సంతాన పరంపరను వివరిస్తాను విను.

కర్తము ప్రజాపతి సంతతి

మరీచికి కర్తమార్మకమైన కళ వలన కళ్యపుడను కొడుకున్నూ, పూర్తిమ యను కూతురున్నూ జన్మించారు. వారికి పుట్టిన సంతానంలో తోకాండ్లీ నిండిపోయాయి. పూర్తిమ దేవకుల్య అనే కుమార్తెనూ, విరజాడనే కుమారుని కన్పడి ఆ దేవకుల్యయే జన్మాంతరంలో శ్రీహరి బాణాంబువుల సుండి జన్మించిన గంగ

కర్తముని రెండవ కూతురు అత్రి మహర్షిని వివాహమాడింది. వారికి నారాయణాంశం వలన దత్తాత్రేయుడు, శివాంశం వలన గుర్వానుడు, బ్రహ్మాంశం వలన చంద్రుడు జన్మించారు—

అని మైత్రేయుడు అనేసరికి విదురుడు, మునీంద్రా! నృప్తి స్థితిలయ కారకులైన బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు ఏ కారణం చేత అత్రి మహాముని యింట అననూయ కడుపున పుట్టారు? అని అడిగేసరికి మైత్రేయుడిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు:

‘బ్రహ్మ యజ్ఞానుసారం అత్రిమహర్షి సంతానేచ్ఛతో భార్యాసమేతురై ఋష మనెడి కులవర్చరం మీద తవస్సు చెయ్యడానికి వెళ్ళాడు. అవట నిర్వింద్యా నదీతీరాన నానావిధ వృక్ష పంక్తులతో మనోహరంగా వున్న కాంతారంలో ద్వంద్వాతీతురై ప్రాణనియమంతో ఒంటికాలిపై నిలిచి వాయు తక్షణం చేస్తూ నూలు దివ్య వర్షురాలు దారుణ తపం చేశాడు చిక్క-

శల్యమై పోయాడు. అలా తనన్ను చేస్తూ ఆ మహర్షి తన మనస్సులో జగదీశ్వరుడైన దేవదేవుని వంటి కుమారుడు కలగాలని వాంఛించాడు.

అపుడతని శిరస్సునుండి తపోవహ్ని బయలుదేరింది. ఆ అగ్నికి ముల్లోకాలూ తప్తమయ్యేనరికి బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులూ, మనులూ, సురలూ, సిద్ధులూ సాధ్యులూ అవ్వరోగణం వెంటరాగా అత్రిమహర్షి ఆశ్రమ ప్రాంతానికి వచ్చాడు. భార్యానహతులై అలావచ్చిన త్రిమూర్తులను జూచి అత్రిమహర్షి అమఁదానందం చెందాడు వారికి సాష్టాంగ దండప్రణామం చేశాడు పుష్పాంజలి ఘటించాడు. చేతులు జోడించి నమస్కరించాడు. దుర్నిరీక్షమైన వారి శేషస్సు చూడలేక కనులు మూసుకొని వారి చరణ కమలములందు మనస్సును నిల్పి, మృదు చదుర వాక్కులతో ఇలా నన్ను త్రించాడు

మహానీయులారా! వ్రతీ కల్పంలోనూ లోకాలను సృజించి పెంచి, లయం చేయడానికి మాయామయములైన సత్యతత్వసమోగుజాల నాశ్రయించి బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాఖ్యలతో వ్యవహరించెడి మీ పాదకమలాలకు నా అభిషేకనాలు. సంతానకాంక్షతో నేను నా మనస్సులో జగదీశ్వర నాముట్టే సంస్కరించాను అలాంటప్పుడు మానవులకు మనోభిగమ్యులుకూడా కాని మీరు మువ్వరూ ఇలా నా యెదుట ప్రత్యక్షమవడం ఆశ్చర్యకరంగా వుంది' అనేనరికి వారు అత్రిమహర్షికి ఇలా అన్నారు :

'మునీంద్రా మేము ముగ్గురంగా గోచరించినా మాకు భేదం లేదు. నీవు నీ మనస్సులో జగదీశ్వరుని ధ్యానించావు మేము మువ్వరమూ కలిసే జగత్పాలనం చేస్తూ వుంటాము నీ మనోవాంఛ నెరవేడకు. ది మా మువ్వరి అంశాలలో నీకు మువ్వరు కొడుకులు పుట్టి, నీకు లోకవిఖ్యాతి కల్పిస్తారు' అని వరమిచ్చి మునిచేత సంపూజితులై అంతర్లీతులయ్యారు.

ఆ దంపతులకు అలాగే బ్రహ్మదేవుని అంశంలో చంద్రుడు, శ్రీహరి అంశంలో దత్తాత్రేయుడు మహేశ్వరుని అంశంలో దుర్వాసుడూ జన్మించారు ఆ మువ్వరూ అనవద్యచరిత్రలు. పరమపావనులు

అంగిరసునకు శ్రద్ధ యందు మహా సౌందర్యవతులైన నల్వరు కుమార్తెలు జన్మించారు. నీనివాళి, కుహువు, రాక అనుమతి అను పేర్లతో వారు విఖ్యాతి చెందారు ఆ నలుగురు కుమార్తెలేకాక ఆ దంపతులకు భగవత్తుల్యులూ, బ్రహ్మగిష్టులూ అయిన ఉపద్యుడూ, బృహస్పతి అను ఇద్దరు కొడుకులు కూడా పుట్టారు.

పులస్త్యునకు హవిర్దుక్కు అను ఒక బార్యయందు అగస్త్యుడు జన్మించాడు ఆ అగస్త్యుడే జన్మాంతరంలో జరరాగ్ని రూపంలో ప్రవర్తించాడు.

పులస్త్యునకు విశ్రవసుడనే ముఠో కొడుకు కూడా పుట్టాడు. ఆ విశ్రవసునకు ఇలవీల యను భార్యవలన కుబేరుడు; కైకనీ యను నామెవలన రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులు కలిగారు

పులహనకు నిజాంగనయైన గతియందు కర్మశ్రేష్ఠుడు వరీయాంసుడు సహిష్ణుడు అను మువ్వరు పుత్రులుదయించారు

క్రతువునకు క్రియయను నామెవలన బ్రహ్మలేజస్కులైన వాలఖిల్యాది మహామునులు అఱువదివేలమంది కలిగారు

వశిష్ఠునకు ఊర్జ యను నామెవలన చిత్రకేతుడు సురోచి, విరజుడు, మిత్రుడు, ఉల్పాణుడు వసుభృద్వానుడు, ద్యుమంతుడు అను నప్తరులున్నా; ముఠో భార్యవలన శక్తి మొదలైన పుత్రులనేకులు ఉదయించారు

అధర్వనుకు చిత్తి యను భార్య యందు దృఢవ్రతుడు అశ్వశిర స్కుడూ అయిన దధ్యుంచు దనెడి కొడుకు పుట్టాడు

భృగుమహర్షికి భ్యాతి యను పర్నియందు చాత విచాత అను ఇద్దఱు కొడుకులూ, భగవత్పరాయణ యైన శ్రీ యను కన్యకా జన్మించారు ఆ చాత్య, విచాత్యలు మేరువు కుమార్తెలైన ఆయతి, నియతి అనువారిని వివాహమాడి మృకండుడు ప్రాణుడు అనెడి కొడుకులను కన్నారు. మృకండుని కుమారుడు మార్కండేయుడు ప్రాణుని కొడుకు వేదశిరుడు. భృగువునకు ఉశను యను ముఠో కన్యయందు కపి యనువాడు పుట్టాడు.

ఈ రీతిగా కర్ణమ దుహితలైన తౌమ్మండుగురి వలన కలిగిన సంతాన వరంవరలో లోకాలన్నీ నిండిపోయాయి ఇప్పుడు నీకు కర్ణమ దుహితృనంతాన వ్రకాదం చెప్పాను ఇది వింటే పాపక్షయం కలుగుతుంది. ఇక దక్షవ్రజావతి వంశక్రమం చెపుతాను విను.

దక్ష వ్రజావతి సంతతి

మనువు తృతీయ పుత్రికయయిన వ్రసూతి యందు బ్రహ్మసూనుడగు దక్షవ్రజావతికి పదునాఱుగురు పుత్రికలు పుట్టారు. వారిలో శ్రద్ధ మైత్రి, దయ, శాంతి తుష్టి పుషి, క్రియ ఉన్నతి బుద్ధి, మేధ, తితిక్ష హి, మూర్తి అను పదమువ్వురు కన్యలను దక్షుడు ధర్మపున కిచ్చాడు మిగిలిన మువ్వరిలో స్వాహా అను నామెను అగ్నికి, స్వధయను కన్యను పితృదేవ తలకు కడపటి కుమార్తె సలిని శివునకు ఇచ్చాడు

ధర్మని భార్యల్లో శ్రద్ధవలన శ్రుతం,¹ మైత్రివలన ప్రసాదం, దయ వలన భయం, శాంతి వలన సుఖం తుష్టి వలన ముదం, పుష్టివలన స్మయం,² క్రియ వలన యోగం ఉన్నతి వలన శేషం, హి వలన ప్రళయం³ అనేది సంతతి కలిగింది. శ్రుత ప్రసాదాదులు ఆయా అభిమాని దేవతలని గ్రహించాలి.

ఇక ధర్మనకు వదనూదవ భార్యయైన మూర్తివలన నరనారాయణ ఋషులు జనించారు. వారు జనించినపుడు లోకాలన్నీ ప్రసన్నమయ్యాయి. వాయువు మందగమనంతో అనుకూలంగా వీచింది. దిక్కులు విశదమయ్యాయి దివ్యదుందుభులు మ్రోగాయి సముద్రాలు నిశ్చలంగా వున్నాయి. నదులు నిండుగా ప్రవహించాయి. గంధర్వులు మధురంగా గానం చేశారు అచ్చరలు లాస్యం⁴ చేశారు.

అప్పుడు బ్రహ్మాది దేవతలు ఆ మహానుభావులను దర్శించి, ఆకాశంలో గంధర్వనగరంలాగా స్వీయ మాయా బలంతో విశ్వాన్ని తన ఆత్మలో విరచించి దానిని ప్రకాశింపజేయడానికి ముని రూపంలో ఇలా జన్మించిన వరమ పురుషా నీకు నూ ప్రణామాలు లోకంలో దుష్కర్మలు జరగకుండా చూడేందుకు సత్త్వగుణంతో మమ్ము సృజించిన దేవదేవా! లక్ష్మీనివాసమై అరవిందం⁵ యొక్క కాంతిని తిరస్కరించెడి నీకృపాపాంగ వీక్షణాలతో మమ్మల్ని చూడు' అని, సాక్షాత్తు భగవత్స్వరూపులైన ఆ నరనారాయణులను సన్నుతించేసరికి వారు మందస్మితంతో దేవగణాన్ని అభినందించి, తపశ్శర్యకై గంధ మాదనానికి వెళ్ళారు. ఆ నరనారాయణులే భూభారం తీర్చడానికి భూలోకంలో కురు యదు వంశాల్లో అర్జునుడు కృష్ణుడు అనే నామాలతో జన్మించారు

అగ్నికి స్వాహా దేవీయందు హుత భోజులగు పావకుడు, వవమానుడు, శుచి అను ముగ్గుగు కొడుకులు పుట్టారు. వారికి నలుబదియైదు మంది కొడుకులు జనించారు పితృ పితామహులతో కలిసి వారు నలుబది లొమ్మిదిమంది అయ్యారు బ్రహ్మవాదులు యజ్ఞ కర్మల్లో అగ్ని దేవతాకములై యిష్టులు ఆయా నామాలతో చేస్తారు. ఆ అగ్నులు-అగ్నిష్వాత్తులు, బర్హిషదులు, సౌమ్యులు, పితలు, అజ్యపులు, సాగ్నులు, నిరగ్నులు అని ఏడు విధాలు.

పితరులకు దాక్షాయణీయైన న్యధయందు వయున, దారిణి అను ఇద్దణు కన్యలు జన్మించారు వారు జ్ఞాన విజ్ఞాన పారంగతులు బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్టులు

¹ శాస్త్రం, వినికి ² గర్వం ³ అనునయం ⁴ సృత్యం.

⁵ తామర పువ్వు

దక్ష ప్రజాపతి కడపటి కూతురు సతి శివుని భార్య. ఆమె మహా పతి వ్రత. చాలాకాలం వరకు ఆమెకు సంతానం కలగలేదు. శివుని యెడల ద్వేష భావం వహించిన తన తండ్రి దక్షునిమీది కోపంతో యోగమార్గాన ఆమె శరీర త్యాగం చేసింది.-' అని మైత్రేయుడనేనరికి, విదురుడు విన్మయంలో, 'మునీంద్రా! ముట్లోకాలకూ పూజనీయుడైన శివునకూ, దక్షప్రజాపతికి విరోధం ఎందుకు వచ్చింది? వారీ వైరం కారణంగా సతీదేవి ప్రాణత్యాగం చెయ్యడం ఏమిటి? నాకు ఆ గాథ వివరంగా చెప్పండి' అని అర్థించేనరికి, మైత్రేయుడిలా చెప్పడం ప్రారంభించాడు

పూర్వం ఒకప్పుడు ప్రజాపతులు సత్రయాగం ఒకటి చేశారు. ఆ యాగం చూడటానికి మహర్షులూ దేవతలూ, బ్రహ్మ దేవుడూ, శివుడూ, అగ్ని మొదలైన వారందఱూ వచ్చారు. ఇంతలో దక్షప్రజాపతి అక్కడకు వచ్చే నరికి అందఱూలేవి ఆయనకు ప్రాంజలించారు బ్రహ్మ ఈశ్వరుడూ లేవ లేదు. దక్షప్రజాపతి వస్తూనే తన తండ్రియైన బ్రహ్మకు నమస్కరించి, నియతాననం మీద కూర్చున్నాడు. సదస్యుల పూజలందుకున్నాడు. కాని, అల్లుడైన ఈశ్వరుడు అందరితోపాటులేవి తనను గౌరవించలేదని అగ్రహించాడు కనుకొలకులనుండి నిప్పులు కురిపిస్తూ రోషంలో ఇలా అన్నాడు

'సతా నదులారా! మీరందఱూ నిశ్శబ్దంగా నేను చెప్పేది వినండి. మోహంతోగానీ మత్సర్యంతోగానీ నేను చెప్పడం లేదు ఇదుగో, ఈ మహేశ్వరుణ్ణి చూడండి ఇతడు దిక్పాలకుల కీర్తికి కళంకం తెచ్చాడు. ఇతనికి నీగులేదు. నజ్జనాచరిత మర్యాన్ని భంగించాడు సావిత్రితో సమానమైన నా కుమార్తెను ఈ వికటనేత్రునకిచ్చి అగ్నిసాక్షిగా పెండ్లి చేశాను. ఇతడు శిష్య భావం గుణించి లేచి నన్ను గౌరవించకపోతే పోనీ, నోటిమాటకేం కొఱత వచ్చింది?

'ఇతనికి ఉండడానికి ఇల్లులేదు. వల్లకాదు ఈతని నివాస భూమి కట్టుకునేందుకు బట్టలేదు. గజవర్మం ఇతని పరిధానం ఇక ఈతని చుట్టూ వుండేది భూతాలూ, ప్రేతాలున్నూ జుట్టు ఫిరియబోసుకొని మహాగ్రంగం వుంటాడు. అలాంటి వానికి శివుడు (శుభంకరుడు) అనే పేరు ఎలా వచ్చిందో వచ్చింది కాని, వా నవంగా ఇతడు ఆశివుడు. మర్యాద లేనివాడు ఎఱిగి యెఱిగి కూర్చున్నకు వేదాన్ని ఇచ్చినట్లు ఇతనికి నా కూతురును విధిప్రేరణతో ఇచ్చి వివాహం చేశాను'

తన మామ దక్షుడు ఇంతగా నిందించినా రుద్రుడు కిమ్మనలేదు. మౌనంగా వుండిపోయాడు అయినా, దక్షుడు శాంతించలేదు ఇంకా రెచ్చి పోయి "ఇతన్ని శపిస్తాను చూడండి" అని చేతిలో నీటిని గ్రహించి లేచి

“యజ్ఞాలో ఇంద్రుడూ, ఉపేంద్రుడూ మొదలైన దేవతలలో పాటు ఇతనికి ఇది మొదలు హవిస్సులో భాగం లేకుండుగాక!” అని శపించాడు.

ఇలా దమకు వలికిన వాక్యాలు నిందింపదగినవైనా అర్థాంతరంలో అవన్నీ భగవంతుడగు రుద్రుని యెడల స్తుతి వాక్యాలే కాగలవు. అయినా, నదస్సులందఱూ ఒక్కుమ్మడిగా దమని నిరసించేసరికి అతడు క్రోధోద్భవుడై ఆ యజ్ఞశాల విడిచి నిజానివాసానికి వెళ్ళిపోయాడు.

అప్పుడు శివుని ప్రమథగణాలకు అధిపతియైన నందికేశ్వరుడు దమని దురాలాపాలూ, అతడు శివుని కిచ్చిన శాపం విని, మహాగ్రుడై, కనులెఱ్ఱ వారగా “దమకు మానవ శరీరాన్నే శ్రేష్ఠంగా భావించి అప్రతి ద్రోహియైన భగవంతునందు భేద దర్శియై మహాపరాధం చేశాడు. కనుక, అతడు తత్వ విముఖుడై తుచ్ఛములైన గ్రామ్య సుఖాలను ఆశిస్తూ అర్థవాదాలైన వేదాల చేత బుద్ధిని కోల్పోయి, కర్మ తంత్రాన్ని విస్తృతం చేస్తాడు. ఆత్మ తత్వాన్ని మఱచి పశుప్రాయుడై స్త్రీలోలుడౌతాడు. అధికాలంలోనే మేషముఖుడౌతాడు, అని ప్రతిశాపం ఇచ్చి, “అంతేకాదు, గౌరీకుని తిరస్కరించిన దురాత్ముడగు దమని అనువర్తించే వారుకూడా జనన మరణాది దుఃఖాల పాలై, అర్థవాదాలైన వేదాదులందు రూపింపబడిన స్వర్గాది సుఖాలను కాంక్షించి కర్మానక్తులౌతారు. భిక్షాభిక్ష్య శూన్యులౌతారు శరీర పోషణం కోసం విద్యనభ్యశిస్తూ తపోవ్రతాలు ఆచరిస్తూ భౌతిక సుఖాలకోసం యాచక వృత్తి నవలంబిస్తారు” అని బ్రాహ్మణ జనాన్ని కూడా శపించేసరికి-

భృగుమహర్షి అగ్రహించి, “శివభక్తులూ వారి అనుచరులూ పాషండు లౌతారు సకల వర్ణాశ్రమాచారాలకు హేతుభూత, ననాతనమూ, నిత్యమూ, పూర్వ ఋషి సమ్మతమూ, శ్రీ విష్ణుమూలకమూ అయిన వేదాన్నీ విప్ర గణాన్నీ నిందించిన కారణంచేత ఏ శివదీక్షయందైనా శివుడు మధ్యమ పూజ్యుడే గాని అది పూజ్యుడు కాదు మీరందరూ భస్మం, జడలు, ఎముకలు రరించి మూడులై నష్టశౌచులై పాషాదులై చరిస్తారు” అని శపించాడు.

ఇలా వారు పరస్పరం శపించుకున్నా, భగవదనుగ్రహం కలవారవడం చేత ఎవరూ సశించలేదు అప్పుడు విమనస్కుడై ఈశ్వరుడు తన అనుచరులలో గూడి వెళ్ళిపోయాడు.

అనంతరం బ్రహ్మ గంగా యమునా నంగమనలంలో వేయి సంవత్సరాలు వైష్ణవ యజ్ఞం చేశాడు యజ్ఞ పరిసమాప్తి అయ్యాక అవభృథ స్నానం చేసి అందఱు నిజాశ్రమ భూములకు వెళ్ళిపోయారు—’ అని విదురునకు మైత్రేయుడు ఇంకా ఇలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు

'దమదు శివునిలో వైరం పెట్టుకున్న చాలా కాలానికి అతడు ఆ పూర్వ విరోధాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని రుద్రవిహీనంగా వాణిపేయనవనం చేశాడు వాస్తవంగా రుద్రవిహీనమైన యాగం ఉండదు పరమేష్ఠి అతణ్ణి ప్రజాపతు లందఱికి అధిపతిగా చేశాడు ఆ గర్వం కూడా అతడలా అరుద్రయాగం చెయ్యడానికి మఱోకారణం. వాణిపేయ యాగానంతరం బృహస్పతి నవనం అనే మఱో యజ్ఞు చెయ్యడానికి ఉపక్రమించాడు ఆ యజ్ఞానికి మహర్షులు, ప్రజాపతులు, దేవతలు నిజాంగనలతో కలిసివచ్చి దమని దీవించి ఆయన పూజలందుకున్నారు.

ఆ యజ్ఞ విషయం నరీదేవికి తెలియదు గగన చరులు ఆ యజ్ఞ మహిమను నన్నులించడం ఆమె చెవిని వదేసరికి ఆమె కుతూహలంతో ఆకాశంవంక చూచింది. నలువైపులనుంచి ఎందఱో ఆ యజ్ఞం చూడడానికి వెళ్తున్నారు. వారి వెంట వారి భార్యలు కూడా ఉన్నారు అలా పతులననుగ మించి వెళ్తున్న ఆ నుందరాంగనల వెవి కమ్మల జిలుగులు చెక్కుటద్దాలపై ప్రతిబింబిస్తున్నాయి కాంచన మణిహారాల కాంతులు భుజిసీమను ఆవరిస్తు న్నాయి వారు దరించిన చీని చీనాంబరాల ప్రభలతో ఒడ్డాణపు శక్కులు మేలమారుతున్నాయి లేడి కన్నుల్లాగా చంచలములైన వారి కనుల కాంతులు నల్లిక్కులా వ్యాపిస్తున్నాయి.

దమని యజ్ఞం చూడడానికి అలా కలిసి మెలిసి వెళ్ళుతున్న ఆ భేవరదంపతుల సోయాగానికి నరీదేవి ముగ్ధురాలైంది తానుకూడా తండ్రి యజ్ఞం చూడాలని కుతూహల పడింది మందగమనంతో, వినయం ఉట్టిపడగా భర్త దరిచేరి యిలా అన్నది:

"దేవా! మీమామ యజ్ఞం చేస్తున్నాడని విన్నాను అదిగో సురగంధ ర్యాదులందఱు గగనమార్గాన నిజపత్తులతో గూడి ఆ యజ్ఞానికి వెళ్ళు తున్నారు, చూడండి. మనంకూడా అక్కడకు వెళ్లాలని నాకు కుతూహలంగా ఉంది ఆ యజ్ఞానికి నాలోబుట్టలందఱు వారి పతులతో గూడి వస్తారు. మనం వెళ్ళితే వారిని చూడవచ్చు. సన్నెంతో అల్లారుముద్దుగా పెంచిన మా అమ్మను యజ్ఞదీక్షలో ఉండగా చూడాలని కూడా కుతూహల పడుతున్నాను.

"మహాశ్రర్య కరమూ గుణత్రయాత్మకమూ అయినా ఈ ప్రపంచం మీ మాయచేత విరచితమైంది. అంచేత మీకు వీరీ కౌతూహల జనకం కాదు అయినా శ్రీ సహజమైన చాపల్యంతో నా పుట్టినింటిని చూడాలని కాంక్షిస్తు న్నాను ఆ యజ్ఞ వైభవం చూడడానికి దివ్యకాంతలు సాలంకృతలై నిజపతు లతో కూడి కలహంనల్లా తెల్లగావున్న విమానాల నదిరోహించి అదిగో ఎలా వెళుతున్నారో చూడండి! నన్ననుగ్రహించి నాకోర్కె తీర్చండి తండ్రి ఇంట

జరిగేవేడుకలు చూడకుండా కుమారైలెలా వుంటాడు? అయితే 'అయన మనల్ని పిల్వలేడు గదా!' అని మీరనవచ్చు. కాని, - తండ్రి, గురువూ, సుహృజ్ఞులూ పిల్వకపోయినా వారి యింద్లకు వెళ్ళడం అనుచితంకాదు. నేను మీ అర్థాంగిని నన్ను మన్నించండి" అని సరిలేవి అర్థించేసరికి మహేశుడు మందస్మితం చేసి, ప్రజాపతుల సమక్షంలో దక్షుడు శ్లోన్నాడిన వాడి ములుకుల్లాంటి నిందావాక్యాలను తలపోస్తూ యిలా అన్నాడు:

కల్యాణీ నీవన్నది వాస్తవం పిలువకపోయినా బంధువుల యింద్లకు వెళ్ళవచ్చునన్నావు కాని వారు దేహభిమానంలోనూ, మదగర్వంలోనూ కోపావిష్టలు కాకపోతే వెళ్ళవచ్చు విద్య, తపస్సు, వితం, రూపం, వయస్సు, కులం- ఇవి నజ్జనులకు గుణాలు కాగా దుర్జనులయెడ దోష హేతువులవుతాయి మూర్ఖులు ఆత్మగర్వంలో మహాత్ముల మహిమనెఱుగరు. కనుక, కుటిలులైన వారింద్లకు బంధురీతిని వెళ్ళకూడదు. వెళ్ళే వారు కను బొమలు చిట్లించి రోషకషాయిత నేత్రాలతో అనాధరంగా చూస్తారు.

అభిమాన వంతుడు శత్రుప్రయుక్త బాదాలలో శరీరం శిథిలమైనా సహించి నిద్రిస్తాడు కృశించడు. కాని ఇష్టబాంధవుల మర్మచ్చేదకాలైన దురుక్తులకు పరితపించి కృశించి పోతాడు. విను దక్షునకు నీమీద ఎంత అనురాగం వున్నా, నన్నుబట్టి అతడు నిన్నాదరించడు అతడు వచ్చేసరికి నేను లేచి అతన్ని గౌరవించలేదని మాత్సర్యంతో అతడు నాపై అకారణ వైరం వహించాడు. అతనికి దేహభిమానం ఎక్కువ.

లోకంలో మానవులు ఎవరైనా పెద్దలు వచ్చినప్పుడు లేచి నమస్కరించడం కద్దు కాని ప్రాజ్ఞుల దృష్టిలో అలాంటి దైహిక వ్యాపారం అయుక్తం పరమ పురుషుడు సర్వాంతర్యామి అంచేత వారు మనస్సులోనే నమస్కారం చేస్తారు కాని దేహభిమానం గల పురుషులయెడ అలా చెయ్యరు అలాగే, నేనున్నా ప్రాణికోటి అంతఃకరణాల్లో అవరణం లేకుండా ప్రకాశించే వాసుదేవునకు నా హృదయంలో నమస్కరిస్తాను.

"పూర్వం ప్రజాపతులు చేసిన సత్రయాగ లో నన్ను ద్వేషించి, కూడని పల్కులెన్నో పలికిన నీ తండ్రి దక్షుడూ అతని అనుచరులూ నింద్యులు. నీవు వారిని చూడడానికి వెళ్ళడం అనుచితం ఒకవేళ నీవు నా మాట అతిక్రమించి అక్కడకు వెళ్ళితే నీకు పరాభవం తప్పదు. బంధుజనుల వలన జరిగెడి అవమానం మృత్యుతుల్యం అని పలికి, 'వెళ్ళమంటే ఆమెకు అక్కడ పరాభవం తప్పదు వద్దంటే ఆమె మరొకేదనలో కుంగి పోతుంది' అని మనస్సులో భావించి శివుడు ఇంకేమీ అనకుండా మౌనంగా వుండిపోయాడు.

వతి మాటలు విని నతి కంపించిపోయింది కనులవెంట బొటబొట నీళ్ళు కారాయి ఆమె వెచ్చని నిట్టూర్పులకు ఆమె కంఠహారాలు కూడా వెచ్చబడ్డాయి. దుఖంతోనూ రోషంతోనూ ఆమె హృదయం చలించింది ఏమైనానరే, పుట్టింటికి వెళ్లాలనే కోర్కె ప్రబలమైంది. ఎంతో అనురాగంతో ఆత్మదేహంతో అర్థ భాగ మిచ్చిన వతిని విడిచి మౌఢ్యంతో తండ్రిని చూడాలని బయలుదేరింది

అలా ఆమె ఒంటరిగా, చరచరా వెళ్ళిపోతుంటే మణిమన్నదాదులైన పేయిమంది శివానుచరులు ఆమె నిత్యమూ దరించెడి క్రిడాకందుకం¹ వద్దం, గోరువంక తాళవృతం² అద్దం, వెలిగొడుగు, పూలదండ వచ్చకప్పురం కస్తూరి, చందనం, మణి భూషణాలు తీసికొని వృషభ వాహనాన్ని వెంట బెట్టుకుని వెళ్లారు. ఆమెను కలిసికొని శంఖ దుందుభి వేణునాదాలు అతిశయిస్తుండగా ఆమెను వృషభవాహనంపై ఎక్కించి శ్రీఘనమనంతో దక్షుని యజ్ఞభూమిని చేరారు

యజ్ఞభూమి వేద మోషలతో ప్రతిధ్వనిస్తోంది. కుశ చర్మాదులతోను, మృక్కనకమయములైన పాత్ర విశేషాలతోను యావన్తంతాలలోను అతి మనోహరంగా వుంది. మునులూ, దేవతలూ యథార్థ స్థానాల్లో కూర్చున్నారు అలా కనుల వంధువుగా పున్న యాగశాలలోకి సతీదేవి మహానందంతో ప్రవేశించేసరికి ఆమె తల్లి, పినశల్పలూ ఆమెను కౌగలించుకొని ఆనంద బాష్పాలు చిందిస్తూ ఆమె యోగక్షేమాలు అడిగారు కాని ఆమె తండ్రి దక్షుడు మాత్రం ఆమెను కన్నెత్తి యైనా చూడలేదు. ఆతని వలని భయం వేత నదస్యైవేత కూడా ఆమెను వలకరించనైనా వలకరించలేదు

సతీదేవి మనస్సు చివుక్కుమన్నది ఆమె తండ్రి చేసిన అవమానం భరించలేకపోయింది. తల్లి, లోబుట్టువులు చేసిన పూజలను తిరస్కరించింది మోటు వలకకుండా నిలబడిపోయింది -

ప్రతురగణాలు దక్షుడు సతీదేవికి చేసిన పరాభవం చూసి మండి పడ్డారు. అరు దంగా ఆతడు చేస్తున్న యజ్ఞం చూసి మహోద్రేకం చెందారు. రోషాగ్నిలో లోకాలను దహించివేసేలా గోచరించారు. రుద్రద్యేషి అయిన దక్షుని వధించడానికి ఉద్యుక్తులయ్యారు. అప్పుడు సతీదేవి వారిని వారించి, తండ్రి సుదేశించి యితా అన్నది :

“లోకంలో దేహదారులైన జీవులకు ఆత్మ న్యరూపుడైన శివుని దృష్టిలో ప్రియులూ, అప్రియులూ అధికులూ అని యెవ్వరూ వుండరు.

నకల కారణుడూ మాతృర్య విహీనుడూ అయిన రుద్రునియందు నీవు తప్ప ఇతరులెవ్వరు ప్రతికూలాచరణం చేస్తారు? నీవంటివారు ఇతరుల గుణాలయందు దోషాలను ఆటవిస్తారు. సాధువులైనవారు వరుల దోషాలను కూడా గుణాలుగా గ్రహిస్తారు. ఇద స్వభావంతో దేహాన్ని అట్టిగా భావించెడి దుష్టులు మహాత్ములను నిందించడంతో ఆశ్చర్యం లేదు.

‘శివ’ అను అక్షరద్వయాన్ని మనస్సులో భావించి నోటిలో వలికితే చాలు. నకలపాపాలు హరిస్తాయి మహితాత్ముడైన ఆ శివుణ్ణి నీవు ద్వేషించడం ఆశ్చర్యం ఎవని పాదపద్మాలను దర్శించి బ్రహ్మానందమనెడి మకరందాన్ని హృదయ మధుపాలితో త్రావి విజ్ఞులు నంతుష్టచిత్తులౌతారో ఆ దేవదేవునికే నీవు అవచారం చేశావు. నిన్ను ఏమనాలి?’

“ఆ మహాదేవుని చరణ కమలాలను సేవిస్తే కోరిన కోర్కెలన్నీ పలిస్తాయి అలాంటి వానినా నీవు తిరస్కరించడం? చితాభస్మం, పునుక దండలు దరించి, పిశాచగణాలతో పరివేష్టితుడై శృణానంలో నివాసం చేస్తాడనిన్నీ, అమంగళకరుడనిన్నీ మహేశ్వరుణ్ణి నీవు తప్ప ఇంకెవ్వరూ చులకన చెయ్యరు. బ్రహ్మాండ్రాది దేవతలందఱు ఆ మహాత్ముని చరణ సరోజ రేణువులను తలదాల్చి తరించడూ అలాంటి దేవదేవుని నిందించెడి కలుషాత్ముని నాలుక కొయ్యాలి. ఆ పని చెయ్యలేకపోతే తాను అత్మాహుతి యైనా చేసుకోవాలి. ఈ రెంటికి ఓపనివాడు చెప్పులు మూసుకుని వెళ్ళిపోనైనా పోవాలి. అని ధర్మవిదులంటారు.

‘మానవుడు తెలియక తిన్న దుష్టాన్నాన్ని కక్కివేసి పవిత్రుడైనట్లుగా దుష్టబుద్ధితో ఈశ్వరుని నిందించిన నీ కడుపున పుట్టిన నేను హేయమైన ఈ శరీరాన్ని విడిచి పరిశుద్ధురాలనవుతాను దేవతలకు ఆకాశగమనం, మానవులకు భూతల గమనం స్వాభావికం అలాగే ప్రవృత్తిలక్షణమైన కర్మరాగకారణమనిన్నీ, నివృత్తిలక్షణమైన కర్మ వైరాగ్య కారణమనిన్నీ వేదాలు నిర్వచిస్తున్నాయి. ప్రవృత్తి కర్మలు సంసారులకు విహీనములైనట్లు నివృత్తి లక్షణంగల యోగులకు విహితములు కాగలవు. కనుక, అత్మారాములైన యోగులు విధి నిషేధ రూపకములైన కర్మలను అనుసరించనూవచ్చు, మాననూవచ్చు. వానిని మానినంత మాత్రంచేత వారికి కలిగే ప్రత్యవాయం ఏమీ వుండదు. కనుక, స్వధర్మనిష్ఠుడగు వానిని నిందించడం తగదు.

“బ్రహ్మభూతుడైన నదాశివునకు విధి నిషేధాత్మకాలైన ఉభయ కర్మలతో పనిలేదు. అలాంటి మహానుభావుని క్రియాశూన్యుడని నిందించడం

1 హృదయములనెడి తుమ్మెదలతో

2 దోషం.

పాపహేతువు యోగిజనసేవ్యులైన అణిమాద్యష్ట సిద్ధులు మాకు సంకల్ప మోత్రంచేత ప్రాప్తిస్తాయి అవి నీకు లభించవు ప్రవృత్తి కర్మలవలన నీకు లభించేది సిద్ధులు సామాన్యమైనవి కనుక, చితాభస్మాస్థిధారణుడైన శివుడు దరిద్రుడనిన్నీ, నీవే అధికుడవనిన్నీ భావించడం అవివేకం శివుని యొడ ఆవరణం చేసిన నీకు నేను కుమార్తెనని చెప్పుకొనడం కూడా సిగ్గు చేటు. మహాత్ములకు ఆవరణం చేసేవారి జన్మ యెందుకు? కాల్పనా?

“నా ప్రాణనాధుడైన ఈశ్వరుడెప్పుడైనా నన్నుజూచి ‘దాక్షాయణి’ అని నర్మగర్భంగా వీలిస్తే నేను ఆ అవమానాన్ని ఎలా భరించగలను? అట్టి అవమానం భరించడంకంటే చావడం మంచిది” అవి పలికి నరీదేవి ఉత్తర దిక్కుకు తిరిగి యోగమార్గాన శరీరత్యాగం చెయ్యాలనే తలంపుతో ఆచ మించి నేలమీద కూర్చుంది.

ప్రాణాపాన వాయువులను నిరోధించి, ఆ రెంటిని ఏకరూపం చేసి సానిత్యమందలి సమానవాయువుతో చేర్చింది. అనంతరం ఉదానవాయువును లేపి, ఆ ఉదానవాయువును కంఠమార్గాన భూమధ్యమందు నిలిపింది. శివుని పాదక్షద్యాలను చింతిస్తూ, తన భర్తను తప్ప అన్యమేదీ చూడడానికి అంగీ కరింపక మహాదేవుని అంకపీఠిక యందు అధివసించి గౌరవమందెది శరీరాన్ని తన తండ్రి యందలి వైరంతో భస్మీకరింపదలించి అనిలాగ్ని ధారణచేసింది అందుండి యోగాగ్ని బయల్పెడలి షణ్ణంలో నరీదేవి శరీరాన్ని దహింపజేసే నరీకి నలుదిక్కులా హాహాకారాలు చెలరేగాయి అపుడందలు ఒక్కొక్కటిగా “నక్షతరాచరజనకుడైన ఈ దక్షుడు అవమానంలో తన కుమార్తె నరీదేవి తన కంటెడుట శరీరత్యాగం చేస్తే చూస్తూ ఊరకున్నాడు ఇంతకంటే క్రూర త్వం ఎక్కడైనా వుంటుందా? ఈ దుష్టనకు కాశ్యపమైన అవకీర్తి తప్పదు ఇతడు దుర్గతి పాలౌతాడు” అని నిందించారు.

అలా దేవత్యాగం చేసిన నతిని చూచి రుద్రప్రహరదులు దక్షుని వధించ దానికి ఆయుధాలు గైకొని ఉద్దేశంతో లేచారు. ఆ కలకలం చూచి భృగు మహర్షి యుజ్జభంగం చెయ్యడానికి తంపెట్టిన వారిని సంహరించేందుకు దక్షి జాగ్నిలో అభిచారహోమం చేశాడు. అప్పుడు నిజ తపఃప్రభావంచేత సోమ లోకంలోవున్న వేలకొలది ఋభునామధేయులైన దేవతలు ఉదయించి కొఱపు లను ఆయుధాలుగా గ్రహించి, ప్రమథగజాలను పారద్రోలారు.

అనంతరం శివుడు నారదర్శివలన నరీదేవి దక్షునిచే అవమానితయై శరీర త్యాగం చెయ్యడం, ప్రమథగజాలు ఋభునామక దేవతలచే పరాజితులు కావడం విని క్రుద్ధుడయ్యాడు. వండ్లు పటపట కొరకుతూ సింహగర్జనం చేశాడు. అగ్ని జ్వాలలాగా వెలుగులు చిమ్ముతూ తన జటాభారం నుండి ఒక టిలను పెరికి భూమి మీద విసిరివేశాడు.

అప్పుడా జటనుండి అవరదుద్రుడు లాగా వీరభద్రుడు జనించాడు. అత్యంత దీర్ఘమైన అతని నీల శరీరం ఆకాశాన్ని తాకుతోంది అతని రల వెండ్రుకలు అగ్ని జ్వాలికల్లాగా మెలుస్తున్నాయి. ఎన్నగు తొండాల్లాంటి వేలు బాహువులతో భీకరంగా వున్నాడు. నూర్చుని లాగా ప్రకాశిస్తూన్న మూడు నేత్రాలతో అతడు సకల లోక దుర్నిరీక్ష్యంగా వున్నాడు అతని కోటలు అంపపు వక్రులాగా వున్నాయి. మెడలో పునుకదండలు వ్రేలాడుతున్నాయి;

రుద్రుని జట నుండి అలా ఆవిర్భవించిన వీరభద్రుడు తన వేయి చేతులు మొగుడ్చి, తాను ఏం చేయాలో చెప్పమని అర్థించేనరికి రుద్రుడు ఓయీ నీవు ప్రమరగజాలకు అదివరివై పోయి దక్షుణ్ణి దక్షయజ్ఞాన్ని ద్వంసంచేయి. బ్రాహ్మణ తేజం ఆమోహమని నీవు శంకించాల్సిన వనిలేదు. నా అంశంలో జనించావు కనుక నీకు అసార్యమైనదేదీ ఉండదు" అని ఆజ్ఞాపించాడు.

వీరభద్రుడు భయంకరమైన శూలం దరించి, తండ్రికి ప్రదక్షిణం చేశాడు. రుద్రానుచరులు వెంట రాగా వెంటనే బయలుదేరాడు. అతని గమన వేగానికి భూమి కంపించిపోతోంది అతని కాలి అందెలరవళి నలుదిక్కులా ప్రతిధ్వనిస్తోంది.

దక్షాధ్వర ధ్వంసం

అలా ఉరవడి వస్తున్న రుద్రపార్శ్వదుల పాద ఘట్టనలకు రేగి ఉత్తరదిశ నంతలా అలముకొన్న ధూళిని దక్షుడూ, ఋత్యజులూ చూచి ముందు చీకటి యని భ్రమించి, చీకటి కాదు-ధూళి పటలమని నిశ్చయించుకొని, 'ఈ నమయంలో ఇలా ధూళి పుంజం బయలుదేరడానికి వాయువులు వీవడంలేదే! పోనీ, చోరాదులవలన చెలరేగిన రజఃపటలం అనుకుందామా అంటే, ప్రాచీన బర్హిరాజ్యపాలనలో చోరులకు తావెక్కడిది? అలా కాక, గోధూకులేమో అనుకుంటే ఇది అందుకు తగిన నమయం కాదే ఇక ప్రళయ నమయం దాపురించిందేమో లేకపోతే, ఏదో మహాప్రమాదాన్ని నూచించే ఈ భయంకర ధూళి పటలం ఏమిటి?' అని అనేక రీతుల వితర్కించడం మొదలుపెట్టారు.

అప్పుడు ప్రసూతి మొదలైన మునికాంతలిలా అన్నారు, "అది ఏదీ కాదు. అందఱి నమశ్చంలో రుద్రుని నిందించడమే కాక, న్యాయాన్ని కాల రాచి నతీదేవి యెడల మహాపరాధం చేసిన దక్షుని పాపవిపాకం ఇది రుద్రుడు సామాన్యుడా? అతడెంతకైనా నమర్చుడు. ప్రళయ నమయంలో తన త్రిశూలాగ్రంతో దిగజాలను వధిస్తాడు అతని ఆట్టహాసానికి దిక్కులు బిడ్డ లొతాయి అతని దంష్ట్రాగ్రాల తాకిడికి నక్షత్రాలు నేల రాలివడతాయి. అతడు

కనుబొమ ముడిస్తేచాలు - అఖిల బోకాలు గజగజలాడతాయి అతడు జుట్టు విరియబోనుకుని భయంకరంగా వుంటాడు ముల్లోకాలను తృటిలో నంపారించగల నమద్దుదాతడు - అలాంటి జగదీశ్వరునకు కోపం తెప్పించిన మనకు అమంగళం తప్పదు "

విప్ర కాంతలలా భయ విహ్వలలై అంటుండగా దశుడు కూడా చలింపాడు. అతనికి భూనభోంతరాలలో ఎన్నో దుర్నిమిత్తాలు పొడగట్టాయి. అనమయంలో రుద్రాను చరులు యజ్ఞశాలలో ప్రవేశించి అటూ యిటూ వరుగులు పెట్టుతూ దశాధ్వర ద్వంసం మొదలుపెట్టారు కొందఱు ప్రాగ్వంశాన్ని* కొందఱు పర్వీశాలను, కొందఱు నదస్యశాలను, కొందఱు మహానన గృహాన్ని¹, విధ్వంసం చేశారు. మఱి కొందఱు యజ్ఞప్రాశలను వగులకొట్టారు. కొందఱు హోమాగ్నులను అర్పివేశారు కొందరుయజ్ఞవేదిక, మేఖలలు త్రెంచివేశారు. కొందరు మునులను బాధించారు. కొందరు మునిపత్నులను భయపెట్టారు కొందరు దేవతలను గిరోధించారు

మణిమదాదులు భృగువును, దశుని, పూషుని, భగుని పట్టుకొని బంధించారు ఋత్విక్కులను, నదస్యలను మోచేతులతోను, మోకాళ్ళతోను పొడిచారు. అరచేతులతో మోచారు అపుడు వారందరు కకావికలై తలకొకదారి పట్టి పారిపోయారు.

అనాడు దశుడు శివనింద చేస్తున్నప్పుడు కనుగిరిన భగుని పట్టుకొని నందీశ్వరుడు కనులు పెరికి వేశాడు. పరిహసించిన పూషుని చందీశ్వరుడు నిరోధించి, బలభద్రుడు కళింగుని² దంతాలను ఊడగొట్టినట్టు అతని వండ్లు ఊడగొట్టాడు. గడ్డం దువ్వతూ నవ్వి న భృగువును వీరభద్రుడు బయటకు లాగి, అతని గడ్డాన్ని మీసాలనూ ఊడబెరికాడు

అనంతరం వీరభద్రుడు దర్పంతో దశుని పైబడి, అతని తొమ్మును కాలితో త్రొక్కిపట్టి, పదునైన కత్తితో పొడిచాడు. మంత్ర నమన్వితాలైన ఎన్నో అస్త్రాలు ప్రయోగించాడు కాని అతని చర్యం అటు మాత్రం కూడా చిన్నం కాక పోయేసరికి వీరభద్రుడు విన్మయపడి, తుదకు యజ్ఞ పశువును వధించినట్లు వధించడానికి ముందు దశుని మెదనులిమి అనంతరం అతని శిరస్సును చేదించాడు

వీరభద్రుడు చేసిన ఆ హెరకార్యం చూచి ప్రమదగణాలు మహానందం చెందాయి. బ్రాహ్మణులు హోహికారాలు చేస్తూ తల్లడిల్లిపోయారు. అ రీతిగా

* యజ్ఞ వాటికలో ఒక గృహం.

1. వంట యిల్లు 2. అనిరుద్ధుని వివాహ సమయంలో బలరాముడు కళింగుని దంతాలు ఊడగొట్టాడు.

పీఠభక్తుడు దక్షుని యాగ విధ్వంసం చేసి అతని ఖండిత శిరస్సును దక్షిణాగ్నిలో వ్రేల్చి నిజ నివాసమైన కైలాసానికి వెళ్ళిపోయాడు.

దేవతలు బ్రహ్మను దర్శించడం

రుద్రానుచరుల దారుణ శస్త్రాస్త్రాల్లో విదారితగాతులైన దేవతలు ఎకాయెకిని బ్రహ్మ దగ్గరికు వెళ్ళి ఆయన పాదాలకు నమస్కరించారు. జరిగిన వృత్తాంతం అంతా పూన గుచ్చినట్లు విన్నవించారు ఇలా జరుగుతుందని అంతకుముందే యెఱిగిన విశ్వాత్ముడైన విష్ణుపూ. బ్రహ్మ ఆ యజ్ఞానికి వెళ్ళలేదు

దేవతల మొఱ ఆలించి బ్రహ్మ వారితో ఇలా అన్నారు. 'మహా లేజ శ్శాలియైన పురుషుడొక వేళ ఏదైనా అవరారం చేసినా, స్వీయక్షేమం కోరిన వాడెవ్వడూ అందుకు ప్రతీకారం చెయ్యడానికి యత్నించడు యజ్ఞభాగానికి అర్హుడైన రుద్రునకు యజ్ఞభాగం లేకుండా చేసిన మీరందఱు మందమఱు, దుష్టులు

రుద్రుడంటే ఎవ్వరనుకున్నారు : ఆ మహానుభావుడు అగ్రహిస్తే లోకాలూ, లోకపాలకులూ ఇద్దే నశిస్తారు దక్షుని దురుక్తుల చేతనే అతని మనస్సు ఎంతో గాయపడింది ఇక సతీవియోగం వలన ఆయన ఎంతగా క్రోధోన్మతుడై వుంటాడో ఊహించండి అయినా మీరు తిరిగి యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాలనుకుంటే ఆ దేవదేవుని పాదాలపై వ్రాలి నిర్మల మనస్సుతో అయన్ను వేడుకోండి మీ కోర్కె సీద్ధిస్తుంది అని పలికి శివుని దర్శించడానికి భయపడుతున్న దేవ పితృగణాలనూ, ప్రజాపతులనూ వెంటబెట్టుకుని బ్రహ్మ కైలాసానికి బయలుదేరాడు.

అలా వాదనల వెళ్ళి వెళ్ళి కనుల వండుపుగా వున్న కైలాస వర్ష తాన్ని చూచి మహానందం చెందారు శివనివాసభూతమైన ఆ కైలాస నగరం నకల శుభాలకు అస్పదమైనది. దేవతలూ, కిన్నరులూ, సిద్ధులూ, అక్కడ మహోల్లాసంగా సంచరిస్తూ వుంటారు. ఆ వర్షతం ముందు కులవర్షతాలు కూడ ఎండ్లకూ పనికిరావు. ఆ గిరిశృంగాలు గైరికాది ధారువులలోను రత్న కొంతులలోను జ్వలిస్తూ ఉంటాయి ఆ కొండవరియల్లో గంధర్వలూ కిన్నరులూ అపృరలూ విహరిస్తూ వుంటారు ఆ వెండికొండ నానావిధ వృక్ష పంపులలోనూ మృగనివహారంలోనూ పక్షిగణంలోనూ ముచ్చటగా వుంటుంది. అవటి సరోవరాల్లో కలహంసలూ తక్రవాకాలూ మొదలైన జలపక్షులు

విహరిస్తూ కలకూటితాలు చేస్తుంటాయి ఆ సరోవరాల్లో జలక్రిడలాడే జవ్వనుల మైపుతల నుగంధం నలువైపులా శుభాశిస్తూ వుంటుంది

అలా చూపబులకు ఎంతో మానసోల్లాసాన్ని కల్పించే కైలాస వర్ష తాన్ని నమిపించి వద్మతవాదులు తొల్లగా అలకానగరాన్ని ఆతిక్రమించారు క్రమంగా నంద, అలకనంద అనేది నదీద్వయాన్ని దాటారు అనంతరం సౌగంధికవనం నమిపించారు ఆ వన రామణీయకం వర్ణించడానికి సాధ్యం కాదు. ఆ వనంలోని మంచి గంధపుచెట్లను మదగజాళు ఒరనికొనడంవల్ల ఉత్పన్నమైన నువానలతో గూడిన వాయువును అచట విహరించేది యువతీ జనం వదేవదే ఆస్వాదించి పారవశ్యంతో సోలిపోతూఉంటారు ఆ ఉద్యాన వన సౌపానాలు వైదూర్య నిర్మితాలు అచట దిగుడుబావులు స్వర్ణకమలాలతో మనోజ్ఞంగా వుంటాయి

ఆ సౌగంధిక వనానికి అనతి దూరంలో ఒక విశాలమైన మట్టిచెట్టు వుండి, దాని పొడవు నూరు యోజనాలు దెబ్బైఅయిదు యోజనాల నిడివి గల దాని కొమ్మలు నలువైపులా వ్యాపించి వున్నాయి. సందు లేకుండా దాని ఆకులు దట్టంగా వుండడంచేత దాని నీడ కూడా చిక్కగా వుంది. దాని పండ్లు మాణిక్యాల్లా ఉన్నాయి

ఆ వటప్రక్షములలో మహేశ్వరుడు ఎడమపాదాన్ని కుడితొడపై నుంచి ఎడమ బాహువును ఎడమ మోకాలిమీద అన్ని వీరాననానీనుడై వున్నాడు. కుడి ముంజేతితో అక్షమాల ధరించాడు తర్కముద్ర* వహించాడు. ననందాది మహర్షులు, సిద్ధులు, యజ్ఞదివతి కుబేరుడూ ఆయన్ను తక్కితో నేవిస్తున్నారు ఆయన ముఖంలో శాంతం, వాత్సల్యం ఉట్టిపడు తున్నాయి. యోగిండ్రులు విటూండగా నారద మహర్షితో ప్రియ సంభాషణం చేస్తూన్న ఆ చంద్రశేఖరుని దర్శించి లోకపాలకబూ, మునులూ ఆయన పాదాలపై వ్రాలారు.

వారితోపాటు వచ్చిన చతురాననుని చూచి మహేశ్వరుడు ససంగ్రహంగా లేచాడు. వామనుడు కళ్ళపునకు నమస్కరించినట్లు ఆయనకు నమస్కరించాడు అనంతరం రుద్రానువర్తులైన ఋషులూ సిద్ధులూ బ్రహ్మదేవుని పాదాలకు మ్రొక్కుగా అపుకు బ్రహ్మ మండహాసం చేస్తూ మహేశ్వరున కిరా అన్నాడు.

*మాపుగు వ్రేలియొక్కయు, బొటంవ్రేలియొక్కయు మధ్యభాగాలను కలిపి, తక్కిన వ్రేళ్ళను చాచిన యెడల దానిని 'తర్కముద్ర' అంటారు.

బ్రహ్మదులు దక్షిణామూర్తి స్వరూపుడగు శివుని నుతించడం

‘నుహేశ్వరా! నీవు జగత్కారణుడవు నిర్వికార పరబ్రహ్మవు నీ అంశాలైన శక్తి శివరూపాలతో క్రిడిస్తూ సాలెపురుగులాగా అన్యసాధనాపేక్ష లేకుండా నీవు లోకాలను నృజించి పెంచి లయం చేస్తూ వుంటావు. వదా శ్రమ ధర్మాలకు ఆశ్రయ భూతాలైన వేదాలను వృద్ధి చెయ్యడానికే కదా! నీవు దక్షునిచేత యజ్ఞం చేయించింది

నీవు శుభాకారుడవు శుభకర్మలు చేసేవారికి మోక్షాన్ని అశుభకర్మా చరణానికి పాల్పడేవారికి నరకాన్ని ఇచ్చేది నీవే. అలాంటప్పుడు ఆయా కర్మలు ఒక్కొక్కని యెడల వ్యత్యాసం పొందడానికి కారణం ఏమిటో తెలియదు. నీ చరణ కమలములయందు మనస్సును నిల్పి సర్వభూతాల్లో నిన్నూ, తన ఆత్మలో సర్వభూతాలనూ అభేదభావంతో చూచేడి మహాత్ముల యెడ నీకు క్రోధం కలుగదు అయినా, నీకు క్రోధమేమిటి?

. కనుక భేద బుద్ధిలో కర్మఫలవర్తకులైన పరవైభవాన్ని నహించలేక మర్రుచ్చేదకాలైన దుడుక్తులతో ఇతరులను పీడించే దైవోపహతులను కూడా నీవంటివారు కరుణించి క్షమించాలి ఎంతటివారికైనా విష్ణుమాయ అలంఘ్యం. ఆ మాయచేత మోహితాత్ములై ఎవరైనా భేదభావంతో అపరాధం చేస్తే దాన్ని దైవకృతంగా భావించి సాధువులు అలాంటివారిని మాడా కరుణిస్తారు హింసించరు నీవు విష్ణుమాయకు అతితుడవు సర్వజ్ఞుడవు. కనుక మాయా మోహితులై కర్మ ఫలవర్తనులైన వారివలన ద్రోహమేదైనా కలిగితే నీవు అగ్రహించక వారిని రక్షించాలి.

యజ్ఞభాగానికి అర్హుడవైన నీకు యజ్ఞాగంతేకుండా చెయ్యడం మహాదోషం. అంచేతనే దక్షాధ్వరం నీ వలన భగ్నమైంది నీవు కరుణించి ఆ యజ్ఞ పరిసమాప్తి చెయ్యాలి కనుక దక్షుని పునర్జీవికుని చెయ్యి. భగునకు నేత్రాలూ భృగునకు శృత్రువులూ! పూమనకు దంఢాలూ తిరిగి వచ్చేలా అనుగ్రహించు నీ పార్శ్వదుల శస్త్రాస్త్రాస్త్రాచే వికలాంగులైన దేవతలకూ, ఋత్విక్కులకూ అంగసాకల్యం కల్పించు యజ్ఞ పరిపూర్తికి హేతుభూతమైన నీ యాగభాగం నీకు లభిస్తుంది’

రుద్రుడు దక్షులను అనుగ్రహించడం

అని చతురాననుడు నవినయంగా అర్చించేసరికి చంద్రమాళి సంతృప్తుడై, 'ప్రజాపతి విను విష్ణుమాయచే పామరులు చేసే అపరాధాలను నేను వట్టింతుకొను కాని కలుషాత్ముల దోషాలకు మాత్రం తగిన దండనం విధిస్తాను. మదోన్మత్తులను దండించడం దుర్బలులను రక్షించడం ధర్మవర్ధి కాదా, అని పలికి-

రక్షుని శిరస్సు దగ్గమైపోయింది కనుక అతనికి మేక తలతెచ్చి అమర్చుండి అతడు పునర్జీవుడవుతాడు కళ్ళు పోగొట్టుకొన్న భగ్గుడు మిశ్రు ధను పేరుగల దేవత కళ్ళలో చూస్తాడు దంతాలు కోల్పోయిన వూపుడు యజ్ఞమానుని దంతాలలో పిష్టపురోడాశం* కుజిస్తాడు. యజ్ఞావళిష్ఠాన్ని నాకు ఇవ్వడంచేత దేవతలకు అవయవ సాకల్యం కలుగుతుంది ఖండితాంగులైన ఋత్విక్కులు మొదిలైనవారు సూర్యకిరణాల చేతను, దేవవైద్యులైన అశ్వినీ దేవతల చేతను తిరిగీ తమ బాహువులను పొంది జీవిస్తారు ఇక శ్మశ్రువులను పోగొట్టుకున్న భృగువు మేష శ్మశ్రువులలో మీసాలలో వర్తిస్తాడు అని అనుగ్రహించేసరికి సమస్తభూతాలూ స.లోషించి ఆయన్ను అభినందించారు.

అనంతరం బ్రహ్మదులు రుద్రుని మున్నిదుకొని దక్షాధ్వరవాటికకు వెళ్ళారు.

శివుని యోగ కమం చేత మునులూ ఋత్విక్కులూ దేవతలూ సంపూర్ణ శరీరాలతో పకాళించారు రక్షుని మేషముఖుణ్ణిగా చేసేసరికి అతడు నిద్రనుండి మేల్కొన్నట్లు లేచాడు. తన కట్టెదుటనున్న శివుని చూడగానే రుద్రద్యేషంచేత కలుషితమైన అతని మనస్సు శరత్కాల మందలి సరోవరం లాగా నిర్మలమైంది శివుణ్ణి సన్నుతించడానికి యత్నించాడు. కాని, మృతి చెందిన తన కుమార్తె సతీదేవి స్మృతివథంలో మెలగేసరికి దుఃఖం అపుకోలేక పోయాడు. కనులవెంట అశ్రుబిందువులు బొట బొట న్రవించాయి. కంఠం గద్గదమైంది. నోట మాటరాలేదు కాని, ఎలాగో దుఃఖం దిగద్రావి కుమార్తె యెడల గల ప్రేమాతిశయం చేత వికలచిత్తుడై యిలా అన్నాడు:

"నీహ, నారాయణుడూ బ్రహ్మహుతుకులను తపేషించరు సృష్టి ఆరంభంలో వేద సుప్రదాయాలను పరిరక్షించడానికి విద్యార్థిరవోవ్రత పరాయణులైన బ్రాహ్మణులను సృష్టించి దండం చేదాల్చి గోపాలకుడు గోవులను రక్షించుటకు నీవు వారిని రక్షిస్తూ వుంటావు తత్కాక్షాన శూర్యుడనై సభాంత రంలో నిన్ను దూషించాను అయినా ఆద్యేషాన్ని విస్మరించి నన్ను అనుగ్ర

* యజ్ఞార్థం పిండితో చేయబడిన రొట్టె

మాయకు వకుడవై రాగాదులు కలవాని వలె రామ కృష్ణాద్యవ తారాలలో గోచరిస్తావు. కనుక ఈ లోకాలన్నింటికి నీవే అధిపతివి. బ్రహ్మ, రుద్రుడూ నీ మాయ విభూతులగుట వలన వారు లోకేశ్వరులు కాదు విశ్వకారణులైన బ్రహ్మదులూ నకల చరాచర జంతువులూ నీ రూపాలే నీకు వ్యతిరిక్తమైనది ఈలోకంలో ఏదీ లేదు. నన్ను కరుణించు" అని అర్చించాడు

అనంతరం ఋత్విక్కులు శ్రీహరికి ప్రాంజలించి "మహాత్మా! మేము నందీశ్వరుని శాపం వలన కర్మానకులమై నీయదార్థ స్థితిని తెలిసి కోలేకుండా ఉన్నాము వేదప్రతిపాదితావైన ధర్మాలు ఉపలక్ష్యంగా గల యజ్ఞాలు చేస్తూ వుంటాము ఆ యజ్ఞాల్లో ఇంద్రాది దేవతా రూపాలలో యజ్ఞేశ్వరుడవూ, నిర్మలుడవూ, అనవద్యమూ రిపి అయిన నీవే వర్తిస్తూ వుంటావు. అలాంటి నీ తత్వ స్వరూపాన్ని అజ్ఞానవశం చేత మేము గ్రహించలేకుండా వున్నాము అని కీర్తించారు.

తర్వాత సదస్యులు అంజలి ఘటించి ప్రభు మేము మూఢులము అడుగుడుగునా ఎన్నో అపదలలో గూడిన సంసార మార్గంలో నంచరిస్తూ వుంటాము. ఆ దారిలో శోకమనెడి కార్పిచ్చు శరీరాన్ని దహిస్తూ వుంటుంది కష్టాలనే దుర్గమస్థానాలెన్నో తగులుతాయి మృత్యువనెడి క్రూరసర్పం వెంటబడి తరుముతూ వుంటుంది. పాపకర్మలనెడి పెద్దపులులు పొంచి వుంటాయి ఏక్కడ చూచినా ద్వందాలనెడి గుంటలు వుంటాయి విశ్రాంతి నిచ్చే స్థావరం ఒకటి కనబడదు విషయ వాసనలనెడి ఎండమావులు బ్రాంతి కలిగిస్తూ వుంటాయి అలాంటి దుర్గమ మార్గాన ఎర్తించెడి మాకు మీ పాద పద్మాల ఆశ్రయం ఎప్పుడు లభిస్తుందో? అని అర్చించారు

రుద్రుడంతట శ్రీహరి నుద్దేశించి వరదా! యోగి జన సంపూజితా నీ పాదాంబుజాలను నిరంతరం మనస్సులో నిలిపి నీ పరిపూర్ణ కటాక్షాన్ని ఆ కాంక్షించెడి నన్ను మూఢులు అమంగళాచరుడని తిరస్కరించిన తిరస్కరింతురు గాక, నేనది లక్ష్యపెట్టను' అన్నాడు

తర్వాత భృగుమహరి, వద్మనాథా నీ మాయచే మోహితులై బ్రహ్మదులు కూర్చు నీ మహామహిమ నెఱుగలేరు నీ కృపాంగావలోకనాలతో భక్తుల అర్చిని మురిపించెడి నీవు నాకు నిత్యానందాన్ని కల్పించి అనుగ్రహించు అని ప్రార్థించారు

అపుడు బ్రహ్మ యిలా అన్నాడు: మహాత్మా నీ రూపం విలక్షణమైనది జ్ఞానానికి జ్ఞేయమైన దవ్యానికి, సత్వాది గుణాలకూ నీవు ఆశ్రయ భూతుడవు అలాంటి నిన్ను ఎదుటనున్న వస్తువేదాన్ని గ్రహించెడి బాహ్య నిత్యాలలో పురుషుడు చూడలేడు అని ప్రశంసించాడు

అనంతరం ఇంద్రుడు శ్రీహరికి నమస్కరించి, 'దేవా! నీవు నీ ఎనిమిది చేతులతో నానా విధాలైన ఆయుధాలు ధరించి రాక్షస నాశం చేస్తుంటావు. నీ రూపం యోగి జనులకు మనోనందాన్ని కల్పిస్తుంది. అది శాశ్వతమైనది. విశాలమైన ఈ ప్రపంచం లాగా మిథ్యాభూతమైనది కాదు. అలాంటి నీరూపాన్ని నేను నా మనస్సులో ర్యానిస్తాను అన్నాడు.

ఆ పీమ్మట ఋత్విక్తులు అచ్యుతా నీచరణ కమలాలను సేవించ దానికై దక్షుడు ప్రారంభించిన ఈ యజ్ఞం రుద్రుని క్రోధాగ్నికి భస్మీభూతమై శ్మశాన వాటికగా ఎలా మారిందో చూడు' అనగా, ఋషులు కమల గర్భునకు కైమోడ్చి దేవా! నీ చరిత్ర విచిత్రమైనది నీవున్నా కర్మలను- చేస్తావు. కాని నీకు ఆ కర్మ ఫలంతో పనిలేదు. ప్రపంచంలో అందరూ సంపద లాశించి లక్ష్మీదేవిని సేవిస్తారు అలాంటి లక్ష్మీ నీ అనుగ్రహాన్ని కాంక్షించి తానై నీ దగ్గరకు వస్తే నీవు గ్రహించవు అని ప్రశంసించారు.

ఆవల సిద్ధులు జగన్నాధుని దగ్గరకు వచ్చి కృతాంజలులై, 'శ్రీహరి! మామనస్సులనెడి మదపు చేనుగులు భవదుఃఖమనెడి దావాగ్ని తాపం భరించ లేక నీ కథ యనెడి సుధానరీతులతో ఓలలాడుతో ఆ తాపాన్ని తొలగించుకొని బ్రహ్మమును దర్శించిన ధీరుడు లాగా అందుండి తిరిగి రాకున్నవి అని ప్రస్తుతించారు

ఆ పీమ్మట దక్షవత్సయైన ప్రసూతి, రమాదిపా! మమ్మురక్షించు. ఋత్విక్కులెందఱున్నా నీవులేని యీ యజ్ఞం కరచరణాద్యవయనాదులన్నీ వున్నా శిరస్సులేని మొందెంలాగా కాంచి హీనంగా వుంది. ఇప్పుడు నీరాక మాకు శుభాన్వదం కాగలదు' అని నన్నుతించింది

ఆవల లోకపాలకులు యోగీశ్వరులు, శబ్దబ్రహ్మ, అగ్ని, దేవతలూ, గంధర్వులూ విద్యాధరులూ శ్రీహరి చరణ కమలాలకు ప్రణమిల్లి అనేకరీతుల కీర్తించారు.

తుట్టతుదకు బ్రాహ్మణులు వద్దలోచనునకు చేమోడ్చి, 'దేవా! నీవు యజ్ఞ స్వరూపుడవు. అగ్ని, ఋత్విక్కులూ, నదన్యులూ, దేవతలూ నీవే! యజ్ఞ సాధనాలైన నమిధలూ, దర్పలూ, పాత్రలూ, హవ్యం ఆజ్యం, సోమం మొదలైన నమస్త పరికర సంపత్తి నీ స్వరూపమే! పూర్వం నీవు వేదమయ మైన సూకరావతారం ధరించి, మదగజం తన తుండాగ్రంతో-తామర తీవను నీటినుండి ఉద్ధరించినట్లు దఃష్ట్రాగ్రంతో రసాతల గతయైన భూదేవిని ఉద్ధరించావు నీ నామ సంకీర్తనం చేత సకల యజ్ఞాలూ నిర్విఘ్నంగా సమాప్తమౌతున్నాయి అజ్ఞానవశంచేత పరిభ్రష్ట కర్మలమైన మమ్ము అనుగ్రహించు' అని ప్రార్థించారు

ఇలా అందఱూ నన్ను తించేసరికి శ్రీహరి ప్రసన్నుడై, శివుని వలన విద్యస్తమైన దక్షయజ్ఞాన్ని ఏ కొంతా లేకుండా నిర్విఘ్నంగా పరిసమాప్తం చేయించాడు. శ్రీహరి నకలాత్మకుడూ, నకల హవీర్భోక్తా అయినా తన భాగం మాత్రం గ్రహించి దక్షుని ఉద్దేశించి ఇలా అన్నాడు:

‘అనమా నేనూ బ్రహ్మ ఈశ్వరుడూ ఈ జగత్తులన్నింటికీ కారణ భూతులం అందునేను ఈశ్వరుడను సాక్షిమాత్రుడను. స్వయం ప్రకాశకు డను. గుణమయమైన స్వీయమాయలో ప్రవేశించి సృష్టిసంగహర కార్యాలు నిర్వహించడానికి బ్రహ్మరుద్రాది నామధేయాలలో వ్యవహరింపబడుతూ వుంటాను కాని మూడుడై నవాడు బ్రహ్మరుద్రాదులనూ అన్యభూతకోటిని అద్వితీయ బ్రహ్మ న్యరూపుడనైన నాకంటె వేఱుగా భావిస్తాడు. శరీరం వేఱూ, శరీరాంగాలైన కరచరణాదులు వేఱూ అని ఎవరైనా భావిస్తారా? అలాగే జ్ఞానియైనవాడు నాయందు భూతకోటిని వేఱుగా భావించడు. కనుక, మా మువ్వరిని భేదభావంతో చూడనివాడు చరితార్థుడు కాగలడు అని చెప్పే సరికి..

దక్షుడు విష్ణుదేవతాకమైన త్రికపాలపునెడి ఇష్టిని గావించి శ్రీహరి పాద పద్మాలను పూజించాడు. అనంతరం అంగభూతాలైన యాగాలను కూడా చేసి దేవతలను, రుద్రుని అర్పించాడు. యాగపరిసమాప్తి అయ్యాక ఋత్విగాదులతో గూడి అవభృథ స్నానం చేశాడు అలాగా అభిష్ట ఫలస్తిద్ధి పొందిన దక్షుని దేవతలు, బ్రాహ్మణులు మునులు దీవించి స్వస్వలయాలకు వెళ్లారు.

యోగాగ్నిలో శరీరత్యాగం చేసిన నత్తిదేవి అనంతరం హిమవంతునకు మేనకయందు పుట్టి ప్రళయకాలంలో ప్రసన్నమైన శక్తి సృష్టికాలంలో ఈశ్వరుని పొందునట్లు తన పూర్వపరియైన రుద్రుని వరించింది అని దక్షా ద్వార విద్యంనకుడైన రుద్రుని చరిత్రను బృహస్పతి తన శిష్యుడైన ఉద్రవు నకు చెప్పాడు. ఉద్రవుడు నాకు చెప్పాడు. ఆ కథను నేను నీకు చెప్పాను ఈ ఆఖ్యానం వింటే ఆయుషా కీర్తి లభిస్తాయి పాపాలు హరిస్తాయి’ అని మైత్రేయుడు విదురునకు ఇంకా యిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు

“విదురుడా! విను. బ్రహ్మ కుమారుల్లో మరీచి మొదలైనవారు గృహస్థులయ్యారు కాని, ననకాదులు, నారదుడు, హంసుడు, అరుణ్, ఋభుడు, యతి అనువారు గార్హస్థ్య ధర్మం పాటించకుండా బ్రహ్మ నిష్ఠు లయ్యారు అంచేత వారి వంశాలు వృద్ధి చెందలేదు.

బ్రహ్మపుత్రుల్లో అధర్ముడనే వాడొకడున్నాడు. అతనికి పృషయనెడి భార్యయందు దంభుడను కొడుకూ మాయయను కూతురూ పుట్టారు అధర్మ

సంతానమైన వారిద్దరూ దంపతులయ్యారు. సంతానహీనుడైన నిర్మతి వారిని దగ్గఱకు తీసికొన్నాడు. ఆ దంపతులకు లోభుడను పుత్రుడు, నికృతి యను పుత్రిక జనించి, మిథునమయ్యారు. ఆ మిథునానికి క్రోధుడు అను కుమారుడు, హింస యను కుమార్తె కలిగి, వారున్నూ దంపతులయ్యారు. ఆ దంపతులకు కలియను కొడుకూ దురుక్తి యను కూతురూ పుట్టి, వారుకూడా దంపతులు కాగా, వారికి భయ మృత్యువులు జనించి అలాగే దాంపత్యభావం వహించారు ఆ దంపతులకు కలిగిన యాతన నిరయం అనువారు కూడా భార్య భర్తలయ్యారు. వీరందఱు సంసార హేతువైన అరర్మ తరుణాఖలై వర్తిస్తారు. శ్రేయస్సును కోరేవాడెవ్వడూ వానిదఱిచేరదం భావ్యుకాదు. ఈ అదర్శాదుల నృష్టినే ప్రతి నగ్గం అంటారు. విదురా! ఇక స్వాయంభువుని వంశాన్ని వర్తిస్తాను విను

ద్రువోపాఖ్యానం

అఖిలలోక పాలనం కోసం శ్రీహరి అంశంలో బ్రహ్మకు స్వాయం భువమనువు జన్మించాడు ఆ మనువునకు శతరూప వలన ప్రీయవ్రతుడు, ఉతానపాదుడు అను ఇద్దఱు కొడుకులు పుట్టారు ఉతాన పాదునకు సురుచి, సునీతి అను భార్య లిద్దఱున్నాడు అతనికి సురుచివలన ఉత్తముడు సునీతి వలన ద్రువుడు అనేడి ఇరువుగు కొడుకులు పుట్టారు. ఆ రాజునకు సురుచిపై ఎక్కువ అనురాగం.

ఒకనాడు అతడు తనకు ప్రీయురాలైన సురుచి కొడుకు ఉత్తముని తన తొడపై కూర్చుండబెట్టుకొని లాలిస్తున్నాడు అదే సమయంలో అక్కడకు ద్రువుడు వచ్చి తండ్రి అంకసీమ నధిరోహించడానికి యత్నించాడు. కాని, తండ్రి అతని నిరాదరించేసరికి సురుచి గర్వాతిశయంతో ద్రువుని చూచి, "ఓయీ నీకు తండ్రి తొడపై ఎక్కే అదృష్టమే వుంటే నా కడుపున పడే వాడివే అలాకాక అన్యగర్భమందు జనించిన నీకు ఆ భాగ్యం ఎలా కలుగు తుంది? నీ అభిలాష తీరాలంటే నేనో ఉపాయం చెపుతాను. విను. నీవుపోయి శ్రీహరిని గూర్చి తపస్సుచేయి ఆయన అనుగ్రహించి నన్ను నా కడుపున పుట్టిస్తాడు. అప్పుడు నీకోర్కీ తీరుతుంది అని అపహసితా మాట్లాడింది.

పీనశర్ల తనతండ్రియెదుట వలికిన ఆ దుర్భాషలు వాడి ములుకుల్లాగా ద్రువుని లేతమనస్సును గ్రాయపరచాయి తండ్రికూడా ఏమీ అనకుండా తనను ఉపేక్షించేసరికి అతనికి రుఃఖం ముంచుకొని వచ్చింది. దండతాడిత సర్పలాగా రోషా విప్లవయ్యాడు ఏడుస్తూ తల్లిదగ్గఱకు మగలి వెళ్లాడు.

నునీటి అతజ్ఞి కౌగిలించుకొని తొడపై కూర్చోబెట్టుకొని అనురాగంలో అతని ముఖం నిమిరింది. అంతఃపుర కాంతలవలన జరిగిన ఉదంతం అంతావిని నిట్టూర్చింది. కన్నీరు కాదుతుండగా నవతి యాదిన మాటలను మాటి మాటికి తలపోస్తూ దుఃఖాబ్ధిలో మునిగిపోయింది. ధావాగ్ని శిఖలుసోకిన మాధవీలతికలగా ఆమె కాంతిని కోల్పోయింది కుమారుని చేరదీసి బుజ్జగిస్తూ ఇలా అన్నది:

'నాయనా! దుఃఖింపకు. పూర్వజన్మలో మనం చేసిన దుష్కృతం యొక్క ఫలితం మనలను వెంటాడుతున్నప్పుడు ఇతరులను నీడించి ప్రయోజనంలేదు. భర్త అనురాగానికి నోచుకొనని దుర్మగురాలను నేను, నాకడుపున పుట్టిన నీకు తండ్రి ఆదరం ఎలా లభిస్తుంది? ఆ సుధుచి అన్నమాటలు నిజం నీకు నీ తండ్రి అంకం-అదిరోహించాలనే అభిలాషవుంటే సర్వశరణ్యుడైన ఆ శ్రీహరి పాద పద్మాలను నేవించు

విశ్వపాలనం కోసం త్రిగుణాత్మకుడై వ్యక్తుడైన నారాయణుని చరణ సరోజాలను నేవించి బ్రహ్మ బ్రహ్మత్వం పొందాడు. మీ తాతస్వామంతువ మనువు అభేద దృష్టితో యజ్ఞాలుచేసి భౌతిక సుఖాలూ దివ్య సుఖాలూ అనుభవించి మోక్షపదం పొందాడు యోగింద్రులు కూడా ఆ శ్రీహరి పాద పద్మాల నాశ్రయిస్తారు కరతలమందు లీలా కమలాన్ని దరించి లక్ష్మీదేవి కూడా ఆ పరమేశ్వరుని అన్వేషించి ఆయన దరి జేరుతుంది అలాంటి శ్రీహరిని నీవు నీకాగ్రచిత్తంతో నేవించు నీ దుఃఖాన్ని తొలగించగలవాడు ఆ మహాత్ముడు తప్ప అన్యులెవరూ లేరు - ఆశ తల్లి హితోపదేశం చేసే నెరికి దుష్టుడు తన్ను తాను నిగ్రహించుకొని వెంటనే నగరం విడిచి వెళ్లాడు

ద్రువుడు నారదోపదేశం విని తపస్సు చేయడం

ఆ వృత్తాంతం తెలుసుకొని నారదుడు, 'అపమానం నహించని శ్మశ్రి యుల ప్రభావం అద్భుతం కదా! పిన్నవయసువాడైనా పినతల్లి యాదిన దురుక్షులు సహించలేక ద్రువుడు నగరం విడిచిపోతున్నాడు ఔరా! ఎంతటి స్వాభిమాని!' అని భావించి ద్రువుని కలుసుకొని, ద్రువకుమారా! ఎక్కడికి ప్రయాణం? సకల సంపదలలో తులదూగెడి నిజమేందరిం విడిచి యెంటిగా వెళ్తున్నావే- నీ స్వజనం నిన్నేదో అపమానించినట్లు భావిస్తున్నాను ఔనా?' అనేనెరికి ద్రువుడు ఔను నా సవతితల్లి వ గ్యాడాలుచే కలిగిన గాయాన్ని భగవద్యాన యోగ రసాయనం చేత మాన్సుకోవడానికి వెళ్తున్నాను' అనగా, నారదర్శి ఆశనితో ఇలా అన్నాడు.

రాకుమారా! అటలాడుకొనే ఈ లేత వయస్సులో నీకు మానావమానా లేమిటి! ఒకవేళ నీకు మనస్సులో అలాంటి వివేకం కలిగినా, నంతుష్టచిత్తులైనవారెప్పుడూ నీయకర్మ పరిజ్ఞానంచేత సుఖదుఃఖాలను సమంగా భావించి అనుభవిస్తారు. కనుక వివేకం గలవాడు తనకు తటస్థించే కష్ట సుఖాలను దైవకృతాలుగా భావించి నంతుష్టులౌతారు ఇక నీ తల్లి - యాదేశానుసారం ఈశ్వరానుగ్రహం పొందడానికి వెళ్తున్నానంటావా? అయితే, విను. అది అంత సులభం కాదు.

యోగీంద్రులు కూడా అనేక ఇన్స్ట్రాలో నిస్సంగమైన మనస్సులో సమాధి స్థలో వుండికూడా ఆ సర్వేశ్వరుని జాడ తెలిసికోలేదు. అతడు దురారాధ్యుడు కనుక నీ యత్నం నిష్ఫలం. ఆత్మశ్రేయం కోరదలచినవారైతే నీవు నీ తండ్రి యున్నంతవరకు దైవవశంచేత లభించెడి సుఖదుఃఖాలను సమభావంతో గ్రహింపక తప్పదు. అంతేకాదు, తనకంటే గుణాధికుడైనానిని చూచి సంతోషించాలి తనకంటే గుణహీనుని చూచి కరుణించాలి. తనతో సమానుడైన వానితో స్నేహం పాటించాలి. అలా వర్తించేవానిని బాపత్రయాలు బాదించవు అని ఉపదేశించిన నారద మహర్షికి ద్రువుడిలా అన్నారు.

మునీంద్రా సుఖదుఃఖాలచే పరిభ్రాతులైన వారికి మనశ్శాంతి దుర్గమం అని మీరంటున్నారు అయితే పరభయంకరమైన జాత్రధర్మాన్ని అవలంబించినవాడను, నేను అవమానాన్ని సహించి అణకువతో ఉండలేను. నా సవతితల్లి బాగ్బాటలచే విచ్చిన్నమైన నాకు మనశ్శాంతి ఎలా ఉంటుంది? ముల్లోకాల్లో మహోత్కృష్టమైన అన్యధుడృథమైన స్థానం పొందాలని అభిలషించే నాకు సాధుమార్గమేదో మీరే ఉపదేశించండి బ్రహ్మ యూరువులనుండి జన్మించిన మహానుభావుడవు నీవు వీణావాదనం చేస్తూ లోకహితార్థం సూర్య భగవానుని లాగా లోకమంతటా వర్తిస్తూ వుంటావు అని ద్రువుడనేనరికి నారదమహర్షి యిలా అన్నారు

కుమారా నిన్ను మోక్షమార్గానికి ప్రేరేపించినవాడు పానుడెవుడు కనుక నీవు ఆ వాసుడేవునే నేవించు చతుర్విధ పురషార్థాలనూ పొందాలని యాచించేవానికి శ్రీహరి చరణయుగళ సేవనం తప్ప మఱో మార్గంలేదు యమునానదీతీరాన గల మధువనం నీ తపశ్చర్యకు తగిన చోటు నీవు అక్కడకు వెళ్లి ఆ పుణ్యనదీలోయాల్లో క్రుండి, యమ నియమాదుల పాటిస్తూ శ్రీమన్నారాయణునకు సమస్కరించాలి

నీవు వీన్నవారవు వేదాధ్యయనాది కర్మలకు అడ్డుడవు కావు అయినా, ఉచితములైన దర్శనంతోను, లేదీ చర్మంతోను ఆసనం కల్పించుకొని రేచక

పూరక, కుంభకాలనెడి మువ్విధాలైన ప్రాణాయామంచేత మనస్సును నిశ్చలం చేసుకొని భగవద్ధ్యానం చెయ్యాలి. నీవు ఆరాధించదగిన ఆ భగవంతుని ఆకృతి యెలా వుంటుందో చెపుతాను విను.

‘ఆయన ముఖం వ్రనన్నంగా వుంటుంది కనులు కిరుజారసార్ద్రాలై వుంటాయి. నాసిక మనోహరంగా వుంటుంది కనుబొమలు కమనీయంగా వుంటాయి. చెక్కిళ్ళు చక్కగా వుంటాయి ఆయన శరీరం ఇంద్రనీలమణిలా శ్యావలంగా వుంటుంది ఆయన వక్షస్థలం మీద శ్రీవత్సల ప్రకాశిస్తూ వుంటుంది నానావిధమణి భూషణాలతో నయనానందకరంగా వుంటాడు ఆయన కటిస్థలియందు కాచనషయమైన కాంచీ* ముద్దులు కులుకుతూ వుంటుంది. కంఠమందు కౌస్తుభం ఎగనిగలాడుతూ ఉంటుంది పాణిచలమందు శంఖం, చక్రం, గద, వద్దం ప్రకాశిస్తూ వుంటాయి నలుగదలా సుగంధాన్ని విరజిమ్మేడి వనమాల ధరిస్తాడు పీఠాంబరధారియై, మణికాంచన నూపురాలతో ముచ్చటగా వుంటాడు. మణుల్లాంటి నఖ పంక్తులతో ఆయన చరణ కమలాలు భక్త జనుల హృదయ కమల కర్ణికారంలో నిష్ఠితాలై వుంటాయి అలాంటి భగవద్రూపాన్ని నీవు ఏకాగ్రచిత్తంతో ధ్యానం చెయ్యాలి. అలా కొంతకాలం ధ్యానిస్తే ఆ దివ్యమంగళ స్వరూపం నీ మనస్సులో స్థిరపడి పోతుంది. అప్పుడు నీవు నారాయణ మంత్రాన్ని జపించాలి.

ఓన్నమో భగవతే వాసుదేవాయ అను ద్వాదశాక్షరాలతో గూడిన ఆ మంత్రాన్ని ఏడురోజులు జపిస్తే దేవతా దర్శనం లభిస్తుందీ దేశకాల విభాగం తెలుసుకొని వివిధ ద్రవ్యాలతో ఆ దేవదేవుని అర్పించాలి గణిక మొనలు, తామర పువ్వులు, తులసీదళాలు వత్రి బూరుగు చెట్టు బెరడు, మాల్యాలు వశ్యమూలాలు ఆ దేవేకులకు పీఠికరమైన ద్రవ్యాలు మల్లతోగాని, కొయ్యతోగాని శిలతోగాని ఆ వాసుదేవ మూర్తిని విరచించి పరిశుద్ధమైన స్థలంలో ఉంచి పూజించాలి. నియమ నిష్ఠలు పాటించాలి. మనోదార్ఢ్యం ఉండాలి. శాంతంగా ఉండాలి మితభాషియై యుండాలి మితాహారం తీసుకోవాలి. శ్రీహరి వివిధావతార చరిత్రలను హృదయంలో న్మరిస్తూ ధ్యానం చెయ్యాలి. వాసుదేవ మంత్రం జపిస్తూ అలా చేసిన పూజలన్నీ ఆ సర్వేశ్వరునికే సమర్పించాలి అలా త్రికరణ కుద్దిగా శ్రీహరిని నేవిస్తే ఆ దేవదేవుడు అభిమతార్థాన్ని అనుగ్రహిస్తాడు అని నారదుడు ఉపదేశించే సరికి ద్రువుడు మహానందంతో ఆ దేవరికి ప్రదక్షిణ పూర్వకంగా నమస్కరించి ఋషి జనసేవ్యమై భగవద్గృహ సరోజాలంకృతమై, సకల సిద్ధి ప్రదాయకమైన మధువనానికి వెళ్ళాడు.

* మొలనూలు.

అనంతరం నారద మహర్షి ఉత్తాపాదుని దగ్గఱకు వెళ్ళగా ఆ రాజేంద్రుడా మహర్షిని యథోచితంగా పూజించాడు అప్పుడు నారదుడు, రాజా! నీవేదో విచారంగా ఉన్నట్లున్నావు ఎందుకు? అని ప్రశ్నించే నరికి, ఉత్తాన పాదుడు 'మునీంద్రా అయిదేళ్ళ వయసుగల నా ప్రేయ్యేసుతుడు ద్రువుని నేను అవమానించాను అతడు అలిగి తలితో అడవికి వెళ్ళాడు. అచట ఆకలిదప్పలతో అలమటిస్తూ పరిశ్రాంతుడై శోక సంనకుడైన ఆ బాలు నకు ఆ మహావజ్రంలోని క్రూరజంతువుల వలన ఏమైనా హానికలిగి వుంటుం దేమో అని నేను తపిస్తున్నాను. ఉత్తమ శోకుడైన ఆ బాలుని అంగనా నకుడనై నా అంకమందు కూర్చుండ బెట్టుకోకుండా నిరాకరించి అతణి పరిభవించిన పరమ కిరాతకుణ్ణి నేను' అని వర్ణిస్తూ ఉత్తానగా నారదర్షి ఈ రీతిగా అన్నాడు :

'రాజా! నీవు నీ కుమారుని కోసం విచారించకు ఏ దేవదేవుని పాద పద్మాంబు దేవతలు తమకిరీట రత్నకాంతులతో రంజింప చేస్తారో ఆ రాజీవ నేత్రుడే ఆ బాలుణ్ణి రక్షిస్తాడు అతడు ముల్లోకాల్లో అఖండ క్షీరి నార్జిస్తాడు అతని సచ్చరిత్రను అందఱూ వ్రశంసిస్తాడు. అతని ప్రభావం నీకు తెలియదు అతడు తన సత్కర్మలతో త్రిలోకాల్లో ఎవరికి లభ్యంకాని దివ్యవదాన్ని సాధిస్తాడు. అంతేకాదు, అతడ నీ క్షీరిని కూడా ఆకల్పాంతం ఉండేలా చేస్తాడు. అవిరకాలంలోనే తిరిగి వస్తాడు అతనికై శోకింపకు' అని నారదు డాడిన మాటలు విని ఉత్తానపాదుడు మనస్సాన్వితం చెంది, నిరంతరం ఆ ద్రువ కుమారునే మాటి మాటికి చింతిస్తూ, రాజకార్యాల్లో నిరక్తుడై కాలం గడుపు తున్నాడు

నారదుని వీడ్కోని అలా చనిన ద్రువుడు వెళ్ళి వెళ్ళి మహర్షి జన సేవితమై పరమ పానమైన మధువనం చేరాడు యమునా నదిలో స్నాన మాడి వియతుడై, మనో నిగ్రహంతో శ్రీహరిని ధ్యానించడం మొదలు పెట్టాడు

ద్రువుని తపశ్చర్య

మూడేని రోజులకు ఒక వర్షాయం వెలగవంద్లను రేగువంద్లను ఆహారంగా తీసుకుంటూ ఒక మాసం శ్రీహరిని ఆరాధించాడు అనం రం ఆరేని దినాలకొక వర్షాయం జీర్ణవర్షాలు కుజిస్తూ, శ్రీ వాసుదేవుని ధ్యానంలో రెండవ మాసం గడిపాడు అపైన తొమ్మిది రాత్రుల కొకసారి జలభక్షణం చేస్తూ మూడో మాసంలో ముకుందుని సేవించాడు. పిమ్మట వంద్రెండు రోజుల కొక వర్షాయం వాయుభక్షణం చేస్తూ శ్వానను జీయించి, నాల్గవ

మానంలో నలినదళాక్షుని అర్పించాడు. అంతటినుండి ఉచ్చాసాన్ని నిరోధించి, ఒంటికాలిపై నిలబడి అచేతనమైన స్థాణువులాగా అయిదోనెల గడిపాడు.

నకల భూతేంద్రియాలకు ఆధారమైన హృదయంలో విషయ వాసనలు చొరసేయకుండా మహాత్ముడైన తత్వాలకు ఆశ్రయ భూతమైన శాశ్వత బ్రహ్మమును హృదయ వద్దంలో నిలిపి, శ్రీహరి రూపంతప్ప అన్యమైన మఱి ఏ రూపాన్నీ ఎఱుగక చిత్తాన్ని హరి పరాయతనం చేసి ద్రువుడు చేసిన మహోగ్ర తపస్సునకు ముల్లోకాలూ కంపించిపోయాయి ఒంటికాలిపై నిలబడి అతడు తపస్సు చేసేటప్పుడు ఆ కాలి బొటనవ్రేలి ఓత్తిడి నహింపలేక మత్తగజాధిష్టితమై మాటిమాటికి అటనిటు నొరగెడి నముద్రస్థిత నౌకలాగ భూమి కుడినుండి యెడనుకూ, ఎడమనుండి కుడికి ఉండుండి ఒరిగిపోవడం మొదలు పెట్టింది

ద్రువుదారీతిగా అన్యదృష్టి లేకుండా తన ప్రాణాన్ని నియమించి శ్రీహరియందు ఏకాగ్ర చిత్తంలో మగ్నుడై య్యెనరికి ఆ ఈశ్వరుడు కూడా చలించిపోయాడు. ఈశ్వరుడు చలించగానే లోకాలన్నీ చలించిపోయాయి. భయభక్తమైన ఆ మహావిపదశకు లోకపాలకులందఱు కంపించిపోయి శ్రీహరిని దర్శించి కృతాంజలులై, 'దేవా! నీవు నకలభూత శరీరధారివి ఇలాగా పూర్వం మేమెప్పుడూ ప్రాణనిరోధం ఎఱుగము ఉచ్చాసన నిశ్వాసాలు నిలిచిపోవడంవలన మేము ఎంతో బాధపడుతున్నాము. దీనికి 'హేతువేమిటి' అని దీనంగా అర్థించేనరికి శ్రీహరి యిలా అన్నాడు

ఉత్తానపాదుడను రాజు కొడుకు ద్రువుడు విశ్వరూపుడనైన నాయందు తన చిత్తాన్ని ఐక్యం చేసి మహోగ్రమైన తపస్సు చేస్తున్నాడు ఆ కారణంచేత మీకు ప్రాణనిరోధం కలిగింది దారుణమైన అతని తపస్సును నేను నివర్తింప జేస్తాను. భయపడకండి, వెళ్ళండి' అని శ్రీహరి ఆజ్ఞాపించే నరికి పాతందఱు స్వస్వ నిలయానికి వెళ్ళిపోయారు.

అనంతరం శ్రీహరి గరుడావూడుడై తన భృత్యుడైన ద్రువుని చూడాలనే కోర్కెతో మధువనానికి వెళ్లాడు అప్పుడు ద్రువుడు యోగవిరిపాకంచే తీవ్రమైన బుద్ధి కలవాడై తన హృదయవద్దంలో ఒక్కమాటు వెలుపుదీపలాగ మెఱుగి వెంటనే అంతర్ధానం చెంది తన యెదుట నిలిచియున్న శ్రీమన్నారాయణుని చూచి సంభ్రమపాటుతో పులకించిపోయాడు అనందాశ్రువులు రాల్చాడు.

తన కనుగవలో ఆ దేవదేవుని మూర్తిని ఆస్వాదిస్తున్నట్లు ముఖంలో చుంఛనం చేస్తున్నట్లు, భుజాలలో కౌగిలించుకొన్నట్లు తనలో ఎంతో ఆనందాన్ని అనుభవిస్తూ ఆయనకు సాష్టాంగదండ ప్రణామాలు చేశాడు. కృతాం

జలియై ఆయనను నన్నుతించాలని బావించాడు కాని ఎలా స్తుతించాలో తెలియక విషణ్ణుడై యున్న ఆ పసిబాలుని మనోగతాన్ని గ్రహించి, నమస్తః ధూతాంతర్యామియైన శ్రీహరి వేదమయమైన తన శంఖాన్ని ఆ బాలకుని చెక్కిలికి తాకించాడు

వెంటనే ద్రువునకు భగవత్ప్రతి పాదకములూ వేదాత్మకములూ అయిన వాక్కులు లభించాయి. అప్పుడు ద్రువుడు మహానందంతో శ్రీహరిని జలా సన్నుతించడం మొదలుపెట్టాడు:

ద్రువుడు శ్రీహరిని స్తుతించడం

‘దేవా నీవు నకల శక్తివంతుడవు చర్యాంతర్యామివి. నీవు నాలో అడిగియున్న నా వాక్కులకూ కర్మేంద్రియాలకూ, జ్ఞానేంద్రియాలకూ నీ చిచ్ఛక్తిచే జీవం పోళావు నీకు నా నమస్కారాలు నీవు ఒక్కరుడవయ్యిందిన్నీ మాయయినెడి ఆత్మీయశక్తిచే ఈ అఖిల విశ్వాన్ని సృజించి, దానికి చైతన్యం అపాదించ జేయడానికి ఆందులో ప్రవేశించి నానావిధాలైన దారువులందు అగ్నిలాగా ప్రకాశిస్తూ వుంటావు.

బ్రహ్మదేవుడు మొదట విశ్వాన్ని సృజింపదగిన శక్తిలేక నిన్ను ఆశ్రయించేసరికి నీవారనికి ఆ పరిజ్ఞానం కల్పించావు. అప్పుడతడు నిద్రనుండి మేల్కొన్నవాడులాగా ప్రబోధం చెంది నమస్తః ప్రవంచాన్ని సృష్టించాడు. అలాంటి నీ చరణ సరోజాలను కృతజ్ఞుడైన వాడెవ్వడు స్మరించకుండా వుంటాడు?

మహాసుభావా, నీవు జననమరణ హేతుభూతుడవు కల్పవృక్షంవంటి వాడవు మోక్షప్రవాహపు అయిరా నీ సూయామోహతులై ఎవరైనా నిన్ను దేహోపభోగ్యులైన భౌతిక సుఖాలకోసం అర్థిస్తే, వారికి అలాంటి సుఖాలను నరకంలోకూడా అనుగ్రహిస్తావు వద్దనాభా! నీ చరణకమలధ్యానం వల్లనూ, నీ చరిత్రాకర్షణం వల్లనూ లభించెడి సుఖాలు వాస్తవంగా మోక్షసుఖం కంటే కూడా అతిశయమెవని లిలాంటప్పుడు కర్మానుభవానంతరం యమభటులచే భగ్నుమలైన విమానములనుండి జాణివడెడి సురలోకవాసుల యాధిక్యత యేముంది?

నిరంతరం నియమనిష్ఠలతో నిన్ను సేవిస్తూ సీతో సమానులైన సత్పురుషుల సాంగత్యంతో వ్యసన దుర్బరమైన ఈ సంసార సాగరాన్ని తరిస్తాను. నీ చరణకమల సుగంధాన్ని తనిపిచీరా ఆస్వాదించెడి ధన్యాత్ముల చెలిమి లభించినవాడు తమ శరీరాన్నీ, దారసుతాది సుహృద్బంధువర్గాన్నీ విస్మరిస్తారు.

ప్రభూ! నకల చరాచరాత్మకమై మహదాది కారణమైన నీ విరా ధూ పాన్ని నే నెఱుగున్నాను కాని, మంగళప్రదమూ మహితైశ్వర్యరూపమూ శబ్దాది వ్యాపారశూన్యమూ అయిన నీ బ్రహ్మస్వరూపాన్ని మాత్రం ఎఱు గను. కల్పాంత సమయంలో ఈ అఖిల ప్రపంచాన్ని హరించి శేషశయ్యపై యోగనిద్రానకుడవై, సముద్రంలాంటి నీ నాభికుహరంనుండి వెలువడి కాంచనమయమూ, లోకాత్మకమూ అయిన కమల కర్ణికయందు పునస్సృష్టికి బ్రహ్మను పుట్టించిన నీకు నా ప్రణామాలు;

దేవా! నీవలా యోగని దావకుడవైయున్నా జీవులకంటే విలక్షణుడవై పుంటావు బుద్ధి స్థితి భేదంచేత అఖండితమైనది నీ శక్తి అలాంటి నీవు నీ స్వశక్తిచే లోకపాలన నిమిత్తం యజ్ఞాదిష్టాత వౌతావు నీవు నిత్యవిముక్తుడవు పరిశుద్ధుడవు సర్వజ్ఞుడవు. ఆదిపూరుషుడవు. భగవంతుడవు గుణత్రయానికి ఆదివతివి. భాగ్యహీనుడైన జీవుని యందు నీ యీ దివ్యగుణాలుండవు. విరుద్ధగుణులై వివిధ శక్తి సంపన్నులైన అవిద్యారులు ఒక క్రమాన్ని అనుస రించి నీయందు లీనమైపోతాయి

నీవు విశ్వకారణుడవు. అపరిచ్ఛేద్యుడవు! ఆద్యుడవు ఆనందమయు డవు అవికారుడవు. బ్రహ్మ స్వరూపుడవు అలాంటి నీకు నా ప్రణామాలు. నకల విద కర్మలకు ఫలము నీవేయని విశేషించెడి సిష్టాములకు రాజ్యాది కామితాల్లో పరమార్థమైన ఫలంకూడా సర్వార్థ స్వరూపుడవైన నీ పాదపద్మాల సేవనమే ఆది నిశ్చలం సిష్టాములం కాకుండా సకాములమై తుచ్చఫలాన్ని ఆశించి నిన్ను సేవించే నాపంటి దీనులను కూడా ప్రేమిస్తావు గోవు తన దూడకు సత్యమిచ్చి వన్యమృగాలనుండి రక్షించునట్లు నీవు మాకోరికలు తీర్చి సంసార భయంనుండి మమ్మల్ని రక్షిస్తావు.

ద్రువుడులా స్తుతించేనరికి దాసాను రక్తుడైన భగవంతుడు సంతుష్టుడై ఈ విధంగా అన్నాడు:

‘రాకుమారా! నీ మనోగతం నాకు తెలుసు అసార్యమైనదైనా నేను నీకు అది అనుగ్రహిస్తాను. కట్టుకొయ్యచుట్టూ గోసమూహంలాగా గ్రహసక్షత్ర కారాగణ జ్యోతిశ్చక్రమూ, సక్షత్ర రూపంతో ధర్మాన్ని కళ్యణశక్తులూ, సత్పుణూ దేనిని ప్రదక్షిణం చేస్తూ పుంటారో అలాంటి మహాస్మృతమైన ద్రువక్షితియనెడి పదంనీకు ఇక ఇటువది యాటువేలేండ్లతర్వాత ప్రాప్తిస్తుంది. అలాంటి దివ్యపదం ఇంకెవ్వరికీ లభించదు ప్రళయ సమయంలో కూడా అది నశించదు నీకా పదవి ప్రాప్తించే దాకా నీ తండ్రి వనవాసం చేస్తాడు. నీవు

1. భేదించనలవి కాని వాడవు.

రాజ్యపాలనం చేస్తావు నీ అనుజాడు ఉత్తముడు వేటకై ఆదవికి వెళ్ళి మృతు డౌతాడు అతణ్ణి అన్వేషిస్తూ పోయి అతని తల్లి కార్పిచ్చులో దగ్గమైపోతుంది. నీవు అనేక యోగాలుచేసి యజ్ఞ స్యరూపుడనైన నన్ను అర్పించి, నకల భౌతిక సౌఖ్యాలూ అనుభవిస్తావు. అంత్యకాలంలో నీవు నన్ను నీ ఆత్మలో సంస్కరిస్తూ, సర్వలోక సన్నుతమూ, పునరావృత్తి రహితమూ సప్తర్షి మండలోన్నతమూ అయిన నా వదం పొందుతావు' అని వలికి గరుడారుడుదై శ్రీహరి నిజలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు

కాని శ్రీహరి చరణసేవనం వలన తన మనోరథం నిర్ధించినా ద్రువు నకు మనస్సంతుష్టి కలగలేదు తన పీనతల్లి ఆదిన దుర్వాషలు అతని మన స్సులో గాఢంగా నాటుకుపోవడం చేత, వాటినే తలపోస్తూ, 'తుచ్చమైన బహుక సుఖాన్ని కోరానే మోక్షం కోరనైతినే' అని పరితాపం చెంది, తన మనస్సులో ఈ రీతిగా వితర్కించడం మొదలుపెట్టాడు

'అయ్యో నేనెంత తెలివి తక్కువవాడను? అనేక జన్మల్లో ఆర్జించిన నమాధి యోగంచేత జీతేంద్రియులైన ననందాదులు ఏ దేవదేవుని చరణార వింద దర్శనానికి నోచుకున్నారో ఆ శ్రీహరి పాదపద్మచ్ఛాయ నాకు కేవలం అఱుమాసాల తపఃఫలితంగా లభించింది కాని ఏం ప్రయోజనం? దురదృష్ట వంతుడను. భేద దృష్టితో భవనాశకుడైన ఆ మహాభావుని దర్శించి కూడా నశ్వరాలైన కామ్యాలను అడిగాను ఇంతకంటే దౌరాత్మ్యం ఏముంటుంది'

భగవంతుడు నాకు మహోన్నత వదం అనుగ్రహించాడు నిజమే. కాని తమ కంటే ఉన్నతవదం లభించిందని నన్ను చూచి దేవతలు కన్నెఱ్ఱ చేయవచ్చు. అనాడు నారదురాధిన మాటలు విజమయ్యాయి. నేనా మహర్షి మాట లంగీకరించకుండా, జ్ఞానహీనుడు న్నప్పావనలో దైవికమైన మాయచేత భిన్నదర్శనుడైనట్లు బ్రహ్మాత్మకం కాని మతోపస్తువు లేక పోయినా నా అనుజాడు నాకు శత్రువంటి భేద బుద్ధితో దుఃఖపడి జగదాత్మకుడైన ఈశ్వరుణ్ణి ఆరాధించాను. ఆ దేవదేవుని అనుగ్రహానికి పాత్రుడనయ్యాను కాని నీం ప్రయోజనం? అయివులేని చానికి ప్రయో గించిన భౌషధాల్లాగా నిరర్థకాలైన భౌతిక సుఖాలను కోరాను నిరుపేద యైనవాడు నృపేంద్రుని చేరి యోగ్యునిస్తావు నేదైనా కోరక చేరెడు నూకలడిగి నట్లు మోక్షవదాతయైన పరమాత్మను నేను సాంసారికాలైన సుఖాలను ఆర్జించాను నాకంటే మూర్ఖుడెవడుంటాడు?

ద్రువుడు తిరిగి ఇంటికివచ్చుట

అని ద్రువుడు నిజపురాభిముఖంగా బయలుదేరాడు ఈ వార్త తెలిసిన కొందఱు రాజేంద్రుడైన ఉత్తానపాదునకు విన్నవించేసరికి అతడు ఏన్నీతుడై 'ఏమీ! నా కుమారుడు తిరిగివస్తున్నాడా? అతిదెన్నడో ఏ వన్యమృగాలపాలో అయివుంటాడు. చచ్చినవాడు ఎన్నడై నా బ్రతికి వస్తాడా? నా కంఠటి అదృష్టం కూడానా? అని భావించి ఆ వార్త తెచ్చిన వారిని యధోచితంగా నక్కరించాడు

అనంతరం ఉత్తమాశ్వులు పూనిన రథం అదిరోహించి ద్రువునకు ఎదురు వెళ్లాడు 'అతనివెంట నకలభూషణ భూషితులైన సునీతి, సురుచి, ఉత్తముడు కూడా శిక్షలెక్కి బయలుదేరారు వారిని బ్రాహ్మణులు, కులవృద్ధులు, బాంధవులు అమాత్యులు కూడా అనుగమించారు వేదమోషలు, తూర్యనినాదాలు మిన్ను ముట్టగా ఉత్తానపాదుడు వెళ్ళి నగరోపవన సమీపంలో ద్రువుణ్ణి చూచాడు

అతని శరీరం పులకించి పోయింది వెంటనే రథం దిగి, శ్రీహరి చరణారవిందాలనర్పించి పాపదూరుడై కామితార్థాన్ని పొందినచ్చిన ద్రువుణ్ణి గాఢంగా కౌగలించుకున్నాడు అనంద బాష్పాలు కాదుస్తూ, అతని శిరస్సు మూర్ఛోన్నాడు వాత్సల్యంతో చుటుకం¹ నిమిరాడు. లశీస్సులు కరివించాడు

ద్రువుడున్నూ మహానందంతో తండ్రి పాదాలపై వ్రాలాడు. అనంతరం తల్లులకు మ్రొక్కాడు అలా తనకు మ్రొక్కిన ద్రువుని సురుచి గుచ్చి యెత్తుకుని ముద్దులాడింది గర్గర కంఠంతో ఆశీర్వదించింది. పల్లానికి నీరు చేరునట్లుగా అందఱూ శ్రీహరి అనుగ్రహానికి పాత్రుడైన వానిని చేరి అదరిస్తారు. అందుచేరనే గతంమరచి, సురుచి ద్రువుణ్ణి ప్రేమార్ద్ర హృదయంతో దగ్గరకు తీసుకొంది ఉత్తముడూ, ద్రువుడూ ఆనందాశ్రువులు స్రవించగా ఒకరినొకరు గట్టిగా కౌగలించుకొన్నారు.

అక సునీతి సంతోషానికి పట్టవగ్గాలు లేవు. సంతోషాతి శయంతో ఆమె శరీరం పులకరించింది అతణ్ణి తన జొమ్మునకు గట్టిగా హత్తుకొన్నది. పుత్రవాత్సల్యంతో ఆమె పాలిండ్లు పొంగి చనుబాలు కురిశాయి.

¹ చిటుకం, గడ్డం.

పౌరజనం ద్రువుని దర్శించి పరవశించిపోయారు. నునీతిని గాంచి, తల్లి సీపు పూర్వజన్మలో ఎంతటి భాగ్యానికి నోచుకున్నావో? మోరారణ్యంలో ఘాతుక మృగాల పాలబడి విగత జీవుడయ్యుంటాడని భావించిన నీ బిడ్డ పరమేశ్వరానుగ్రహం పొంది సురక్షితంగా వచ్చాడు. నీ అదృష్టమే అదృష్టం ' అని నన్నుచెప్పారు

అలా అందఱూ ఉపలాల్లిస్తుండగా ఉత్తానపాదుడ. తన కొడుకు బిడ్డణిని గజారూఢుల్ని చేసి నిజ నగరానికి తిరిగి వచ్చాడు నగరం నానా విధాలం కారాలతో కనుల పండువుగా వుంది. ద్వారాలూ గోపురాలూ బురుజులూ బంగారు పూతలతో మిఱుమిట్లు గొల్పుతున్నాయి వీరులు సుగంధ జలాల కలయంపిచే గుఱాళిస్తున్నాయి నవరత్నాలతో తీర్చిన రంగవల్లికలు నేత్రా నందంగా వున్నాయి

రాజమార్గానికి ఇరువైపులా మేడల పైనుండి పౌరకాంతలు కరకంకణ ధ్వనులు అతిశయిస్తుండగా రాజునూ రాణివాసాన్నీ రాకుమారులనూ దీవిస్తూ వారిమీద పూవులూ లాజులూ* కురిపించారు నీరాజనాలు వహ్దారు

అలా వెళ్ళి వెళ్ళి సకల వైభవాలతో తులతూగుతూ స్వర్గతల్లమైన నిజ సుగరంలో ప్రవేశించి ఉత్తానపాదుడు అనంతరం అచీరకాలంలోనే ద్రువు నకు రాజ్యాభిషేకం చేసి విరకుడె తాను తవశ్చిర్యకై అరణ్యాలకు వెళ్ళాడు

అనంతరం ద్రువుడు ప్రజాను రంజకంగా రాజ్యపాలనంచేస్తూ శింశు మార ప్రజావతి కూతురు భ్రమియను నామెను వివాహమాడి ఆమె వలన కల్పుడు వత్సరుడు అను ఇద్దరు కొడుకులను పొందాడు అలాగే వాయు పుత్రిక యైన ఇల యను లతాంగిని కూడా పరిణయమాడి ఆమె యందు ఉక్కులుడనే కొడుకునూ, అత్యంత సౌందర్యవతి యైన ఒక కుమార్తెనూ కన్నాడు.

అతని సోదరుడు ఉత్తముడు ఆవివాహితుడుగానే వుండి ఒకనాడు వేటకై హిమవన్నగానికి వెళ్ళగా అక్కడ అతనినొక యక్షుడు వధించాడు. ఆ మోరవాత్త విని ఆతని తల్లి సురుచి శోకాకులయై అడవుల బడి పోతూ దావాగ్నిలో దగుల్కొని మృతి చెందింది

ద్రువుడు యక్షులతో యుద్ధం చెయ్యడం

తమ్ముని మరణవార్త విని ద్రువుడు తపించి పోయాడు. వెంటనే రథారూఢుడై వెళ్ళి మంచుకొండ కనుమల నడుమనున్న అలకా నగరం చేరాడు. అది యక్షుల నిలయం అక్కడకు వెళ్ళి వెళ్ళగానే ద్రువుడు దిక్కులు దద్దరిల్లేలా మహాగ్రమైన శంఖం వారించాడు అ భీకరధ్వని విని యక్ష కాంతలు గజగజలాడి పోయారు యక్షులు రణోత్సాహంతో నగరం వెడలివచ్చి ద్రువుని ఎదిరించారు.

అలా ఒక్కపెట్టున తన నెదిరిన పదమూడు వేల యక్ష వీరులపై మహా వరాక్రమణిలియైన ద్రువుడు మూడేసి నిశిత బాణాలు ప్రయోగించే నరికి వారు జర్జరితాంగులై సోలి తూలి పడిపోయారు వెంటనే తేరుకుని ఆతని వరాక్రమాన్ని, కరలాఘవాన్ని ప్రస్తుతిస్తూ తోకతొక్కిన త్రాచులాగా క్రోధోద్ధతులై ఆతణ్ణి మట్టుమట్టి, ఆతని నానావిధ శస్త్రాస్త్రాంతో ముంచెత్తారు.

అప్పుడు ద్రువుడు నిరంతర వర్షదాటలచే కప్పబడిన మహావర్షతం లాగ గోచరించాడు. తేవకులు హాహాకారాలు చేస్తూ 'అయ్యో ద్రువుడనేడి నూర్యుడు యక్షనైత్యమను నముద్రంతో కుంకిపోయాడే ఔరా ఎంత మోరం' అని విలపించడం మొదలు పెట్టారు యక్షులు విజయగర్వంతో హర్షధ్వనులు చెయ్యడం మొదలు పెట్టారు ఇంతలో ద్రువుడు మంచు తెరలను చీల్చుకుని ప్రచండమైన కాంతులను విరజిమ్ముతూ వెల్వడెడి నూర్యునిలాగ తిరిగి గోచరించి, దనుష్టంకారం చేశాడు. వాడి బాణాలను పుంఖాను పుంఖంగా వారిపై కురిపించాడు సుడిగాలికి మేఘాలు చెల్లా చెదలైనట్లు యక్షవీరులు ద్రువుని బాణాహతులకు వికలాంగులై ఎందఱో నేలపై కలిగారు.

ఖండిత దేహాలై అలా నేలగరచిన యక్షుల కిరీట కుండల విరాజితాలైన శిరస్సులతోనూ, మణి కంకణాంగదాలతో అలంకృతాలైన భుజదండాలతోనూ, రణభూమి ఎంతో రమణీయంగా వుంది. ఇక హతశేషులైన వారు. ద్రువుని డాకకు నిల్వలేక, సింహాన్ని చూచి భయక్రాంతులైన మదగజాల్లాగ తలకొక దారిని బట్టి పారిపోయారు. యుద్ధరంగంలో ద్రువునితో పోరాడడం సాధ్యంకాదని బాచించి యక్షులు మాయావులు కనుక, అదృక్కులై అతణ్ణి మాయాజాలంతో వలించడానికి పూనుకున్నారు.

అప్పుడు నమ్మద్ర మోషలాంటి మహాద్యసి వినిపించింది. పెనుగాల్లికి రేగిన ధూళి వటలం దిక్కులను క్రమ్మివేసింది మెలుపు లీగలతో గూర్తిన మేషు సమూహం అకాశాన్ని ఆవరించింది. అప్పుడు ద్రువునిపై రక్త మాంసాలూ, మూత్ర పురీషాలూ, నానా విధాలైన ఆయుధాలూ వర్షించడం మొదలు పెట్టాయి అతని కద్దెదుట మదించిన యేనులూ సింహాలూ మొదలైన క్రూర మృగాలూ, ఉత్తుంగ తరంగాలతో భయంకరమైన నమ్మద్రం గోచరించాయి ప్రళయ సమయంలో లాగ ఒక మహాహడల కనబడ్డది.

ఈ రీతిగా యక్షులు అనేక మాయలు కల్పించగా, మునిజనం ద్రువుని రక్షించు తలపుతో అతని దగ్గటకు వచ్చి రాకుమారా! చింతించకు ఎవని దివ్యనామం స్మరించి మానవులు మృత్యువును నైతం జయించ గలుగుతారో ఆ దేవదేవుడు, శ్రీమన్నారాయణుడు నీ శత్రువర్గాన్ని పరిమార్చగలడు అనేనరికి ద్రువుడు అవమించి శ్రీహరిని స్మరించి మహాగ్రమైన నారాయణాస్త్రాన్ని వింట నందించేనరికి, స్వచ్ఛమైన వివేకోదయం చేత రాగాదులు విడిపోవునట్లుగా అనుర మాయ యనెడి చీకట్లు ఇట్టే తొలగిపోయాయి.

ద్రువుడు అలా నారాయణాస్త్రాన్ని ప్రయోగించేనరికి ఆ అత్ర ప్రభావం చేత స్వర్ణపుంఖాలూ, కలహంసల్లాంటి తెల్లని వజ్రాలూ గల వేలకొలది నిశిత బాణాలు జనించి పెట పెట మని భీకరంగా ర్వనిస్తూ అడవిని ప్రవేశించెడి రావాగ్ని శిఖల్లాగ అతని శత్రునైనాన్ని తాకాయి.

ఆ బాణా హతులకు వికలాంగులైన యక్షులు క్రుద్ధులై, నానా విధాలైన ఆయుధాలను గహించి, సర్పాలు వడగలెత్తి గరుత్మంతునిపై గవిసి నట్లు ద్రువుని చుట్టుముట్టేనరికి అతడు మహాగ్రుత్తై, లీక్షణ బాణ వరంవరలో వారి అవయవాలను ఖండించి, రూపుమాపి, ఊర్వ్య రేతస్కులైన యోగులకు సూర్యమండలాంతర గమ్యమైన ఉత్తమ లోకానికి వంపించాడు

మనువు ద్రువుని యుద్ధ విముఖుని చెయ్యడం

అలా ద్రువుని చేత నిహతులైన యక్షులను జూచి అతని పితామహుడైన స్వాయంభువ మనువు ఋషిగణంలో అక్కడకు వచ్చి ద్రువుని చూచి, వత్సా! రోషం నరక హేతువు. ఎవడో ఒక యక్షుడు నీ సోదరుని వధించా

దని అలుకలో నిరవరాధులైన యితమంది పుణ్యజనులను¹ వధించడం మను
వంశ సంభవుడవైన నీకు తగదు

‘అదీగాక, దేహభిమానంలో ప్రాణహింస చెయ్యడం పశుకృత్యం
ఈశ్వరానువర్తులయిన సాధువుల కది కూడనివని. నర్యభూతాలనూ ఆత్మ
భావంలో చూచి శ్రీహరి చరణకమలాలను నేనించి, ఆ దేవదేవుని అనుగ్రహ
నికి పాత్రుడవై² ప్రజ్ఞావంతుడవు అలాంటి నీవు పావకృత్యానికి పాల్పడడం
‘హేయం. మహాత్ములయందు తిత్తి³, నమలయందు మైత్రి, హినుల యందు
కృప ఇతర నమస్త ప్రాణులయందు నమభావం గలవానికే భగవంతుడు
ప్రసన్నుడవుతాడు. అతని అనుగ్రహానికి పాత్రుడైనవాడు ప్రకృతి గుణాలను
అతిక్రమించి స్థూలశరీరాన్ని త్యజించి బ్రహ్మానందం చెందుతాడు

అయిస్కొంతంటి ముందు లోహం చలించినట్లు కార్యకారణరూపమైన
విశ్వం, నమస్తానికి నిమిత్తమాత్రుడైనట్టి పరమేశ్వరుని సాన్నిధ్యంలో పరి
భ్రమిస్తూ వుంటుంది ఈశ్వరుని మాయాగుణముల కలయికచే కల్పింపబడిన
సంచభూతాల వలన శ్రీ పురుషాది రూపసృష్టి జరిగి పెరిగి, తుదకు లయం
ఆవుతుంది. భావింప నలవికాని కాలశక్తిచేత గుణజ్ఞోభం జరిగి, అందువలన
భగవంతుని వీర్యం⁴ విభక్తం కాగా జీవులనుండియే జీవకోటి ఉత్పన్నమవు
తుంది. అయినా ఈశ్వరుడు సృష్టి స్థితి లయాలకు కర్త కానివానిలాగ
అంతర్యామిగా చూస్తూవుంటాడు

ఈశ్వరునకు స్వవక్ష పరవజ్ఞాలు లేవు కర్మాధీనాలైన భూతసంఘాలు
మహావాయువును అనుసరించెడి ధూళికణాల్లాగ జగత్కర్తను అనుసరిస్తూ
వుంటాయి అంతేగాని జీవరాకులు స్వతంత్రంగా వ్యవహరించవు. ఆయువును
ఇవ్వడానికి గాని, హరించడానికిగాని కర్మయే కారణం కాని జీవునకు అవి
స్పష్టములు కావు.

నర్య జగత్కర్మ సాక్షియైన భగవంతుని కొందఱు కర్మమని
కొందఱు నైజమని, కొందఱు కాలమని కొందఱు క్షమమని అనేక విధాలుగా
భావిస్తారు అవ్యక్తుడూ అప్రమేయుడూ, నానావిధ శక్తి సంభవ హేతు
భూతుడూ అయిన భగవంతుడు చేసే పనులు బ్రహ్మరుద్రాదులకే తెలియవు
అలాంటప్పుడు అతని తత్త్వం ఎవరికి గోచరమవుతుంది?

1. యక్షులను 2. ఓర్పు 3. సూదంటుణాయి. 4. శక్తి

‘అతడు నృప్తి స్థితి లయకారకుడైనా అహంకారం లేనివాడు కనుక అతనికి గుణకర్మ లంఘనం. సర్వభూతాత్మకుడూ సర్వభూత నియంతా, సర్వభూత భావనుడూ అయిన భగవంతుడు నిజమాయతో గూడి భూతకోటిని సృజిస్తూ, పాలిస్తూ, సంహరిస్తూ ఉంటాడు. కనుక, ఉత్పత్తి స్థితి లయాలకు భగవంతుడు కారణం కాగా నీ బ్రాతృహననానికి యక్షులు కారకులెలా అవుతారు?

‘విశ్వ సప్తలనే పేరుతో నియంత్రితులై ప్రజాపతులు నైతం ముక్కు బ్రాహ్మ పెట్టిన వృషభాది పశుగణంలాగా పరమేశ్వరుని ఆజ్ఞానువద్యులై వుంటారు కనుక, దుష్టుల పాలిటి మృత్యువులుగూ, సజ్జనుల పాలిటి అమృత స్యూరూపుడూ, సర్వాత్మకుడూ అయిన ఈశ్వరుని ఆశ్రయించు.

ఇంతకూ, నీ వయసు అయిదేండ్లు పిసరల్లి వలుకులకు వికల మన స్కుడవై, తల్లిని విడిచి అరణ్యాల్లో ఘోరతపస్సు చేశావు. భగవదనుగ్రహానికి పాత్రుడవై తిరోకోత్తరమైన వదం పొందావు అవిద్యాగ్రంధిని త్రెంచివైచికోన్నావు కనుక నీకు రోషం వనికీరాదు. రోషం వలన లోకం నశిస్తుంది నీ బ్రాతృహంతలని ఎందరో యక్షులను వధించావు యక్షాధిపతి యైన కుబేరుడు శివునకు సహోదరుడు. నీ వాతని యెడల అవరారం చెయ్యడం మంచిదికాదు. కనుక, నీవిపు ధతణ్ణి స్తుతించి, వ్రనన్నునిగా చేసుకో’ అని వలికి మనువు ఋషింద్రులతో గూడి తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

అనంతరం మనువు హిలోవచేశంలో రోషం విడిచి శాంతుడై యున్న ద్రువుని దగ్గరికు కుబేరుడే యక్షులూ, చాగణులూ, సిద్ధులూ, విద్యారరాదులూ పరివేష్టించి సన్నుతిస్తుండగా వచ్చి, కృతాంజలియై యిలా అన్నాడు :

రాకుమారా! నీ పితామహుని యాదేశానుసారం నీవు దుస్త్వజమైన వైరాన్ని త్యజించావు కనుక, నేను వ్రనన్నుడనయ్యాను. ప్రాణికోటి యొక్క జనన లయాలకు కర్త కాలమేకాని, అన్యమేదీ కాదు. కనుక, నీ సోదరుని వధించినది యక్షులూ కాదు. ఈ యక్షగణాన్ని వధించినది నీవూ కాదు. శరీరం ఆత్మకంటే విలక్షణమైనది. ఆ తత్త్వజ్ఞానం లేకపోవడం చేతనే అజ్ఞాదు ఏదైనా భానే చేశానుకుంటాడు అది అహంకారం. అలాంటి అపార్థజ్ఞానం మోసపునకు స్వప్నగతమైన బుద్ధిలాగా తోస్తూ వుంటుంది కనుక, సర్వభూతాత్మ విగ్రహుడైన ఈశ్వరుని నేవించు నీకు శుభం

కలుగుతుంది. నీవేదైనా వరం అడుగు, ఇస్తాను. నీవు శ్రీహరి పాదారవింద ద్వానం నిశ్చలమైన భక్తితో చేయగలవాడవని నేనెఱుగుదును' అని యశో శస్త్రిదననరికి—

భాగవతోత్తముడైన ద్రువుడు సంతోషించి, అనఘ! ఏ హరిన్మరణ చేత అప్రయత్నంగా మానవుడు గురత్యయమైన అజ్ఞానాన్ని తిరిస్తాడో ఆ శ్రీహరి సంస్కృతిని నాకు అనుగ్రహించు అని ఆర్థించాడు

అప్పుడు కుబేరుడు 'అలాగే అని ద్రువునకు శ్రీహరి న్మరణం ఉపదేశించి, సంకుష్టాంతరంగుడై అంతర్నితుడయ్యాడు. అనంతరం ద్రువుడున్నూ ఆత్మీయ నగరానికి తిరిగి వచ్చాడు.

అలా నిజనగరానికి తిరిగివచ్చిన ద్రువుడు అనేక యజ్ఞాలు చేసి నకల ఫలప్రదాత అయిన పురుషోత్తముని పూజించాడు. నిశ్చలమైన భక్తితో ఆ రాజేంద్రుడు తన యందూ నకల భూతకోటియందూ అంతరాత్మయై వున్న ఆ భగవంతుని సాక్షాత్కరింపజేసుకున్నాడు ప్రజలు తనను పితృతుల్యునిగా భావించి సేవిస్తుండగా ద్రువుడు బోగాలచేత పుణ్యక్షయమూ, అభోగాలైన యాగాదుల చేత అశుభక్షయమూ కాగా ప్రధియాలు వేల సంవత్సరాలు దర్మార్థకామాలు పొటిస్తూ రాజ్యపాలనం చేశాడు

అనంతరం కొడుకునకు వట్టంగడ్డ జితేంద్రియుడై స్వప్నమందు మాయావీరచితమైన గంధర్వనగరం లాగా దేహాదికమైన ఈ విశ్వం అంతా భగవన్నాయా వీరచితమైనదిగా గహించి విరక్తుడై రాజ్యాన్ని రాజ్య సంపదలనూ ఆత్మీయులనూ విడిచిపెట్టి బదరికాశ్రమానికి తపశ్చర్యకై వెళ్ళాడు. అవటి పవిత్రజలాల్లో క్రుంకులిడి పద్మావనస్థుడై, ఇంద్రియాలను నియమించి, యోగాసనాలతో వాయువును బంధించాడు ముకుళితశ్రేతృడై శ్రీహరిరూప వైభవాన్ని ద్యానిస్తూ ఆనంద బాష్పాలు రాల్చాడు పులకించి పోయాడు. అతని క్లేశాలన్నీ విడిపోయాయి శ్రీ పుం భేదం నశించింది పారవశ్యంతో తనను తాను మఱచిపోయాడు

ఆ సమయంలో దశదిశలయందునూ పూర్తిమ నాటి నిండు చంద్రుని లాగా కాంతులు జిమ్ముతూ ఆకాశంనుండి యొక విమానం వచ్చింది. అందులో కొమార వయస్సులో వున్న ఇద్దఱు దేవతా శ్రేష్ఠులున్నారు వారు చతుర్ముఖులు వారి నేత్రాలు ఎఱ్ఱగా వున్నాయి శరీరం శ్యామలంగా వుంది కిరీటాలు అంగదాలు హారకుండిలాలు ధరించి వున్నారు చేతుల్లో గదలున్నాయి వారిని చూడగానే ద్రువుడు లొట్రుపాటుతో లేచాడు మధునూధనుని నామ

న్మరణంచేకాడు వారిని భగవత్కింకరులుగా గ్రహించి వారికి దండప్రణామం చేశాడు

వారు శ్రీహరి భక్తులైన సునందనందులు వారికి నమస్కరించి వినయ వినమితగాత్రుడై యున్న ద్రువునితో వారు సంప్రీతితో మందహాసం చేస్తూ ఎలా అన్నారు: 'రాజా విను అయిదవయేటనే మేదానిదివై తపోనిష్ఠతో శ్రీహరి ఆసు గహానికి పాత్రుడవయ్యావు. ఆ దేవదేవుని అజ్ఞానుసారం నిన్ను సర్వోత్కృష్టమైన వారిపదానికి తీసుకొని వెళ్ళదానికి వచ్చాం ఆ దివ్యపదం పొందడానికి నర్వజ్జులైన వారికే అర్హత వుంటుంది. ఆ మహాస్థానం చుట్టూ చంద్ర సూర్యనక్షత్ర తారాగణాలు ప్రదక్షిణంగా తిరుగుతూ వుంటాయి. అచటనే నీ పితరులు కూడా ఉన్నారు కనుక, భకతోటికి కూడా సాధింప నలవి కాని ఆ విష్ణుపదాన్ని నీవు పొందెదవు ఇదిగో విమానం శ్రీహరి దీన్ని సీకై వంపాడు దీన్ని ఆధిరోహించిరా!' అని ఆ దివ్య పురుషులనేసరికి-

ద్రువుడు స్నానంచేసి అచటి మునిగణానికి నమస్కరించి, వారి ఆశీర్వాదాలు పొందాడు అనంతరం విమానానికి ప్రదక్షిణం చేసి దాన్ని పూజించాడు. హరిపార్వదులైన సునందనందులను అభినందించాడు. భగవంతుని యందు కన్నులు మనస్సు నిలిపి విమానాన్ని ఆధిరోహించడానికి తేజోమయ రూపం ధరించాడు అప్పుడు దివ్య దుందుభులు ప్రమోగాయి. పుష్పవర్షం కురిసింది కిన్నరులూ, గంధర్వులూ మధుర న్యనంతో గానం చేశారు

కాని అప్పుడు భిన్నమనస్కుడై తల్లిని విడిచి యెలా వెళ్ళడమా అని దుఃఖోద్వేగంతో కనులనీరు నింపిన ద్రువునకు సునంద నందులు తమ విమానానికి అగ్రభాగాన మఱో విమానాన్ని ఆధిరోహించి వెళ్ళుతూన్న తన తల్లిని చూపించేసరికి అతడు మహానందం చెంది అప్పుడు విమానం యెక్కి విష్ణు పదానికి పశ్చాతమయ్యేడు క్రమక్రమంగా గ్రహమండలాన్ని లోకత్రయాన్ని సవర్తిమండలాన్నీ దాటి అవల హరి వదం చేరాడు.

ఆ విష్ణుపదం తనకాఁచి పుంజం చేత ముల్లోకాలనూ ప్రకాశింపజేస్తూ వుంటుంది దయా శూన్యులక్కడ అడుగుపెట్టలేరు శాంతమూర్తులకు, సకల జీవులయందు సమదృష్టికలవారికి సచ్చీయరకు మాత్రమే అది సుగమమం. కట్టుగుంజ చుట్టూ గోగణం తిరుగుతూన్నట్లు ఆ అమృత పదం చుట్టూ మహా వేగంతో టెప్పపాటు లేకుండా జ్యోతిశ్చక్రం తిరుగుతూ వుంటుంది. ద్రువుడు అలాంటి దివ్యపదం చేరి ముల్లోకాలనూ శిరోమణి అయ్యాడు. అప్పుడు ద్రువుని మహిమను చూచి నారదరి సంలోషంలో ప్రచేతసులను దేవర్షులు చేస్తున్న యజ్ఞంలో ఈరీతి గానం చేశాడు

‘పతియే దైవంగా భావంలో తలచిన సునీతి కొడుకు భువుడు. అతని తపఃప్రభావం, ధర్మనిష్ఠ అనన్యసాధ్యాలు బ్రహ్మర్షులకే అవిసాధ్యంకాదంటే ఓత్రియలనంగతి చెప్పేదేముంది? వంచవర్ ప్రాయంలో పినతల్లి దురుక్తులనెడి వాడి బాణాలచే భిన్నహృదయుడైన యాతడు నా ఉపదేశాన్ని పాటించి అరణ్యాల్లో మహాగ్రతపం చేశాడు శ్రీహరిని వశంగతుని చేసుకున్నాడు. తుదకు మహాన్నతమైన విష్ణువదం పొందాడు అది సామాన్యమా? అని మైత్రేయుడు ద్రువుని పుణ్యచరిత చెప్పియింకా ఇలా అన్నాడు:

విదురా నజ్జన నమ్మతమూ న్యర్గవదమూ, మంగళకరమూ, పాపహరమూ, ద్రువవద సంప్రాపకమూ అయిన ఈ ఉపాఖ్యానాన్ని నీకు చెప్పాను ఈ పుణ్యగాథను ఉభయసంద్యల్లోనూ పూర్తిమీ అమావాస్యలయందు ద్వాదశి నాడు, ఆదివారాల్లోనూ, శుక్ల తిథియందు శ్రవణా నక్ష తమునను, సంక్రమణ దినాల్లోనూ వ్యతీపాతమనబడు యోగమందు పరించు వారికి విశువారికి నకల శ్రేయాలు లభిస్తాయి.’

అని మైత్రేయుడనేనరికి విదురడు కృతాంజలియై, మునీంద్రా! నారదుడు ద్రువచరిత్రను ప్రవేశనుల సత్త్వయాగంలో కీర్తించాడన్నారు ఆ ప్రవేశతనులెవరు? ఎవరి కొడుకులు? వారి వంశం ఎలాంటిది? వారు యజ్ఞం ఎందుకు చేశారు? యజ్ఞ పురుషుని ఎలా అర్పించారు? మహాభాగవతుడూ విష్ణురక్షుడూ దేవరీ అయినా నారదుడా యాగంలో శ్రీహరి కథలు ఎలా కీర్తించాడో వివాలని కుతూహలంగా వుంది నారాయణుని కథామృతాన్ని కర్ణములనెడి దోనీళ్ళలో ఎంతగా ద్రావినా తనివి తీరదు గదా’ అనేనరికి మైత్రేయుడిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు:

‘ద్రువుడు తపోనిష్ఠలో అరణ్యానికి వెళ్ళేముందు అతడు తన కుమారుడైన అలర్కునకు రాజ్యాభిషేకం చేశాడని చెప్పాను కదా కాని, శాంతుడూ నిస్సంగుడూ, సమదర్శనుడూ, మహాయోగీ అయిన నారదు జడుడులాగా ఉన్నట్లుడు లాగా, నిపుడు గప్పిన నివ్వరీతిగా నుండి నిరంతరం అత్యుత్తాంజ్ఞానమయమైన బ్రహ్మను స్మరిస్తూ తనకంటే అన్యమైన దానినేదీ యెఱుగక మహావిరక్తుడై యుండడం వలన కులవృద్ధులూ మంత్రులూ అతడు రాజ్యపాలనకి అర్హుడు కాదని భావించి అతని తమ్ముడు వత్సరునికి వట్టం గట్టారు

ఆ వత్సరునకు సర్వర్థియను భార్యయందు పుష్పార్థుడు చంద్రకేతుడు, ఇషుడు, ఊర్జుడు వనువు జయుడు అను ఆర్ధుడు కొడుకులు పుట్టారు వారిలో పుష్పార్థునకు ఇర్వురు భార్యలు వారిలో ప్రభయను నామెకు ప్రాతఃకాలము, మధ్యాహ్నం సాయం సమయం అను ముగ్గురు కొడుకులు పుట్టారు

వారిలో వ్యష్టి యనువానికి పుష్కరిణి యను భార్యయందు సర్వ తేజాదను సుతుడు ఉదయించాడు. ఆ సర్వతేజానకు ఆకూలియను మహిషి వలన చతువను కొడుకు జన్మించాడు. అతడే చాతుషమనువు అతనికి అర్హల యను భార్యవలన పురువు, కుత్సుడు త్రితుడు, ద్యుమ్నుడు, సత్యవంతుడు, ఋతుడు వ్రతుడు, అగ్నిష్టోముడు, అతిరాతుడు, సుదుమ్నుడు, శిబి, ఉల్మాకుడు అను పండ్రెండు మంది కొడుకులు పుట్టారు.

వారిలో ఉల్మాకునకు పుష్కరిణి యను వత్సవలన అంగుడు సుమన సుడు, జ్యాతి, క్రతువు అంగిరసుడు గయుడు అను ఆర్ధురు సుతులుదయిం చారు అంతు అంగునకు సునీధ యను ధర్మవత్సవలన వేనుడను కొడుకు జన్మించాడు. కాని అతడు మహాక్రూరుడు.

అంగరాజు అతని దుశ్చరిత్రకు వినివి దుఃఖంతో ఎవరికి చెప్పకుండా నగరం విడిచి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ దుస్థితి చూచి మునీంద్రులు క్రుద్ధులై వ్రజం లాంటి వాక్సంతతిలో వేసుని శపింపగా అతడు చనిపోయాడు. అప్పుడులోకం ఆరాజకమైంది. చోరులు విజృంభించారు చజలు తల్లడిల్లి పోయారు. అప్పుడు మునులు వశ్యాత్రావం చెంది విగతప్రాణుడై నేల కూలిన వేసుని కుడి భుజాన్ని మరించేసరికి అందుండి నారాయణాంశంలో వృదువక్రవర్తి జన్మిం చాడు. అతడే ఈ భూమికి లొలివదువు' అని మైత్రేయుడనగా విదురుడు విని—

మునీంద్రా! మహాసాధుషూ, సప్తీలుడూ అయిన అంగనరేంద్రునకు ఏ కారణంచేత దుష్టసంతానం కలిగింది? విమనస్కుడై, అతడు నగరం విడిచి యెందుకు వెళ్ళాడు? ధర్మకోవిదులైన ఋషులు వేనరాజునందు ఏ దోషాన్ని ఆరోపించి అతణ్ణి శపించారు? రాజులు లోకపాలుర తేజస్సు గల వారై రాజ్యపాలన యందు ఆసక్తి కలిగి వుంటారు కదా! అలాంటి వారిలో ఏదైనా కల్మషం వుంటే ప్రజలే వారిని అవమానించరూ? కనుక, ఆ వేసుని చరిత్ర పరాపరా లెఱిగిన నీ వలన వినాలని కుతూహలంగా వుంది' అనగా మైత్రేయు ధీరీతిగా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

వేసుని చరిత్ర

'విదురా! విను రాజర్షియైన అంగరాజు అశ్వమేధయాగం సంకల్పించి, ఋత్విగ్గణం చేత దేవతలకు ఆహ్వానం పంపాడు. కాని దేవతలు స్వీయ హవిర్భాగం తీసుకొనడానికి రాలేదు. అప్పుడు ఋత్విక్కులు విన్నీతులై,

యజమానుడైన అంగ మహివతిని జూచి రాజా! ఆహ్వానించినా దేవతలు అత్యుభాగం పొందడానికి ఎందుచేతనో రాలేదు హోమం దుష్టమా అంటే అదీకాదు. ఇక చందస్సులా దృఢప్రతులైన బ్రహ్మవాదులచేత సంప్రయమాలు మహాపీఠ్యవంతాలు పోనీ దేవతాపరారం ఏమైనా జరిగిందా అంటే అదీ లేదే! ఇక దేవతలు స్వీయభాగాలు అంగీకరింపక పోవడానికి కారణ మేమైయ్యుంటుందో? అనేసరికి—

అంగనరేంద్రుడు దుఃఖాంతరంగుడై నదస్సుల నుద్దేశించి, మహాత్ములారా - ఆహ్వానించినా హవిర్యాగం కోసం దేవగణం రాకపోవడానికి హేతువేమిటో? చెప్పండి అని అర్థించాడు.

అప్పుడు వారిలా అన్నారు: రాజేంద్రా ఇది ఈనాటి దుష్కృతం కాదు పూర్వజన్మంలో జరిగిన దురితం చెప్తాను విను. నీవు ఇంతటి మహా నీయుడవైనా నీకు సంతానం లేకపోవడంచేత దేవతలు యాగభాగం కోసం రాకున్నారు. కనుక నీవు సంతానార్థం పుత్రకామేష్ఠి చెయ్యి అప్పుడు దేవతలు హవిర్యాగం గ్రహిస్తారు. యజ్ఞపురుషుడూ కూడా అనుగ్రహిస్తాడు. అనేసరికి అతడు సంతానం కోసం శివవిష్ణుధను విష్ణువును ఆహ్వానించి పురోదాశమును హోమంలో నమర్చించాడు. అప్పుడు హోమకుండం నుండి స్వర్ణమాల్యాంబరాలు దరించిన పురుషుడొకడు హిరణ్మయపాత్రంలో పాయసాన్ని గ్రహించి ఉద్యవించాడు అప్పుడు విప్రజనానుమతంతో ఆ పాయస పాత్రను గ్రహించి రాజు తన భార్యకిచ్చాడు

ఆమె ఆ పాయసాన్ని గ్రహించి కుతూహలంతో భుజించి భర్తతో సంగమించేసరికి వెంటనే గర్భం దరించి, కుమారుని కన్నది. అతనికి వేనుడని నామకరణం చేశారు కాని, అతడు పుట్టుకతోనే అధర్మవధంలో వరించడం మొదలుపెట్టాడు తనతో అటలకు వచ్చిన తన యీడు బాలురను నిర్దాక్షిణ్యంగా వధువులను వధించినట్లు వధించటం అతనికి వినోదం ఇక విల్లమ్ములు దాల్చి ఆసాదుమార్గంలో మృగాలను వధించడం విశేషమేముంది?

అతని మాతామహుడు మృద్యువు కిరాతకుడు వేనునకు * చాలే అల్పింది అతని దౌష్ట్యం చూచి అంగుడు అతణ్ణి ఎన్నోవిధాల దండించాడు. అయినా, అతడు తనకు దుశ్చైత్యాలు మానలేదు. అప్పుడు ఆ రాజేంద్రుడు తన మనస్సులో ఇలా చింతించాడు

* యజ్ఞార్థమైన ఒక భక్ష్యవిశేషం

'దుష్టుడెని కొడుకును గని దుఃఖపడడంకంటే సంతాపింతుడుగా వుంటే ఎంతో మేలు హాయిగా శ్రీహరిని ర్యానిస్తూ జీవయాత్ర చెయ్యవచ్చు. కుపుత్రుని వలన మానవులకు ఆపకీర్తి, సర్వజ్ఞుని విరోధం మహోవ్యధ ప్రాప్తించడం తథ్యం. అలాంటి దుష్టుడునిపై మోహం పెంచుకున్నవాని యిల్లు దుఃఖాలకు నిలయం కాగలదు ఒక విధంగా కొడుకు ధుష్టుడవడం కూడా మంచిదే ఎంచేతనంటే అతని దౌష్ట్యం భరించలేక మానవుడు ఇల్లు విడిచిపోయి ఎక్కడైనా నుఖిస్తాడు' అని భావించి అంగమహిపతి తన కడుపున పుట్టిన దుర్మార్గుడైన వేనుని ఒక విధంగా తన పాలిటి సుపుత్రుని గానే తలచి ఒక అర్ధరాత్రి నిద్రిస్తున్న భార్యను వ్రజలను ఇంటిని విడిచి ఏ దూరతీరానికి వెళ్ళిపోయాడు

ఆ విషయం తెలిసి బంధువులు అమాత్యులు పౌరులు కలవరపడ్డారు భూమి సలుమూలలా అన్వేషించారు కాని, నిగూఢుడైన పరమ పురుషుని గానలేని కుయోగి లాగా ఆ రాజేంద్రుని గానక వివల ప్రయత్నాలై తిరిగి వచ్చారు రాజులేకపోవడం చేత ప్రజలు వకుప్తాయులై, స్వేచ్ఛగా నంచ రించడం మొదలు పెట్టారు అప్పుడు బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులైన భృగువు మొదలగు మహర్షులు లోక సంరక్షణ కాంక్షతో వేనుని తల్లి నునీడ అనుమతిని ప్రజలకు ఇష్టం లేకపోయినా వేనునకు పట్టం కట్టారు మహోగ్రణాననుడైన వేనుని అభిషేకవార్త విని నర్మభీతిచే ఎలుకలు పారి పోయినట్లు చోరులు కంటికి కనబడకుండా అడవులు వట్టిపోయారు

వేనుడు సింహాసనా రూఢుడయ్యాక లోకపాలకు అనుభవించెడి అపై శ్వర్యాలతో తులతూగుతూ కన్నూ మిన్నూ కానక సహజసిద్ధమైన గర్వంతో మానసియులైన నజ్జనులను పరిభవించడం మొదలు పెట్టాడు అతని రాటికి అడ్డులేదు భూగిగిన మార్గాల్లో రథారూఢుడై ఒంటరిగా తిరిగేవాడు మదపు లేసుగులాగా నిరంకుశంగా విహరించేవాడు. నజ్జనులను బాధించడమే అతని ఏకైక లక్ష్యం.

అంతటిలో ఆగక ఆతడు బ్రాహ్మణు లెవ్వరూ యజ్ఞాలూ దానాలూ, హోమాలూ, చెయ్యరా'దని భూమ్మాకాళాలు బద్ధలయ్యేలాగా బేరీని మోగించి చాచింది అలా అతడు సమస్త ధర్మాలను వారిం చేసరికి మునులు కంపించి పోయారు ప్రజావితతికి రక్షణలేకుండా పోయింది అటు రాజు వలన, యిటు చోరాదులవలన ప్రజలు ఇరువైపులా మందడి కట్టవలని వలె బాధ పడడం మొదలు పెట్టారు.

అప్పుడు మహర్షులు ఉలా చింతించారు. 'అరాజకాన్ని తొలగించగోరి ఆనర్హుడైన ఇతనికి వట్టం కట్టి ఆ దోషవలం అనుభవిస్తున్నాం పామునకుపాలు పోసి పెంచితే మాత్రం అది ఊరుకుంటుందా? అది ఎవ్వడో ఆ పోషకుని కూడా కాటు వేస్తుంది అయ్యో నునీత కడుపున బుట్టిన ఈతడు ప్రజాపాలన భారం వహించి కూడా నహజ దుర్జనత్వంతో ప్రజల ప్రాణాలు హరిస్తున్నాడే అయినా పూర్వం ఇతణ్ణి రాజ్యాభిషిక్తుని చేసినవారు జ్ఞానసంపన్నులైన మహర్షులు కనుక మనం తొందర పడరాదు. ఇతణ్ణి అనునయించి చూద్దాం ఒక పేజీ అతడు వినకపోతే వీనిని అప్పుడు మనం మన రేజీగ్ని చేత భస్మీభూతం చేద్దాం అని వారు వేనుని దగ్గరికి పోయి, 'రాజా! నీకు అయువు, నిరి బలం, యశం, సిద్ధిండుగాక!' అని ఆశీర్వదించి వినయంగా ఇలా అన్నారు:

'నరేంద్రా! మావిన్నవం విను త్రికరణ శుద్ధిగా చేసే ధర్మం నమస్త లోకాలకూ నుఖాపాదక మవుతుంది నిస్సంగులకు మోక్షం ఇస్తుంది. ప్రజాక్షేమ కారణమైన అటువంటి ధర్మం నీయందు చెడకుండుగాక! ధర్మానికే హాని జరిగితే రాజు బిశ్వర్యదూరుడౌతాడు. దుష్టులైన అమాత్యుల వలనను, చోరుల వలనను నశించకుండా ప్రజలను రక్షిస్తూ యథాన్యాయంగా వారి వలన కష్టంగ్రహించెడి రాజునకు ఇహపర సౌఖ్యాలు లభిస్తాయి

అదీగాక, ఎవరి రాజ్యంలో యజ్ఞేశ్వరుడైన పురుషోత్తముడు నిజ వర్ణాశ్రమ ధర్మపరులైన వారిచేత యజింపబడతాడో ఆ రాజ్యానికి అధిపతి అయిన వానివలన భగవంతుడు సంతుష్టుడవుతాడు జగదీశ్వరుడైన భగవంతుడు సంతోషిస్తే రాజ్యాధిపతికి నర్వసౌఖ్యాలూ ప్రాప్తిస్తాయి. లోకపాలకులు నర్వేశ్వరుని కొరకు బలిప్రదానం చేస్తారు యజ్ఞపురుషుడు వేదమయుడు, ద్రవ్యమయుడు తపోమయుడు అయిన నారాయణుని వివిధ యజ్ఞాలలో యజనం చేస్తే నీకు అభయమూ మోక్షమూ ప్రాప్తిస్తాయి. కనుక, నీవు నీ రాజ్యంలో యజ్ఞాచరణానికి ఆజ్ఞాపించు. యజ్ఞాచరణం వలన దేవతలు సంతుష్టులై నీ కోర్కెలు తీరుస్తారు. నీకు దేవతా తిరస్కారం తగదు. వేద చోదితాలైన కర్మలయందు ఆసక్తి వహించు,' అని హితోపదేశం చేసేసరికి వేసుడిలా అన్నారు :

'మనీంద్రులారా! మీరేదే కుఱ్ఱతనంతో ఇలా అంటున్నారు. ధర్మమా? అదెక్కడుంది? వ్యభిచరించెడి వనిత తన పతిని వంచించి తన ఉపపతినే రక్షగా భావిస్తుంది. అలాగే మీరు సరపాలాకృతిలో నున్న నారాయణుడైన నన్ను కాదని ఎవరినో మీరు నేవిస్తున్నారు మీకు ఇహపర సౌఖ్యాలు

వుండవు. యజ్ఞపురుషుడంటారు. ఎవరా యజ్ఞపురుషుడు? ఎవ్వనియందు మీకు భక్తి? భక్తున్నేహానికి తిలోదకాలిచ్చి పరపురుషుని మరగిన జారకాంత ఆ జారుని యందు కనగచెడి భక్తిలాంటిది మి ట కి

‘హరిహర బ్రహ్మలూ, ఇంద్రాది దేవతలూ, సూర్యచంద్రులూ నృపుని శరీరంలో అంతర్భూతంగా ఉంటారు కనుక, రాజంటే సర్వదేవతాషియు డన్నమాట! కనుక మీరు మాతృర్యం విడిచి నన్ను ఆరాధించండి నా కంటే అగ్రపూజార్హుడెవ్వడూ లేడు ఆ చేసే బలిదానాలెవో నాకే చెయ్యండి,’ అని క్రూరుడూ, విపరీతబుద్ధి అయిన వేసుడు మునుల మాటలను తిరస్కరించాడు అపుడు మునులు ఆత్మగతంగా ఇలా అనుకున్నారు:

దారుణ కర్ముడైన ఈతడు వారుడగుకాక! వీడు బ్రతికి వుంటే లోకాలన్నీ భస్మీభూతం కావడం నిశ్చితం. వీడు రాజనింహాననానికి అర్హుడు కాదు. ఏ సర్వేశ్వరుని అనుగ్రహాతిశయంచేత ఇంతటి వైభవోపేతుడయ్యాడో ఆ శ్రీహరినే ఈతడు నిందిస్తున్నాడు కనుక ఇతనిని ఉపేక్షించరాదు. ఇతనిని అంతం చెయ్యడమే కర్తవ్యం,’ అని మునులు క్రుద్ధులై హంకరించారు. దానిలో వేసుడు విగతజీవుడై నేల కొరిగాడు.

వేసుని మృతికి సుసీద శోకాతురయై నుత వ్యామోహంలో ఆతని మృతదేహాన్ని నిజయోగశక్తిచే చెడిపోకుండా కాపాడింది

అనంతరం మునులు సరస్వతీ నదీనలిలాల్లో స్నానమాడి ఆ నదీతీరాన అగ్నిహోత్రాలు నెలకొల్పి సత్కథా వినోదాలలో నిమగ్నులై వుండగా హఠాత్తుగా భయంకరమైన ఉత్పాతాలు లోచాయి. లోకాలకు అమంగళం కలుగకుండుగాక!’ అని వారు తమ బుద్ధిలో అనుకుంటుండగానే అన్ని దిక్కులా గజోవర్షం కురిసింది. చోరులు చెలరేగి చేతికబడినదల్లా అపహరించుకునిపోయారు

అపుడు మునులు కళ్ళు తెరిచారు రాజు పృథుడవడంచేత జనపదాలు అరాజికాలై పరస్పరం హింసించుకుంటూ చోరబాధలకు లోనయ్యాయని గ్రహించారు ఆ దురంతాన్ని వారించడానికి సమర్థులయ్యుండిన్నీ మౌనం వహించారు. కాని, సమదర్శనుడూ, శాంతుడూ అయిన బ్రాహ్మణుడు దీనులను ఉపేక్షిస్తే ఆతని తపస్సు పగిలిన కుండలోని క్షీరంలాగా క్రమంగా క్షీణించిపోతుంది. అంచేత వారు, హరివదాశ్రయులూ ఆమోష సత్యసంప

న్నూ అయిన ఆంగవనురాదీకుని వంశం విచ్చిత్తికాకుండా ఎలాగైనా నిం బెట్టాలని నిశ్చయించి, మృతుడైన వేనుని కళేబరం దిగ్గఱకు వచ్చి ఆతః ఊరువు¹ను మదించారు

అప్పుడా తొడనుండి ఒక వికృతాకారుడు పుట్టాడు. అతడు కాకిలాగా కాలమేళుంలాగా నల్లగా వున్నాడు. కరచరణాలు పొట్టిగా వున్నాయి దొడలు పెద్దవిగా వున్నాయి. నాసాగ్రం క్రిందికి ఎంపు బిరిగి వుంది. కళ్ళు ఎఱ్ఱగా వున్నాయి. వెండ్రుకలు రాగి రంగు కలిగి వున్నాయి. ముఖా దీనంగా వుంది. అతడు పుట్టి పుట్టగానే 'నేనేం చెయ్యాలి? అని మునులను ప్రశ్నించాడు. అప్పుడు వారాతనిని చూచి 'నిషీద² అన్నారు. అంచేత అతడు నిషాద నామకుడయ్యాడు. అతని వంశజాలు అడవుల్లోనూ, కొండల్లోనూ నివసిస్తూ, వేనుని దుశ్చరిత్రను చాటుతూ కాలం గడుపుతున్నాడు

అనంతరం మునులు మళ్ళీ వేనుని బాహువులను మధించేనరికి అందొక చక్కని మిథునం జన్మించింది అందఱూ ఎంతో ఆనందించారు.

వృథుచక్రవర్తి జననం

ఆ జంటలో ఒకడు లోక రక్షణార్థం నారాయణాంశంలో జన్మించిన పురుషుడు ఒకరై శ్రీహరిని ఎన్నడూ విడువకుండా వుండే లక్ష్మీదేవి అంశంలో నంభవించిన శ్రీమూర్తి తన సుగుణాలచే భూషణాలంకారాలకు కూడా అలంకారం కల్పించగల సౌందర్యరాశి అమె ఆ పురుషుని చెవులు పెదవి. అతని యశస్సు దొడ్డది అందుచేత అతనికి వృథుచక్రవర్తియని పేరు వ్రసిద్దమైంది ఆ అంగన పేరు అర్చి. ఆమె వృథువును కామించింది ఆ కుభవేశ సురలు విరివాన కురిపించారు. స్వర్గంలో దుందుభులు మ్రోగించారు మునులు స్తుతించారు ఆగ్నులు జ్వలించాయి. అపుడవటి బ్రహ్మ గరుడ, గంధర్వ కిన్నర గణంలో ఎచ్చి ఆ మిథునాన్ని చూచి విస్మితుడయ్యాడు.

వృథుచక్రవర్తి కుడిచేతియందు శ్రీహరి ఆయుధ చిహ్నాలువున్నాయి. పాదములందు హలరేఖ, అంకుశరేఖ, వజ్రరేఖ ధనూరేఖ, వద్మరేఖ, శంఖరేఖ విస్తృతంగా గోచరిస్తున్నాయి. ఆ చిహ్నాలు చూచి చతుర్ముఖుడగు, 'ఇతడు నారాయణ నంభూతుడూ, ఇతని యంగన రమాంగ నంభూతురాలూ కాబోలు'నని భావించారు. అప్పుడు బ్రహ్మవాదులైన విప్రులు వృథునకు విధి

1. తొడ.

2. 'కూర్చో'.

చోదితంగా రాజ్యాభిషేకం చేశారు నకల చరాచర జీవరాసులు ఆ చక్రవర్తికి యథోచితంగా కాన్కలు పెట్టారు

లోక విఖ్యాతి గాంచిన ఆ వృధుచక్రవర్తి తన భార్య అయిన అర్పితో గూడి దివ్యవస్త్రాభరణాలూ, గంధమాల్యాలూ ధరించి, అగ్నిహోత్రుడులాగా భూమి నల్లధలా కాంతులను విరజిమ్మాడు ఆ రాజేంద్రునకు కుబేరుడు పీరాననం, వరుణుడు నితాతపత్రం వాయువు నితచామరాలు ధర్ముడు కీర్తి మయమైన పుష్పమాలిక ఇంద్రుడు కిరీటం, యముడు రాజ దండం, బ్రహ్మ వేదమయమైన కవచం, వాణి న్యచ్చమైన నవ్యహారం ఇచ్చి ఆదరించారు.

అలాగే విష్ణువు సుదర్శన చక్రాన్ని, నకల సంపదలూ వ్రసాదించాడు శివుడు అర్ధ చంద్రరేఖ చిహ్నంగాగల ఖడాన్ని అంబిక శత చంద్రమనే దాలూ, చంద్రుడు అమృత మయాలైన శ్రీకాళ్యాణనూ, విశ్వకర్మ ఉదాత్తమైన రథాన్ని, సూర్యుడు కిరణ మయాలైన బాణాలనూ అగ్ని దేవుడు అజగవమను విల్లునూ భూదేవి యోగమయమైన పాదుకాద్వయాన్ని ఆ రాజేంద్రునకు కాన్క పెట్టారు

అంతేకాక ఆకాశం నిత్యమూ ఆ నరేంద్రునిపై సుమవర్షం కురియిస్తోంది. ఋషులు ఆశీర్వాదిస్తున్నారు నముద్రుడు శంఖాన్ని ఇచ్చాడు నదీనదాలూ, శర్యకాలూ ఆతని రథానికి దారి నిచ్చాయి అపుడు వృధు చక్రవర్తిని వంది మాగధజనం కైవారాలు చెయ్యడం మొదలుపెట్టేసరికి ఆ నరేంద్రుడు మందస్మితం చేస్తూ మేఘ గంభీర వాక్కులతో ఇలా అన్నాడు :

6. వందిమాగధులారా నా యాదు సుగుణాలుంటే మీరు నన్ను స్తుతించడంలో తప్పులేదు. కాని నాలో ఎలాంటి సుగుణమున్నూ లేదు కనుక, మీ పొగడ్తలు వ్యర్థం 'అలాకాదు, మీ యందు మాకు సుగుణాలు గోచరించడం వల్లనే నన్ను తించాం తెంటారా? ఆ వాదనకూడా సరికాదు ఎందుకంటే, ఆ సుగుణాలు నేను నేనై గడించినవి కావు అవి నాలో అంతర్యామిగా వున్న శ్రీహరివి కనుక మీరు స్తుతిచగ్గోరితే ఆ శ్రీ మహా విష్ణుని గుణగణాలను స్తుతించండి పోనీ మహాత్ములైన వారిని చూచి వారి గుణసంపదను మీరు స్వాయత్తం చేసుకోవచ్చును గదా అంటే ఆ మహాత్ముల గుణాలు ప్రసిద్ధాలు. వానిని అలవరచుకొనిన వారిని స్తుతిస్తే విశేషం లేదు. అలాగే శాస్త్రాభ్యాసం వలన తనకు విద్యా తపో యోగగుణాలు కలిగాయని కనుక తాను నన్ను తికి అర్హుడనని ఎవడైనా భావినే నభ్యులు పది హసిస్తారు కాని వానిని మెచ్చుకోరు బుద్ధిహీనులకు ఈ రహస్యం తెలియదు. వందితులు ఆత్మస్తుతిని, వరనిందను ఏవగించుకుంటారు రాజులు ఉత్తమ

కర్మ లాచరించినా అచరించకపోయినా వారిని పొగడడం వంది మాగధులకు సముదాచారమేనుకుంటే మఱి పసిపిల్లలాగా వరవశించిపొగడడం తగదు,' అని వ్యవచక్రవర్తి హెచ్చరించేసరికి ఆ స్తోత్ర వందిమాగధులు మునిచోడితులై అనురాగముట్టివడగా అమృతోపమానాలైన మధురవాక్కులతో ఇలా అన్నారు.

రాజేంద్రా నీవు వేసుని అంగమందు జన్మించావు శ్రీరాధకళాంశ సభవుడవు కనుక నీలో పొగడదగిన సుగుణాలు లేకపోవడమేమిటి? వాస్తవంగా నీ మహిమ తర్కానికి అందనిది నిన్ను పొగడడం మామ అలవి కాదు అయినా మునుల సంపేరణంతో నీ నచ్చరిత్రను కీర్తిస్తాం

ఈ వైష్ణవుడు! తాను ధర్మమార్గాన చరిస్తూ లోకాల్లో ధర్మాన్ని ప్రవరింపజేస్తాడు ప్రజారంజకంగా పాలిస్తాడు శత్రువులను దండిస్తాడు యజ్ఞయాగాదులు చేసి ఐహికాముష్మిక సుఖాలనుభవిస్తాడు. సూర్యుడులాగా² ఈ నరేంద్రుడు ప్రజాధనాన్ని గ్రహించి తిరిగి ప్రజాహితం కొరకే వినియోగిస్తాడు సర్వభూతములందునూ సమభావం చూపిస్తాడు ఒక వేళ లోకులు అవరాధం చేసినా శిక్షించే శక్తి వున్నా సహనం వహిస్తాడు మానవాకృతి ధరించిన శ్రీహరి యితడు ఇంద్రుడు వరించి ప్రజాశిని రక్షించునట్లు ఈతడు ప్రజల కామితాలు తీర్చి వాటిని కాపాడతాడు సగుణుగంతో అదజిసి రంజింప చేస్తాడు అతని ఘోరతం ఆపులకే తెలియదు ఒక శత్రువులేం పసిగట్టగలడు?

ఈతని రాక్షసకలు ఎవ్వరికీ తెలియవు ఎప్పుడో రాజకార్య నిర్వహిస్తాడో తెలియదు ఇతని మహిమ ఆపారం నమ్రు, లాగా గంభీరంగా ఉంటాడు ఈతని కోశం గుప్తంగా వుంటుంది సముద్రాలచే అవరింపబడిన పరుణుడు లాగ ఇతడు సంవృతాత్ముడై వుంటాడు ఇతని ప్రతాపం శత్రు సమూహానికి దున్నహంగా వుంటుంది దగ్గతలో వున్నా ధూరస్థుడుగా గోచరిస్తాడు. వేసుడను అరణియందు ధరించిన అగ్నిహోత్రుడు గనుక ఇతడి ఎవ్వరూ స్పృశింపలేరు చాచలవలన సమస్త భూతకోటియొక్క వర్తనం చూస్తుంటాడు. అందఱకు ఆత్మభూతుడై వుంటాడు నిందా స్తుతుల యందు ఉదాసీనుడై యుంటాడు నిరంతరం ధర్మమార్గాన వర్తిస్తూ తప్పు చేసినవాడు ఎంతటి అర్హియుడైనా విడిచిపెట్టడు శత్రువైనా అదంధ్యుడైతే దండించడు. మానసపర్వత పర్యంతం ఈతని ఆజ్ఞకు అడ్డులేదు. సూర్యుడు నిజశిరజాల చేత ఎంతదూరం భూమిని పశ్చిమచేస్తాడో ఈతడంత పర్యంతం నిజ గుణాలచే లోకాలను రంజింపచేస్తాడు.

1 వేసుని కొడుకు. 2 సూర్యుడు నీటిని గ్రహించి మరల వర్ష రూపంలో ఇస్తాడు.

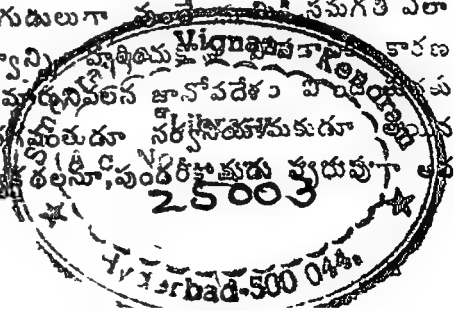
ఇతడు సత్యనందుడు. దృఢవ్రతుడు. పరకాంతలను మాతృసమానంగా భావిస్తాడు. తన భార్యను అర్థశరీరంగా పరిగణిస్తాడు. ప్రజలను కన్నతండ్రిలాగా రక్షిస్తాడు. బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులను నేవిస్తాడు. ఆస్తులకు నుహ్మజ్ఞులకు ఆనందం కలిగిస్తాడు. భవబంధాలకు దూరంగా వుండేవారిని ఆదరిస్తాడు. దుష్టులపాలిట యముడీతడు. ఇతడు ప్రకృతి పురుషుల యందంతర్గతమై యుంటాడు. కనుక ఈతడు కేవలం భగవదవతారం.

'త్రిగుణాలు ఇతని అదీనాలు. ఇతడు బ్రహ్మకళాస్వరూపుడు. కనుక ఇతని యందు అవిద్యారచితమైన భిన్నదృష్టి నిరర్థకం. ఉదయాచల పరక్షం తం భూమండలాన్ని సాటిలేని పీరుడుగా రక్షిస్తూ ధనుష్పాణియై మణిస్యందనం అదిరోహించి సూర్యుడులాగా శత్రురాజులను చీకట్లను చీల్చుకుంటూ భూప్రదక్షిణం చేస్తాడు. అపుడు దిక్పాలకులు, ఇతర పార్శివులు ఇతడు శ్రీహరి నముడైన ఆదిరాజేంద్రుడని నుతిస్తూ కాన్క లర్పిస్తారు.

ఈ నరేంద్రుడు భూమిని గోవుగా చేసి, ప్రజలకు వలసిన నమస్త పదార్థాలనువిడికిఇస్తాడు. ఇతడు దేవేంద్రుడులాగా పర్యతాలను ఇట్టేభేదిస్తాడు. అజగవమును తన వింటినారిని మ్రోగిస్తూ, శాతవాసీకాన్ని దద్దరిల్లజేస్తాడు. సింహవిక్రమంశో ఎలెడలా నంచరిస్తాడు. ఇతడు నరస్యతీ నదీతీరాన నూలు యాగాలు చేస్తాడు. తుది యాగంలో ఇతని యాగాశ్వాన్ని ఇంద్రుడు అపహరిస్తాడు.

'ఒకనాడీతడు తన భవనమునకు నమీరంగా వున్న వనంలో నర్గుణా కరుడైన ననక్కుమారుని దర్శిస్తాడు. ఆ ముసీంద్రుడు బ్రహ్మతనూజాడని తెలిసికొని ఆ మహనీయుని పూజించి, జ్ఞాననముపారసం చేస్తాడు. అక్కడ ఆ ముసీంద్రుని వలన బ్రహ్మవేత్తలెందఱో తల్వోపదేశం పొందుతారు. ఆ పారివోత్తముడు ప్రజలు తన విక్రమగాథలను కీర్తిస్తుండగా వింటూ దిగ్విజయ యాత్ర చేస్తాడు. అని వేదిచాల నన్నుతించిన పండితాగద నూతులను బ్రాహ్మణామాత్య పురోహితులను, షోరజానపదులను వృథుచక్రవర్తి యథోచితంగా పూజించా' దని మైత్రేయుడు చెప్పగా విడుదలై అన్నాడు.

ముసీంద్రా! భూమి గోరూపం ఎందుకు ధరించింది? దానికి దూడ ఏది? దానికి పిడకదానికి అర్థమైన పాత్ర యేది? దోగ్గయైన పృథువు ఏయే వస్తువులు పిడికాడు? ఎగుడు దిగుడులుగా వుండేవానిని సమగతి ఎలా ప్రాప్తించింది? ఇంద్రుడు యజ్ఞాశ్వాన్ని పుట్టించి కారణ మేమిటి? వృథుచ కవర్తి ననక్కుమారునివలన జ్ఞానోపదేశం పొందినాడు. ఏమయ్యాడు? పరబ్రహ్మమూ భగవంతుడూ సర్వసహాయుడుకూ త్రిమూర్తి ప్రకృష్టని అవతారాంతరాలైన దివ్యకథలనూ, పుండరీకాక్షుడు వృథువు అన

తరించి భూమిని పడకడం మొదలుగా కథనూ నాకు తెలియజెప్పు నేను స్త్రీకూ ఆ పుండరీకాక్షునకూ కూడా దానుదనేగదా! అనేనరికి మై తేయుడు వానుడేవ కథా సంప్రదిచిత్తుడైన విదురుని ప్రశంసించి యిలా అన్నాడు :

‘విదురా! విను. విప్రులచే అలా అభిషిక్తుడైన వృదువు రాజ్యపాలన చేయండగా రసహీనమైన భూమివలన ఆహారం లభించక మృచ్ఛార్థవే షీణ దేహులైన ప్రజలు ఆ నరేంద్రుని చూచి, ‘వ్రతూ! మేము ఆకలిబాధ భరించ లేకుండా ఉన్నాం చెట్టుకొట్టలో రగుల్కొల్పబడిన అగ్ని ఆ చెట్టును దహింపజేయునట్లు మమ్మల్ని ఆకలిచిచ్చు దహించివేస్తోంది నీవే మాకు దిక్కు మేము నన్ను శరణువేడుతున్నాం మాకింత అన్నం కల్పించి మమ్మల్ని రక్షించు’ అని అర్థించారు

వృదువక్రవర్తి ప్రజల దైన్యం చూచి దానిని నివారించడానికి తగిన ఉపాయం ఆలోచించాడు. క్రోధంతో వింట బాణం సాధించాడు ఆ సమయంలో అతడు త్రిపురదహనం నాటి రుద్రుడు లాగా గోచరించాడు ఆ రౌద్రాకారం చూచి భూమి కంపించిపోయింది. గోరూపం దరించి వేటగానిని చూచి భీతితో అడవిని బడి పరువులె తెడి లేడిలాగా పారిపోవడం మొదలు పెట్టింది అలా భూదేవి పాణిపోతుంటే వృదువు విల్లెక్కు పెట్టి దాని వెంట పడ్డాడు. దిక్కులయందు, విదిక్కులయందు భూమ్మాకాలయందు అది యొక్కదకు వెళ్లే ఆక్కడికి తానుకూడా వెనుకగలి వెళ్ళాడు అప్పుడు భూదేవి భయక్రాంతమై ఆ నరేంద్రునితో—

ప్రభూ నీవు ధర్మవత్సలువడవు ఆవన్నరక్షకుడవు మహాత్ముడవు. నేను దీనురాలను, ఏ పాపము నఱుగను అందులో స్త్రీని నీవిలా నా వెంట బడి నన్ను వధించడానికి ఎందుకు తలపెట్టినట్లు? ఒకవేళ స్త్రీలు ఆవరారం చేసినా ధర్మజ్ఞులైన వారు వారిని వధింపరే! నేను ప్రాణికోటికి ఆరాధ్యభూతను. నాక లాంటిదాన్ని. దృఢ శరీరను. నీవు నన్ను వధించాలని చూస్తున్నావే! ఇక ప్రజలను నీటబడి మునిగిపోకుండా ఎలా రక్షిస్తావు! అని దీనంగా అన్నది.

అప్పుడు వృదువక్రవర్తి యిలా అన్నాడు. దాత్రీ! నీవు యజ్ఞాల్లో హవిర్యాగం తీసుకుంటున్నావు కాని ప్రజాహితం కోరి నీవు ధన్యాదికం వండించకుండా గోరూపం దరించి తృణభక్షణం చేస్తూ పాలను నీలోనే యణచి పెట్టుకొని యున్నావు. ఇలా ప్రజలకు జీవనాధారం లేకుండా చేసిన నీవు ఆవరాధివి. నిన్ను ఖండఖండాలుగా చీల్చి నీ మాంసంతో దీనుల ఆకలి తీరుస్తాను

స్త్రీని అన్నావు స్త్రీ వధ తగదన్నావు. కాని భూతదయ లేకుండా వ్యర్థంతో స్వస్థాత్ర పోషకులై పవిత్ర స్త్రీలైనా, పురుషులైనా, నపునంకు

తెనా వధార్తులే. అలాంటివారిని వధించడంవల్ల రాజులకు హత్యాదోషం అంటుంది. నీవు శ్రీవైవా నీ స్వభావం జడం. పైపెచ్చు భూతకోటి జలమగ్నం కాకుండా రక్షిస్తున్నాననే గర్వం కూడా వుంది నీకు. నిన్ను వధించి నా యోగమహిమతో జీవరాశిని ఉద్ధరిస్తాను. చూడు- అని రోషభీషణాకారుడై దండధరుడులాగా కనబడేసరికి, భూమి గజగజ వణుకుతూ చేతులు జోడించి వృథునరేంద్రుని ఇలా స్తుతించడం మొదలు పెట్టింది

‘దేవా! నీవు పరమపురుషుడవు గుణాత్మకుడవై నానావిధదేహధారణం చేస్తావు నీవే పూర్వం నన్ను నమస్తజీవకోటికి ఆధారభూతనుగా నిర్మించావు నాలో నాల్గవిధాలైన భూతనముదాయం*వుంది. దాన్ని నీవు గ్రహించవలసి వుంది అంతేగాని, ఆయుధ్యం ధరించి నన్ను అంతం చెయ్యడానికి యత్నించడం తగదు. నీ కంటే నాకు అన్యశరణ్యం లేదు.

అదీగాక, నీవు మహామహిమావ్వితుడవు. నీ మహిమ తర్కానికి అందదు. స్వీయ మాయచే నకల చరాచర సృష్టిచేశావు. ధర్మార్థ వరుడవు. నీపరాక్రమం దుర్దుయమైనది నీవు సృతంశ్రుతుడవు కనుక, బ్రహ్మనుసృజించి, ఆయన చేత నకల జగత్సృష్టిని చేయిస్తున్నావు నీవు ఒకడవే అయినా, అనేక విధాల ప్రకాశిస్తూ వుంటావు

‘పంచభూతాలూ ఇంద్రియాలూ, కారక చైతన్యాహంకారాలూ అనే శక్తులతో లోకాలకు ఉత్పత్తి స్థితి లయాలూ కల్పిస్తూ వుంటావు. అలాంటి విరుద్ధశక్తులుగల పరమ పురుషుడవైన నీవు నా నమస్కారం. నీవు నిజ కల్పితమూ భూతేంద్రియాంతశకరణాత్మకమూ అయిన ఈ విశ్వాన్ని సంస్థాపింపదలచి అదివరాహవతారంతో రసాతలం నుండి నన్ను ఉద్ధరించావు జల రాశిపై నేను నావరూపంలో వుండగా నీకు నా యందు నకల జీవరాసులను సృజించి రక్షించదలచి పృథుచక్రవర్తివిగా ఆవతరించావు. భూభారం వహించిన అలాంటి నీవు షీరనిమిత్తం నన్ను వరించాలను కుంటున్నావు-ఇది విచిత్రం కాదా?

‘మాయామోహితులమైన మాకు హరి భక్తుల చేష్టితాలే తెలియవు. ఇక శ్రీహరి చేష్టితాలెలా తెలుస్తాయి? మహాత్మా! క్రోధాన్ని విడిచి నాకు అభయ ప్రదానం చెయ్యి. నా విన్నవం విను. పూవు కందకుండా నరనంగా పూదేనియను గ్రహించెడి తుమ్మెదతేని లాగా నజ్జనుడూ నజ్జుడూ అయిన పురుషుడు సారం గ్రహిస్తాడు. తత్వదర్శనులైన మునులవలన ఐహికా ముష్మికవల్లం ప్రాందరానికి కృషి మొదలైన వనులూ, అగ్నిహోత్రాలూ

* ఖనిజాలు, ఓషధులు, పశువజ్యాదులు, మానవులు.

ఎవ్వడాచరిస్తాడో వానికే అయో పలప్రాప్తి కలుగుతుంది అలాకాక విద్యాం నుడైనా అహంకరించి తనంతట తాను అనాదరణ భావంలో ఆచరిస్తే వృథా యానమే కాని ప్రయోజనమేమిన్నీ వుండదు

‘పూర్వం బ్రహ్మదేవుడు నాయందు ౧క్షేపించిన ఔషధులను దుర్జనులు అనుభవిస్తూ ఉండడం చూచి రాజేంద్రులెవరూ వారింపరైరి. అందులో చోర బారయొకటి అంచేత నన్ను పాలించి రక్షించే వారెవ్వరూ లేక నేను కృశించి పోయాను. లోకంలో యజ్ఞకర్మలు చేసే వారెవ్వరూ లేరు నేనంటే ఎవరికీ ఆదరంలేదు లోకమంతా చోరగ్రస్తమే పోయింది. అప్పుడు నేను ఎప్పటికైనా యజ్ఞాదులు ప్రారంభం కావాలంటే దుష్టుల పాలబడకుండా ఔషధులను నేనే గ్రహించి జీర్ణం చేసుకున్నాను.

‘అయినా వాటిని తిరిగి పొందడానికి ఒక ఉపాయం వుంది చెబుతాను. విను. నీకున్నూ నాపై వాత్సల్యం ఉంది కదా నీవు నా కొక దూడను, పాలు పిడికేపాత్రను, పాలు పిడికేవానినీ కల్పించు. అప్పుడు నేను ప్రాణికోటికి కావలసిన కామితాలను స్రవిస్తాను. అదీగాక, నేనిప్పుడు ఎగుడు దిగుడులుగా వున్నాను. నన్ను నమస్కరించు చేస్తే వర్షపువులో పడిననీరు అనంతరం ఇంకి పోకుండా ఎవ్వరూ వుంటుంది’

—అని భూదేవి మధురవాక్కులతో అనేనరికి వృధు చక్రవర్తి ఆనం దించి, మనువును దూడగానూ, తన పాణి తలాన్ని దోహనపాత్రగానూ చేశాడు. అనంతరం తానే దోగ్ధగా నకలొషధులు పిడికి అందరికీ కోర్కెలు తీర్చాడు. ఋషులు బృహస్పరిని వత్సంగాచేసి తమ యింద్రియాల్లో చందో మయమైన షీరాన్ని పిందారు దేవతలు ఇంద్రుని దూడగా తెచ్చి స్వర్ణపాత్ర కిలో ఓజస్సు, బలం, వీర్యం అనబడే అమృతరూపమైన పాలను పిందారు. దైత్యదానవులు వ్రహ్మదేవుని దూడగా చేసి మద్యరూపకమైన దుగ్ధం పిందారు

అలాగే అప్పరసలూ గంధర్వులూ కలిసి విశ్వావసువును దూడగాగొని తెచ్చి వడ్డమయ పాత్రంలో మాధుర్యం సౌందర్యంతో గూడిన గాంధర్వ షీరాన్నీ, పితృదేవతలు సూర్యవత్సకంగా ఆమపాత్రంలో గవ్యాన్నీ² నీధులు కపిలుని దూడగా కల్పించి ఆకాశం అనే పాత్రంలో అణిమాది నీధులనెడి దుగ్ధాన్నీ విద్యాధరాదులు తామే దూడలుగా తామే దోహన పాత్రాలుగానై ఆకాశగమనాది రూపకమైన షీరాన్నీ పిందారు

ఆనంతరం క్రమంగా కింపురుషాదులు మయుని దూడగాచేసి ఆత్మ పాత్రలో నంకల్ప మాత్రం చేతనే పుట్టడం అంతర్ధానం కావడం వంటి

మాయరూపకమైన పయస్సునూ, యక్షరక్షోపిశాచాలు భూలేకుడైన కుబేరుని వత్సంగా జేసి కపాలపాత్రలో రక్షానవం అనే ఊరాన్నీ, నర్మలు తక్షకుని వత్సంగా కల్పించి బిల! పాత్రంలో విషరూప ఊరాన్నీ, పశువులు గోవుష భాన్ని దూడగానిలిపి అరణ్యమనెడి పాత్రంలో తృణమను పాలనూ, క్రవ్యాద మృగాలు² సింహాన్ని దూడగాచేసి ఆత్మకళేబర పాత్రలో మాంసమనెడి ఊరాన్నీ పక్షులు గరుడుడు వత్సంగా నిజదేహం పాత్రంగా కీటక ఫలాదిక మైన దుగ్ధాన్నీ వనస్పతులు పటవృక్షాన్ని వత్సకంగా చేసి నేలను చీల్చుకొని వచ్చెడి మొక్కలనెడిపాలనూ వర్షతాలు హిమవంతందూడగాసామ ప్రదేశాలు పాత్రలుగా నానావిధ భాతువులనే దుగ్ధాన్నీ - ఈ విధంగా నమస్త చరాచరవర్గం వేర్వేరు దూడలతో వేర్వేరు పాత్రలయందు వేర్వేరు ఊరాలను విదికి తమ కామితాలు తీర్చుకున్నారు

వృధు చక్రవర్తి అపుడు మహానందం చెంది నకల కామితాలను పిండెడి భూమిని తన పుత్రికగా గహించి తన వింటికొన వేత వర్షత కూటాలను చూర్ణంగాచేసి భూమండలాన్ని నమస్థలంగా చేశాడు. అలా ఆ నరేంద్రుడు వజానికి తండ్రి జీవనదాతా అయ్యాడు. అక్కడక్కడా అదివరకు లేని సగరాలు గ్రామాలు నిర్మించాడు. అటవికులకు పల్లెలు కట్టించాడు. అందరూ ఎవరి నివాసాల్లో వారు సుఖంగా వుండటం మొదలుపెట్టారు అని మైత్రేయుడు అనంతరగాథను ఇలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు

రాజర్షియైన వృధుచక్రవర్తి బ్రహ్మవర్తదేశంలో సరస్వతీనదీ సమీప మునగల మనుష్ర్త్రంలో దీక్షతో నూలుఅశ్వ మేధాలు చేయాలని సంకల్పించి వరుసగా చెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు. ఆ యజ్ఞక్రియల వలన విశేషఫలం పొంది అతడు తనను ఎక్కడ మించిపోతాడో అనే దురూహతో ఇంద్రుడు సహించలేక పోయాడు. సాక్షాత్తు భగవంతుడైన ఆ వృధుచక్రవర్తికి భూదేవి ఆ యజ్ఞక్రియలకు కావలసినంత హవిస్సునే కాక నమస్తకామితాలను పిదుకు లోంది

చెట్లు ఏవుగాపెరిగి మకరందాన్ని న్రవిస్తూ చెఱకు రసం - ద్రాక్ష రసం, దధి ఊరం, ఆజ్యం పానకం మొదలైన వదార్థాలను వర్షిస్తూ వుంటే అవి నదులుగా ప్రవహిస్తున్నాయి. నముద్రాలు రత్నాలు సమకూరుస్తున్నాయి. వర్షతాలు భక్ష్యం బోజ్యం, చోష్యం⁴, లేహ్యం⁵ అనెడి చతుర్విధాన్నాలను కురుస్తున్నాయి. దిక్పాలకులు కాన్కలు తెచ్చి నమర్చిస్తున్నారు అలా శ్రీహరి వరాయణుడైన వృధుచక్రవర్తి తొంబది తొమ్మిది క్రతువులు పూర్తిచేసి,

నూత్తోయజ్ఞంలో యజ్ఞపతియైన పుండరీకాక్షుని పూజిస్తుండగా ఆ పరమోత్సాహాన్ని చూచి నహించలేక ఇంద్రుడు రోషంతో పాషండ వేషం దాల్చి, మఖాశ్వాన్ని అపహరించి ఎవరికీ కనబడకుండా మాయమయ్యాడు.

ఇంద్రుడలా వంచించి వెళ్ళడం గ్రహించిన అత్రిమహర్షి ప్రేరేపణతో వృధుచక్రవర్తి కుమారుడు ధనుర్వాణాలు తీసుకొని మహాదర్శంలో సురేంద్రుని వెంటబడ్డాడు. యజ్ఞసాధనమైన పశువును హరించిన వానిని వధించడం ధర్మమని భావించి ఆ రాకుమారుడు ఇంద్రుని ఎదుటనిలిచి, నిలు నిలు' మని వారించాడు. కాని, అది అధర్మం అనే భావం కలుగచెయ్యడానికి ఇంద్రుడు తన మాయాబలంతో జడలు, భస్మం, ఎముకలు దరించి, ధర్మ మూర్తిగా గోచరించాడు. వృధుచక్రవర్తి కొడుకు అతని ఆకారం చూచి అతడెవడో ధర్మదేవతయని భ్రమించి బాణప్రయోగం చెయ్యకుండా నిలబడి పోయాడు.

అప్పుడు అత్రి మహర్షి క్రుద్ధుడై ఇతడు యజ్ఞహంత, సురాధముడు, ఇంద్రుడు. నీవు శంకించకుండా అతని జయించు అని ముమ్మారు హెచ్చరించేసరికి ఆ రాకుమారుడు గగన మార్గ గతుడైన దేవేంద్రుని మీద నెంహ కిశోరం మదగణంపై లంఘించునట్లు లంఘించాడు. అప్పుడింద్రుడు అశ్వాన్ని అపహరించడానికి దరించిన పాషండ యాపమునూ, అశ్వాన్ని కడిచి అంతర్ధాన మయ్యాడు.

వృథు సురేంద్రుని కొడుకు మఖాశ్వాన్ని తీసుకొని యజ్ఞశాలకు తిరిగి వచ్చేసరికి ఆ యాగశాలలో ఉన్న మహర్షులందఱు అతని అద్భుత పతిభకు విస్మయపడి అతనికి జితాశ్వ ధను వేరుపెట్టారు కాని, ఇంద్రుడంతటితో ఊరుకోలేదు. తిరిగి దట్టమైన దుమ్ములో చీకట్లు కల్పించి ఎవరికీ కనబడ కుండా స్వర్ణమయమైన యూవ స్తంభానికి స్వర్ణమయాలైన త్రాళ్ళతో బంధించిన మేధీయాశ్వాన్ని అపహరించుకొని అకాశమార్గాన వెళ్లాడు.

అత్రి మహర్షి తన యోగదృష్టితో ఆ ఉదంతాన్ని గ్రహించి జితాశ్వని తిరిగి హెచ్చరించేసరికి అతడు ధనుర్వాణాలు గ్రహించి వెంటబడ్డాడు కాని ఇంద్రుడు పుణ్యను బట్వాంగాన్ని¹ దరించి పుండదంచేత ఆతడెవ్వడోయని భావించి అతనిపై బాణ ప్రయోగం చేయడానికి వెనకాడాడు. అసమయంలో అత్రి మహర్షి తిరిగి ప్రేరేపించగా జితాశ్వడు మహా రోషంతో విలెక్కు పెట్టేసరికి సురేంద్రుడు వెనకటి వలెనే తన మాయ వేషాన్ని, క్రతు హయాన్ని విడిచిపెట్టి అంతర్నిరుదయ్యాడు.

1. మంచపు కోడువంటి ఆయుధం లేక శివుని విల్లు.

అపుడా వీరాగ్రణి యజ్ఞవాజిని తీసికొని తిరిగి క్రతుశాలకు వచ్చాడు. ఇం దుడలా యజ్ఞాశ్వాన్ని హరించడానికి ధరించి విడిచిన అమంగళ మాయా రూపాలను కొందఱు కావాలని ధరించారు. అలా పాషండ చిహ్నాలు కలిగి నగ్నంగా తిరిగే జైనులు¹, కాషాయాంబరాలు ధరించే బౌద్ధులూ², ఎముకలు భస్మం చాలెడ్డి కాపాలికులుగా లోకంలో ప్రవలితులయ్యారు. ధర్మమను శ్రాంతితో అజ్ఞానమందు చరించెడి అజ్ఞానులు వారు.

హయహరణ వృత్తాంతం విని వృదుచక్రవర్తి కుపితుడై ఇంద్రుని వధించడానికి ఉద్యమించేసేనరికి ఋత్విక్కులు ఆ మహావీరునకిలా అన్నాడు— జననాథా! యజ్ఞ దీక్షితునకు వశబంధనం వశహింస కరవ్యములుకాని ఇతరులను వధించడం తగదు కనుక నీవు ఇపుడు ఇంద్రవతోద్యోగంమాను. వీర్యవంతాలైన మంత్రాలచేత మేం ఇంద్రుణ్ణి ఇక్కడకు వచ్చేలాగా చేస్తాం. అపుడాతని దైర్యసారాన్ని చెదరగొట్టి అతనిని అగ్నికి ఆహుతిగా ప్రేలుస్తాం. అపుడాతడు నీ మహిమచేత వీర్యాన్ని కోల్పోయి అతడు నిస్తేజుడై పోతాడు,

అని వృదుచక్రవర్తిని వారించి ఋత్విక్కులు క్రుద్ధులై స్రుక్ స్రువాలు చేచాల్సి అగ్నిని ప్రేల్చుటోరుండగా అక్కడికి బ్రహ్మదేవుడు వచ్చి ఇలా అన్నాడు—ఋత్విక్కులారా యజ్ఞాల్లో యజింపబడే దేవతలందఱుఇంద్రుని అంశలే ఇంద్రుడు యజ్ఞపతియైన భగవంతుని అంశంలో జన్మించినవాడు. కనుక ఆతడు వధార్హుడుకాదు ఒకవేళ ఆతడు యజ్ఞకర్మను విధ్వంసం చెయ్యాలనే సంకల్పంతో ధర్మ విరుద్ధాలైన వనులేమైనా చేస్తే మీరు చూస్తూ ఊరుకోవలసినదే కాక ప్రతీకారం తలపెట్టడం తగదు ఈ చక్రవర్తి నూతన యజ్ఞం పలిస్తుంది—అని పలికి వృదుచక్రవర్తి సుద్దేశించి యిలా అన్నాడు—

రాజేంద్రా నీవు మోక్ష ధర్మం ఎఱిగిన వాడవు కనుక ఇక నీవు యజ్ఞాలు చెయ్యనక్కరలేదు ఇంద్రుడూ నీవు ఇద్దఱూ సుశ్లోకులే. నీవు ఇంద్రు చిష్టితాన్ని మనస్సుతో బెట్టుకొని అతనిపై కోపించడం తగదు. కనుక రోషం విడిచిపెట్టు నీ మనస్సు రోష కలుషితమైతే నిన్ను అజ్ఞానం ఆవహిస్తుంది నీ యజ్ఞం భంగ చెయ్యడానికి అశ్వాన్ని హరించిన ఇంద్రుడు దేవతలందఱిలో దురాగ్రహాడు అంచేత ఆతడి పాషండ ధర్మాలను కల్పించాడు. ఇవి చిత్తాకర్షకంగా ఉండి ధర్మసాంకర్యం కలుగజేస్తాయి. కనుక ఈ యజ్ఞంచాలించు మఱో విషయం ఏను నీ తండ్రి వేమని అవచారం పలన అనేక ధర్మాలూ ఆచారాలూ చెడిపోయాయి ఆ ధర్మాలను తిరిగి

పాలించడానికే నీవు జన్మించావు. నీవు నారాయణాంశ సంభూతుడవు. కనుక నీవు ఈ నరలోకంలో జనించిన విధానం గుర్తుంచుకో. నీవు బ్రహ్మ చేత ధర్మోద్ధరణం కోసం నృజింపబడ్డావు కనుక ఆ బ్రహ్మ సంకల్పాన్ని ఆతిక్రమించకుండా ధర్మగతిని పాలించు. ఇంద్రుడు కల్పించిన మాయ అవ్రధానాలైన ధర్మాలను కల్పిస్తుంది వేదబాహ్యమైన పాషండ మార్గాన్ని వట్టిస్తుంది. కనుక నీవు ఆ మాయను జయించాలి అందుకోసం నీవు రోషం విడిచి ఇంద్రునితో సఖ్యం చెయ్యడం మంచిది—అని బ్రహ్మ ఉపదేశించేసరికి పృథుచక్రవర్తి 'అలాగే' యని ఇంద్రునితో వైరమాని యజ్ఞదీక్ష విడిచి అవభృథి స్నానం (దీక్షాంతమందుచేసేది స్నానం) చేశాడు.

అప్పుడా వైశ్యునకు (వేనుని కొడుకు పృథువునకు) బ్రాహ్మణులు దీవనలూ, దేవతలు వరాలూ ఇచ్చి అనుగ్రహించారు. పౌరులు అభినందించారు. యజ్ఞబోక్తా యజ్ఞవిభుడూ నర్వేశ్వరుడూ అయిన శ్రీహరి ఇంద్ర నమేతుడై యచటికి వచ్చి యిలా అన్నాడు—

రాజేంద్రా నీ నూతన అశ్వమేధ యాగానికి భంగం కలిగించినందుకు నంతపుడై నురేంద్రుడు నిన్ను శూమాలిక పెట్టమని అర్థించడానికి వచ్చాడు. కనుక ఇతనిని శూమించు సత్పురుషులకు దేహభిమానం ఉండదు అచేత ప్రాణికోటి యెదల ద్రోహం రలపెట్టరు. ఇక నీలాంటి మహత్ములు దేవ మాయా మోహితులై ఇతరలకు బాధ కల్పిస్తే వృద్ధ జన సేవనం వ్యర్థం కాదా! అదీకాక ఈ శరీరం అవిద్యా కామకర్మములచేత ఏర్పడినదని తెలిసిన జ్ఞానికి దానియందు (శరీరమందు) ఆసక్తి ఉండదు. దేహాసక్తియే లేన పృథు దైహికాలైన గృహదారాదులయందు మమకారం ఎలా ఉరటుందీ!

దేహగతమైన ఆత్మ ఏకం. నిర్గుణం గుణాశ్రయం, స్వయంజ్యోతి, సాక్షిభూతం అది దేహం కంటే భిన్నమైనదని తెలిసికొనినవాడు నన్ను తెలిసికొన గలడు. అతడు దేహధారియైనా అతనిని దైహిక గుణాలు అంటవు. స్వధర్మాన్ని అవరిస్తూ నిష్కామంగా నన్ను సేవించే వాని మనస్సు నిర్మలంగా ఉంటుంది అతడు బ్రగుణాలకు అతీతంగా ఉంటాడు. ఆతనికి కైవల్యం (ఏకాంతస్థితి) సులభ సాధ్యం శరీరగతమైన ఆత్మ నిర్లిప్తమైన దేహా శరీరమందలి ద్రవ్యం జ్ఞానం క్రియా మనస్సు- వీటికి అదే ఈశ్వరుడని తెలుసుకొన్నవానికి పునర్జన్మ ఉండదు

ఈ సంసారం ద్రవ్యం, క్రియ, సంకల్పం, చైతన్యం అనువానిలో కూడి యున్నది వేఱేజ్ఞు దేహాలు ఉపాధిగాగలది కనుక సంపదలలోగాని అపదల్లోగాని నన్నెఱిగిన వారు వికారం చెందరు. కనుక నీవు జితేంద్రి యుడవై సుఖదుఃఖాల్లో నమభావంతో ఉండు మంత్రులను విశిష్టంగా తీర్చి

దిద్ది లోకాన్ని రక్షించు. ప్రజారక్షణం రాజుల పరమ ధర్మం. ప్రజాహితం కోరి రాజ్యపాలనం చేసే నరేంద్రులకు ప్రజలు చేసే పుణ్యంలో అతివహాలు లభిస్తుంది అలా చెయ్యనివాడు ప్రజలుచేసే పాప పలాన్ని తాను అనుభవిస్తాడు. అంతేకాదు తాను చేసిన పుణ్యం ఆ ప్రజలకు సంక్రమిస్తుంది

కనుక నీవు బ్రాహ్మణాను మతంలో సాంప్రదాయకమైన ధర్మాన్ని పాటించు ధర్మం నిమిత్తమే అర్థకామాలు సాధించాలి. అయినా ఆ మూటి యందు (ధర్మార్థకామాలయందు) నీవు నిర్లిప్తంగా ఉండి జనరంజకంగా నమ చిత్తంలో రాజ్యపాలనం చేసే ననకాదులు నీ నదనానికే వస్తారు. రాజేంద్రా యోగంచేతగాని తపస్సుచేతగాని, యజ్ఞాలచేతగాని నేను నులడు దను కాను. నేను నమభావనగల నక్షనుల హృదయాల్లో వర్తిస్తూ ఉంటాను. నీ శాంత స్వభావం, నీ మాత్సర్య రహితబుద్ధి, నన్ను ముగ్ధుణ్ణి చేశాయి. అంచేతనే నేను నీకు వశదనయ్యాను. నేను నీకోక వరం ఇస్తాను. అడుగు— అని పుండరీకాక్షుడనే నరికి—

వృథుచక్రవర్తి శ్రీహరి ఆ మధురోక్షులను శిరసావహించాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు తాను చేసిన వనికి నిగ్గుపడి వృథునరేంద్రుని పాదాలపై వ్రాలాడు. వృథుచక్రవర్తి అతని ప్రేమభావంతో గాఢంగా కౌగిలించుకున్నాడు. అనంతరం వృథుచక్రవర్తి శ్రీహరి పూజించి ఆయన పాదాంబోజాలకు నమస్కరించాడు అప్పుడు ఆ దేవదేవుడు తిరిగి వెళ్ళిపోవడానికి సంసిద్ధుడైయుండినీ ఆ రాజేంద్రునిపైగల వాత్సల్యంచేత కొంత లంబం చేసేనరికి ఆ అది రాజన్యుడైన వృథువు కన్నులు ఆనంద బాష్పాలతో నిండిపోయాయి. అంచేత తన యెదుటనే ఉన్న ఆ పరంధాముని చూస్తూకూడా చూడలేకుండా ఉన్నాడు కంఠం గద్గద మవడంచేత ఏదో పలుకరించాలని అనుకొనికూడా పలుకరించలేకుండా ఉన్నాడు. తుదకెలాగో ఆ దేవుని తన హృదయంలోనే కౌగిలించుకున్నాడు ఆయనలో తాదాత్మ్యం చెందాడు. కనులనుండి స్రవించెడి ఆనందాశ్రువులను తుడుచుకొన్నాడు నేలపై పాదాలు మోపి గరుడునిపై చేరినంపి తనయెదుట నున్న శ్రీహరిని గనియిలా అన్నాడు—

ఈశ్వరా! నర్మరుషుడు బహిశ్ లోగాలను ఆశించి నిన్ను వరం అడగడు. ఎందుకంటే మానవుడనుభవించెడి దైహిక సుఖాలన్నీ కృపానము

* దేవతలు నేలను స్పృశించరు కాని దేవేకుడైన శ్రీహరి నేలపై పాదాలు మోపి వృథువు నెదుట నిలబడ్డాడంటే మహాభక్తుడైన వృథువుపైగల ప్రేమాతిశయం చేత మైమిఱచి అలా చేశాడని భావించాలి

ద్రుడవైన నీ ప్రసాదాలే అవి ఎక్కడున్నా, తుడకు నరలోకంలో ఉన్నా లభిస్తాయి. అయితే మోక్షం అడగరాదా అంటే నాకు అదీ అక్కరలేదు ఎందుచేతనందువా? అక్కడ మహాత్ముల రసనాంచలం నుండి వెల్వకు నీ పాదకుల మరందాన్ని తనివితీర గ్రోలి నిన్ను కీర్తించేడి అదృష్టం లభించదు. కనుక నేను అలాంటి కైవల్యపదాన్ని కూడా కోరను ఇక నీ యశోగానం వినేందుకు నాకు వదివేల చెవులు అనుగ్రహించు నాకదిచాలు

అనఘా! మహాత్ముల వాక్కులనుండి స్రవించెడి నీ చరణామృతకణాల మీదుగా వీచెడి గాలి సోకితే చాలు తత్త్వమార్గాన్ని మఱచిన దుష్టయోగులకు కూడ తిరిగి పూర్వస్మృతి కలిగి తత్వజ్ఞానం బోధపడతుంది. కనుక నీ పాదాంబుజ సేవనం తప్ప నాకు ఇతర వరాలు అక్కరలేదు.

నర్వేశ్యరా! నీవు సుగుణాకరడవు. నీ సుగుణాలను కాంక్షించి లక్ష్మీ దేవి నిన్ను వరించింది. అట్టి అదృష్టం సజ్జనసాంగత్యం వల్ల లభిస్తుంది ఎవరైనా యాదృచ్ఛికంగానైనా నీ గుణసంకీర్తనం చెవులారా వింటే చాడు నిన్ను విడవదు అలా విడిచే ఆలకు పశుతుల్యుడౌతాడు కనుక నేనున్నూ లక్ష్మీదేవిలాగా కుతూహలంతో నిన్ను సేవిస్తాను. అయితే ఒకే విషయమందు ఆన కిగల మా యిరువురకును పరస్పర స్పర్థ కలుగవచ్చును అప్పుడు మేమిద్దరమూ ఒకరి తర్వాత నొకరు నిన్ను సేవించేలా అనుగ్రహించి మాకు కలహం లేకుండా చూడు. అది సాధ్యం కాదంటావా! నేను ఆమెతో కలహాని కైనా నిర్దోషతాను కాని నీ చరణసేవ మాత్రం విరువను. ఎందుచేతనంటే నీవు దీన వత్సలుడవు. దీనుని యందు ఏ స్వల్పగుణం ఉన్నా దాన్ని పెద్దగా తేసి అనుగ్రహిస్తావు ఇంద్రునితో నాకు కలహం వచ్చినపుడు నీవు నా యందు వక్షపాతం చూపలేదు అలాగే ఒకవేళ నాకూ లక్ష్మీదేవికి కలహమే అనివార్యమైతే నీవు దీనుడనైన నా వక్షమే వహిస్తావు. నన్ను ఆదరించినట్లు నీవు ఆమెను ఆదరించవు

ఆ కారణంచేతనే విజ్ఞాలు మాయాగుణాతీతుడవైన నిన్ను యజిస్తారు. నిరంతరం నీ చరణ కమలాలను స్మరించడం తప్ప ఇతర ప్రయోజనం కోరరు అలాంటి నీ భక్తులను వరాలు వేడుడని అనడం నీవు వారికి వ్యామోహం కల్పించి వారిని పరీక్షించడానికే నీ తీయని మూలలనెడి రీతి లచే బద్ధులై మానవులు పలాపేక్షతో ప్రవృత్తి కర్మలు చేస్తారు నీ మాయకు వశంపదులై నీకంటే ఇతరమైన దాని నేకారణంచేత కాంక్షిస్తారో తెలియదు. కనుక తగ్గి బిడ్డకు తనంతట తాను హితం ఆచరించునట్లు నీయంత నీవే నాకు హితం చెయ్యి. అని వృథుచక్రవర్తి అర్థవంతంగా వలికేసరికి నారాయణుడు సంతోషించి యిలా అన్నాడు.

రాజేంద్రా! దైవప్రేరణచే నీకు నాయందు అలాంటి బుద్ధి వుట్టింది. దానివలన నీకు నిశ్చలమైన భక్తిభావం ఏర్పడుతుంది దానితో నీవు దుస్తరమైన నా మాయను తరిస్తావు నేను- ఆదేశించినట్లు నీవు చేస్తే నీకు నకలకుబాటా కలుగుతాయి. నా భక్తులు స్వర్గాన్నీ, మోక్షాన్నీ, నరకాన్నీ కూడా నమంగానే పరిగణిస్తారు. నీ నిశ్చయం కూడా అలాంటిదే నీవు నామాటవిని రోషం త్యజించావు. నాయందు భక్తిని అలవరచుకున్నావు. నాకు ఎంతో ఆనందం కలిగింది. అని అతణ్ణి అభినందించి అతని పూజలందుకుని వెళ్ళి దానికి నిద్రమయ్యాడు. అప్పుడు ఆ నరేంద్రుడు అక్కడ నమావిష్టులైన సుర ముని గంధర్వ కిన్నరారులను, శ్రీహరి పార్శ్వచరులను, ఇతర పౌర జానపదులను యధోచితంగా సత్కరించాడు. అలా శ్రీహరి చింతనుడైన వృధు రాజేంద్రునిచే సత్కృతులై వారు నిజ నివాసాలకు వెళ్ళిపోయారు శ్రీమన్నారాయణుడున్నా దేవతలు జయధ్వనాలు చేస్తుండగా వైకుంఠానికి వెళ్ళిపోయారు.

అనంతరం వృధుచక్రవర్తి తనయెదుట అలా సాక్షాత్కరించి తనను అనుగ్రహించిన వాసుదేవునకు నమస్కరించి నిజనగరానికి వెళ్ళాడు. రాజేంద్రుని రాకను పురస్కరించుకొని పౌరులు నగరాన్ని నేత్రానందకరంగా అలంకరించారు ముత్యపునదులతోను పుష్పమాలికలతోను కాంచన తోరణాలతోను రావటాలు మనోహరంగా వున్నాయి సుగంధదూపాల పరిమళం గుబాళిస్తోంది రథ్యల్లో రంగవల్లికలు (ముసులు) నయనవర్జ్యంగా ఉన్నాయి ప్రతీగృహప్రాంగణం పలపుష్పాక్షతలతోను దీపమాలికలతోను అరటి బోదెలతోను పోకచెట్లతోను మనోహరంగా ఉంది వీధుల్లో కస్తురి పచ్చ కప్పురం పన్నీరు మొదలైన పరిమళద్రవ్యాలు ప్రూణతర్పణం చేస్తూన్నాయి

చక్రవర్తి సర్వాలంకారశోభితంగా ఉన్న నగరంలో అడుగు పెట్టేసరికి పురకాంతలు రత్నకుండల మణికాంతులు చెక్కెళ్ళకు కొత్త శోభనుగాన్ని కల్పించగా ఎదురు వచ్చి స్వర్ణపాత్రికలతో ముగళ నిరాజనాలు ఇచ్చారు ఋత్విక్కులు అశీన్సులందించారు వంది వాగధులు కైవాలు చేశాస పౌరులు కాన్కలువెట్టి అనందించారు. వృధు చక్రవర్తి వారందరిని యధోచితంగా సత్కరించి గర్వరహితుడై అంతఃపురంలో ప్రవేశించాడు అనంతరం ఆ నరేంద్రుడు అనింద్యములైన హత్తరకర్మలన్నో అవరించాడు. జనరంజకంగా భూమండలాన్ని పాలించాడు స్వచ్ఛమైన తనకిరి చంద్రికలను భూమండలం నలుమూలలా వ్యాపింపజేశాడు తుదకు ఏ విధమైన చింత లేకుండా పరమపదం చెందాడు'

అని మైత్రేయుడనేసరికి విదురుడు ఆ మహర్షిని పూజించి- మునింద్రా! వృధుచక్రవర్తి అవసీనురులచేత రాజ్యాభిషిక్తుడై దేవగణంచేత సద్గుణాలు

హిందీ, వైష్ణవతేజం ధరించి రాజ్యపాలనం వేశాడని అన్నారు కదా ఆతడా చరించిన మహత్తర కార్యాలేవి? అతని పరాక్రమం వలన భూమి గోరూపంలో నకలనందలను వీడి ప్రళయిని గాంచింది అతని మార్గాన్ని అనుసరిస్తూ రాజులందఱు ఇప్పటివరకు సుఖంగా జీవితాలు గడుపుతున్నారు అటువంటి మహానుభావుడైన వృధుచక్రవర్తి చరిత్ర సాకల్యంగా వివరించి కుతూహల వడనివారెవరుంటాడు? — అనేనరికి మైత్రేయుడు విడుదలైతే ఇలా అన్నాడు —

‘ఏమరుదా! ఔను ఆ చక్రవర్తి చరిత్ర వచిత్రమైనది ఆతడు మహా క్షీరిశాలి. రాజన్యులందఱు ఆ తొలిసార్యభౌముని వేనోళ్ళ నుతిస్తారు. ఉత్తంగ తరంగాలతో ఎంతో మనోజ్ఞంగా ప్రవహించెడి గంగా యమునల మధ్యప్రదేశం ఆ రాజన్యుని నివాసభూమి. ఫలాపేక్షతో ఆతడు నూతన కర్మ లేవీ అనుష్ఠింపక పూర్వకర్మాయత్నములైన బోగాలను మాత్రమే అనుభవిస్తూ ఏడుదీపులను ఏకాంతవ్రతంగా పాలించాడు ఆతని యజ్ఞకు ఎదురులేదు విష్ణుభక్తులనూ, విప్రగణాన్నీ విడిచి తక్కిన ప్రజలయెడ దండధరుడులాగా వర్తించేవాడు

అలా కొంతకాలం రాజ్యపాలనం చేశాక ఆ రాజేంద్రుడూ దీర్ఘవ్రత యాగం చెయ్యడానికి దీక్షవహించాడు ఆ యాగానికి రాజర్షులు, దేవర్షులు బ్రహ్మర్షులు విశ్వదేవతలు అందఱు వచ్చారు వృధుచక్రవర్తి వారందఱిని యథావిధిగా పూజించాడు యజ్ఞదీక్షితుడు కనుక ఆతడు మణికాంఠ నాథరజాలు దరించక పోవడంచేత ఆతని అవయవాల నహజకోర నృష్టంగా గోచరిస్తోంది

అతని భుజాలు ఎత్తుగా ఉన్నాయి ముఖం శోభావహంగా ఉంది కనులు వికసించిన ఎఱ్ఱదామరలులాగా ఉన్నాయి నాసికా పుటాలు చక్కగా ఉన్నాయి. పెదవులపై మందహాసం తొణికిసలాడుతోంది. అతని నలనిజుట్టు వంపులు తిరిగి ముచ్చటగా ఉంది కంఠం శంఖంలాగా ఉంది. వక్షస్థలం విశాలంగా ఉంది పొట్టపీడ మూడు ముడుతలున్నాయి. విశాలమైన ఇసుక భాగంతో, సుడిగుండంలాంటి నాభితో కాంచన సంభాల్లాంటి ఊరువులతో, ఎఱ్ఱని పాదాలతో ఆ రాజేంద్రుడెంతో మనోజ్ఞంగా ఉన్నాడు

ఆతడు కృష్ణాజీనం ధరించి చేతిలో దర్బలు పట్టుకొని చల్లని చూపు లతో అంతటినీ తనియిస్తూ నరూపధ్యంలో నిలబడి నక్షత్రాల నడుమ చంద్రుడులాగా ప్రకాశిస్తూ అర్థవంతములూ, చమత్కార భరితములూ అయిన వాక్కులతో ఇలా అన్నాడు—

నదన్యులారా! వినండి ధర్మం తెలుసుకోవాలనుకున్నవాడు తన మనోభావాన్ని దీరులైన వారియెదుట వెల్లడించాలి. ఈ లోకాలను శాసిస్తూ

ప్రజలకు తగిన వృత్తులు కల్పించి, వర్ణాశ్రమ దర్మాలను రక్షించడానికి నేను బ్రహ్మచేత నియోగింపబడ్డాను. ప్రజారంజకంగా రాజ్యపాలనం చెయ్యడం నా విహితధర్మం నేను నా విధిని ఎలా అనుష్ఠించినదీ కర్మసాక్షియైన ఈశ్వరుడు చూస్తూవుంటాడు. కనుక ఆతనికి పరితోషం కలగడం ముఖ్యం. అలా ఆతని నంతుష్టికి పాత్రుడైనవానికి ఏ లోకాలు లభిస్తాయని బుధులంటారో, అన్ని కోర్కెలను దీర్చేడి ఆ లోకాలు నాకు లభిస్తాయి. ఎందుకంటే నేను నా విధిని ధర్మబద్ధంగా అనుష్ఠించాననే విశ్వాసం నాకుంది.

ప్రజలను ధర్మమార్గంలో అనుశాసించక కేవలం అర్థకామాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని వారినుండి కప్పములు గ్రహిస్తే వారు చేసేది పాపాలు రాజుకు సంక్రమిస్తాయి అవుదారాడు తేజోహీనుడై చెడిపోతాడు కనుక ప్రజలు ధర్మమార్గంలో చరిస్తూ అనూయారహితులై వానుదేవార్పణంగా స్వీయ కర్మాచరణం చేస్తే వారికేకాక వారిని పాలించేది రాజుకు కూడా శ్రేయస్సు లభిస్తుంది. మీరలా చేస్తే మీకు నాయందు అనుగ్రహం కలదని నేను భావిస్తాను మీరందఱు నాకు పితృదేవతలతోను, దేవధులతోను నమాసులు కనుక మీరందఱు అనుమోదించి మిమ్మల్ని అనుశాసిస్తున్న నాకు పరలోకంలో ఎటువంటి ఫలం లభింపదగినదో దానికి అనుగుణమైన కర్మాచరణం చెయ్యండి అవుదు నేను సంలోషిస్తాను— అని రాజేంద్రుడైన వృథువు అనేనరికి నీదస్సులు—జననాయకా! పజలు వానుదేవార్పణంగా ధర్మాలు చెయ్యాలన్నావే భూమండలంలో నీవుగాక వానుదేవుడెవరూ? అన్నారు

ఆ మాటవిని వృథుచక్రవర్తియిలా అన్నాడు—మీరందఱు యోగ్యులు ధీమంతులు నేచేప్పేది సావధానంగా వినండి. యజ్ఞాలకు అధిపతియైన అభిలేశ్వరుడున్నాడని కొందఱు లేదని కొందఱు అంటారు కాని ఉన్నాడనెడి వారి మతమే నమంజనం. ఎందుకంటే మన కనులయెదుట కాంతి పంథమైన జగత్తు కనబడుతోంది. ఈ నృష్టిని చెయ్యడానికి నిత్య నత్తాకుడైన ఈశ్వరు డొకడుండాలి అని అనుమాన ప్రమాణంచేత మనం భావించాలి అంతేకాని ఈ జగద్వైచిత్ర్యం కర్తలో నిమిత్తం లేకుండా కర్మ వశం చేత సహజంగానే విరచితమైనదని భావించడం హేతుబద్ధంకాదు కర్మ అచేతనం. జీవుల సుకృత దుష్కృతాలనుబట్టి మోక్షంగాని నరకంగాని ఇచ్చే శక్తి దానికిలేదు.

ప్రియప్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు, ద్రువుడు నా పితామహుడైన అంగ రాజు, నారదుడు, ప్రహ్లాదుడు, బలి మొదలైన భాగవతుల ఆప్తవాక్యరూపమైన వేదప్రమాణాన్ని బట్టి కూడా జీవకోటికి యోగ్యతా యోగ్యతల ననుసరించి మోక్షంగాని నరకంగాని ఇచ్చేది ఈశ్వరుడొకడున్నాడని విశ్వసించి ధీరాల్సి.

కనుక వాసుదేవుని అస్తిత్వాన్ని గూర్చి శంకించక ఆ దేవదేవుని పాద పద్మాలను సేవిస్తే పూర్వజన్మార్థికాలైన సంసార తాపాలు నశిస్తాయి. శ్రీహరి పాదసేవారతి హరిపాదోద్యవియైన గంగలాగా నమస్త మనస్తాపాలనూ శమింపజేస్తుంది వైరాగ్యం కరతలామలకం అవుతుంది సర్వశక్తి సమన్వితం దైన నారాయణుడే ఈ జగత్తునకు ఆధారభూతుడు. అతడు అద్వితీయుడు

కనుక మీరు మీమీ అధికారాన్ని బట్టి కవలం లేకుండా మనోవాక్కిరియ లో నతులు వినతులూ చేస్తూ ఈశ్వరుని పాదకమలాలను యజించండి. అయిన చరణ కమలసేవనం అన్ని కోర్కెలు తీరుస్తుంది. ఈశ్వరుడు స్వరూపంచేత విశుద్ధ విజ్ఞానభిని. అతడు నిర్గుణుడు అయత్నంగానే అతని యందు కర్మమార్గం ప్రవృత్తమౌతుంది దానివలన నతడు నానావిధ గుణ శిష్టుడై ప్రీహి (దాన్యం) మొదలైన ద్రవ్యాలూ, తెలుపు మొదలగు గుణాలు, అవమాతాది (దంచుట మున్నగు) క్రియలూ, మంత్రాలూ, యాగసాధ్యమైన ఫలమూ, సంకల్పమూ వదార్థశక్తి మొదలగు విభిన్న పరికరాలచేత జ్యోతి ష్టోమూదినామాలలో యజ్ఞ స్వరూపమై ప్రఖ్యాతి చెందుతాడు.

దారువు (కొయ్య) నందు రగుల్కొనిన అగ్ని ఆ దారువుయొక్క గుణాలైన దైర్ఘ్యం, వక్రత్వం మొదలగు వానిని అనుసరిస్తుంది అంటే అది దీర్ఘంగా ఉన్నప్పుడు దీర్ఘంగా, వక్రంగా ఉన్నప్పుడు వక్రంగా కనబడుతుంది అంతేకాని వాస్తవంగా అగ్నికి దారుగకాలైన గుణాలు ఏమాత్రమూ చెందవు. అలాగే శరీర సంబంధం కలిగినంత మూత్రాస ఈశ్వరునకు శరీరగత దోషాలు అంటవు అతడు అనందమయుడు. నిరంతరం నా ప్రజలు స్వధర్మాన్ని పాటిస్తూ యజ్ఞ స్వరూపుడూ యజ్ఞభోక్తా అయిన సర్వేశ్వరుని సేవిస్తూ నన్ననుగ్రహిస్తున్నారు—అని హరిభక్తి నిరతులైన మహాత్ములను ప్రశంసించి ప్రశంసక్రవరి ఇంకా ఇలా అన్నారు—

రాజులు తమ జాత్ర లేజాన్ని తపోనిరతులైన బ్రాహ్మణులయందు, హరిభక్తులయందు ప్రకటించరాదు శ్రీహరికూడా బ్రాహ్మణుల పాదాంబుజ రేణువులను తలదాల్చి తననెప్పుడునూ విడువని లక్ష్మిని, కిరీతిని పొంది యున్నాడు. కనుక బ్రాహ్మణులను అందఱు ఉదాత్త బుద్ధిలో సేవించాలి. అలాచేసే వారికి అశేషగుణాలు లభిస్తాయి. సర్వేశ్వరుడు సంతుష్టుడౌతాడు జ్ఞాన సంపత్తి లేకపోయినా ధరాదేవతలను సేవించడం ఫలన అంతరంగం పరిశుద్ధమౌతుంది. కైవల్యపదం కరతలామలక మౌతుంది.

ఈశ్వరుడు, తత్వజ్ఞాన సంపన్నులైన బ్రాహ్మణుల ముఖమున హిత ములైన హవిస్సులలో సంతుష్టుడైనట్లు అచేతనమైన అగ్నిముఖమున వెల్లివిన హవిస్సులలో తృప్తుడు కాదు. ఎంచేతనంటే అగ్ని ముఖంకంటే భూనురుల

ముఖం పవి తమైనది. కనుక అందఱు భూనురార్చనం చెయ్యాలి. అదంతో ప్రతిబింబించేడి వస్తునమూహంలాగా నమన విశ్వమూ వేదంలో ప్రకాశిస్తుంది వేదం రజోవిరహితమైనది. అవ్యేయమైనది. ననాతనమైనది. అలాంటి వేదాన్ని ధరా దేవతలు అనుదినమూ శ్రద్ధతో అధ్యయనం చేస్తూ ఉంటారు నదనద్వినిర్ణయం చేయగల అధికారం వారికే ఉంటుంది. అటు వంటి వారి పాదధూళిని శిరస్సున దాలెడి అల్పులకున్నా పాపక్షయం అవడమే కాక నకల నద్గుణాలూ ప్రాప్తిస్తాయి. అంచేతనే నేను బ్రాహ్మణ పాద కమల రేణువులను నా శిరీటమందు ధరిస్తాను కనుక గోబ్రాహ్మణ కుల మున్నూ, జనార్దనుడున్నూ నా యెడ ప్రసన్ను లయ్యేదేదగుగాక—అని పృథు వనగా, అచటనున్న దేవతలు పితృదేవతలు, భూదేవతలు, సంతృప్తాంత రంగులై సాధు వాదాలతో ఆ రాజేంద్రుని అభినందించి యీ రీతిగా అన్నారు—

మనుజేంద్రా! 'పుర్రేణలోకాన్ జయతి' అను వేదవచనాన్ని అనుసరించి, పాపవర్తనుడై బ్రహ్మదండహతుడైన వేనుడు సీమూలాన నరకకూపం నుండి బయటపడ్డాడు. అలాగే హిరణ్యకశిపుడు శ్రీహరిని నిందించడం వలన నరకగతుడు కావలసియున్నా, భాగవతోత్తముడైన అతని కుమారుని ప్రభావంచేత పాపవిముక్తుడై నిర్మలకీర్తి వహించాడు— అని వలికి వారు పృథువును చిరకాలం జీంచుమని ఆశీర్వదించి యింకా ఇలా అన్నారు—

దేవా శ్రీహరియందు నీకు అపారమైన భక్తి ఉంది బ్రహ్మణ్య దేవుడూ, ఉత్తమశోకుడూ అయిన ఆ దేవదేవుని కథలను నీవు వ్యక్తం చేస్తుంటావు అలాంటి నీవు మాకు ప్రభుడవు కావడంవల్ల మేమున్నూ హరి భక్తులమైనాం. కారుణ్యమూర్తులైన మహాత్ములకు ప్రజానురంజకంగా రాజ్య పాలనం చెయ్యడం స్వభావం అందులో ఆశ్చర్యమేమిన్నీ లేదు మేము వివిధ దేవతలను అధికరించి వివిధకర్మలు ఆచరిస్తూ జ్ఞానదూరులమై చీకటిలో పరిభ్రమిస్తూన్నట్లుంటాము ఇప్పుడు మాకు కనువిప్పకలిగింది సర్వేశ్వరుడు బ్రాహ్మణ జాతియందుండి శ్మశ్రియులనూ, శ్మశ్రియజాతియందు మూర్తీ దీపించి బ్రాహ్మణులనూ, ఈ ఉభయాన్ని ఆదిష్టిం లోకాన్ని భరిస్తారు నీవు సాక్షాత్తూ అలాంటి సత్వశక్తి స్వరూపుడవు. కనుక మేము నిన్ను ఈశ్వర బుద్ధితో నేవిస్తాం—అని వారు పృథువునకు నమస్కరిస్తూండగా ఆకాశం నుండి భాలసూర్యునివంటి లేజంతో మహాసిద్ధులూ మహాజ్ఞానులూ అయిన ననకాదులు మెల్లగా దిగివచ్చారు

* (గుణవంతుడైన) పుత్రునివలన తండ్రి లోకాలను జయిస్తాడు.

పురుషుల దగ్గరకు సనకాదులు, రావడం

పుజ్యాత్ములైన సనకాదులలా అతిథి రూపంలో రాగా యజమానియైన పురుషుల చక్రవర్తి ప్రాణాలు ఆనందోత్సాహంతో పైకి లేచాయి అలా లేచిన ప్రాణాలు ప్రత్యుద్గమన (లేచి యెదురు వెళ్ళుట) వందనాదికంతో తిరిగి యథాస్థానంలో ప్రతిష్ఠితము లౌతాయనెడి ఆర్యోక్తి ననుసరించి ఉద్గతాలైన ప్రాణాలను తిరిగి పొందగోరిన వానివలె పురుషచక్రవర్తి తన అనుచరులను, ఋత్విక్కులను, సదస్యులను వెంటబెట్టుకొని, ఇంద్రియారీపతియైన జీవుడు గందాదిక గుణములచే ఆకృష్టుడై శరీరమునుండి లేచి వచ్చునట్లు లౌట్రు బాటతో వారికి ఎదురువెళ్ళి వినయభావంతో వారి మనస్సులను చూపి గొన్నాడు. అనంతరం వారిని సుఖాసీనులను చేశాడు విడిపోదిరంగా వారిని పూజించాడు. వారి పాదాంబుజాలను కడిగి ఆ నీటిని తన తలపై చల్లు కొన్నాడు.

స్వర్ణసింహాసనాల మీద కూర్చుండి శివుని అగ్రజన్ములైన సనకాదులు అగ్నుల్లాగా వెలుగుతున్నారు. అపుడు రాజా సంతుష్టాంతరంగుడై వారిని జూచి యిలా అన్నాడు-

సకలకథలకు స్థానభూతులైన మహాత్ములారా! నేను పూర్వజన్మలో ఏ కృతకర్మ చేశానో ఈనాడు మిమ్మల్ని చూడగలిగాను. బ్రాహ్మణులు, హరిషురులు, వారి భక్తులు ఎవని యెడల వ్రనన్నులౌతారో వారికి ఇహ పర లోకాల్లో అసాధ్యమైనది ఏదీ ఉండదు. పుజ్యాత్ములారా! మీరు నిరంతరం సర్వలోకసంహారం చేస్తూ ఉంటారు. అయినా లోకులు మిమ్మల్ని చూడలేదు అంతటి మహాత్ములైన మీ దర్శనం లభించడం వలన నేను ధన్యుడనయ్యాను. తనకుగల సర్వసంపదలనూ అర్హులైన అతిథులకు వినియోగించడం వలన గృహమేధి ఒకవేళ పేదయైనా ఆతడు ధన్యుడే. అలాకాక భక్తజనులకు ఉపభోజ్యాలు కాని ఎన్ని సంపదలున్నా ఆ యిట్లు సర్పాలతో నిండిన చందన వృక్షాలతో సమానాలు.

సరమపావనులారా! బాల్యంనుండి మీరు శ్రద్ధా సమన్వితులు, గుణ నిధులు, మోక్షకాంక్షులు. మీరు ఆచరించని వ్రతంలేదు. మీకు నా స్వాగతాంజలి. వ్యసన సముద్రమైన సంసారంలో బుద్ధివిహీనములైన స్త్రీయ కర్మములు కారణంగా మునిగి ఇంద్రియార్థాలనే పురుషార్థాలుగా భావించెడి మాకు జ్ఞేమమెక్కడిది?

సనకాదులు— సనకుడు, సనంపనుడు, సనత్కుమారుడు, సనత్సు జాతరు (నల్లరు)

మీరు లోకైక కుశలురు. అత్మారాములు మీయందు కుశలా కుశల రూపములైన చిత్తవృత్తులు సంభవించవు. అంచేతనే మిమ్ములను కుశల ప్రశ్నించెయ్యడం ఆనుచితం. సంతస్తులైన వారికి మీరు సుహృత్తులు (మిత్రులు) కనుక మీయందు నాకు గల సంపూర్ణ విశ్వాసంతో ప్రశ్నిస్తున్నాను. చెప్పండి. ఈ సంసార సాగరంలో మునిగి తేలుతూన్న నాకు దేని వలన శీఘ్రంగా జ్ఞేయం కలుగుతుంది? ఈశ్వరుడు భక్తానుగ్రహంకోసం మీ వంటి నిర్దోషుల స్వరూపంతో తిరుగుతూ ఉంటాడు. అని పలికేనరికి, గభీరార్థ గౌరవములు, శుభంకరములు, న్యాయ సమ్మతములు, పరిమితాక్షరములు, శ్రుతి మధురములు అయిన ఆ రాజేంద్రుని భాషణములు విని సంప్రీతుడై సనత్కుమారుడు మందస్మితం చేస్తూ ఇలా అన్నాడు.

రాజేంద్రా! సర్వభూతహిరిం కాంక్షించి ధర్మనిరతుడవైన నీవు చక్కని ప్రశ్న వేశావు. ముల్లోకాల్లో సాధుజనులచరిత్ర ఇలాగే ఉంటుంది. నజ్జన సాంగత్యం ఉభయ సమ్మతం. వారి సంభాషణమూ, ప్రశ్న సరణి నమస్త జనులకు సుఖకరంగా ఉంటాయి. అని సనత్కుమారుడు వృథునరేంద్రుని అభినందించి మోక్షసాధనం ఉపదేశించుకుని అర్థించిన అతనికి ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

నరేంద్రా! సరంతర నారాయణ పదధ్యానంచేత నీ బుద్ధి పరిణతమై ఆత్మదోషాలను నిర్మూలించెడి భక్తివైరాగ్యాలు నీకు కలిగాయి. నీవు లోకోత్తరుడవు. ఆత్మవ్యతిరిక వస్తువుల దు అనాసక్తి, నిర్గుణబ్రహ్మయైన ఆత్మయందు ఆసక్తి, ప్రజాసంక్షేమానికి హేతువులు. శాస్త్రాల్లో కూడా ఇదే నిశ్చయింపబడ్డది. మోక్షప్రాప్తికి ఇంకా ఉండవలసిన లక్షణాలూ, పాటించవలసిన విధులూ, చెప్పతాను విన్ను.

అన్నిటి కంటే ముఖ్యమైనది శ్రద్ధ. సాధకుడు నిరంతరం భగవత్సంబంధమైన ధర్మాచరణం చెయ్యాలి జిజ్ఞాస ఉండాలి అధ్యాత్మిక యోగనిష్ఠ కలిగి నిరంతరం యోగీశ్వరులను సేవించాలి. నిత్యమూ శ్రీహరి కథాగానం చెయ్యాలి. ఇంద్రియ సుఖలోలురలో చెలిమి చేయకూడదు. అర్థకామములందు ఆసక్తి తగదు. అత్మారాముడవై ఏకాంత వాసముందు ప్రీతికలిగి ఉండాలి. అహంసను పాటించాలి. శమదమాది గుణాలు కలిగి యమ నియమాలు పాటించాలి. ఇతరుల భక్తి మార్గాలను నిరసించరాదు. శీలోష్ఠాది ద్వందాలను లెక్కచేయకుండా నపించాలి. భగవద్భక్తుల చెవులకు ఇంపుగా ఉండేలాగా భగవంతుని గుణాలను అభివర్ణించాలి. భక్తి యోగమందు అభిరుచిని పెంచుకొని ఆత్మేతర వస్తువులందు సంగం విడనాడాలి నిర్గుణ బ్రహ్మమందు నిరతి కలిగి ఉండాలి. బ్రహ్మనిష్ఠులతో సాంగత్యం చెయ్యాలి. దారసుతాదులందు

గాని ధనాదికమందు కాని కోర్కెలు అణచివేసుకోవాలి. అప్పుడు జ్ఞాన వైరాగ్యాలు కలిగి మోక్షం సులభ సాధ్యమౌతుంది - అని ననమ్మకమారుడింకా ఇలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు.

మనుజేంద్రుడా! ఆరణి యందు జనించిన అగ్ని ఆ అరణికూడా దహించి వేస్తుంది. అలాగే దేహ సాధనచేసి సాక్షాత్కరింపజేసికొన్న భక్తియోగాగ్ని పంచభూతాత్మికమైన దేహాన్ని దగ్ధం చేస్తుంది. అప్పుడు దేహగుణాలైన రాగాది చిత్త వృత్తులు నశిస్తాయి. అత్మ దర్శనం మాత్రం మిగులుతుంది. కలలో ఏవేవో కనిపించి సుఖదుఃఖాలు కల్పిస్తాయి. కాని మెలకువ వచ్చినంతనే అదంతా మిథ్య అని తెలుస్తుంది. అదే విధంగా బాహ్యోపరగుణ భేదాలన్నీ ఆత్మజ్ఞానోదయం కావడంతో మాయమైపోతాయి.

ఆత్మద్రష్ట. ఇంద్రియార్థం దృశ్యం. ఈరెంటికి సంబంధాన్ని కల్పించేది అహంకారం. అది అంతఃకరణంలో ముడివడి ఉంటుంది. జాగ్రదవస్థలోను, స్వప్నావస్థలోను తాను వేఱు, తాను చూచేదిది వేఱు అను భ్రాంతి కలుగుతుంది. కాని నిద్రావస్థలో ఈ భేదభావం గోచరించదు. ఎందుకంటే నిద్రలో అంతఃకరణం (మనస్సు) ఉండదు.

నీటిలోగాని అద్దంలోగాని చూచినపుడు తన ప్రతిబింబం కనబడుతుంది. అప్పుడు తాను తన కన్నవేఱనెడి భ్రాంతికలుగుతుంది. నీరు లేనప్పుడూ, అద్దాన్ని తొలగించినపుడూ ప్రతిబింబం మాయమవుతుంది. అలాగే మనోలయం చేసినపుడు బాహ్యోపర భేదం గోచరించదు.

మడుగులో మొలిచిన బెల్లదుబ్బులు, దర్బలు ఆ మడుగులోని నీటిని క్రమంగా హరిస్తాయి. అలాగే విషయానకమైన మనస్సు అంతరమైన భావనా సామర్థ్యాన్ని హరిస్తుంది. భావనాసామర్థ్యం ఎప్పుడైతే తరిగిపోతుందో పూర్వావరాలను అనునందానంచేసేది శక్తిగల స్మృతి నశిస్తుంది. స్మృతి నశిస్తే జ్ఞానం నశిస్తుంది. ఈ జ్ఞాన నాశనాన్నే ఆత్మతిరోధానం (ఆత్మ మరుగుపడుట) అంటారు.

‘ఆత్మనస్తు కామాయనర్వం ప్రియంభవతి’* - అని వేదోక్తి, ఆత్మ, ధ్యేయరూపాన్ని విడిచి విషయ వాననలకు లోనైతే అంతకంటే సమహన్తరం ఇంకోటి ఉండదు. ఇంద్రియసుఖాల యందలి ప్రేతివలననూ, వాటి నిరంతర చింతనం వలననూ, మానవుని చిత్తం శాస్త్రజ్యేమైన జ్ఞానం నుండి ఉపాసనాత్మకమైన జ్ఞానం నుండి భ్రష్టమై జడత్వం పొందుతుంది.

ఈ సమహన్తరం నుండి బయటపడాలనుకొనేవాడు పురుషార్థాలను భంగించే దేనితోనూ సంబంధం పెట్టుకోరాదు. ఆ పురుషార్థాల్లో దర్మార్థ

* కోరిక కోనం ఆత్మకు (తనకు) సమస్తం ప్రియమగుచున్నది.

కామాలు మృత్యుభయం నుండి తప్పించలేవు. కనుక మోక్షమే ముఖ్యం. గుణవ్యతికరం వలన పుట్టిన బ్రహ్మదులకూ, మావంటి వారికి కూడ మృత్యువు తప్పదు. కనుక మోక్షమే పరమపురుషార్థం.

దేహం, ఇంద్రియాలు, ప్రాణం, బుద్ధి, అహంకారం- వీటిచే పరివృతమైన స్థావర జంగమాలన్నింటి హృదయాల్లో ఈశ్వరుడు సర్వాంతర్యామి రూపంలో ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు. అతడొక్కడే సత్యస్వరూపుడు. అతడు మహా పురుషులకు అలంకారప్రాయుడు. సమస్త సృష్టిజాలం అతనిలో లీలా వినోదంగా ఉండి ఉండనట్లు భావన కల్పిస్తుంది. అతడే తన మాయావిభవం చేత సృష్టియందుండి వివేకాన్ని నిరోధిస్తూ చీకటిలో పూలదండయందు సర్వ బ్రాంతిలాగా బ్రాంతిని కల్పిస్తాడు. కాని వాస్తవంగా అతడు నిత్యముక్తుడు. అతనికి జీవశరీర గుణాలేవీ అంటవు. అతడు కృపాసముద్రుడు. అతనిని నీవెవ్వడు సీ మనస్సులో న్మరించు.

భూమీధవా! సమస్తమూ భగవదాత్మికమని భావించి జితేంద్రియులై యెవని పాదకమల ద్యానంచే నజ్జనులు కర్మనంచయంచేత గ్రథితమైన (ముడివేయబడిన) అహంకారమనెడి హృదయ గ్రంథిని వివృకోగలుగుతారో ఆ పరమాత్మయే ప్రాపకుడని విశ్వసించి భక్తిభావంతో అతని పాదపద్మాలను సేవించు. ఈ సంసారం మహాసముద్రం. అందులో అరిష్టద్వర్షం, ఊర్ములు అనెడి మొనకు భయంకరంగా తిరుగుతూ ఉంటాయి. దాన్ని దాటటానికి హరినామకీర్తనే నావ. ఆ నావను విడిచిపెట్టి యోగాభ్యాసాది క్రియ లెన్ని చేసినా ఆ సాగరాన్ని తరించడం అసాధ్యం. కనుక నీవు కేవల భక్తి యోగంలో శ్రీహరి చరణ యుగళమను నావను సంధించుకొని వ్యసనాకరమూ మహాభయంకరమూ అయిన సంసార సముద్రాన్ని తరించు. అని సనత్కుమారుడు ఉపదేశించేనరికి పృథుచక్రవర్తి ఆయన్ను సన్నుతించి యిలా అన్నాడు-

అనఘ! నేను పూర్వజన్మలో నిజంగా దీనరక్షకుడైన ఈశ్వరుని అనుగ్రహానికి ప్రార్థుడనయ్యాను. ఆ అనుగ్రహాన్ని సాధించి దాని ఫలాన్ని నాకు అందించడానికే మీరు నా యింటికి వచ్చారు. మీరు అనఘులు, భాగవతోత్తములు. శరీర సమేతంగా నా సమస్త భౌతిక సంపదలనూ బ్రాహ్మణులకు దత్తం చేశాను. నా రాజ్యం, బలం, కోశం, పరివారం, వైభవం సమస్తమూ వారికి భక్తిభావంతో నివేదించబడ్డాయి. కనుక నేను మీకు ఏమి ఉపచారం చెయ్యగలనూ?

అలా సర్వస్వం బ్రాహ్మణాధీనం చెయ్యడమేమిటంటే నకల లోకాలపై ఆధిపత్యం వేదశాస్త్రజ్ఞుడైన విప్రునకే కాని అన్యులకు తగదు. వేదవిదుడైన విప్రునకే లోకపాలన సామర్థ్యం ఉంటుంది. కావున బ్రాహ్మణులకు భోజన, వసనాదులు స్వేచ్ఛియాలు. వారి అనుగ్రహంచేతనే క్షత్రియులకు అన్న

మాత్రం తప్ప అన్య వస్తువులందు స్వాతంత్ర్యం లేదు. కనుక మీకు గురుదక్షిణ యేమి నమర్చించగలను? అదీగాక మీరు సర్వస్వతంత్రులు. అధ్యాత్మ చింతనులు. వేదాంతోపదేశికులు. అలాంటి మీకు మీరు చేసిన తల్వోపదేశానికి తగిన ప్రత్యుపకారం చెయ్యాలని బావించడం హాస్యాస్పదంగా ఉంటుంది. ఇక గురుదక్షిణగా మీకు నమస్కారం మాత్రం నమర్చిస్తాను. మీరు చేసిన దానికి ప్రతిఫలంగా ఈయదగినది ఒక నమస్కారం తప్ప మఱిదీ లేదు. అని పృథుచక్రవర్తి వారిని యథోచితంగా పూజించాడు. అప్పుడు ఆత్మయోగ నిష్ఠులైన ఆ మహాత్ములు అందఱు చూస్తుండగా ఆకాశమార్గాన వెళ్ళిపోయారు.

పృథుచక్రవర్తి జ్ఞానవైరాగ్యవంతుడై ముక్తిపొందడం

అప్పుడు ఏకాగ్రచిత్తుడూ, ఆత్మనిష్ఠుడూ నై పృథుచక్రవర్తి తన కోర్కెలన్నీ తీరినట్లు భావించి ఆనందంతో పరవశించిపోయాడు. తగినచోట తగిన కాలంలో తన బలానికి, విద్యానికి అనుగుణంగా బ్రహ్మర్షి బుద్ధిలో ధర్మ కర్మలెన్నో ఆచరించాడు. ప్రకృతికంటే తనను, తనకంటే ఆత్మను అతీతునిగా దర్శించాడు. ఆనందంతో తాను చేసే కర్మలన్నింటికీ పరమాత్మయే సాక్షియని విశ్వసించాడు. రాజ్యంలో అన్నిటా అంతటా తన అధికారానికి ప్రతిహతి లేకపోయినా అతనికి అజుమాత్రం కూడా అహంకారం లేదు. ఇంద్రియార్థాలకు అతడెన్నడూ పశంగతుడు కాలేదు.

అతనికి అర్చి యను భార్యయందు విజితాశ్వుడు, ధూమ్రకేశుడు, హార్యశ్వుడు, ద్రవిణుడు, వృకుడు అను ఆత్మనములైన అయిదుగురు కొడుకులు గలిగారు. భూమిపైగల జలాన్ని ఆవిరిగా గ్రహించి తిరిగి దానినే వర్షరూపంలో లోకానికి ఇచ్చి ప్రజలకు అన్న పానీయాదులను చేకూర్చే సూర్యుడు లాగా పృథుచక్రవర్తి ప్రజలనుండి కప్పం గ్రహించి దానిని మరల వారి శ్రేయస్సుకే వినియోగించెడివాడు.

సకలలోక పాలకులలో విడివిడిగా ఉన్న గుణాలన్నీ ఆ రాజేంద్రుని యందున్నాయి. అతడు అగ్నిలాగా తేజశ్శాలి. మహేంద్రుని వలె అజేయుడు. భూదేవిలాగా సహనశీలి. స్వర్గంలాగా అభీష్టప్రదాత. మేఘుడు లాగా కోర్కెలను పరిస్తాడు. సముద్రుని రీతిగా గభీరుడు. మేరువు వలె సర్వ సంపన్నుడు. ధర్మరాజువలె అనుశాసకుడు ఇంద్రునివలె మహాశ్రవ్య వంతుడు. కుబేరునివలె ధనాధ్యుడు. వరుణునివలె గుప్తమైన అరసంపత్తి కలవాడు. సర్వాత్మకుడైన వాయువువలె బలము, ఓజస్సు, తేజస్సు కలవాడు. రుద్రునివలె దుస్సహమైన తేజం కలవాడు. మన్మథుని వంటి అందగాడు. సింహవిక్రముడు. మనవు నందలి వాత్సల్యగుణం, బ్రహ్మాయందలి ప్రభు

త్వం ఆ రాజేంద్రునిలో ఉన్నాయి. అతడు బృహస్పతి వంటి బ్రహ్మవాది. విష్ణుభక్తుల యందును గో గురుబ్రాహ్మణుల యందును అతనికి అపారభక్తి. లజ్జ, వినయం, శీలం అతనికి అలంకారాలు. వరోవకారంలో అతనికి అతడే సోది.

ముల్లోకాల్లో ఆ రాజేంద్రుని చరిత్రను వీనులవిందుగా విని ఆనందించని వారు లేరు. శ్రీరామచంద్రునిలాగా అతడు మహా యశస్సు నార్జించి జనవినతుడయ్యాడు. సరసములైన వాక్కులతో నజ్జనులు అతని నిరంతరం స్తుతిస్తూ ఉంటారు. సౌమ్య భాషణాలతో అతడు ప్రజానరంజకంగా రాజ్యం పాలించాడు. అతని కీర్తిచంద్రికలు దిగంతాలకు వ్యాపించాయి. రాజీ నామం అతనియందు సార్థకమవడంచేత అతడు రెండవచంద్రుడని విఖ్యాతి చెందాడు.

విజ్ఞానం అతని సొత్తు. అశేషమైన తన సృష్టిని వృద్ధిచేశాడు. స్థావర ములకు, జంగములకు కూడా వృత్తులను కల్పించాడు. నజ్జన ధర్మాలను అనుసరించి వర్తించాడు. తానేది చేసినా ఈశ్వరాదేశంలోనే చేసినట్లు భావించాడు.

ఇలా ఆ రాజేంద్రుడు ప్రజానరక్తితో ధర్మమార్గాన పరిపాలనం చేస్తుండగా తనకు వార్తకర్తం ప్రైకొన్నదని గ్రహించాడు. నిజాత్మజమైన వృధివిని నిజాత్మజులైన విజితాశ్వాదులకు అప్పగించి ప్రజలు చింతా క్రాంతిలై యాస్తుండగా వైఖానస సమ్మతమైన దారుణతవస్సు చెయ్యడానికి భార్యను వెంటబెట్టుకొని తపోవనానికి వెళ్లాడు. యావనదళలో అతడు దిగ్వి జయయాత్రను ఎంత శ్రద్ధానకులతో నియమబద్ధంగా నిర్వహించాడో ఈ వార్తకర్తంలో అతడు తపోవనానికి అంతటి దీక్షతో వెళ్లాడు.

కొంతకాలం కందములాలు, తర్వార కొంతకాలం తృణవర్షాలూ, ఆపైన కేవల జలం, అటమిదట వాయుమాత్రం భక్షిస్తూ ఉగ్రతవస్సుచేశాడు. మిటమిట మందే వేసవిలో తప్త పంచాగ్ని మధ్యంలోనూ, వర్షర్తువులో మునురువటీనపుడు పైన బట్టలేకుండా ఆరుబయటనూ, అందఱూ హూ హూ అని వజ్రకేడి చలివేళ మెడలోతు నీళ్ళలోనూ నిలబడి, నలుదిక్కులా మంచు కురిసే రోజులో భూశయానుదయిన్ని అతడు ఈశ్వరార్పణబుద్ధిలో, దీక్షలో. తిరీక్షతో (తరించాలనే కోరికతో) ప్రాణవాయువును బిగబట్టి మితభాషియై బ్రహ్మచర్యారతుడై మోరమైన తవస్సు చేశాడు.

ఇలా క్రమానుసీద్ధమైన తవస్సుతో ఆ రాజేంద్రుడు వివిధ కర్మాచరణమువలన ప్రాప్తించిన దోషాలను పరిహరింపజేశాడు. ప్రాణాయామంలో అరిషడ్వర్గాన్ని జయించాడు. సంసారబంధాలను త్రుంచివేశాడు. ననక్కుమా

రుతువదేశించిన మార్గంలో శ్రీహరిని యజించాడు. భగవద్దర్శనం లాలసుడూ, సాధువర్తనుడూ, శ్రద్ధాన్వితుడూ అయిన వృథునకు నారాయణునందు భక్తి పరమలక్షమై ప్రవృద్ధమైంది.

ఈ విధంగా భగవంతుని లోకోత్తరమైన రీతిలో ఆరాధించడం చేతను, భగవత్కృపలను నిరంతరం స్మరించడం వలనను, ఆతని అంతఃకరణం పరిశుద్ధమైంది. పరిపూర్ణమైన భక్తి అలవడింది. ఫలితంగా సంశయాత్మకమైన అహంకారమనేది ముడి విడివడి వైరాగ్యంలో గూడిన ప్రజ్ఞ జనించింది. దేహమే తాననెడి భావం తొలగిపోయింది. ఆత్మ స్వరూపం అవగతమైంది. శ్రీకృష్ణుని కథలయందు ఆనందం ప్రవృద్ధం కావడంవల్ల యోగసిద్ధులందు కోరిక అణగిపోయింది. హృదయ గ్రంథిని చేదించెడి జ్ఞాన యోగాన్ని కూడ విడిచి ఆత్మయందు ఆత్మయోగాన్ని కావించి బ్రహ్మభూతుడయ్యాడు అనగా తానే బ్రహ్మమని తెలుసుకొన్నాడు. అప్పుడు శరీరత్యాగం చెయ్యరానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

మదమలచే మలద్వారాన్ని నొక్కివట్టి సిద్ధాననం మీద కూర్చున్నాడు. మూలాభారం నుండి ప్రాణవాయువును ఊర్ధ్వంగా ప్రసరింపజేసి నాభిగతం చేశాడు. అక్కడనుండి క్రమక్రమంగా హృదయాన్ని, వక్షస్థలాన్ని, కంఠాన్ని, శిరస్సును దాటించి బ్రహ్మరంధ్రం ద్వారా ప్రాణ త్యాగం చేసి వాయువును మహావాయువులోను, ఆకాశాన్ని ఆకాశంలోను, రేజాన్ని రేజంలోను, నీటిని నీటిలోను శరీరాన్ని భూమియందును కలిపాడు.

అలా దేహస్థాలైన భూతాంశాలను మహాభూతాలలో అనుసంధానంచేసి అనంతరం వృథివ్యాధి రత్యాల ఉత్పత్తిక్రమాన్ని అనుసరించి లయాను సంధానంచేశాడు. ఎలాంటి వృథిని జలంలోను, జలాన్ని రేజన్సులోను, రేజన్సును వాయువులోను, వాయువును ఆకాశంలోను, కలిపాడు. ఆ మీదట ఆకాశాన్ని మనస్సులోను, మనస్సును ఇంద్రియాల్లోను, ఇంద్రియాలను తన్మాత్రలందును, తన్మాత్రలను భూతాదియైన అహంకారంలోను, అహంకారాన్ని మహాత్తత్వంలోను అనుసందించి సర్వకార్య హేతుభూతమైన మహాత్తత్వాన్ని జీవోపాధి భూతయైన ప్రకృతిలో కలిపాడు. అప్పుడు జీవ భూతుడైన వృథువు జ్ఞానవైరాగ్యాలచేత ప్రకృతి బంధాన్ని వదలించుకొని బ్రహ్మనిష్ఠుడై మాయోపాధిని విడిచి ముక్తుడయ్యాడు.

అప్పుడు ఆతని భార్య అర్పి అక్కడే ఉంది. నేలపై అడుగుపెడితే కందిపోయేటంతటి సుకుమారురాలు ఆమె. అయినా మహా పరివ్రత కనుక ఆయనలో అడవులకు వచ్చి తపోమగ్నుడైన ఆయనకు శుశ్రూష చేస్తూ లాను కూడా ఆర్థమార్గంలో జీవయాత్ర చెయ్యడం వలన కృశించిపోయింది. అయినా తన షతి ఆమెను కరుణార్ద్రదృక్కులలో చూస్తూ చేతిలో ఆమెను

ఆస్థాయంగా సృశించడం వలన ఆమె దుఃఖాన్ని మఱచి ఆ అదవులో ఎంతో సుఖం అనుభవిస్తూన్నట్లుండేది.

అలా ఏ దుఃఖమూ ఎఱుగని అర్చి తనవతి యొక్క ప్రాణరహిత దేహాన్ని చూచి విలవిలలాడి పోయింది. మందరగిరి సానువులో చితిని పేర్చి పతి మృతదేహానికి దాహాక్రియ చేసింది. అనంతరం నదీ జలాల్లో క్రుంగిడి చితాగ్నికి మూడుమూడు ప్రదక్షిణంచేసి పతి పాదపద్మాలను చిత్రంలోనిలిపి దేవతలకు నమస్కరించి ఆ నరేంద్రునితో నహగమనం చెయ్యడానికి ఉద్యుక్తురాలైంది. అపుడా మహాసాధ్వి పతిభక్తికి చకితలై దేవాంగనలు దేవతలలో గూడి ఆ మందరనగ సానువుల్లో నవసుగంధాన్ని విరజిమ్మి-మందార సుమవర్షాన్ని కురిపించారు. అప్పరలు ఆనందంలో నాట్యం చేశారు. దేవతలు శంఖతూర్యాలు కావించారు. కిన్నరులు మధుమధురంగా గానంచేశారు. దేవాంగనలు అపుడు అర్చిని అభినందిస్తూ ఇలా అన్నారు—

బౌరా! ఇంతటి ఆశ్చర్యం ఎక్కడైనా ఉందా? అర్చి ఎంతటి ధన్యాత్మురాలో! లక్ష్మీదేవి శ్రీవిష్ణువును విడిచిపెట్టకుండా వెన్నంటి అనుగమించునట్లు ఈమె తన పరియైన వైస్యని అనుగమించింది ఈమెకు ఊర్ధ్వలోకం ప్రాప్తిస్తుంది. తప్పుడు, పతివ్రతలకు అసాధ్యమేముంటుందీ! వృథుడు మాత్రం సామాన్యుడా! మహా వివేకశాలి. అతనికి పౌందరాధి వదం ఏదిన్నీ ఉండదు. మోక్షసాధనమైన మానవజన్మ పొందికూడా విషయ వాననలలో చిక్కుకొని వర్తించేవాడు వాస్తవానికి ఆత్మవంచనకు పాల్పడిన వాడు కాగలడు—అని దేవగణం నన్ను తిస్తుండగా అర్చి తన పతి వృథు చక్రవర్తి పొందిన విష్ణులోకాన్ని పొందింది.

విదురా! చూచావా! వృథువెంతటి మహాసూతావుదో! నేను నీకు చెప్పిన ఈ పుణ్యకథను ఎవరైనా సావధానంగా విన్నా, పరించినా, వ్రాసినా, వినిపించినా అతనికి వృథుడు పొందిన హరివదం తప్పక లభిస్తుంది. బ్రాహ్మణుడు పరిస్తే బ్రహ్మ వర్చనం ప్రాప్తిస్తుంది. క్షత్రియుడు చదివినా, విన్నా దాత్రివిభుత్వం లభిస్తుంది. అలాగే ఈ పుణ్యచరిత్ర మిచే వైశ్యుడు ధన వంతుడౌతాడు. శూద్రుడు సుశ్లోకుడౌతాడు.

సంతాన హీనునకు సంతానం, ధనహీనునకు ధనం లభిస్తాయి. మూర్ఖుడు మహాజ్ఞాని అవుతాడు. నకల శ్రేయోదాయకమైన ఈ కథ పురుషార్థాలను కాంక్షించేవారికి పురుషార్థాలనిస్తుంది. కనుక ఈ కథ అందఱు తప్పక వినదగ్గది, శ్రద్ధాశక్తులతో అనుదినం ఈ పుణ్యచరిత్రను పఠించే వాడు భవసాగరాన్ని దాటి విష్ణు వదం పొందగలడు.

వృథువు అనంతరం అతని జ్యేష్ఠసుతుడు విజితాశ్వుడు చక్రవర్తి

అయ్యాడు. అతడు మహాశౌర్యవంతుడు. అతనికి అంతర్ధానుడనే మతో పేరు ఉంది. పూర్వం తనతండ్రి ఆశ్వమేధం చేస్తుండగా మేథ్యాశ్వాన్ని అపహరించిన యింద్రుని పట్టుకొని కూడ అతణ్ణి వధింపకుండా విడిచిపెట్టడంచేత అతడు సంప్రీతుడై విజితాశ్వనకు అంతర్ధాన గమనశక్తిని ఇచ్చాడు. అంచేత అతనికి అంతర్ధానుడనే పేరు వచ్చింది. అతడు సార్వభౌముడైన తర్వాత తమ్ములమీడి వాత్సల్యంలో హర్యశ్వని తూర్పు దిక్కునకు, ధూమ్రకేశుని దక్షిణ దిశకు, వృకుని ప్రాగ్గిశకు, ద్రవిణుని ఉదీచికి పట్టంగట్టి తాను రాజాది రాజవదం అలంకరించాడు.

విజితాశ్వనకు శిఖండిని అను భార్యయందు త్రేతాగ్నులు వశిష్ఠుని శాప వశంచేత జనించి పావకుడు, పవమానుడు, శుచి అను వామాలతో ప్రసిద్ధి కెక్కారు. వారు శాపవిమోచనా నంతరం తిరిగి నిజప్రభావంచేత అగ్నిత్వం పొందారు. అనంతరం విజితాశ్వనకు నభన్వతి యను మతోక పత్ని వలన హవిర్ధానుడను పుత్రుడు కలిగాడు.

హవిర్ధానుడు మృదుహృదయుడు. అతనికి రాజవృత్తి నచ్చలేదు. వ్రజలనుండి కవ్వం తీసికొనడం, ప్రజాదండనం దారుణ కృత్యాలుగా భావించి అతడు రాజతోగాలు విడిచి ఆత్మదర్శనమై యజ్ఞాలుచేస్తూ పరమార్థును ఆరాధించి ముక్తి పొందాడు.

ఆ హవిర్ధానునకు హవిర్ధానియను పత్నియందు ఐర్విష్ణుడు, గయ్యుడు, శక్లుడు, కృష్ణుడు, సత్యుడు, జితవ్రతుడు అను ఆఱుగురు కౌడుకులు పుట్టారు. వారిలో ఐర్విష్ణుడు కర్మ తంత్రంలోను, ప్రాజ్ఞాయామాది యోగాల్లోను, నిష్ణాతుడయ్యాడు. అతడు చేసిన యజ్ఞాలకు అంతులేదు. ఒక యజ్ఞంచేసి అనంతరం దాని ప్రక్కనే ఎడతెగకుండా మతో యజ్ఞంచేస్తూ భూమండలం అంతటినీ తన యజ్ఞశాలగా చేసుకొని ప్రాచీనాగ్రాలైన దర్శలలో కవ్వడంచేత అతడు ప్రాచీన ఐర్వి అను పేరుతో విఖ్యాతి పొందాడు.

అతడు సముద్ర కన్యకయైన శతధృతిని బ్రహ్మదేవుని ఆదేశాన్ని అనుసరించి వివాహమాడాడు. లేవయను నందామె రవకిరణ రేఖలాగా మెరిసి పోతూ కాలి యందియల రవళితో అడుతూ నడయాడుతూ ఉంటే చూచి దేవతలు, కిన్నరులు, సిద్ధులు, సాధ్యులు, మునులు, పన్నగులు మొదలైన ఖేచరులు ముగ్ధులయ్యేవారు. వివాహ సమయంలో ఆమె అగ్నికి ప్రదక్షిణం చేస్తుంటే ఆమె సౌందర్యానికి పిన్మీతుడై అగ్నిదేవుడు కూడా మోహపరవశుడయ్యాడు.

అంతటి సౌందర్య ఖనియైన ఆ శతధృతియందు ప్రాచీన ఐర్వికి తుల్య నామాలతో సమానవ్రతులు, ధర్మపారగులు, అయిన ప్రచేతసులను పదిమంది పుత్రులు జనించారు. తండ్రి యానతిని వారు ప్రజాసృష్టి నిమిత్తం తవళ్ళ

ర్యక్తై ఆరణ్యాభిముఖంగా వెళ్ళుతుండగా దారిలో వారికి రుద్రుడెదురై తల్వోపదేశం చేశాడు. వారు రుద్రోపదేశాన్ని అనుసరించి పదివేల దివ్య సంవత్సరాలు తపఃపరియైన నారాయణునిగూర్చి వస్తుధ్యాన పూజానియమంతో తపమాచరించారు'—అని మైత్రేయుడనేనరికి విదురుడిలా అన్నాడు.

'తావస్కో త్రమా! ప్రచేతసులకు మార్గమధ్యంలో రుద్ర నమాగమం ఎలా జరిగింది? రుద్రుడు వారికి చేసిన ఉపదేశమేమిటి? మహామునీంద్రులకు కూడా శివుడు ద్యానగోచరుడౌతాడే కాని ప్రత్యక్షంగా కనబడడు. అలాంటప్పుడు జీవకోటికి ఆతని తోడి సంగమం దుర్లభంకదా! అతడు ఆత్మారాముడు. తోక రక్షణార్థం ఆత్మకక్షితో భూమిమీద సంచరిస్తూ ఉంటాడు. ప్రచేతసులకు ఆ దేవదేవుని చెలిమి ఎలా లభించింది? సాకల్యంగా వినాలని ఉంది' అని వదించేనరికి మైత్రేయుడిలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

'విదురుడా! ఏను. సాధువులైన ప్రచేతసులు తండ్రి యాజ్ఞను తల దాల్చి తవశ్చర్యక్తై తూర్పుదిక్కుకు వెళుతూ ఉండగా వారికి ఎదురుగా మహా సముద్రంలాంటి విశాలమైన ఒక నరస్సు కనబడ్డది. ఆ నరోవరంలోని నీరు నిర్మలంగా మనోహరంగా ఉంది. నానావిధాలైన కలువ వుప్పులతోను, వికసించిన కమలములతోను ఆ నరస్సు కనువిందు చేస్తోంది. మందమారుతం వద్యవరాగ సుగంధాన్ని వెదజల్లుతూ స్రావి తర్యణం చేస్తోంది. హంసలు, చక్రవాకాలు, బెగ్గురులు మొదలైన జల పక్షులతో ఆ కమలాకరం నేత్ర వర్యంగా ఉంది. మదించిన తుమ్మెదల మధుర ఝంకృతులకు ఆ నర స్తీర మందలి సుమించిన లతలు తరువులు వరవళించి పోతున్నట్లున్నాయి. సిద్ధులు చారణులు గంధర్వులు ఆ నరః ప్రాంతంలో స్వేచ్ఛగా విహరిస్తూ ఉంటారు.

ఆ నరోవరంలో వారికొక దివ్యపురుషుడు కనబడ్డాడు. అతడు మృదంగ వేణు నాదాలతో మేళవింపబడి మనోరంజకంగా ఉన్న గాంధర్వ గానంవింటూ ఆ నరోవరంనుండి బయటకు వచ్చాడు. ప్రచేతసులు ఆ దివ్య పురుషుని చూచి ఆశ్చర్య చకితులయ్యారు అతడు సాక్షాచ్ఛంకరుడు.

నీలకంఠంలో మేలిమి బంగారు మై చాయలో పాలనయనంతో నన కాదియోగీంద్రులు పరివేష్టించి కీర్తిస్తుండగా అలా రుద్రుడు తమ కద్దెరుట సాక్షాత్కరించేనరికి ప్రచేతసులు సంభ్రమపాటుతో ఆ దేవదేవుని పాదాలపై వ్రాలారు. అప్పుడు ధర్మవత్సలుడైన శివుడు సంపీతుడై ధర్మజ్ఞులు, శిల సంపన్నులు అయిన వారిలో ఇలా అన్నాడు—

రాకుమారులారా! వినండి. మీ మనోగతం నేను గ్రహించాను. మీకు శుభం కలుగుతుంది. మీయెడ నాకుగల అనుగ్రహ బుద్ధిచేత మీకు నేను కన బడ్డాను. సూక్ష్మమూ, త్రిగుణాత్మకమూ అయిన ప్రకృతికంటెను, జీవుని

కంటెను పరుడైన వానుడేవుని చరణాంబుజాలను నేవించేవారు నాకు ప్రിയములు. వారికి నేను ప్రయుడను.

స్వధర్మరతుడైన పురుషుడు జన్మాంతర సుకృత విశేషంచేత బ్రహ్మ లోకాన్ని, అనంతరం నాలోకాన్ని పొంది, అధికారాంతంలో నేనూ దేవ గణాలు ఏ హరి వదం పొందుతామో ఆ పదాన్ని తనకై తానే పొందుతాడు. కనుక మీరున్నూ భాగవతత్వం పొంది నాకు ప్రിയం చెయ్యండి. భాగవతు లకు నాకంటే అధిక ప్రിയుడు లేడు. నగ్గాదిని బ్రహ్మ నిజ నందనులకు ఎఱిగించిన శ్రీహరి స్తోత్రం మీకు తెలియజెపుతాను. నిర్వికార బుద్ధితో దాన్ని జపించండి— అని వారికి ఉపదేశించడానికి ముందు రుద్రుడు వారు వింటూం దగా శ్రీహరి నుద్దేశించి యిలా అన్నాడు—

శ్రీరుద్ర గీతాస్తోత్రం

వరమేశ్వరా! ఆత్మ విదులైన వారికి నీ సర్వోత్కర్ష ఆత్మానందం కలిగిస్తుంది. అలాంటి స్వానందలాభం మీకు కలుగుగాక! పరిపూర్ణానంద స్వరూపుడవు, సర్వాత్మకుడవు అయిన నీకిదే నా ప్రణామాలు.

నీవు వద్మసాకుడవు. సంకరణుడవు. శాంతుడవు. విశ్వప్రబోధకుడవు భూతసూక్ష్మినియ స్వరూపుడవు. వాసుదేవుడవు. నిర్వికారుడవు, కర్మ నిస్సారకుడవు, స్వయంజ్యోతివి, పూర్వపురుషుడవు, విరాట్పురీరుడవు. అఖిల ధర్మదేవతవు, నిర్గుణాత్ముడవు. నీకు నా సమస్కారములు.

దేవా! నీవు సర్వసత్త్వ సంపన్నుడవు. నిర్గుణుడవు. సర్వాను శాన కుడవు. అంతకుడవు. సర్వజ్ఞుడవు. జ్ఞానక్రియాస్వరూపుడవు. అంతఃకరణ వాసివి. ప్రద్యుమ్నుడవు. నీకివే నాకై మోక్షులు.

అనఘా! నీ పాదపద్మ నందర్శనం కాంక్షించెడి మాకు వైష్ణవ సత్కృ తమైన నీ దర్శనాన్ని అనుగ్రహించు. నీ స్వరూపం భక్తకోటికి ప్రేయమైనది. అది అనుపమానం. సకల భుజావహం. సౌందర్య సమగ్రం. నీ మేఘశ్యామల శరీరం సయనపర్యంగా ఉంటుంది. చంద్రరేఖను తిరస్కరించెడి నీ నెమ్మొ మ్మపై తుమ్మెద పరుసల్లాంటి ముంగురులు నాట్యమాడుతూ ఉంటాయి. చెవులు కనుబొమలు, ముక్కు అందం చిందిస్తుంటాయి. పలువరుస మొల్లపూమొగ్గ ల్లాగా ఉంటాయి. చెక్కిళ్ళు స్నిగ్ధంగా ఉంటాయి. కళ్ళు తామరరేకులులాగా వికారంగా ఉంటాయి. మందస్మితంలో నీ ముఖం ముగ్ధమోహనంగా ఉంటుంది. కంఠం శంఖాకృతిలో సుందరంగా ఉంటుంది. కడకంటి చూపుల్లో అనురాగం తొణికిసలాడుతూ ఉంటుంది. భుజాలు సింహస్కంధా లాగా సమున్నతంగా ఉంటాయి. నీ బాహుచతుష్టయం శంఖచక్రగదావద్భా

లతో ముచ్చటగా ఉంటాయి. వనమాలలోను, కౌస్తుభమణిలోను ప్రకాశిస్తూ లక్ష్మికి నివాసస్థానమైన నీ వక్షస్థలం నికషోపలు (ఒరపిడిరాయి) లాగా కఠినంగా ఉంటుంది. ఉదరంపై ఉచ్చాసన నిశ్వాసాలతో చలించేది మూడు ముడుతలుంటాయి. లోతైన పొక్కిలి నుడిగుండంలాగా ఉంటుంది. కటివ్రదేశం పీకాంశుకంలోను బంగారు మొలనూలులోను, శోభిస్తూ ఉంటుంది. తొడలు అరటి బోదెల్లాగా న్నిగ్ధంగా ఉంటాయి. నమంగా ఉండే పిక్కలు, నమున్నరములు కాని మోకాళ్ళు, శరత్పద్మాల్లాంటి పాదాలు, చంద్రశకలాల్లాంటి గోళ్ళు దర్శనీయంగా ఉంటాయి. నానావిధ రత్నమణికంచన భూషణాలతో కమనీయంగా రమణీయంగా ఉండేది నీ దివ్యాకారాన్ని మాకు చూపించి మమ్మల్ని ఉద్ధరించు.

ఆత్మ పారిశుధ్యం కోరేవానికి నీ దివ్యాకారం ధ్యేయవస్తువు. స్వర్గ రాజ్యాభిషిక్తునకైనా నీవు స్పృహణీయుడవు. భక్తజనులకు నులభుడవు. దుష్టాత్ములకు దుర్లభుడవు ఆత్మదర్శనులకు గమ్యుడవు. నిన్ను వర్ణించడం ఎంతటివానికిన్నీ సాధ్యం కాదు. నీ పాదపూజకు నోచుకొన్నవాడు నిన్నెన్నడూ విడువడు. అతిశయించిన భక్తియోగంలో నీ చరణారవిందాలను ఆశ్రయించిన వానికి సర్వలోకాలను సంహరించేది మహాగ్రుడైన యముని భీతి అణుమాత్రం కూడా ఉండదు.

అలా నీ పాదాలను ఆశ్రయించి దన్యాత్ముడైన వాడు ఏమడుపాటు నందైనా ఇతరం కోరడు నీ భక్తులతో అర్ధనిమేషం చెలిమి చేసినా చాలు. దానితో మోక్షం కూడ సరితూగదు. అలాంటప్పుడు ఆకాశ్యతములైన మర్త్య సుఖాలను గుఱించి చెప్పేదేనుండి; పావవినాశములైన పాద పంకజములు కలవాడా! నీ కీర్తి యనెడి తీర్థంలో క్రుంకిడి బాహ్యంభ్యంతర కాలుష్యాలను కడిగివేసికొన్న పురుషులు తీర్థభూతులు. భూతదయాన్వితులు, వీతరాగులు, అర్థవాది గుణోపేతులూ అయిన భాగవతోత్తముల సాంగత్యభాగ్యం మాకు కలిగించు.

పద్మనాభా! నత్పురషసాంగత్యంచే లభించిన భక్తియోగంలో పరిశుద్ధమైన వాచిత్రం అస్థిరమైన బాహ్యవస్తువులను కాంక్షించదు. అందకార బంధురమైన సంసారమనెడి గుహలో ప్రవేశించదు. నిరంతరం నీ మహనీయ తత్త్వం గని ప్రసన్నంగా ఉంటుంది. ॥

ఆ తత్త్వమేమిటంటే!

దేనియందు ఈ విశ్వం విభావితమై ఉంటుందో, ఈ విశ్వమందు ఏది ప్రకాశిస్తూ ఉంటుందో ఏది నిత్యమో అవ్యయమో ఆకాశంలాగా ఏది విస్తృతమో అట్టి పరబ్రహ్మ శబ్దాభిదేయమైన జ్యోతిస్సే నీ తత్త్వం. పరమేశ్వరా!

జీవుడు ఈశ్వరుని కంటె భిన్నుడూ, స్వతంత్రుడూ అనే భ్రాంతిని కలిగించెడి నీ మాయచేత నీవు నదేవదే విశ్వాన్ని సృజించి, పోషించి లయం చేస్తూ ఉంటావు. అయినా నీవు నిర్వికారుడవై ఉంటావు అదే నీ తత్వం.

యోగవరాయణులైన వారు క్రియాకలాపాల్లో అంతరకరణమందు ఉపలక్షితమగు నీ రూపాన్ని శ్రద్ధానమన్వితులై యజిస్తారు అలాంటివారే వేదతత్వం తెలిసినవారు నీవు అద్యుడవు. అద్వితీయుడవు.

నీవు నీ మాయాశక్తిచేత క్రమంగా సత్వరజస్తమో గుణాలు జనించాయి. వానివలన క్రమంగా మహత్తత్వం అహంకారం, అకాశం, వాయువు, అగ్ని, జలం, వృథివి గలిగాయి. వంశీకృతమైన వృథివ్యాధి భూతాలవలన అంధోత్పత్తియై దేవమానవ తిర్యక్కులలోను స్థావరములలోను, ఈ విశ్వం సృజింపబడ్డది. ఈ విధంగా నీ మాయావశంచేత సృజింపబడిన చతుర్విధ రూపమైన శరీరంలో ఆత్మాంశకమైన జీవుని రూపంలో ప్రవేశిస్తున్నావు ఆ జీవుడు ఇంద్రియోపార్జితమైన నుగాన్ని తేనెటీగలు నమకూర్చిన తేనె వలె అనుభవిస్తున్నాడు. జీవాంతరాత్మనే పురవర్తి అంటారు.

అటువంటి జాగత్సృష్టవైన నీవు భూతములచేత భూతములనే పీడింప జేస్తూ మహావాయువు మేఘపుంజమునువలె నకల భూతసంహారం చేస్తున్నావు ఏవేవో చెయ్యాలనే ఆలోచనలతో ప్రమత్తుడై లోభం వలన విషయలాలను రైస వానిని నీవు అప్రమత్తుడవై శుదాతురమై నాల్కలచాచెడి సర్పం తన నోటిలో పడిన ఎలుకను మ్రింగినట్లు నీవు మ్రింగివేస్తావు. నా గురువైన చతుర్ముఖుడూ, మనువులూ శంకలేకుండా నిరంతరం నీ పాదాజ్ఞాలను యజిస్తారు అలాంటి స్థితిలో నీ అనాదరంచేత వృథితులైనా నజ్జనులు విడిచిపెడతారా? కనుక నాకు గాని ప్రాజ్ఞులైన వారికి గావి సంశయ నివారణం చెయ్యగల నమర్థుడవు నీ వొక్కడవే. అని రుద్రుడు నారాయణస్తవాన్ని ప్రచేతనులకు ఎఱిగించి యింకా ఇలా అన్నాడు.

ప్రచేతనులారా! యోగాదేశనామకమైన ఈ స్తోత్రాన్ని మీరు సమాహిత చితులై శ్రద్ధతో స్వధర్మాలను అతిక్రమించకుండా భగవదర్చితంగా పెక్కు మారులు జపించండి. లోక సృష్టి చెయ్యాలనే కోరికతో పూర్వం బ్రహ్మదేవుడు, ఆయన ఆత్మజాలమైన మాకును భృగువు మొదలైన వారికిని చెప్పాడు. ప్రజా సగ్గం నిమిత్తం బ్రహ్మిణీ ప్రేరితులమై మేము ఈస్తోత్ర ప్రభావంచేత లేమెగుణాన్ని విద్యస్తంచేసి నానావిధ సృష్టిని చేశాం. కనుక ఈస్తోత్రాన్ని ఏకాగ్రచితుడై పఠిస్తే అతడు సంసార సాగరాన్ని సులభంగా తరిస్తాడు. శ్రీహరి అతని అభీప్సికాలను తీరుస్తాడు. ప్రభాతసమయంలో ఈ మంగళస్తవాన్ని చదివినా, విన్నా అతడు కర్మబంధం నుండి విముక్తుడౌతాడు.

అని ఇలా ఉపదేశించి రుద్రుడు వారిచే సంపూజితుడై అంతర్నితుడయ్యాడు. అసంతరం వారు రుద్రోపదిష్టమైన అమృతస్తవాన్ని పదివేల సంవత్సరాలు జలమధ్యంలో నిలబడే జపించారు. అని మైత్రేయుడు విదురునితో ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

‘విదురుడా! ప్రాచీన బర్హి అనేక క్రతువులు చేశాడని చెప్పాను గదా! అతని ఆజ్ఞానుసారం అతని కొడుకులు ప్రచేతనులు ప్రజా సృష్టికోసం అరణ్యాలకు వెళ్ళిన తర్వాత కర్మానకుడైన అతనికి జ్ఞానోపదేశం చెయ్యాలనే తలంపుతో ఆద్యాత్మవేది యైన నారదమహర్షి అతని దగ్గరకు వెళ్ళి యిలా అన్నాడు-

రాజా! నీవు ఈ కర్మలు ఎందుకు ఆచరిస్తున్నట్లు? వీటివలన ఇష్ట ప్రాప్తిగాని అనిష్టనిరసనం గాని జరుగదే! - అనేసరికి ప్రాచీన బర్హి బద్ధం జలియై-ముసీంద్రా! ఔను. నీ మాట వాస్తవం. ఈ కర్మాచరణం వలన నాకు జ్ఞానంగాని విముక్తి మార్గంగాని లభించలేదు. కనుక నాకు కర్మబంధనాశకమైన జ్ఞానాన్ని ఉపదేశించు. దారసుతాదులనూ ధనాధికాన్ని పురుషార్థాలుగా భావించి మతివిహీనుడైన వాడు సంసారమార్గంలో పరిభ్రమిస్తూ ఎన్నటికీ ముక్తి పొందలేడు. అనేసరికి నారదుడు

అనఘా! నీవు నీక్రతువుల్లో విశించిన (వధించిన) పశువులు వేల కొలది పడి ఉన్నాయి. చూడు. ఆ పశు సమూహాలన్నీ నీవు పరలోకగతుడవై నప్పుడు లోహమయ శృంగాలతో నిన్ను హింసించాలని నిరీక్షిస్తున్నాయి. నీకు రానున్న ఆ సంకటం నుండి నిన్ను తరింపజేయగల ఒక ఇతిహాసం ఉంది. చెప్తాను విను.

పురంజనో పాఖ్యానం.

పూర్వం పురంజనుడను రాజాకడున్నాడు. అతనికి విజ్ఞాతుడనే మిత్రుడు కలడు. అతడు తనకు నివాసార్థమైన పురంకోసం ధరాచక్రమంతా కరియిదిగిగాడు. కాని ఎక్కడా అనురూపమైన పురం లభించక పోవడంచేత అతడు భిన్నుడై యుండగా హిమవత్పర్వత దక్షిణ సానుపులందరినీ భోగవతి నగరానికి సాటిరాగల ఒక మనోజ్ఞమైన పురం కనబడ్డది.

ఆ నగరం తొమ్మిది ద్వారాలతో అతివిశాలంగా ఉంది. ఎత్తైన ప్రాకారాలతో, బురుజులతో, బహిర్ద్వారాలతో, ఉద్యానవనాలతో, స్వర్ణ రజత మయ గోపురాలుగల గృహపంక్తులతో, మరకత మణులూ, నృటికాలూ, పపదాలూ మణులూ ముత్యాలూ పొదిగిన నమున్నత హర్మ్యాలతో, సభామందిరాలతో, విశాలములైన రాజమార్గాలతో, విశ్రాంతి మందిరాలతో, క్రిడాగారా

లలో, వివటిపీఠులలో నయనాకర్షకంగా ఉంది.

ఆ నగరం వెలుపల ఒక ఉపవనం ఉంది. దానిలో నానా విధాలైన దివ్యతరులతానికుంజాలు కనువిందుచేస్తూ ఉంటాయి. ఆ వనమధ్యంలో మడించిన జలవత్తుల యొక్కయు తుమ్మెదల యొక్కయు కోలాహలంలో నంకులమైన సరోవరం ఒకటి ఉంది. ఆ కమలాకరమందలి చల్లని నీటి తుంపరలను, వికసించిన పద్మవరాగాన్ని ధరించి మందమారుతం వీస్తుంటే ఆ సరస్వతీ మందున్న పవదపు తీపలు తలలుపుతూ పరవశించిపోతున్నట్లుంటాయి. కలహంసలు, రాచిలుకలు, కోకిలలు అచటికి వచ్చిన బాంధవ జనానికి స్వాగతం వలుకుతూన్నట్లు మధుమధురంగా నదిస్తూ ఉంటాయి. అచటి వన్యమృగాలు కూడా మునివ్రతం ధరించడంచేత వాటి వలన ఎవరికీ ఏ విధమైన భారాలేదు.

ఆ ఉద్యానవనంలో పురంజను దొక సుందరాంగిని చూచాడు. ప్రతీ హరిలాగా ఆమెకు ముందు పంచశీర్షాలు గల సర్పం దారిచూపుతోంది. వెనుక పదిమంది భట్టలు అనుగమిస్తున్నారు. ఒక్కొక్క భటుని అధిపత్యంలో నూలురు యువతులున్నారు. ఆమె నవోద. కామరూపిణి. తనకు తగినవతిని అన్వేషిస్తూ బయలుదేరింది

ఆమె సౌందర్యం పర్వనాథీతం. ఆమె కర్ణ కుండల కాంతులు చెక్కిళ్ళ సోయగాన్ని జనుమడించే జేస్తున్నాయి. ఆమె విశాలనేత్రాలు తామరతేకుల నీరిన తిరస్కరిస్తున్నాయి. ఆమె చీరముడి ఆమె ధరించిన బంగారు ముల నూలు సౌందర్యానికి వన్నె తెస్తోంది. ఆమె కాలి యందియల ఝణఝణధ్వని శ్రుతి మధురంగా ఉంది. యావనారంభంలో మిలమిలలాడుతూ ఒకదాని నొకటి నొరసి కొనుచున్న స్రవ యుగాన్ని చూచి సిగ్గుచెంది ఆ సుందరి పయ్యెడతో కప్పకొన్నది. ఆమె వలువరున చక్కగా ఉంది. గంధగజంలాగా మందమందంగా నడుస్తూ ప్రేమాతిశయంచేత చలించెడి కనుబొమలనెడి విందచే కటాక్ష వీక్షణాలనెడి బాణాలను ప్రయోగించెడి ఆ మోహనాంగిని చూచి పురంజనుడిలా అన్నాడు.

కమలాక్షి! నీ వెవ్వరిదానవు? నీ జనకుడెవ్వరు? నీ శుభనామమేమిటి? ఈ భృత్యులెవ్వరు? ఈ సతులెవ్వరు? నీవు ఈ వనంలో ఉండడానికి కారణ మేమిటి? నీముందున్న ఈ సర్పరాజెవ్వరు? నాకు వివరంగా చెప్పు - అని ఆ రాజేంద్రుడింకా ఇలా అన్నాడు.

మృగాక్షి! నీవు పరియగు ధర్ముని అన్వేషిస్తూ తిరిగెడి హ్రీ యను నరిపా? కాక రుద్రుని అన్వేషించెడి రుద్రాణివా? లేక బ్రహ్మను వెదకెడి భావతివా? అదీకాక భక్తి పారవశ్యంలో శ్రీహరిని అన్వేషిస్తూ బయల్పెడలిన లక్ష్మీదేవివా? అయితే నీ చేతిలో లీలా కమలంఏది? అదెక్కడైనా జారి

వద్దదా? చవంనయనా చెప్ప. నీ వెవరికోసం ఆతురతతో అన్వేషిస్తున్నావో చెప్ప.

నేను పొరబడ్డాను. దేవగణం భూమిని నృశింపదు. నీవీ భూమిపై చరిస్తున్నావు. కనుక నీవు ప్రాచీనిగాని రుద్రాణివిగాని శారదపుగాని ఇందిరా దేవివిగాని కావు. అంచేతనే నీవు నాకంటవడ్డావు. కనుక శ్రీ హరిభుజా పాలితమైన వైకుంఠాన్ని లక్ష్మీదేవి ఆలంకరించినట్లు నీవు నా అదీనంలో ఉన్న ఈ నగరాన్ని ఆలంకరించు. నీ కదగూటి చూపులచే నా మనస్సు నమ్మోహితమైంది. కామదేవుని సంప్రేరణంచే నీ నునుసిగ్గు, నీ చిఱునగపూ, నీ కనుబొమల కదలికలూ నన్ను పీడిస్తున్నాయి. నుందరీ! నన్ను చూచి సిగ్గుపడకు.

చక్కని కనీనికలతో గూడిన కన్యగవతోనూ, సురామధురములైన వాక్కులతోనూ, మెల్లని నెఱికురులతోనూ, మనోలిరామంగా ఉన్న నీ ముఖాంబుజాన్ని ఎత్తి నన్నొకసారి చూడు — అని పురంజనుడు కామవశమై సహజ గాంభీర్యాన్ని కోల్పోయి వలికేసరికి ఆ సుమాంగికూడ విమోహితయై అనందపారవశ్యంలో మందహాసం చేస్తూ ఇలా అన్నది—

పురుషవరేణ్య! నా కులగోత్రాలు నాకు తెలియవు. నేనీ పురంలో ఉంటున్నానేకాని దీన్ని నిర్మించినదెవరో కూడా నాకు తెలియదు. వీరు నా నఖులు. ఈ కన్యలు నా చెలిమికత్తెలు. ఈ వృద్ధ నర్సం నేను నిద్రించి నపుడు మేల్కొని ఉండి ఈ నగర రక్షణంచేస్తూ ఉంటుంది. రాజేంద్రా! నీవు నాభాగ్యవశంచేత ఇచ్చటికి వచ్చావు. నీకు ఇంద్రియ భోగ్యాలైన కామి తాలన్నీ సమకూరుస్తాను సవద్యాలలో గూడిన ఈ పురాన్ని నీవు కైవళం చేసికొని నూతేంద్రు పాలించు. నీకంటె నాకు ప్రేమయిలెవ్వరూ లేరు.

నారదుడు ప్రాచీనబర్హికి ఈ పురంజనోపాఖ్యానం ద్వారా అన్యవ దేశంగా తత్వోపదేశం చేశాడు. పురంజనుడు జీవుడు. అతని భార్య బుద్ధి. పురం శరీరం. అతని మిత్రుడు అవిజ్ఞాతుడు పరమాత్మ. బుద్ధి పెట్టుకున్న వధిమండ్లి భటులు దశేంద్రియాలు. వంచశీర్షకమైన నర్సం ఎంచప్రాణాలకు సంకేతం. పురద్వారాలు నేత్రాదులైన శరీరావయవాలు. ఇలాగే ఉత్తరోత్తరా ఈ పురంజనోపాఖ్యానంలో వర్ణింపబడిన వివిధ మట్లాలను తత్వవరంగా సమన్వయించుకోవాలి. ప్రాచీన బర్హి అభ్యర్థనపై నారదుడే ఈ ఉపాఖ్యానంలో నిగూఢంగా ఉన్న తత్వార్థాన్ని విస్పష్టంగా చెప్పలాడు.

అదిగాక నీవంటి వాని. కాదని రతిజ్ఞానభూమ్యుడూ, అకోవిదుడూ జహపర చింతాభూమ్యుడూ పశుతుల్యుడూ అయిన వాని నెవ్వరు పరిస్తారూ! వాస్తవానికి గృహస్థాశ్రమం సర్వక్షేమంకరం. ధర్మార్థ కామమోక్ష ప్రదాయకం ప్రజానంద సంధాయకం. యశస్కరం పితృదవతలప. దేవర్షులకు మానవులకు, మానవేంద్రులకు, ఆత్మకు శ్రేయోదాయకమైన ఆశ్రయభూమి నీవు ప్రియదర్శనుడవు. స్యయంప్రాప్తుడవు. సర్వాల్లాంటి నీ దీర్ఘజాహువుల సోయగాన్ని చూచి నాలాంటి కన్య నిన్ను వరించకుండా ఉండగలరా? రాజా! కర్షణారసం మందస్మితం తౌజీకినలాడెడి నీ కదగంటి చూపులతో దీనజనుల బ్రీతిని హరిస్తూ జిక్కర ఉండు -

అని ఆ మందయాన మధురోక్తులతో ఆలా అనేసరికి పురంజనుడు అమందానందం చెంది ఆమెను వరించి ఆ పురంలో ప్రవేశించాడు. ఆ పురంలో నూజు సంవత్సరాలు వందిమాగధుల కైవారాలు వింటూ యువతీజనపరివేష్టితుడై రాజోచిత కేళిమందిరాల్లో క్రీడిస్తూ నుఖంగా కాలం గడిపాడు. ఇంతలో తాపోదీపకమైన గ్రీష్మకాలం వచ్చేసరికి అతడు క్రీడాజనిత శ్రమను ఉపశమింపజేసుకొనేందుకు ఒక కొలను నీట ప్రవేశించాడు.

ఆ పురానికి తూర్పుదిక్కున అయిదూ, దక్షిణోత్తరాలలో రెండూ, పడమటి దిక్కున రెండూ మొత్తం తొమ్మిది ద్వారాలున్నాయి. వాటిల్లో ఏడు ఉపరిభాగాన రెండు అధోభాగాన ఉన్నాయి ఆ పురపాలకుడైన పురంజనుడు ఆ ద్వారాలవెంట స్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ ఉంటాడు.

తూర్పుదిక్కునగల ద్వారవంచకంలో ఖడ్గోత్తరం, ఆవిర్భూత అను రెండు ద్వారాలున్నాయి పురంజనుడు ద్యుమంతుడను మిత్రునితో గూడి ఆ ద్వారాలవెంట విభ్రాజితం అనే జనపదానికి వెళ్తాడు నళిని, నాళిని అను రెండు గవనుల నుండి అవధూత అను అనుగుసఖునితో కలిసి సౌరభం అనే దేశం చూడడానికి వెళ్తాడు. అయిదో వాకిలిపేరు ముఖ్యం. పురంజనుడు ఆ ద్వారంనుండి రనజ్జాడను చెలికానితో గూడి బహుదన దేశం, వివణుడను మతో మిత్రునితో కలిసి పణ మనెడి దేశం వెళ్తాడు.

దక్షిణ దిక్కు నందు గల ద్వారానికి పితృహువు అని పేరు. పురంజనుడు శ్రుతిధరుడను స్నేహితునితో గూడి ఆ ద్వారం నుండి దక్షిణపాంచాల దేశానికి పోతాడు. అలాగే దేవహువను పేరుగల ఉత్తరద్వారంనుండి ఉత్తర పాంచాలదేశం చూడడానికి వెళ్తాడు. ఇక నగర వ్యాప్త్యాగమందున్న అసురి అను ద్వారం వెంట ఆ రాజు దుర్మదుడనే సహచరునితో గూడి గ్రామ్యక మనే దేశం, నిర్భతి అనే ద్వారంనుండి లుబ్ధకుడను నెచ్చెలితో కలిసి వైశ సమను పేరుగల దేశం పోతాడు

ఆ పురజనుల్లో నిర్వాక్కు, యశస్కురుడు అను ఇద్దఱు అందులు న్నారు. వారి సాయంతో పురంజనుడు నడుస్తాడు. వివిధ కర్మలాచరిస్తాడు. అతడు అంతఃపురానికి వెళ్ళేటప్పుడు విఘాచి దారిచూపిస్తాడు. ఆ అంతఃపురంలో ఆ రాజు దాదాసుతాదుల వలన లభించెడి నకలసౌఖ్యాలు అను భవిస్తాడు. అలా అతడు బుద్ధి అను భార్యచే వంచితుడై కామాతురుడూ కర్మా నక్తుడూ అయి తన వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోయాడు. ఆమె తింటే తానుతింటాడు. ఆమె త్రాగితే తాను త్రాగుతాడు. ఆమె నడిస్తే నడుస్తాడు. నవ్వితే నవ్వు తాడు. ఏడిస్తే ఏడుస్తాడు పాడితే పాడతాడు. వింటే వింటాడు. చూస్తే చూస్తాడు. కూర్చుంటే కూర్చుంటాడు. నిలబడితే నిలబడతాడు. నిద్రపోతే నిద్రపోతాడు. ముట్టుకుంటే ముట్టుకుంటాడు. మూర్కొంటే మూర్కొంటాడు. శయనిస్తే శయనిస్తాడు. హరిస్తే హరిస్తాడు. ఇలా ఆమె ఏడిచేస్తే అదల్లా చేస్తాడు. ఆమె చేతుల్లో అతడొక కీలు బొమ్మలాగా ఆమెకు ఒక క్రిడా మృగంలాగా అయ్యాడు.

అలా కొంత కాలం గడిచాక ఆ రాజు ధనుష్పాత్రయై అయిదుగుణ్ణాలు పూన్చిన రథాన్ని అధిరోహించి వేటకు వెళ్ళాడు. ఆ రథానికి రెండుచక్రాలు రెండు నొగళ్ళు ఒక యిరును మూడు ద్వజాలు, అయిదు బంధనాలు, పంచ విధ గమనాలు, ఏడు అవరణాలు ఒక వగ్గః ఉన్నాయి. ఒక సారథి ఉన్నాడు. స్వర్ణ కవచం అక్షయ తూణీరాలు ధరించి పదునొకండుగురు సేనానులు వెంటరాగా అతడొకనాడు పంచశ్రుంగం అనే వనానికి మృగయా వినోదార్థం వెళ్ళాడు.

అతడెన్నడూ విడిచి ఉండని పట్టమహిషిని విడిచి మృగయానక్తుడై అనురవృత్తితో నిర్దయంగా కంట బద్ధ మృగాలన్నింటినీ తన నిశితబాణాలతో వధించాడు. రాజులకు మృగయావినోదం నిషిద్ధం కాదు. అదివారికి విహితానుష్ఠానమే. కాని శ్రాద్ధకర్మల నిమిత్తం ఆయా నిర్ణీతదినాల్లోనే మాత్రం వధింప దగిన జంతువులను వనమునందే వధింపదగు నను నియమం ఉంది అంతేకాని విచ్ఛల విధిగా జంతుహింస చేయరాదు. అలాచేస్తే అది అనుర వృత్తికాగలదు.

పురంజనుడు మృగయా ధర్మాన్ని అతిక్రమించి ఎద్యములూ అవ ద్యములూ అయిన జంతువులన్నింటినీ నిష్కరుణంగా నిశిత బాణా హతులచే సంహరించి అలసిపోయి నిజమందిరానికి తిరిగి వచ్చాడు. స్నానం చేశాడు. భోజనం చేశాడు. అనంతరం నానా విధాలైన మణిభూషణాలు ధరించి రత్నక్రిడాకృతుకంలో తన భార్యను కలిసే కొనేండుకు శయనాగారికి వెళ్ళాడు. కాని ఆమె అక్కడ కనబడలేదు. అంతఃపురకాంతలను గాంచీ- మహారాజ్ఞి యొక్కడూ రాజమందిరం ఇలా వెలవెలపోతున్నదేం? వాత్సల్యభిని

యైన కన్నతల్లి కాని, భోగాంబుధిలో ఓలవాడించెడి భార్యగాని లేకపోలే గృహమేధికి ఏం సంబోధం ఉంటుంది? ఆయిల్లు చక్రవిహీనమైన రిదం లాగా ఎందుకూ కొఱుగాదు. నాకు నిరంతరం నన్మార్గాన్ని బోధిస్తూ వ్యసనారవం నుండి ఉద్ధరించెడి నా అనుగునతి యెక్కడుంది? అని అడిగేసరికి వారు-రాజేంద్రా! అదిగో! ఆమె అక్కడ తనచీర కొంగై నా సరిగా పరచుకోకుండా నేలమీద పడుకుంది కారణమేమిటో మాకూ తెలియదు-అన్నారు.

అప్పుడు పురంజనుడు ఆరురుడై ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళి ఆమెను తన ఒడిలో కూర్చుండ బెట్టుకున్నాడు. ఆమె చెక్కిళ్ళు నిమిరుతూ లేచిగుళ్ళ వంటి ఆమె మృదువరదాలను ఒడుతూ మరురోళ్ళులలో జలా అన్నాడు-కల్యాణీ! భృత్యులు అవరారం చేసినా వారియందు గల పక్షపాతబుద్ధిలో కొండలు రాజాలు వారిని దండింపక విడిచిపెడతారు. అది తప్ప అపరాధి యైన వాడు తగిన దండనకు పాల్పడవలసినదే నిన్ను విడిచి వెళ్ళి నీయెడల తీరని అవచారం చేశాను. నన్ను నీయిష్టం వచ్చినట్లు శిక్షించు. కాక నీకెవరైనా ఏదైనా అవరారం చేసి ఉంటే చెప్పు. అతడు బ్రాహ్మణుడు కానీ భగవద్భక్తుడు గానీ కాకుండా ఉంటే వట్టి వల్లారుస్తాను.

నుదతి! నురామాదుర్యాన్ని చిందించెడి నీ వాక్కులు వినిపించవూ! ఇంద్రసీల మణుల్లాంటి నల్లని ముంగురులతో చల్లించెడి లతల వంటి కనుబొమలతో, మందస్మితంతో గూడిన క్రిగంటి చూపులలో ముద్దులొలుకు నీ ముఖాంబుజాన్ని వ్రాకు చూపవూ!

నీ కోపకారణం ఇంకేదైనా ఉంటే చెప్పు నీవు లిలకం ఎందుకు దిద్దుకోలేదు? నీ ముఖం కోపర క్రిమితో శోభావిహీనంగా ఉన్నదెందుకూ? నీస్తన యుగ్మం కన్నీటి బిందువులచే తడిసి కాంతి విరహితంగా ఉన్నదే! సందిన దొండవండులాంటి నీ అధరంపైన కాంబూలరాగం కనబడదేమీ! నీ అనుమతి లేకుండా మృగయా వ్యసనంతో నేను అడవికి వెళ్ళినందుకేనా నీకు ఈ ఆగ్రహం? అయితే నా తప్పు మన్నించు. మన్మథ వీడితుడనై, నీకు వశం వసుధవయ్యాను. అని పురంజనుడు సానునయంగా వలికేసరికి-

ఆమె హృదయం ద్రవించింది. లేచి మంగళస్నానం చేసింది శుభ వస్త్రిలు ధరించింది. మణికాంచన భూషణాలలంకరించుకొన్నది మనోహరా కారంతో వచ్చి వలియెడుట నిలబడ్డది. సానబడ్డిన మన్మథభాణంలాగా అలా వచ్చి తన యెడుట నిలబడిన నిజకాంతను జూచి పురంజనుడు పులకించి పోయాడు. ఆమెను గాఢంగా కొగిలించుకొని ఏకాంత మందిరంలో ఆమెను రహస్యకీడల్లో తేల్చివేశాడు. ఇది ఘనలూ ఇది రేయీ అని కాలవేగం కూడా

తెలిసికోకుండా వివేకం కోల్పోయి ఆమె లోడిదే లోకంగా ఇష్టబోగాల్తో మునిగి యుండగా అతని యావనకాలం ఇట్టే గడిచిపోయింది.

కాలక్రమంలో పురంజనునకు ఆమె వలన వదునొకండువందల మంది రణకర్కశదేహులైన కొడుకులు, నూటవదిమంది గుఱిలీల సంపన్నులైన కూతుళ్ళు కలిగారు. యుక్తవయసు రాగానే వారందరికీ రాజు వివాహాలు చేశాడు. అతని కొడుకులొక్కొక్కనికి నూర్గురు పుత్రులు కలిగారు. వారివలన అతని వంశం ప్రాంచాలదేశాల్లో వృద్ధిచెందింది. వారందఱు శౌర్యదనులు. వారు గృహకోశాల ననుసరించి జీవయాత్ర చేస్తుండగా పురంజనుడు మూత్రం దారసుతాడులందు మమకారంలో నంసారలంపటుడై జీవిస్తున్నాడు.

అతడు పశువులను వధించడంచేత హింసాగర్భములైన యాగాలు చేస్తూ నీలాగానే పితృదేవతలను దేవతలను ఆరాదిస్తున్నాడు. ఇలా అతడు పలాపేక్షతో కర్మాచరణం చేస్తూ నిరంతరం భోగానకుడై ఉండగా తనకూ రనప్రియాంగనా జనానికి అప్రియమైన జరాభారం (వార్ధక్యం) అతనిపై బద్ధది. చండవేగుడని ప్రఖ్యాతిగాంచిన గంధర్వవతి ఒకడున్నాడు. అతడు సంవత్సరాత్మకుడు. సితాతవర్ణాలు కలిగి విదుసీకూతు (దంపతు) లైన దివకాత్మకులగు మూడువందల అఱవైమంది గంధర్వలూ, అదే సంఖ్యగల నిశాన్యధూవలైన గంధర్వాంగనలు అతని ఆనుచరులు. ఆ గంధర్వరాజు వారిని వెంటబెట్టుకొని పురంజనుని పురాన్ని నిరోధించగా అతని ఆనుచరులైన గంధర్వదంపతులు ఎంతో కల్లోలాన్ని సృష్టించారు.

ఆ పురాధ్యక్షుడు ప్రజాగరుడనువాడు తానొక్కడే ఆ గంధర్వ గణంలో నూఱు సంవత్సరాలు పోరాడి క్షిణిబలుడై యుండగా పురంజనుడు చింతాక్రాంతుడై ఆ పురంలోనే ఉండి ప్రాంచాలదేశాలనుండి నిజపార్షులు తెచ్చిన బోగ్యపదార్థాలు గ్రహిస్తూ అల్పభోగాలనుభవిస్తూ కాలం గడుపుతున్నాడు.

కాలపుత్రిక (జర) అను ఒక కామిని ఉంది. ఆమెను పూర్వం ఒక పృథు యయాతి కుమారుడైన పూరువు నమాదరించేనరికి ఆమె సంతసించి అతనికి రాజ్యవట్లం వచ్చేటట్లు చేసింది. కాని దౌర్యాగ్యవశంచేత ఆమె తన సౌందర్యాన్ని కోల్పోయినా, వరేచ్ఛతో ఆమె లోకాలన్నీ తిరిగింది. కాని ఆమె నెవ్వరూ దరిచేరనియ్యలేదు.

ఒకనాడు ఆ జరాకన్యక భూలోకంలో తిరుగుతూ బ్రహ్మలోకం నుండి భూమండలానికి అవతరించిన నన్ను చూచింది. నేను నైష్ఠికుడనని తెలిసి కూడ ఆమె కామపరవశయై నన్ను వరించింది. నేను ఆమెను ప్రతిషేరించాను. అపుడామె పట్టరానికోపంతో మునిగిపోయి నీవు నన్ను తిరస్కరించావు

కనుక ఇక మీదట నీవు ఒక స్థానమందు స్థిరంగా ఉండకుండా నిరంతరం తిరుగుతూ ఉంటావు- అని శపించింది.

అనంతరం ఆమె నా ఉపదేశం విని యవనాధీశ్వరుడైన భయదను వాని దగ్గరకు వెళ్ళి ఇలా అన్నది- వీరుడా! నేను నిన్ను పతిగా వరించి గంపెదాళలో వచ్చాను. నా ఆశ అడియన కాదని నా నిశ్చితం. లోకదృష్టిలో గాని వేద దృష్టిలోగాని ఈయదగిన వస్తువును అర్థించినవానికి ఈయని వానిని, అలాగే అర్థించదగిన వస్తువును అడిగి తీసికోని వానిని నిరువురనూ జడస్యభావులని నజ్జనులు గర్హిస్తారు కావున నిన్ను కామించిన నన్ను స్వీకరించు. ఆరులను కరుణించడం పురుషదర్శనం కదా! -అనగా భయదు మందస్మితంచేస్తూ దేవగోప్యమైన ఒక మహాకార్యాన్ని చేయగోరి వచ్చిన ఆమెతో ఇలా అన్నాడు-

తరుణీ! నీవు అకుభవు లోకంలో నిన్నెవ్వరూ అభిలషించరు. నేను జ్ఞానదృష్టిలో నీకు పరిసి రూపణం చేస్తాను. నాకు ఆధివ్యాధులను అపారసేనా వాహిని ఉంది ఆ సేనా సహాయంలో నీవు ప్రజానాశనంచేసి అవ్యక్తగతివై లోకమంతా తిరుగుతూ కర్మనిర్మితమైన లోకాన్ని ఆక్రమించి బోగించు. లోకమేనీకు సతియు గతియు కాగలదు. నాకు పజ్జ్యారుడను సౌదరుడున్నాడు. నీవు నాకు చెలియలవు. మీరురువురితో గూడి నేనున్నా ఎవరికీ కనబడకుండా నా సైనిక వర్గంలో లోకంలో వర్తిస్తాను-అని యవనేశ్వరుడైన భయదన్నాడు.

అంతట అతని ఆజ్ఞాపాలకులైన సైనికులు ప్రజ్వారనిలోనూ కాల కన్యకలోనూ గూడి భూమండలం అంతా తిరుగుతూ ఒకనాడు నకల భౌతిక బోగాలతో తులనాగుతూ, వృద్ధ వన్నగు పరిరక్షితమైన పురంజన పురాన్ని ఆక్రమించారు. తనచేజిక్కిన ఎంతటివానినైనా వీల్చి విప్పిచేయగల ఆ జరా కన్యక ఆపురంలో ప్రవేశించి దాన్ని శిథిలం చేసింది. అలా శిథిలమైన ఆ పురం వివిధ ద్వారాలనుండి యవన సైనికులు పురంలో ప్రవేశించి అందరిని వీడ్చించడం మొదలుపెట్టారు.

అయినా స్వపురమందు అభిమానం విడువని పురంజనుడు మమ కారంలో వ్యాకులచిత్తుడై ఎంతో వరితాపం చెందాడు. కాలకన్యక (మునలి తనం) అతనిని ఆక్రమించేనరికి అతడు నంపద్విహీనుడయ్యాడు. మతి కోల్పోయాడు. అతని నర్యశక్తులు ఉడిగిపోయాయి. గంధర్వులచేతను యవ నులు చేతను ఆక్రమించబడిన పురం కాంతి విరహితమైంది అతని పుత్రులూ పౌత్రులూ, సచివులూ పురోహితులూ తుదకు అతని భార్యకూడా అరిన్ని

అనాదరించడం మొదలుపెట్టారు. పాంచాలదేశాలు కూడా శత్రుదూషితాలయ్యాయి.

జరాగస్తుడైన పురంజనుడు అపుడెంతో పరితపించాడు. ఏం చెయ్యాలో అతనికి తోచలేదు. అతని బల వీర్యాలు నశించినా ఇంకా అతనిని బోగలాలన విడువలేదు. కాలకన్యక కోటలో చిక్కి గంధర్వయవనాక్రాంతమైన నిజ పురాన్ని అంటిపెట్టుకొని ఉండాలనే అతని ఆకాంక్ష. అయినా విధిలేక విడిచి పెట్టడానికి యత్నించాడు.

అంతలో భయుని అగ్రజుడైన ప్రజ్వారుడు పురాన్ని దగ్గం చేశాడు. అప్పుడు పురంజనుడు శోకవేగంలో కంపించిపోయాడు. అతనిలో అణు మాత్రం కూడా శక్తిలేదు. అతని అవచువాలన్నీ శిథిలీ భూతాలయ్యాయి. గొంతుకలో ఘురఘుర ధ్వని బయలుదేరింది. అయినా అట్టియపరివార మరదూ భుక్తావశిష్టమైన దనాదిక భోగవస్తువులందూ అభిమానం మాత్రం వదలలేదు ఇక భార్యా వియోగానికి అతడెంత తహ తహ చెందాడో చెప్పడానికి సాధ్యంకాదు.

అపుడతడు అత్మగతంలో ఆయ్యో! నేను పరలోకగతుడనైతే నా యిల్లాలు అనాథయై ఒంటరిగా శోకాక్రాంతులైన ఈ పిల్లలను ఎలా పోషిస్తుంది? నేను తినకపోతే తాను తినదు. నేను స్నానం చెయ్యకపోతే తాను స్నానం చెయ్యదు. నేను అలిగితే ఆమె ఆదలిపోతుంది. నేను ఆదలిస్తే ఆమె భయపడి ఎదురుచెప్పుదు. వివేకం కోల్పోయి నేనేదైనా అకృత్యం చెయ్యడలిస్తే ఆమె నమయోచితంగా నాకు హితం ఉపదేశించేది. అలాంటి నా ప్రాణేశ్వరి నన్ను విడిచి పెట్టి ఆమె గృహస్థ ధర్మాన్ని ఎలా నిర్వహిస్తుంది?

ఆమె వీరవత్ని కనుక నన్ను అనుగమించినా అనుగమించవచ్చు. అప్పుడి పిల్లలందఱు నముద్ర మద్యమున భిన్న నోకలవలె అగతికులై అల్లాడి పోతారు— అని అతడు విలపిస్తూ తగులబడుతూన్న చెట్టు తొట్టనుండి సర్పంలాగా అతడు పురాన్ని విడిచిపెట్టడానికి ఉద్యుక్తుడయ్యేనరికి భయుడరన్ని పట్టుకున్నాడు. యవన సైనికులు అతన్ని పశువును బంధించినట్లు బంధించి ఈడ్చుకొని పోతుండగా శోకాతురులైన అతని పరిచరులందఱు వెంటపడ్డారు. పురసంరక్షణంచేసేది పంచశీర్ష వన్నగం పురాన్ని విడిచి వెళ్ళింది. ఆ పురం అప్పుడు విశీర్ణమైన ప్రకృతిలో కలిసిపోయింది.

బలవంతులైన యవనులు పురంజనుని అలా బలాత్కారంగా ఈడ్చుకొనిపోతున్నా మోహందకారం కనుగవ్వడంచేత అతడు తన పూర్వసఖుడైన విజ్ఞాతుని (ఈశ్వరుని) స్మరింపవలెనా స్మరింపదయ్యె. అతడు పరలోకగతుడు కాగా పూర్వం అతనిచేత యజ్ఞాల్లో వదింపబడిన పశువులు కోపోద్రేకంతో

అతనిని తమ వాడి కొమ్ములలో పొదిచి పొదిచి పీడించాయి. స్త్రీలోలుడై అజ్ఞానాంధకారంలో మునిగి నష్టజ్ఞానుడైన పురంజనుడు చాలోకాలం పరలోకంలో నరకయంత్రణ అనుభవించి నిజభార్యను నిరంతరం మనస్సులో తలపోస్తూ ఉండడంచేత తరువాతి జన్మలో విదర్బరాజునింట స్త్రీగా జన్మించాడు.

ఆ వైదర్బిని మలయకేతనుడను రాజు వీర్యం వణంగా పెట్టి వివాహమాడాడు. అతడు పాండ్యదేశాధీశుడు. శత్రుపురంజయుడు. దారుణ రణరంగంలో అతడెందరో రాజపుత్రులను నిరించాడు. ఆ విదర్బ పుత్రికయందు అతనికి ఒక కూతురు ఏడుగురు కొడుకులు జన్మించారు. ఆ కొడుకులు ద్రవిడదేశాధిపతులై రాజ్యపాలనం చేశారు. వారికి ఒక్కొక్కరికి అద్భుత సంఖ్యాకులైన కొడుకులు పుట్టారు.

అతని కూతురు దృతవ్రత. ఆమెను అగస్త్యుడు పరిణయమాడి ఆమె వలన దృతచ్యుతుడను ముసీంద్రుని కొడుకుగా పొందాడు. ఆ దృతచ్యుతు నకు ఇద్ద్రవాహుడు జనించాడు. అనంతరం మలయద్వజుడు విరక్తుడై రాజ్యాన్ని తన కొడుకులకు వంచియిచ్చి శ్రీహరి పాదకమల సేవాయత్త చిత్తుడై కులవర్సర ప్రాంతానికి వెళ్లాడు. అప్పుడాతని నతియగు విదర్బి కొడుకులను, గృహాలను, భోగాలను విడిచి చంద్రుని చంద్రిక (వెన్నెల) అనునరించునట్లు పతిని అనుసరించి వెళ్ళింది.

మలయద్వజుడు చంద్రమన, తామ్రవర్ణి, నవోదక మొదలైన పుణ్య నదుల్లో క్రుంకులిడి తాహ్య-భ్యంతర మాలిన్యాన్ని అపనయించుకున్నాడు. కందమూలాలు, వండ్లు, జీర్ణపద్మాలు, నదీలోయాలు ఆహారంగా శరీరకర్మన మైన దారుణ తపశ్శర్యకు పూనుకున్నాడు శీతోష్ణాలు వర్షవాతాలు, ముత్తి పానలు, ప్రియాప్రియాలు, సుఖదుఃఖాలు మొకలైన ద్వంద్వాలను, ఇంద్రియా లను, నమదర్శనుడై జయించాడు. తపస్సులోను, యమ నియమాలలోను, కామవాసనలను నిర్మూలించి బ్రహ్మమునందు నిజాత్మను అనుసందానంచేసి స్థాణువులాగా చలనరహితుడై నూణు దివ్యసంవత్సరాలు ఉగ్రతపం చేశాడు.

భగవంతుడైన వాసుదేవుని యందు మాతమే ప్రీతివహిస్తూ అన్యమేదీ యెఱుగక ఆ రాజేంద్రుడు తనను స్వప్నంలో “మమేదం శిరశ్చిన్నం”!

1. స్వప్నంలో తన తల చేదించబడినట్లు ప్రతీతి కలుగుతుంది. మేల్కొన్న తరువాత అది అనత్యమని గ్రహిస్తాడు. అలాగే దష్టయైన పరమాత్మను జీవాత్మయందు వ్యాపకత్వ దర్శించే చూచి విద్వాంసుడు స్వప్నవృత్తాంతం లాగానే దానినుండి మఱి కేవల పరమాత్మాను సంధానం చేసుకుంటాడు.

ఇత్యాది ప్రతిది యంకువలె దేహాది వ్యతిరిక్తునిగా ఆ మర్మ (అంతఃకరణ) సాక్షిగా దెలిసికొని సర్వేశ్వరుడైన శ్రీహరి యనెడి గురువు అనుగ్రహించిన విశ్వతోముఖమూ, న్యయంప్రకాశితమూ అగు విశుద్ధజ్ఞాన దీపపుకాంతిచే పర బ్రహ్మమందు తననూ, తనయందు పరబ్రహ్మనూ సాక్షాత్కరింపజేసుకొన్నాడు. తుదకు ఉపాననాత్మకమైన ఆ పరమజ్ఞానం కూడా కాలిపోయిన చిదుగు నందలి అగ్నిలాగా దానంతట అది ఉపశమించింది.

ఆతని భార్య విదర్ప రాక్షసన్య ఆతనికి పరివర్య చేస్తూ అక్కడే ఉంది. ఆమె మహావతివ్రత. నచ్చీల. భోగాలు విడిచి నారచీరలు, జటలు ధరించి వ్రతనియమాలతో కృశించిపోయింది. తపోనియతితో ఆమె ధూమ విరహితయైన అగ్నిజ్వాలలాగా ఉంది. తన పతి ఉపరతుడవడం ఆమెకు తెలియదు. పూర్వంలాగానే సేవాభావంతో ఆతని పాదాలను నృపించింది. కాని అవి చల్లబడి ఉన్నాయి. అణుమాత్రం కూడా వేడి లేదు. అపుడతడు బ్రహ్మనిర్వాణం పొందాడని గ్రహించి గుంపునుండి తప్పిన లేడిలాగా దిక్కుతోచక శోక వేగంతో కంపించిపోయింది.

ఆమె కనులవెంట శోకాశ్రువులు స్రవించి వజ్రాన్ని తడిపివేశాయి. విరహభావంతో ఆమె హృదయం దహించుకు పోయింది. ఆమె అధరం కందిపోయింది. ఆ వివేనాంతరంలో ఆమె గోడుగోడున ఏడుస్తూ— నరనాథా! సాగర మేఖలావలయితమైన భూమండలం నీవు లేకపోతే చోరవీడితమై నశించిపోతుంది. కనుక నీవు ఉపేక్షించడం తగదు. తిరిగి ధరాపాలనం చెయ్యడానికి లేచిరా— అని విలపిస్తూ ఆతని పాదాలపై వ్రాలింది.

అనంతరం కొంతసేపటికి చితిని పేర్చి దానిపై పతి మృతకశేఖరం ఉంచి నిష్క్రముట్టింది తాను కూడా ఆతని అనుగమించడానికి ఉద్యుక్తురాలు అయ్యేసరికి వారికి పూర్వనఖుడూ, జ్ఞానస్వరూపకుడూ అయిన ఒక భూసురుడు వచ్చి ఆమెను అనునయిస్తూ ఇలా అన్నాడు—తలోదరీ! నీవెవ్వతవు? ఎవ్వనిదానవు? ఈతడెవ్వడు? ఇతని కోసం నీవు విలపించడం దేనికి? నీవు నన్ను ఎఱుగుదువా?

ఈ సృష్టికి పూర్వం నీవు నాతో స్నేహసౌఖ్యం అనుభవించావు. నేను నీ సఖుడను. పూర్వం మనం మానస నివాసులమైన హంసలం. వేయి సరవత్సరాలు కలిసి మెలిసి స్నేహభావంతో సంచరించాం. కాని నీకు భౌమ భోగాలయందు ఆసక్తి కలగడంచేత నన్ను విడిచి భూమండలానికి వచ్చి ఒక పురం చూచావు దానికి అయిదు అరామాలున్నాయి నవద్వారాలున్నాయి. అది ఏకపాలకం. త్రికోష్ఠకం, షట్కులం, పంచవివణం, పంచప్రకృతి కలితం. అది శ్రీ నిర్మితం. ఇంకా వివరంగా చెప్పతాను. విను.

అయిదు ఆరామాలంటే శబ్దాది విషయపంచకం. ముఖనాసికాది రంధ్రాలు నవద్యారాలు. ప్రాణమొక్కటే దానికి పాలకుడు. పృథివి, జలం, తేజం ఈ మూడు త్రికోష్ఠాలు. జ్ఞానేంద్రియ పంచకం, చునన్సు షట్కులాలు. కర్మేంద్రియాలు అయిదు అయిదు అంగదులు. పంచభూతాలు ప్రపంచ ప్రకృతులు. శ్రీ నిర్మితం అంటే శక్తిచే నిర్మింపబడినది భావం. వీటిలో గూడిన పురం దేహం.

ఆ పురంలో నీవు ఆ శ్రీకి వశంగతుడవై దానిలో రమిస్తూ స్మృతిని కోల్పోయి ఆమెను నిరంతరం సంన్మరిస్తూ ఉండటంచేత నీకు ఈపాపిష్టమైన దశ ప్రాప్తించింది. వాస్తవంగా నీవు వైదర్భివీకావు. ఇతడు నీ పతి కాదు. పూర్వజన్మలో పురంజనుడవూ కావు పూర్వజన్మలో పురుషుడననిన్నీ ఈ జన్మలో శ్రీననిన్నీ నీవు భావించడం కూడా అవివేకం. ఇదంతా నా మాయా కల్పితం.

పూర్వం మనం హంసలం మన ఉభయలకు భేదభావంలేదు. నేనే నీవు. నీవే నేను. అంతేకాని అన్యలంకాము. విద్వాంసులు మర యిద్దఱి యెందు అంతరం చూడరు. పురుషుడు అద్దంలో తన ప్రతిబింబం చూచి తనను బిన్నరూపునిగా భ్రాంతి చెందుతాడు. అని అవిజ్ఞాతు చెప్పగా ఆమెకు తద్వియోగనష్టమైన జ్ఞానం కలిగింది. అని నారదుడు పాచీన బర్హిని చూచి రాజా! ఈ ఆద్యాత్మతత్వం నీకు రాజ కథావ్యాజంలో చెప్పాను అనేసరికి. ప్రాచీనబర్హి. మునిందా! నీ వాక్యాలు సంకేతార్థ నిగూఢంగా వున్నాయి. వండితులకు అవి తెలియగలవు. కాని కర్మ విమోహితులమైన మాకు సుబోధ కాలు కావు. అనగా నారదమహర్షి ఆ సరేంద్రునకు ఇలా అన్నాడు.

నారదుడు ప్రాచీన బర్హికి పురంజనో. పాఖ్యానంలోని

గూఢార్థాన్ని వివరించి చెప్పడం

నృపారా! విను. పురంజనుడనగా పురుషుడు (జీవాత్మ) పురమంటే శరీరం. ఆ శరీరానికి ఒకటిగాని, రెండుగాని, మూడుగాని, నాలుగగాని, అంత కంటే ఎక్కువగాని పాదాలుంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు అది అసలు పాదం లేకుండా కూడా ఉండవచ్చు. నామక్రియలచేతగాని, గుణాదికం చేతగాని తెలియబడని వరమేశ్వరుడా పురంజనునకు మిత్రుడు. కనుకనే అతనికి 'అవిజ్ఞాతు' దనిపేరు కలిగింది.

ఆ శరీరానికి తొమ్మిది ద్వారాలుంటాయి. పురుషుడు ఇంద్రియ సుఖాలను పరిపూర్ణంగా అనుభవించాలను కున్నప్పుడు నవద్యారాలూ, రెండు చేతులూ, రెండు కాళ్ళుగల పరిపూర్ణ మానవశరీరమే ఉత్తమమైనదని

భావించి అలాంటి పురాన్ని అన్వేషిస్తూ బయలుదేరి వెళ్ళాడు. పోగాపోగా అతనికి తాను ఊహించిన పురం దొరుకుతుంది. అతనిక్కూడ ఒక స్త్రీ కంట బడుతుంది. ఆతదామెను వధిస్తాడు. ఆమెయే బుద్ధి. ఆ బుద్ధి అహంకార మమ కారాలు పుట్టించి మదాన్ని కలిగిస్తుంది కనుక ఆమెకు ప్రమద అనే నామం కలిగింది. ప్రమదయైన బుద్ధిని శయించి అతడు ఇంద్రియ సుఖాలను భవిస్తాడు.

ఆమె ననునరించి వచ్చెడి భట్టులు మనస్సులో కూడిన దశేంద్రియాలు. ఆమె చెలిమికత్తెలు ఇంద్రియవృత్తులు. శరీరాన్ని రక్షించేది ప్రాణం. ఆ ప్రాణాలు అయిదు. అంచేత అయిదు తలలుగల సర్పం ఆ పురాన్ని రక్షిస్తూ న్నట్లు చెప్పబడ్డది. శరీరానికి గల నేత్రాది సవరంద్రాలూ ఆ పురద్వారాలు. వీటిలో నేత్రాలూ, నాసికా రంద్రాలూ, నోరూ - ఈ అయిదు తూర్పువైపున గల పంచద్వారాలు. దక్షిణ కర్ణం దక్షిణ ద్వారం. ఉత్తర కర్ణం ఉత్తర ద్వారం. స్త్రీ పురుష రహస్యాంగాలు రెండూ పశ్చిమ ద్వారాలు

ఏకత్రోనిర్మితాలైన ఖడ్గోతావిర్ముఖులు నేత్రాలు. విలాసిరం అంటే రూపం. ద్యుమంతుడంటే దర్శన సాధనమైన చక్షువు. నశినీ నాశినీ అను ద్వారద్వయం నాసికారంద్రాలు. గంద - సోరభనిషయం. అవధూత అంటే మూఢేంద్రియం. ముఖ్య అంటే ముఖం (నోరు). విపణం అంటే వాక్కు. రసజ్ఞుడంటే రసం. అపణం అంటే వ్యవహారం. బహూదనం అంటే నానా విధాలైన అన్నం. పితృహువు కుడిచెవి. దేవహువు ఎడమచెవి.

చంద్రవేగుడనగా కాలవరిమాణాన్ని తెలియచేసెడి సంవత్సరం. అది చక్రంలాగా ప్రచందంగా పురుషాయువును కొలుస్తుంది. గంధర్వులు పవన్లు. గంధర్వాంగనలు రాక్షసులు. పరివరనం అంటే ఆయుర్వరణం. కాలకన్యక అంటే జర (మనలితనం). యవనేశ్వరుడంటే మృత్యువు. అతని సైనికులు అధివాక్కులు. ప్రజ్వారుడనగా శీతోష్ణభేదాలలో గూడిన రెండు విధాలైన జ్వరం. దక్షిణపాంచాలం అంటే కేవలతివర్గ సారసోపాయం తెలిపెడి ప్రవృత్తిశాస్త్రం. అది పితృలోకప్రావకం ఉత్తర పాంచాలం అంటే బ్రహ్మోపాసనమును గుఱించి తెలిపెడి నివృత్తిశాస్త్రం. అది దేవలోక ప్రావకం. శ్రుతధర్మడంటే చెవి. ఆనురి అనగా పూర్వార్థమైన పురుషాంగం. గ్రామకం అంటే రతిసుఖం. దుర్ముడుడంటే గుహ్యేంద్రియం. నిర్మతి యనెడి పశ్చిమ ద్వారం స్త్రీ రహస్యాంగం. వైశవం అంటే నరకం అందులంటే పాణి పాదాలు. అంతఃపురం అంటే హృదయం. విహుచి అంటే మనస్సు - అని నారదుడు ప్రాచీన బర్హికి ఇంకా ఇలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

రాజా! విను, ఈ పురంజనోపాఖ్యానంలో మానవదేహం రథంగా

నిరూపించబడ్డది కదా! ఆ రథానికి గుఱ్ఱాలు ఇంద్రియాలు. చక్రాలు పుణ్య పాపాలు. రథగమనం సంవత్సర వేగతుల్యం. సత్సరజన్మమోగుణాలు ధర్మజ్ఞాలు. పంచప్రాణాలు పంచబంధన సానాలు. మనస్సు పగ్గం. బుద్ధి సారధి. హృదయం రథికుడు కూర్చుండు స్థానం. శోకమోహలనేడి ద్వంద్వాలు కాడి బంధించెడి చోట్లు. ఇంద్రియార్థాలు బాణాలు. నవ్రథాతువులు నవచర్మా పరణాలు. రజోగుణం అక్షయతూణీరం. ఎండమావులాగా సుఖాభాసాలైన బాహ్యవిషయాలను గూర్చి పరువులెత్తెడు ఏకాదశేంద్రియాలు సేనలు. పంచేంద్రియాలచేత మృగయావినోదంలాగా హింసాదులచేత విషయ సుఖాలనుభవించడమే వేట.

ఇలా జీవుడు దేహంలో చిక్కుపడి ఆధ్యాత్మికం, అధిదైవికం, ఆది బౌతికం అనేది తాపత్రయాన్ని ఇంకా నానావిధాలైన దుఃఖాలనూ, అనుభవిస్తూ అజ్ఞానావృత్తుడై ఉంటాడు. అత్యయందు ప్రాణేంద్రియమనోధర్మాలను ఆరోపించుకొని సుఖ లేకాలకోసం చింతిస్తూ అహంకారమమకారాలకు లోనై కర్మావరణం చేస్తాడు. న్యయంప్రకాశతత్త్వాన్ని పురుషుడు అర్థజ్ఞానం కోల్పోయి ప్రకృతి గుణాల్లో ఎప్పుడు తగుల్కొంటాడో అపుడతడు గుణాబిమోనియై కర్మవశుడవుతాడు. సాత్విక కర్మలతో కాంతిబహుళములైన లోకాలనూ, రాజసకర్మల వలన శోకసంపాదకములైన లోకాలనూ, తామసకర్మల వలన అజ్ఞానం, శోకం, మోహం కలిగించెడి లోకాలను పొందుతాడు.

తాను చేసెడి కర్మలకు అనుగుణంగా జీవుడు ఒకప్పుడు మనుష్య జన్మమునూ, ఒకప్పుడు దేవజన్మమునూ, ఒకప్పుడు పశుపక్ష్యాది జన్మమునూ, అందులో ఒకప్పుడు శ్రీర్యం, ఒకప్పుడు పురుషర్యం, ఒకప్పుడు నపుంసకర్యం పొందుతాడు. అకలిగొన్న కుక్క యింటింటికి తిరిగి న్యకర్మాయత్తమైన అన్నమునుగానీ, తన్నులనుగానీ ఎలా పొందుతుందో అలాగే జీవుడు కామము లందు కోర్కెకలవారై తాను చేసిన కర్మలును అనుగుణంగా దైవయోగం చేత ప్రీయంగానీ అప్రీయంగానీ అనుభవిస్తూ జననమరణ చక్రంలోపడి త్రిలోకాల్లో తిరుగుతూ ఉంటాడు.

దుఃఖ నిర్మూలనం సులభం కాదు. దుఃఖాలకు ప్రతీకారంచేసినా అవి పూర్తిగా నశింపవు. ఆ ప్రతిక్రియ కూడా దుఃఖహేతువే అవుతుంది. ఎలాగంటే పురుషుడు తలపై బారాన్ని మోస్తూ తలకు విశ్రాంతి కలిగించే నిమిత్తం ఆ బారాన్ని భుజంపై ఎప్పిస్తే తలకు బాధలొలగవచ్చు. కాని అది భుజానికి తప్పుడు. కనుక కేవలకర్మరూపకమగు ప్రతీకారం దుఃఖాలను మొదలంట నశింపజేయలేదు.

జ్ఞాన రూపాలైన కర్మలుకూడా దుఃఖహేతువులైన కర్మలను పూర్తిగా నివర్తింపజేయలేవు. ఎందుచేతనంటే ఆ రెండువిధాలైన కర్మలూ న్యవ్నంలోని

స్వప్నాంతరంగా అవిద్యామూలకాలే. స్వప్నంలో దిపాదిభూతమైన మనస్సు సంచరిస్తూ ఉంటుంది. మెలకువ కలిగిన దానిని స్వప్నసంబంధమైన సంస్కారాలు విడిచిపెట్టవు. తత్వజ్ఞానంచే అవిద్య నశించనంతవరకు సంస్కృతిబంధం విచ్ఛిన్నంకాదు.

హరిభక్తి ఒక్కటే అన్ని అన్ధారలకు మూలమైన సంస్కృతిని విచ్ఛిన్నం చేయగలదు. వాసుదేవుని మీద భక్తిసమాహితం అయితే అది నరియైన తీరిలో వైరాగ్యాన్ని, జ్ఞానాన్ని కలిగిస్తుంది. హరికథాశ్రయమైన ఆ భక్తి భాగవతుల సాగత్యంతోకాని కలుగదు. మహాత్ములైన భగవద్భక్తుల నోటినుండి స్రవించేది హరికథామృతపూరాన్ని, స్థులదాసులై కర్ణపుటలతో తనివీటిరాత్రాగేవారిని దేహసంబంధమైన అకలి దప్పలుగానీ శోక మోహాలుగానీ బాదించవు. కనుక భగవద్భక్తుల సహవాసం అవసరం—అని నారదుడు ప్రాచీన బర్హికి ఇంకా ఇలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

రాజా! బ్రహ్మ ఈశ్వరుడు, మనువు, ప్రజావతులైన చక్షుడులు, ననకాదులు, మరీచి, అర్చి, అంగిరసుడు, పులస్త్యుడు, పులహాడు, క్రతువు, భృగువు, వశిష్ఠుడు, నేను బ్రహ్మవాదులం. మేమందఱం వాగీశ్వరలమూ, తపోయోగసమాధినిష్ఠులమూ అయి ఉపాసిస్తున్నా సర్వసాక్షియైన ఈశ్వరుని ఇప్పటికీ చూడజాలకుండా ఉన్నాం. అలాంటప్పుడు అనంతాలు, దురదిగమూలు అయిన నానా విధ కర్మములను ఆచరిస్తూ ఇం దాది దేవతలను భజించేకీ సామాన్యులకు భగవత్పాఠాల్కారం కావడం సాధ్యమా?

ఆత్మభావితుడైన భగవంతుని కగణకు పాత్రుడైనవాడు మహాత్ముడు. లోకవ్యవహారాలయందు గానీ, వేదోక్తాలైన కర్మలయందు గానీ, ఆసక్తి వహింపడు. చెవికి ఇంపుగా ఉండి పరమార్థ రూపాలుగా దోచరిస్తూ పరమార్థ భూతమైన వస్తువును సృశించనైనా సృశించని కర్మలయందు బుద్ధిని జొన్పించకు. మలిన బుద్ధులైన కొందఱు జరార్థన ప్రతిపాదితమైన వేదం కర్మపరం అంటారు. వాస్తవంగా వారు వేదజ్ఞులు కాదు స్వస్వరూప భూతమైన ఆత్మతత్వమే వేద తాత్పర్యమని వారికి తెలియదు.

కనుక ఓ రాజేంద్రా! ఈ భూమండలం అంతా పాగలగలైన దర్పలు పలు అహంకారంతో అవినీతుడవై అసంఖ్యాకాలైన పశువులను హింసింపడం తప్పితే నీకు కర్మస్వరూపంగాని, విద్యాస్వరూపంగాని తెలియదు. ఆ కర్మ విద్యాస్వరూపా లెలాఉంటాయో చెపుతాను విను. ఏది సర్వేశ్వరునకు పరితోషం కలిగిస్తుందో అదే కర్మ. దేనివలన సర్వేశ్వరుని యందు బుద్ధి జనిస్తుందో అదే విద్య-దేహదారులకు అలరే ఆత్మ, ఈశ్వరుడు. కనుక ఆ శ్రీహరి చరణమూలమే పురుషులకు శేమంకరమైన ఆశ్రయం. అతన్ని సేవించేవారికి అణుమాత్రం కూడా దుఃఖం ఉండదు. అలాంటి భగవత్స్వ

హవం తెలిసికొన్నవాడే విద్వాంసుడు, గురువు. అంతేకాదు అతడే సాక్షాత్ప్రేమారి. అని నారదు డింకా ఇలా అన్నాడు.

రాజా: ఇంకో రహస్యం చెప్తాను. విను. పుష్పవనంలో కామ పరవశమైన లేడి తన ప్రేయోగనను వెటబెట్టకొని పుష్ప పరీమళాన్ని అస్వాదిస్తూ తుమ్మెదల మధుర యుంకృతికి పరవశిస్తూ తిరుగుతూ ఉంటుంది. దానిముందు లోడేళ్ళుంటాయి. వెనుకవైపున బాణం నందించి బోయవాడుంటాడు. కాని కామంరమైన ఆ మృగం అవేవీ గణించదు. తుదకు దానికి స్పృహకీర్తి తప్పదు.

అలాగే పురుషుడు అంగనా వివాసాల్లో ముద్రమైన కామసుఖాన్ని అశించి స్త్రీలోలుడై తుమ్మెదల యుంకారాలంటి వారి మధురాలాపాలకు పలకించిపోతూ ఎదుట ప్రత్యక్షంగా, లోడేళ్ళలాగా అయివును హరించెడి అహారాశ్రాలను గాని, వెనుక పరోక్షంగా మృత్యుపాశం చే దాల్చి నమయం కొలుకు నిరీక్షిస్తున్న యమునిగా గణించడు.

కనుక నరేంద్రా! నీవు నేను చెప్పిన మృగ స్థితిని దృష్టిలో పెట్టుకొని నీ మనస్సును నిగ్రహించుకో. శ్రౌతకర్మలనుండిగాని నిస్మార్త-కర్మల నుండిగాని నీ మనస్సును మరలించు. గృహశ్రమాన్ని విడిచిపెట్టు సకల జీవులకు ఆశ్రయమైన ఈశ్వరుని భజించు సర్వలో విరక్తి వహించు— అని నారదుర్ని ఉపదేశించగా ప్రాచీనబర్హి ఇలా అన్నాడు—

మనీంద్రా! నీవు సాక్షాదృగవంతుడవు విజ్ఞాననిధివి నీవు ఉపదేశించిన ఆత్మతత్వం విని విమర్శించి హృదయగతం చేసుకొన్నాను కర్మనిష్ఠులైన ఉపాధ్యాయు లీ ఆత్మతత్వం ఎఱుగరు లేక ఎఱిగినా ఉపదేశించరు. ఇప్పుడు నాకు ఆత్మతత్వాన్ని గూర్చిన సంశయ నివృత్తి కలిగింది. కాని మఱియొక విషయం. కర్మను ఆచరించెడివాడు కర్మాచరణ సాధనమైన శరీరాన్ని ఇక్కడ విడిచిపెట్టి దేహాంతరంలో ఆ కర్మఫలం అనుభవిస్తాడని వేదవాదులంటారు. అదెలా సాధ్యం? కర్మశరీరం ఒకటికాగా బోక్తృశరీరం వేరొకటి అవుతుందా? అదీకాక చేసిన కర్మ ఉత్తరక్షణంలో అదృశ్యమౌతుంది. కాళాంతరంలో అది ఫలితాన్ని ఎలా ఇస్తుంది? నా యీ సంశయాలు తీర్పు— అని ప్రాచీనబర్హి అర్థించేసరికి నారదమహర్షి ఇలా అన్నాడు—

నారదుడు ప్రాచీనబర్హికి కర్మరహస్యం బోధించడం

రాజా! నీ మొదటి సందేహానికి సమరానం చెప్తాను. విను. పురుషుడు మనస్సు ప్రధానంగా గర్భ లింగ శరీరంతోగూడి కర్మలు చేస్తాడు. కనుక కర్మారంభకమైన ఆ లింగశరీరంలోనే ఆత్మ ఆయా కర్మఫలాలను

అనుభవిస్తుంది. ఆ లింగశరీరం ఎప్పుడూ ఒకటే.. అంచేత కర్మ బోక్తు శరీర భేదాన్ని గుఱించి విచారించాల్సిన పనిలేదు. స్థూలశరీరం పరిగణనీయం కాదు అది నశించినా కర్మకు హేతుభూతమైన మనస్సు జీవుని అనువరిస్తూనే ఉంటుంది. కనుక ఉత్తరజన్మలో అది జీవునకు సుఖదుఃఖాలు కల్పిస్తుంది.

చేసిన ఉత్తరజన్మమందే కర్మ నశిస్తుందే ఇక కాలాంతరంలో నందరి పించే ఫలితాలకు అది హేతువెలా అవుతుంది? అని కదా నీ రెండో సాశయం. దానికి ప్రత్యుత్తరం చెబుతాను. విసు. పురుషుడు అహంకార మమకార యుక్తుడై మనస్సులో చేసిన కర్మ పునర్జన్మకు హేతుభూతమవుతుంది.

గొంగళిపురుగు మఠో ఆకును గట్టిగా పట్టుకొనేదాకా తానున్న మొదటి ఆకును విడిచిపెట్టదు అలాగే పురుషుడు మృత్యుగ్రస్తుడవుతున్నా పూర్వ శరీరంలో ఆరంభించిన కర్మనమావనంచేత అన్యదేహప్రాప్తి కలిగేదాకా పూర్వదేహభిమానాన్ని విడువదు. పురుషుడు ఇంద్రియాలద్వారా తాను పూర్వం అనుభవించిన వాటిని మనస్సులో చింతిస్తూ కర్మలు చెయ్యడం వలన మనస్సే భూతకోటికి సంసారకారణం. అవిద్య ఉన్నంతవఱకు దేహదులకు కర్మబంధం తప్పదు.

ఈ రీతిగా పూర్వజన్మకృతమైన కర్మ ఉత్తరదేహానికి ప్రారంభకం కావడంచేత అనుమాన ప్రమాణగోచరమైన కృతకర్మ అవ్యక్తమనిన్నీ, కాలాంతరంలో అది ఫలితాన్ని ఎలా ఇస్తుందనిన్నీ సందేహించవలసిన పని లేదు. కర్మప్రవాహంవలన సర్వం ఉపసన్నం అవుతుంది కనుక అవిద్యా నాశనానికి యత్నించాలి. ఎందుకంటే అవిద్యయే ఆత్మకు బంధహేతువు ఆ బంధం తొలగించుకోవాలంటే ఈ జగత్తంతా వాసుదేవాత్మకమని భావించి సర్వవిధాలా త్రితరణకుద్ధిగా శ్రీహరి పాదారవిందాల నాశయించాలి. అని నారదుడు 'ప్రాచీనబర్హికి జీవేశ్వర తత్వాన్ని తెలిపి బ్రహ్మలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు.

అనంతరం ప్రాచీనబర్హి రాజ్యధారాన్ని తన పుత్రులకు ఒప్పగించి తపశ్శ్రమకై కపిలాశ్రమానికి వెళ్లాడు అక్కడ అతడు జితేంద్రియుడై గోవిందుని పదారవిందాలను ధ్యానిస్తూ భక్తియోగంలో బ్రహ్మదులకు కూడా అందరాని అవ్యయనందపదం చెందాడు. లోకపాపనమూ, మనశ్శుద్ధికరమూ, సర్వోత్కృష్ట ఫలప్రదాయకమూ! దేవర్షి ముఖవినిస్మృతమూ అయిన ఈ అధ్యాత్మ పాఠోజ్ఞాన్ని వినినవాడూ, పఠించినవాడూ లింగశరీరాన్ని కూడా విడిచి సమస్త బంధాలనుండి ముక్తుడౌతాడు. అతడిక సంసారచక్రంలో పరిభ్రమించకుండా విదేహకైవల్యం పొందుతాడు' అని మైత్రేయుడనేసరికి విదురుడు 'ముసీంద్రా! ప్రాచీనబర్హి కుమారులు వ్రచేకనులు రుద్రోపదిష్టమైన శ్రీహరి సంకీర్తనంవలన ఏ గతిని పొందారు? వారు యాదృచ్ఛికంగా శ్రీహరికి

వరమప్రియుడైన రుద్రుని అనుగ్రహానికి పాత్రులై మోక్షం పొందారని చెప్పావు. అందులో సందేహంలేదు. శ్రీహరి సాక్షాత్కరించడానికి ముందు ఆ రాకుమారులు పొందిన ఫలితాలెవ్వి? వినాలని కుతూహల పడుతున్నాను. అనగా మైత్రేయుడిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు

ప్రచేతనుల తపస్సునకు మెచ్చి భగవంతుడు వరాలివ్వడం

‘విడుదరా! విను. జనకాజ్ఞను తలదాల్చి ప్రచేతనులు నముద్ర జల మధ్యంలో వదిలేల నందర్పరాలు రుద్రగీత స్తోత్రం జపిస్తూ మొర తపస్సు చేసేసరికి శ్రీహరి ప్రకాంతమైన నిజశరీరకాంతిపుంజంచేత వారి తపోవేద నను శమింపజేస్తూ వారికి సాక్షాత్కరించాడు. గరుడారూఢుడై వచ్చిన ఆ దేవదేవుడవుడు మేరు నగ శిఖరాన్ని ఆదిష్ఠించిన నీలమేఘంలాగా ఉన్నాడు. రగరగ లాడుతూన్న అతని దేహకాంతులు దిగంతరాశములందరి చీకట్లను పారద్రోలుతున్నాయి. అష్టభుజులలో అష్టాయుధాలు ధరించి వెలుగొందు తున్నాడు. చెక్కిళ్ళపై కాంచన కుండలాల కాంతులు ప్రతిఫలిస్తున్నాయి. నవ రత్న మయమైన కిరీటాన్ని హర రీయారాది మణిభూషణాలూ ధరించాడు. మెడలోకొస్తుభం వేలాడతోంది భుజ సుర్యమండలు లక్ష్మీదేవి కాంతిని కూడా తిరస్కరించేది వైజయంతీ మాల వినుతన్న శోభను ఎహించి ప్రకాశిస్తోంది. ముసులు, దేవతలు, గరుడులు యక్షులు, కిన్నరులు బలిసి కొలుసుండగా శ్రీహరి ఆ రాకుమారులకు ప్రత్యక్షమై వారిని కరుణారసార్ధాలైన క్రీగన్ను లతో జాస్తూ మధుర గంభీర వాక్కులతో ఇలా అన్నాడు-

తాపసోత్తములైన ప్రచేతునులారా! నే చెప్పేది సావధానంగా వినండి. సౌహార్యంలో మీరందఱూ నమాన ధర్మాలు గలిగిన వారవడంచేత నేను ఎంతో పరితోషం చెందాను. మీ మనోరథం ఏమిటో చెప్పండి. నేను తప్పక తీరుస్తాను. ఉత్తములైన మిమ్మల్ని శయ్యాగతుడై అనుదినం నృరించేవాడు సౌదరులయందు సుహృద్భావం, బంధుప్రేతి, భూతదయ, నిర్మబుద్ధి కలిగి నుభిస్తాడు. అతని పాపాలు ఇట్టే హరిస్తాయి. ఈ రుద్రగీతను నిత్యం స్తోత్రంచేసే వారికి అభిమత వరాలేకాక మహావజ్ఞుడు ప్రసాదిస్తాను. జనకాజ్ఞాపాఠకులైన మీ కిక్కిరి అభిల లోకాల్లోను వ్యాపిస్తుంది. మీకు గుణ వంతుడూ, వంశవర్ధనుడూ అయిన కొడుకు జనిస్తాడు!

పూర్వం కండు మహర్షి తపస్సు చేస్తూండగా ఇంద్రుడు ఆ మహర్షి తపస్సును భంగించడానికి ప్రయత్నం చేయడం ఆవృతం వంపాడు. కండు మహర్షి ఆమెను మోహించి ఆమెలో నంగమం చేసేసరికి ఆమె గర్భం ధరించి ఒక

కుమారైను కన్నది. ఆమె తన లోకానికి తిరిగిపోతూ ఆ పిల్లను అచటి వృక్ష వాటికయందుంచి వెళ్ళిపోయింది. ఆ శిశువు అకలితో బిగరగా ఏడుస్తూ ఉండగా అక్కడకు యాదృచ్ఛికంగా వచ్చిన సోముడు అమృతమయమైన తన బొటనప్రేలిని ఆమెకు కుడువగా ఆమె పెరిగి పెద్దదయింది. ఆమె పేరు మారిష. ప్రజాస్పృష్టికి మీరందరియైన ప్రాచీనబర్హిచే నిర్దేశింపబడిన మీరందఱు ఆమెను చేబట్టండి. అని శ్రీహరి యింకా ఇలా అన్నాడు.

నమదర్శకీల నామాలుగల మీయందఱకు ఆమె అనురూపవతియైన భార్యకాగలదు. మీరు అప్రతిహతమైన తేజంతో వేయి దివ్యసంవత్సరాలు భామ భోగాలనుభవించి అనంతరం నాయందుగల భక్తిచేత హరివదం పొందు తారు. గార్హస్థ్యజీవితం మీకు బంధపేతువు కాదు. ఎంచేసినంటే మీరు ఏ కర్మచేసినా భగవదర్పితంగా చేస్తారు. నిరంతరం నా కథలువింటూ కాలం గడుపుతారు. అలాంటి గుణగరిష్ఠులగు సాధువులైన మీకు భౌతిక భోగాలు భవబంధాలుకావు.

నాకథా గానంచేసే బ్రహ్మవారులైన యోగిజనుల హృదయమంది రాల్లో నేనెప్పుడూ వసిస్తాను. వారికి గృహదులు సంసారకారణాలు కావు. నన్ను అశ్రయించిననాడు శోకంగాని మోహంగాని పొందదు — అని శ్రీహరి అనగా ఆ దేవదేవుని దర్శనమూ తం చేతనే రజస్తమోగుణదూరులై ప్రచేతనులు కేటొడ్చి గర్లదన్యనంతో ఇలా అన్నారు—

ప్రచేతనులు శ్రీహరిని స్తుతించడం

కేశవా! నీవు నమస్తకేళాలనూ నశింపజేస్తావు. వాక్కులకుగాని మనస్సునకుగాని నీవు గోచరుడవుకావు. నీవు సత్యగుణ ప్రదానుడవు. నీ అనుగ్రహభీతికయందేత ప్రాణికోటిమనోరథాలు సిద్ధిస్తాయి. లోకాలను సృజించి పెంచి లయం చెయ్యడానికి మాయామయములైన రూపాలు ధరిస్తావు నీ మూర్తం ఇంద్రియ గోచరంకాదు. భవబంధాలను త్రెంచివేయగల వ్రజ నీ కొక్కనికే ఉంది. నీవు దేవదేవుడవు. వాసుదేవుడవు. సర్వభూతనివాసివి. సర్వసాక్షివి. నీకు మాత్రమోక్షులు.

నీవు కమల నాభుడవు. నీ కట్టుపుట్టం కమలకంఠాల్లాగా పిళంగ వర్ణం కలిగి ఉంటుంది. నీ పాదాలు కమలాల్లాగా ఉంటాయి. నీవు ధరించేది కమలమాల. నీవు పరావరుడవు. కృష్ణుడవు రాక్షసహంతవు నీకు మా నమ స్కారాలు—అని వినుతించి ప్రచేతనులు శ్రీహరికి ఇంకా ఇలా అన్నారు.

కమలేక్షణా! దుర్భరమైన వివర్ధకలో దుఃఖమగునులమైన మాకు దుఃఖ

హరణ కారణమైన నీ దివ్యమంగళరూపాన్ని చూపించావు. లోకంలో ఇంతకు మించినభాగ్యం ఇంకేముంటుంది? దీనజన రక్షానిరతుడవైన నీవు మమ్మల్ని ఆత్మీయులుగాగణించి మాకు సాక్షాత్కరించావు. మాకు ఈమాత్రం సత్కారం చాలు. నమస్త ప్రాణికోటి హృదయాల్లో వర్తించెడి నీకు మా మనోరథమేమిటో తెలియదా! నీ దర్శనలాభమే మాకు మహావరం. అయినా మా విన్నపాన్ని విను.

లోకంలో నీ విభూతులు అనంతాలు. అంచేతనే నిన్ను అనంతు డంటారు. కనుక మేము నిన్ను ఏనరఘుని కోరతాం? దప్పికగాన్న బాలకుడు మహాంబుడిలో ఎన్నినీళ్లు త్రాగగలడు? అదీగాక నిరంతరం నీ పాదమాల మండుండెడి మేము నీ విలోకనం తప్ప అన్యమేమి కోరగలం? పారిజాత కుసుమంలోని క్రొందెనియ త్రావి వరవళించెడి తుమ్మెద ఇతర పుష్పాలను ఆశ్రయిస్తుందా? దేవా! నీ మాయకు శళంగతులమై భవకర్మలు చేస్తూ మేము ఎందాకా ఈ లోకంలో తిరుగుతామో అందాకా నీ భక్తకోటి యొక్క సాంగత్యం మాకు లభించేలాగా చెయ్యి. చాలు.

మోదవా! స్వర్గసుఖంకానీ, మోషంకానీ నీ పాదదాసుల సాంగత్య లేకపోతే కూడా నమానంకావు. ఇక మానుషాలైన నుఖాల సంగతి చెప్పే రేముంది? భగవద్భక్తుల సాంగత్యంలో నీ పవిత్రగాథలు వింటూంటే కోర్కెలు నశిస్తాయి. సర్వభూత సమత్వం సిద్ధిస్తుంది. ముక్తనంగులైనవారు కూడా నిన్ను ద్యానిస్తారు. పుణ్యతీర్థాలను గూడా పవిత్రం చెయ్యడానికి పాదచారులై భూమిపై చరించెడి నీ భక్తుల సాంగత్యం సంసార భయభీతుడైన వానికి రుచి చకుండా ఉంటుందా?

కమలలోచనా! నీ నలుకైన రుద్రునిలో నిమిషమాత్రం మాకు లభించిన సాంగత్య ఫలితంగా భవరోగాన్ని ఇట్టే మాన్యగల మహా చికిత్సకుడవైన నిన్ను దర్శించి కృతార్థులమయ్యాం. మా స్వాధ్యాయం ఆధ్యయనం, మాపై గురుజనులకు గల అనుగ్రహం, విప్రుల యెడలను వృద్ధుల యెడలను మా అనువర్తనం, అహారం లేకుండా జలమధ్యంలో దీర్ఘకాలం మేము చేసిన రపస్సు - అన్నీ పురాణపురుషుడవైన నీ పరితోషం కోసమే అగుగాక అని మేం విన్నవిస్తున్నాం.

తపోజ్ఞాన సత్యరూపి నోపైడి మనువులూ, బ్రహ్మాదులూ కూడా నీ మహిమను వర్ణింపలేరు. మేమేదో మా బుద్ధి ననుసరించి యోపినంత నిన్ను విమర్శించాం. ఆచిపురుషుడవైన నీకు మా ప్రణతులు - అని ప్రచేతను లనేసరికి శరణ్యవత్సలుడైన శ్రీహరి సంతోషాంతరంగుడై వారు కోరినట్లు వరాలిచ్చి వారు తనిచి తీరక తనను చూస్తుండగా ఆత్మనివాసానికి వెళ్ళిపోయాడు.

అనంతరం వారు భగవదాజ్ఞ తలదాల్చి తపస్సు మాని సముద్రజల మధ్యం నుండి బయటకు వచ్చారు. ప్రాచీనబర్హి ముక్తివదం చెందాక కృష్ణాదులు లేకపోవడంచేత స్వర్గద్వారాన్ని నిరోధిస్తూ విచ్చలవిడిగా సమున్నతంగా పెరిగిన పృథ్వీసమూహంతో నిండిన భూమండలాన్ని చూచి వారు విలయకాల మందతి రుద్రుడులాగా మహోగ్రులై భూమండలాన్ని పృథ్వీరహితంగా చెయ్యాలని సంకల్పించారు. వెంటనే వారి ముఖములనుండి భయంకరమైన అగ్ని వాయువు బయలుదేరి పృథ్వీసమూహాన్ని నాశనం చెయ్యడం మొదలు పెట్టాయి.

బ్రహ్మ ఆ మహాప్రళయం చూచి వెంటనే ఆ రాకుమారుల దగ్గరకు వచ్చాడు. సాంత్వనోక్తులతో వారి క్రోధాన్ని శమింపజేశాడు. అప్పుడు నశించగా మిగిలిన పృథ్వులు చతుర్ముఖుని ఆదేశానుసారం పూర్వం ప్రవేశించి కని తమకద విడిచిన మారిష యను కన్యను తీసికొని వచ్చి ప్రచేతనులకు అర్పించగా వారు ఆమెను విడిచోదీతంగా వివాహమాడారు. దైవసంకల్పం అనుల్లంఘనీయం కదా! పెక్కురు రాకుమారులు ఒక కన్యయను వివాహ మాడడం ఎక్కడైనా ఉందా? శ్రీహరి మాయా కలితాలైన అద్భుతాలు నుతింపదగ్గవి.

చాక్షుష మన్వంతరం లో దైవచంద్రుడైన బ్రహ్మన్యస్తి చస్తూ ప్రసన్నుడైన దక్షుడు పూర్వదేహం కాలగ్రస్తం కాగా ప్రచేతనులకు మారిషయందు జన్మించి నిజకాంతిచే నమస్తే తేజోధనుల తేజాన్ని తిరస్కరించగల దక్షుడవడంచేత దక్షుడను పేరు వహించాడు. బ్రహ్మ అతన్ని ప్రజానర్గ రక్షణ మందు నియోగిస్తూ మరీచి ప్రభృతులను ఆయా వ్యాపారాల్లో నియమించడం వలన బ్రహ్మన్యస్తి అప్రతిహతంగా ప్రవర్తిల్లింది.

ప్రచేతనులు మహాజ్ఞాను బవడంచేత శ్రీమన్నారాయణోక్తిని స్మరిస్తూ భార్యను కొడుకువద్దనుంచి వనవాసానికి ఉద్యుక్తులై వశ్యమనముద్రతీరాన జాతాలి నీడిపొందిన ఆశ్రమానికి వెళ్లారు. అక్కడ వారు సర్వబీతాత్మ భావంతో ఆత్మవిచారం చెయ్యడానికి దీక్ష వహించి ఇంద్రియాలను, మనస్సును, నిగ్రహించారు. ప్రాణవాయువును, వాక్కును, దృష్టిని నియమించారు. నిశ్చలంగా కూర్చుండి వరబ్రహ్మమందు ఆత్మను నియోజించారు.

ఇంతలో నారదమహరి అక్కడకు వచ్చేసరికి ప్రచేతనులు భేది విసములై ఆ దేవరికి నకలోపేచారాలూ చేసి ఇలా అన్నారు— మునీంద్రా! నీ రాక నకలోక భుభంకరం. మా భాగ్యవశంచేత మాకు ఈనాడు మీ దర్శనం లభించింది. మీ సంచారం సూర్యగమనంలాగా ప్రాణికోటికి నకల భయాపహరణం కాగలదు. గృహస్థుల మవడంచేత సంసార లంపటంలో పడి పూర్వం

కేశవ వామదేవులు మాకు ఉపదేశించిన ఆత్మతత్వం మరచిపోయాం. సంసార సాగరాన్ని తరింపజేయగల ఆ ఆత్మతత్వాన్ని కృపామతివై మాకు బోధించు-
అని ప్రచేతను లింగచేసరికి నారదర్శి వారికి ఇలా అన్నాడు-

నారదుడు ప్రచేతసులకు తత్వోపదేశం చెయ్యడం

మానవుని జనన కర్మలు, ఆయుషా, మనస్సు, వాక్కులు శ్రీహరి సేవయందు వినియోగములైనపుడే అవి సార్థకాలౌతాయి. హరిసేవా విరహితములైన జన్మలు కాని దీర్ఘాయువుగాని, వేదచోదిత కర్మలుగాని, జవరహితుగాని, వచోవిలాసాలుగాని నిరర్థకాలు. అలాగే హరి విహీనమైన ఇంద్రియ హేతువం, బుద్ధివైకల్యం, ప్రాణాయామం, ఆత్మజ్ఞానం, నన్యానం, అధ్యయనం, ఔరాగ్యం కూడా నిష్ప్రయోజనాలే.

ఉమావతి నర్వేశ్యురడు. సమస్తశ్రేయ స్వరూపుడు. నర్వభూతాంతర ర్యామి. నర్వభూతాత్మప్రదుడు. నర్వభూతప్రియుడు. కావున నాతని నొక్కసే వూజిస్తే చాలు నర్వదేవతలను వూజించినట్లే. వృక్షమూలాన్ని తడి పీలే శాఖోపశాఖలకు కూడా పుష్టి కలుగుతుంది. ప్రాణోపహారం చేత నక లేండియాలకు సంతృప్తి కలుగుతుంది. అలాగే సమస్తమునకూ మూలమైన శ్రీహరిని యజిస్తే భూతకోటి సమస్తాన్ని సంపూజిస్తే ఆవుతుంది.

వరాకాలంలో సూర్యునివలన జలం ఉత్పన్నమై తిరిగి గ్రీష్మంలో ఆ సూర్యుణ్ణి చేరుతుంది. చరాచర జీవకోటులు భూమియందు జనించి తిరిగి ఆ భూమిలోనే లీనమౌతాయి. అలాగే హరివలన ఉద్భవించిన జగత్తు ఆ హరి యందే లయమౌతుంది. అకాశమందు, మేఘనమూహం, చీకటి, కాంతి ఒకప్పుడు దృగ్గోచరమౌతాయి. కొంతసేపటికి అదృశ్యమౌతాయి. అలాగే జగత్పృష్టి రజాలయ కారణాలైన త్రిగుణాలు పరబ్రహ్మ మందొకప్పుడు పొడమౌతాయి. ఒకప్పుడు లయమౌతాయి. కనుక ఆ శ్రీహరిని ఆత్మైకత్య భావంతో భజించండి. నర్వభూతములందునూ దయగలిగి ఉండడం, యాదృచ్ఛికంగా లభించిన దానితో సంతుష్టి చెందడం, నర్వేంద్రియాలను నిగ్రహించడం ముఖ్యం. ఈ గుణాలు గలవాడు శ్రీహరి అనుగ్రహానికి తప్పక పాత్రుడౌతాడు. రాగరహితమైన విశుద్ధ మనస్సు గల సాధువులను శ్రీహరి యొన్నడూ విడువకుల విద్యాధనకుల మదాంధులై సిస్సహాయులైన సాధుజనులకు కీడుచేసేవారి పూజలను ఆ దేవదేవుడెన్నడూ కైకొనడు.

భగవంతుడు, తనను అనుగమించి వచ్చెడి లక్ష్మిని, ఆ లక్ష్మికటాక్షాన్ని అర్చించెడి ఇంద్రాక్షులను విడిచి నిజభక్తులందు ప్రేమభావం కలిగి నిరంతరం

వారిని అనుసరిస్తూ ఉంటాడు. అలాంటి కరుణా వారియైన శ్రీహరిని రసజ్ఞుడైన వాడెవడెనా విడిచి పెట్టాలను కుంటాడా? మీ వంశంలో ప్రసిద్ధుడైన ద్రువుడు నవతిలల్లి నిప్పురోక్తులచే భిన్నహృదయుడై అయిదేంద్రప్రాయంలో తపోవనానికిపోతూ మార్గమధ్యంలో నాకంటబడ్డాడు. అపుడు నేనతనికి ఉపదేశించిన క్రమంలో ఆతడు పుండరీకాక్షునారాదించి అన్యులకెవ్వరికీ అందని సర్వోత్తమమైన పదం పొందాడు. కనుక మీరున్నూ రుద్రోపదేశ క్రమంలో నర్యభూతాంతర్యామి యైన ఈశ్వరజ్ఞి సంసార విచ్ఛేదం కోసం ఆరాధించండి. అని నారదర్షి శ్రీహరిచరిత్రను ప్రచేతనులకు చెప్పి బ్రహ్మలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు.

నారద నిర్గమనానంతరం రాకుమారులైన ప్రచేతనులు మంగళా వహమూ, కలిమలావహరనూ అయిన శ్రీహరి కథా సంకీర్తనం, పాదపద్మ చింతనం చేస్తూ ఘోరివదం చెందారు— మహాత్మా! నీవు నన్నడిగిన ప్రచేతో నారద సంవాదరూపమైన హరికీర్తనమూ, మనుపుత్రుడైన ఉత్తానపాదుని వంశక్రమమూ చెప్పాను—అని ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

'నారదునివలన ప్రియవ్రతుడు అత్మజ్ఞానం పొంది ధరామండలం చిరకాలం పాలించి అనంతరం పుత్రులకు రాజ్యం పంచి యిచ్చి వరంగతు రయ్యాడు'—అని మైత్రేయుడనేసరికి విదురుడా ముసింద్రుని పాదాలపై వ్రాలి శ్రీహరి చరణకమలాలను మనస్సులో ర్యానిస్తూ— 'మునినాథా! నీవు కరుణా సముద్రుడవు. నీవలన శ్రీహరి తత్వం తెలుసుకున్నాను. ధన్యుడనయ్యాను'— అని పలికి బంధుదర్శనా కాంక్షతో హస్తినాపురం వెళ్ళిపోయాడు." రాజేంద్రుడైన పరిక్షితునకు శుక మహర్షి చెప్పిన ఈ ఉపాఖ్యానం విన్నవానికి ఆయువు, బిశ్వర్యం, కీర్తి లభిస్తాయి.

మ హా భా గ వ త ౯

పంచమ స్కంధం

పరీక్షిన్నరేంద్రుడు శుక మహర్షిని ఉదేశించి యిలా అన్నాడు-
 “మునీంద్రా! ప్రియవ్రతుడు నారదునివలన ఆత్మజ్ఞానం పొంది తిరిగి ధరా
 పాలనం చేశాడన చెప్పావు. వరమ భాగవతుడూ, ఆత్మారాముడూ అయిన
 ఆతడు దుఃఖాపాదకమైన గృహస్థాశ్రమాన్ని ఎలా నిర్వహించాడూ?
 గృహస్థాశ్రమండు కర్మబంధాలూ తప్పవు. అంచేత ముక్తనంగులైన పురుషు
 లకు దానియందు ఆసక్తి ఉండదు. పుండరీకాక్షుని పాదచ్ఛాయలో నిర్వృత
 చిత్తులైన నిరతి శయానందం పొందిన మహాత్ములకు కుటుంబ జీవితమందు
 అభినివేశం ఉండదు. కనుక ప్రియవ్రతునకు సంసారమందు తగులం ఎలా
 కలిగిందీ? దారనుతాదులందు సక్తచిత్తుడైనవానికి వరమేశ్వరుని యందు
 ఆసక్తికలుగిందీ? నీది ఎలా కలుగుతుందీ?— ఈ సంశయం
 తీర్చు” అని పరీక్షిన్నరేంద్రుడర్థించేసరికి శుక మహర్షిలా చెప్పడం మొదలు
 పెట్టాడు.

“రాజేంద్రా! విను. శ్రీహరి పాదకమల మకరందం గ్రోలి మత్తచిత్తు
 డైన నత్పురుషుడు, ఒకవేళ విఘ్నాలేవైనా తటస్థించినా, పూర్వమార్గాన్ని
 విడువడు. అయినా ప్రియవ్రతుడు ఏ పరిస్థితిలో రాజ్యపాలనానికి అంగీక
 రించాడో చెప్పతాను. విను. ఆతడు నారద మహర్షి చరణసేవచేస్తూ ఆధ్యాత్మ
 సత్ప్రయోగంలో దీక్షితుడై ~~అతని తండ్రి స్వాయంభువమనువు ఆతణ్ణి~~
 రాజ్యపాలనం చెయ్యమని ఆదేశించాడు. అని దానివలన జ్ఞానభంగం అవు
 తుందని ఆతడంగీకరించలేదు.

ఈ విషయం తెలిసి బ్రహ్మదేవుడు ప్రియవ్రతునకు రాజ్యపాలన
 యందు ఆసక్తి కలిగించాలనే భావంతో శ్రుతులతోగూడి సక్షలాలచే వరి
 వేడ్చితుడైన రేంద్రుడులాగా ప్రకాశిస్తూ హంసహహనారుడుకై ఆకాశ మార్గాన
 బయలుదేరాడు. మేఘాదులు, మహేంద్రాదులు కూడా ఆతణ్ణి ప్రశంసిస్తూ
 అతని వెంటవచ్చారు. మౌర్యులలో నీధులు, సాధ్యులు, గంధర్వులు చార
 ణాలు, గరుడులు, కింపురుషులు ఇరువైపులా స్తుతిస్తుండగా గంధమాదన వర్యత

ప్రాంతాలకు వన్నె కూరుస్తూ బ్రహ్మదేవుడు రాగా నారదమహరి ముకుళహస్తుడై స్వాయంభువ ప్రయవృతులతో గూడి ఎదురు వెళ్ళి ఆ సురజ్యేష్ఠునకు నక లోపదారాలు చేశాడు. విరించి నంతనించి ప్రయవృతుని జూచి మంద స్మృతం చేస్తూ ఇలా అన్నాడు.

రా కుమారా! నీకు హితం చెప్పడానికి శ్రీహరి నన్ను పంపాడు. కనుక నేను చెప్పేది శ్రీహరి వాక్యంగా తావింది సావధానుడవై విను. నీవు, నారదుడూ, నేనూ, అందఱం ఈశ్వరాజ్ఞాను వరులమై ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాం. ఈశ్వరాజ్ఞ నతిక్రమించడం ఎవరి తరమూ కాదు తపస్సుచేగాని, విద్యచేగాని, యోగబలంచేగాని, జ్ఞానబలంభేకాని, ధర్మంచేకాని, మఱియింకే సాధనం చేతగాని జీవుడు తానైకాని అన్యులచేతగాని శ్రీహరి ఆజ్ఞను అన్యధా కరించడానికి నమర్చుడుకాదు. ఉర్బత్తిస్థితి లయాలకు, శోకమోహ భయాదులకు, సుఖ దుఃఖాలకు జీవుడు ఈశ్వరాదీనుడు కాని, స్వతంత్రుడుకాదు.

ముకుత్రాటిచే మానవుడు పశువును వశవరచుకుంటాడు. అలాగే ఈశ్వరుడు వేదాత్మకమైన గుణరయమనెడి త్రాటిచే బంధించి అన్మదాదులందరినీ తనకు వశంగతులై యుండేలాగా చేస్తాడు. అంతేకాని ఎవ్వరూ స్వతంత్రంగా వ్యవహరించలేదు. కనులున్నవాడు అందుజ్ఞి ఎలా ఎటువదిలే అటు బీనుకొనిపోతాడో అలాగే మానవులు ఈశ్వరాజ్ఞానుసారం వర్తిస్తారు. స్వప్నంలో చూచిన అర్థాన్ని మేల్కొంచినపుడు మిథ్యగా తలచినట్లు మోషార్థియైన జ్ఞాని ప్రాప్తిచిన సుఖ దుఃఖాలను అనుభవిస్తూ దేహరథా కర్మములను విడిచి పెట్టడు.

వనవాసియైనా జితేంద్రియుడు కాకపోతే సంసార బంధంలో చిక్కుకుంటాడు. గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నా విజితేంద్రియుడై ఆత్మజ్ఞానం కలిగి ఉంటే మోక్షం పొందుతాడు. శత్రువిజయం కాంక్షించే వాడు ఏదో దుర్గాన్ని అశ్రయిస్తేకాని శత్రువులను జయింపలేడు. అలాగే మోషార్థియైన పురుషుడు శ్రీహరి చరణ యుగళమనే దుర్గాన్ని అశ్రయించి కామక్రోధాదులైన అరిషడ్వర్గాన్ని జయిస్తాడు. నీవును నిన్సంగుడవై ఈశ్వర కల్పితాలైన భోగాలను అనుభవిస్తూ ముక్తిని పొందు- అని త్రిలోక గురువైన చతుర్ముఖుడనిన వాక్యాన్ని ప్రయవ్రతుడు తలదాల్చి రాజ్యభారం వహించడానికి అంగీకరించాడు. అనంతరం అంటుజభవుడు స్వాయంభువుని నతస్కృతులనంది నారదరీ, ప్రయవ్రతుడూ చూస్తుండగా నిజనదనానికి వెళ్ళిపోయాడు. అనంతరం స్వాయంభువుడు సారదాను మతంతో ప్రయవ్రతుని రాజ్యాభిషిక్తుణ్ణి చేసి విషయజ్ఞాననలనుండి విముక్తుడై వనవాసానికి వెళ్ళాడు.

ప్రయవ్రతుడు ఈశ్వర వాక్యాన్ని అనుసరించి నిన్సంగుడై కర్మా

వరణం చేస్తూ రాగాదులకు లోనుగాకుండా నిరంతరం శ్రీహరి పాదారవింద చింతనమునందు మనస్సును నిలిపి నిత్యానందంలో ప్రజాపాలనం చేశాడు. ప్రియప్రతుడలా రాజ్యపాలనంచేస్తూ విశ్వకర్మయను ప్రజాపతి పుత్రిక బర్హిష్మతి యను నామెను వివాహమాడి ఆమె వలన శీలంలోను, గుణంలోను, రూపంలోను, శౌర్యంలోను, ఔదార్యంలోను తనకు సమానులైన— అగ్నిద్రుడు, ఇర్మజిహ్వయు, యజ్ఞబాహుడు, మహాపీరుడు, హిరణ్యరేతుడు, అకృతవృష్టుడు, నవసుడు, మేధాతిరి, వీరిహోత్రుడు, కవి—అనెడి పదిమంది కౌడుకులను, కడపల 'ఊర్ధ్వస్వల' అను ఒక కుమార్తెను కన్నాడు.

వారిలో కవి, మహాపీరుడు, నవసుడు—అను మువ్వరూ బాల్యం నుండి ఇంద్రియాలను జయించి బ్రహ్మవిద్యా నిష్ఠాతులై వరమహంసాశ్రమం స్వీకరించి సర్వాంతర్యామియైన వాసుదేవుని చరణకమల ద్యానంచేస్తూ భక్తి యోగాను భావంతో నిర్మలమనస్కులై ఈశ్వరు టాదాత్మ్యం పొందారు.

ప్రియప్రతునకు మఱో కాంతయందు మహా మహితాత్ములూ మన్వంతరాధిపతులూ అయిన ఉత్తముడు, త్రామసుడు, రైవతుడు, అను మువ్వరు కౌడుకులు జన్మించారు. చిన్నతనమందే ఊర్ధ్వరేతస్కులై అప్యయవదం పొందిన మువ్వరు కౌడుకులూ పోను మిగిలిన వారందఱు తనకు అజ్ఞావర్తులై చరిస్తుండగా శౌర్యధనుడైన ప్రియప్రతుడు తన బాహుబలంచేత శత్రువులంతటిని నిర్జించి అకంటకంగా రాజ్యంచేస్తూ బర్హిష్మతి కాంతయందు అనురక్తుడై ఆమె రూపయావ్వన లీలావిలాసాలకు వశంగతుడై అవివేకిలాగా భోగలాలనుడై కాలంగడవడం మొదలుపెట్టాడు. అలా అతడు వదునొకండు కౌట్ల సంవత్సరాలు రాజ్యపాలనం చేశాడు.

ఇలా ఉండగా అతనికి ఒక ఊహ కలిగింది. సూర్యుడు మేరుపర్వతం చుట్టూ ప్రదక్షిణంచేస్తూ భూమండలంలో నగాన్ని మాత్రమే ప్రకాశింపజేస్తాడు. మిగిలిన సగం అంధకారావృతమై ఉంటుంది. అంచేతనే పవలని, రాత్రియని విభాగం ఏర్పడింది. ప్రియప్రతుడు చీకటి అనేది లేకుండా చేసి రాత్రిళ్ళనుకూడా పవళ్ళుగా చేయాలని భావించి భగవదుపాసనా బలంతో గడించిన శక్తితో సూర్యరథంతో నమానమైన తేజోమయరథం అధిష్టించి రెండవ సూర్యుడులాగా ప్రకాశిస్తూ సూర్యుడు మేరునగానికి ఉత్తరాన ఉన్న పురు టాను దక్షిణాన, దక్షిణాన ఉన్నపుడు టాను ఉత్తరాన నప్తరాత్రాలు సంచరించాడు. ఈ వృత్తాంతం విని బ్రహ్మదేవుడు వచ్చి అతణ్ణి వారించాడు.

ప్రియప్రతుని రథనేమి మార్గాలు నప్తముద్రాలయ్యాయి. వాటిమధ్య గల భూసంధులు న ప్రద్యోపాలయ్యాయి. ఆ ద్యోపాలే జంబూద్వీపం, ప్లక్ష ద్వీపం, కుశద్వీపం, క్రౌంచద్వీపం, కాకద్వీపం, శాల్మలిద్వీపం పుష్కరద్వీపం—అని

పిలువబడుతున్నాయి. ఆ ద్వీపాలు ఒకదానికంటే ఒకటి రెండింతల పరిమాణం కలిగి ఉంటాయి. జంబూద్వీప పరిమాణం లక్షయోజనాలు. ఇక ఆ జలభాగాలేదూ—ఔరసముద్రం, ఇక్షురసనముద్రం, సురానముద్రం, మృత సముద్రం, షీరసముద్రం, దధినముద్రం, శుద్ధోదనముద్రం—అను పేర్లతో ప్రసిద్ధికెక్కాయి వీటిపరిమాణం ద్వీపపరిమాణాన్ని బట్టి ఉంటుంది. నవ ద్వీపాలనంది నందిని ఇవి అగడల్లాగా ఉంటాయి. ఒకదాన్ని ఒకటి కలియపు.

ఆ నవద్వీపాలను పరిపాలించడానికి ప్రియవ్రతుడు తన వత్నియైన బర్హిష్మతి వలన జనించిన వదుగురు పుత్రుల్లో విరక్తులై అవ్యయపదంచెందిన మువ్వరూ పోను మిగిలిన యేడుగురికి ఒక్కొక్కని కొక్కొక్క ద్వీపానికి వట్టంకట్టి 'ఊర్ధ్వస్వ' యను కన్యను శుక్రనకిచ్చి వివాహంచేశాడు. శుక్రనకు ఊర్ధ్వస్వల యందు దేవయాని యను కూతురు జన్మించింది. కొంత కాలం గడిచాక ప్రియవ్రతుడు విరక్తుడై శోకభారంతో నారదఘోషాన్ని స్మరించి —అయ్యో! నేను ఇంద్రియాలను జయింపలేక అజ్ఞాన విరచితాలైన విషయవాసనలనెడి అంధకూపంలో వడ్డాను. శ్రీలకు క్రిదా మృగాన్నయ్యాను. ఇక నాకా బోగాలేవీ అక్కరలేదు — అని భావించి హరికృపచే పూర్వం తనకిచ్చిన ఆత్మజ్ఞాన ప్రభావంతో దారసుతాదులను విడిచి హరిచరణాయత్త చిత్తుడై నారదపదవిని పొందాడు.

ప్రియవ్రతుడలా తన రథమార్గాలను నవద్వీపాలుగా నవసముద్రాలుగాచేసి సూర్యునకు ప్రతిసూర్యుడని ప్రసిద్ధికెక్కాడు. ప్రాణికోటి శ్రేయస్సును కాంక్షించి ప్రతి ద్వీపానికి నదులూ, పర్వతాలూ, వనాలు మొదలైన చిహ్నాలతో హద్దులు కల్పించాడు. లౌకిక సుఖాలను నరకసమానాలనుగా భావించి విరక్తుడై నిరంతర హరినామస్మరణంచేత నిర్మల మనస్కుడైన ప్రియవ్రతుని ప్రతిభ ఈశ్వరునకు తప్ప ఇతరులకు తెలియదు. అతని మహిమాలిశయాన్ని ఈనాడుకూడా అందఱూ ప్రశంసించుటాడు. అంతటి మహానుభావుడైన ప్రియవ్రతుడు కైవల్యపదవి పొందడంలో ఆశ్చర్యమేముంది? చందాలుడైనా హరినామచింతనం చేత అవ్యయపదం పొందుతాడు.

ప్రియవ్రతుని అనంతరం అతని కొడుకు అగ్నిధ్రుడు ధర్మబద్ధంగా జంబూద్వీపాన్ని పాలిస్తూ ప్రజలను తన కన్న కొడుకుల్లాగా కాపాడుతూ చిరవిఖ్యాతి చెందాడు. ఇలా ఉండగా అతడు పుత్రకాముడై మందరపర్వత సమీపమందు బ్రహ్మదేవుని సకలోపచారాలతో ఏకాగ్రచిత్తుడై యర్పించేసరికి అతడు సంలోషించి తన నమ్ముఖంలో గానంచేసే 'పూర్వచిత్తి' అను అన్నరసు పంపాడు.

బ్రహ్మదేవుని ఆదేశానుసారం ఆమె అగ్నిద్రుని ఆశ్రమ వనానికి వచ్చింది. ఆ వనం న్యచ్యుజల సంభరితాలైన కొలకులతో మనోజ్ఞంగా ఉంది. అనరసీరములందు దట్టంగా ఉన్న వృక్షశాఖలను నువ్వుకాంతిగల పుష్పలతలు పెనవేసికొని ప్రకాశిస్తున్నాయి. ఆ వృక్షవాటికల్లో స్థలపక్షుల జంటలు షడ్జాది న్వరాలలో మధుమధురంగా నినదిస్తున్నాయి. జలాకరాల్లో నీటికోళ్లు, కన్నె లేడిపిట్టలు, కొంగలు, రాయంచలు మొదలైన జలవక్షులు శ్రుతిమధురంగా త్వనిస్తున్నాయి.

పూర్వచిత్రి మనోహరమైన ఆ వనంలో నవిలానంగా తిరుగుతూండగా కాంచనమయాలైన ఆమె కాలి యందియల నికృతభవ్యములు నమాది నిష్ఠుడై ముకుళితనేత్రుడైన అగ్నిద్రుని చెవినిబడ్డాయి. ఆతడు మెల్లగా కనులువిప్పి ఆ దేవకన్యను చూచాడు. ఆమె సౌందర్యానికి ముగ్ధుడయ్యాడు. ఆమె నడకలు, చూపులు, మధురస్వరం, అవయవ సౌకుమార్యం మదసవికారం కన్పిస్తున్నాయి. ఆమె పూవుపూవును మరుకరాంగనలాగా అప్రమాదిస్తోంది. మందస్మితపూర్వకంగా అమృతలిందువులను చిందిస్తూ ఆమె మధురాలాపాలు చేస్తుంటే ఆ పరీమళానికి మదాందాలైన మరుకర మిథునాలు వెంటపరగా వాటిని వంచింది అటూ ఇటూ పరువులు వెట్టగా ఆమె స్తనాలు, కేశపాశం, మొలనూలు అల్లగాడుతూ మోహోద్రేకాన్ని కల్పిస్తున్నాయి. ఇలా తన సమీపంలో నవిలానంగా విహరిస్తున్న పూర్వచిత్రినిచూచి అగ్నిద్రుడు మన్మథ ప్రరవళుడై ఇరునిలాగా ఇలా అన్నాడు—

‘జవ్వనీ! నీచెవ్వలెప్పు? ఏదైనా కాంక్షించి ఈ పర్యటానికి వచ్చిన వన దేవతవా? కారదవా? లేక రతీనాథుడు పంపిన మాయవా? అదీకాక తపస్సా రమణా? పుష్పరాపాన్ని సందించి మన్మథుడు వేటాడెడి మానవమృగాలను చూస్తూ వచ్చావా? నీ చేష్టల తీరు నాకు తెలియడంలేదు. చెప్పు. నిన్ను చూడ గానే మన్మథుడు నా మనస్సును కలచివేశాడు. మదన బాణాల్లాంటి క్రిగంటి చూపులతో నీవు ఏవ్వని చిత్తాన్ని కలవరపెడుతున్నావు?

వేదార్థయనం చేసెడి శిష్యులమీద పుష్పవృష్టి కురిసినట్లు నిరంతరం ఝంకృతులుచేస్తూ మన్మథ సామగానాలు చేసెడి శిష్యుల్లాగా ఉన్న తుమ్మెదల మీద నీ కేశ పాశంనుండి క్రొవ్విరులు జాతి పడుతున్నాయి. నీ కాలి యందియల మ్రోతలు నా మనస్సును వికలం చేస్తున్నాయి. నీవు దాల్చిన వత్త్రం కడిమి పూవుల కాంతిగలిగి ఉండడంచేత నీ నితంబ బాగం కూడా అదే కాంతిని వెదజల్లుతోంది. నీ నన్నని నడుము ఎంత పరిశీలించి చూచినా కనబడడం లేదే! ఇక ఏనుగు కుంభస్థలాల్లాంటి గురుకుపములను ఎలా నిలుపుకో గలుగుతున్నావు? నీవు నీ స్తనములపై అరిదికొన్న కుంకుమ పంకం

యొక్క వాసనలు నలువైపుల వ్యాపిస్తున్నాయి. నీ చనుదోయి పెంపు, సొంస్తా చెప్పనలవి కాదు.

నుందరీ! నీవు ఏ లోకం నుండి వచ్చావు? ఏ లోకంలోనూ నీలాంటి లావణ్యవతిని నేను చూడనూలేదు. ఎవరూ చెప్పగా విననూలేదు. నీ సౌందర్యం, నీలాలిత్యం, నీ హాసవిలాసాలు అనుభవనాలు. నా అదృష్టం కొలదీ నీవు ఈ భూలోకానికి వచ్చినట్లున్నావు. నీ మందహాసం, నీ కదగంటి చూపులు సాలో ఆశలు రేకెత్తిస్తున్నాయి. నీ ముఖం మచ్చలేని చంద్రబింబం లాగా కాంతివంతంగా ఉంది. అంచేత నీవు విష్ణువు నంశం అని భావిస్తాను.

చెవి కమ్మలనెడి చక్రవాకములం జంటను చూచి బీతిల్లి చలిచెడి గండుచేపల్లాంటి కళ్ళలో, తుమ్మెద బారుల్లాంటి నల్లని ముంగురులలో, ద్వీ నమూహపు కాంతిని అతిశయిస్తూ నీ ముఖం అవరణలకరంలాగా ఉంది. నీ చూపులు దిక్కులయందు వ్యాపిస్తూ తుమ్మెద బారుల్లాగా ఉన్నాయి. గారికి నీ ప్రేలు జారిపోతే పట్టుకోవేమీ? నీ జాట్లు ముడి జాటి మెడపై వడితే తిరిగి తుణుముకోవేమీ? సంభ్రమ పాటులో ఈ రత్న కందుక క్రిడ యేమిటి?

తపోధనుల తపస్సును అవహరించగా నీ యీ చక్కదనం నీవు ఏ తపం చేసి సంపాదించావు? నేను తపస్విని. నీవు నాతో గూడి తపస్సుచెయ్యి. నా సంసారాన్ని వృద్ధి చెయ్యి. బ్రహ్మదేవుడు సాక్షాత్కరించి నిన్ను నా కిచ్చాడు. కనుక నిన్ను విడిచిపెట్ట లేను. నీ నఖిజనంకూడా నామాట కాదన రని నా భావన. నీవు వెళ్ళేచోటికి నన్నుకూడా తీసికొని వెళ్ళు—అని శ్రీలకు మనోరంజకంగా ఉండేలాగా అగ్నిద్రుడు అనేక రీతులుగా మాటలాడాడు.

పూర్వచిత్రి అనునయ పూర్వకములైన ఆరని మదుర భాషజాలకు ముగ్గురాలైంది. ఆరని కోర్కెకు నమ్మించింది. జంబూద్వీపాదివతియైన ఆ రాజేంద్రునిలో గూడి నూలువేల సంవత్సరాలు బౌతిక బోగాలూ, స్వర్గ సుఖాలూ, అనుభవించింది. ఆ నరేంద్రునకు ఆమె వలన—నాభి, కింపురుషుడు, హరివర్షుడు, ఇలావుతుడు, రమ్యకుడు, హిరణ్మయ్యుడు, కురువు, భద్రా శ్వుడు, కేతుమారుడు—అను తొమ్మిందుగురు కొడుకులు కలిగారు. అనంతరం ఆమె ఆ కొడుకులను పతి గృహమందు విడిచిపెట్టి తిరిగి బ్రహ్మలోకానికి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ అగ్నిద్ర పుత్రులు మార్పు సామర్థ్యంచేత సహజంగా దృఢ గాత్రులయ్యారు. అనంతరం వారు తండ్రియానతని తమ తమ నామాలతో ప్రసిద్ధులైన జంబూద్వీపాంతర్గత వర్షాలను పాలించారు. అగ్నిద్రుడు పూర్వ

చిత్తిపై గల మోహభిశయంతో నిరంతరం ఆమెనే స్మరిస్తూ వేదో కకర్మలను ఆచరిస్తూ తుదకు బ్రహ్మలోకానికి వెళ్ళాడు. అలా తండ్రి పరలోకగతుడయ్యే నరికి నాభి ప్రముఖులు తొమ్మిందుగురూ మేరు పుత్రికలైన—మేరుదేవి, ప్రతిరూప, ఉగ్రదంష్ఠ్రి, లత, రమ్య, శ్యామ, నారి, భద్ర,దేవి—అను కన్యలను వివాహమాడారు.

శ్రీమన్నారాయణుడు ఋషభావతారం ధరించడం

కొంతకాలానికి నాభి సంతానార్థియై మేరుదేవిలో గూడి యజ్ఞపురుషుడైన వాసుదేవుని శ్రద్ధతో పూజించాడు. అగ్నిష్టోమానికి అంగభూతాలైన ప్రవర్ణము లను పేరుగల యాగాలను యథావిధిగా నిర్వహించి శ్రీహరిని మెప్పించాడు. ఎవ్వరికీ ప్రసన్నుడు కాని పుండరీకాక్షుడు నరేంద్రుడైన నాభి నిర్మలాంతరణంలో చేసిన యాగవిధులకు సంతృప్తుడై నయనానంద కరమైన నిజరూపంలో అతనికి సాక్షాత్కరించాడు.

చతుర్భుజాలలో పీఠాంబరంలో ఆ దేవదేవుడు దగ్ధగలాడుతున్నాడు. అతని వక్షస్థలమందు శ్రీవత్సం, కౌస్తుభం, రమణీయంగా వెలుగొందుతున్నాయి. అతని పాణి తలముందు శంఖం, చక్రం, గద, పద్మం ప్రకాశిస్తున్నాయి. రత్నమణిభరితమైన అతని కాంచన కిరీటపు కాలులు నలుదిక్కులా వ్యాపిస్తున్నాయి. కర్ణకుండలాటా, కటిస్తూత్రం, హారకేయూరాలు, నూపురాలు ధరించి మనోహరాకారంలో శ్రీహరి ఆ దంపతులకు సాక్షాత్కరించేనరికి, పెన్నిరిని గాంచిన పేదవానిలాగా అచట నున్న ఋత్విక్కులు అవనతముఖులై అతని నీ రీతిగా స్తుతించారు.

దేవా! నీవు పరిపూర్ణుడవై యుండినీ మమ్మల్ని మణువకుండా మా పూజలను మన్నిస్తావు. మేము చేసే స్తోత్రం నీ మహిమ తెలిసి కాదు. పెద్దల ఉపదేశాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని మా శక్తికొలది నిన్ను సుతిస్తాం. సంసార బంధంలో చిక్కుకొన్నవారికి నీవు వత్స్యుడవు కావు. నీవు నర్వేళ్యుడవు. ప్రకృతీ పురుష వ్యతిరేకుడవు. పరమ పురుషుడవు. నామరూపాలు లేని నిన్ను నిరూపించడం మావంటివారి వలన కానివని. నకల జీవకోటి పాపాలను హరించగల శక్తినవన్నుడవు నీవు. అలాంటి నీ ఉత్తమగుణాల్లో ఏదో ఒక గుణలేకాన్ని నిరూపించడం సార్థ్యమౌతుందేమోకాని నీ నర్యగుణ నిరూపణం తెయ్యడం అసంభవం.

నీ భక్తులు గద్గదస్వరంలో నిన్ను సుతిస్తూ తృణమో, వలవమో, తులసీదళమో, జలమో, దర్బాంకురాలో నమర్చిస్తే నీవు అత్యాదరంలో స్వీకరిస్తావు. వైభవోపేతంగా చేసే యజ్ఞయాగాదులు కూడ నీకంతటి సంతృప్తి నీయలేవు. నీవు పురుషార్థ న్యరూపుడవు పరమానంద రూపుడవు.

కనుక నీకు యాగాదులు వాంఛనియాలు కాకపోవచ్చును. అయినా మేము మా కోర్కెలు తీర్చుకొనడానికి క్రతువులు చేస్తాం.

దేవా! మేము మూఢులం. మా మేలు మాకే తెలియదు. కృపాసము ద్రుదవైన నీవే మమ్మల్ని పాలించి మాకు ఇహవరసౌఖ్యాలు కల్పిస్తావు. నీకు తగిన పూజలు మేం చేయలేకపోయినా వ్రనన్నుదవై మా కోర్కెలు తీర్చడానికి కరుణించి వచ్చావు. అంతేకాని నీ దర్శనలాభం కోసం నిన్ను సన్నుతించడం మా తరమా?

నిస్సంగులూ, నిశితజ్ఞానంచేత దోషరహితులూ ఆత్మారాములూ అయిన మునులు నీ గుణగణాలు నుతింప నమర్తులు. అయినా జీవితంలో తలస్థించెడి నానా వివిధ దురవస్థల యందునూ, మతభావాలమందునూ, వివశులమగు మాకు సకల పాప నిరాసకములైన నీ దివ్యనామాలను న్మరించెడి శక్తి ననుగ్రహించు.

వరదా! స్వర్గాన్నికాని మోక్షాన్నికాని ఈయదగిన నిన్ను ఈ రాజర్షి ధన్వర్తియైనవాడు ధనవంతుని దర్శించి పొట్టు నర్థించినట్లు నీలాంటి పుత్రుడు కావాలని నిన్ను ఆర్తిస్తున్నాడు. నీ సూయావ్రణావంచేత మోహితుడై విషయాగ్రకుడు కాని వాడెవ్వడుంటాడు? అర్థకాములమూ, మదాంధులమూ, అయిన మేము అల్పకార్యం నిమిత్తం నిన్ను అహ్వనించినందుకు మమ్మల్ని మన్నించు— అని ఋత్విక్కులూ, వర్షాధిపతియైన నాభీ వ్రణమిల్లగా శ్రీహరి కరుణించి వారికి ఇలా అన్నాడు—

మునులారా! మీరు వేదోక్తరీతిని నన్ను నుతించి రాజర్షియైన నాభికి నాలో సాటియైన కొడుకు నిమ్మనికదా! మీరర్థించినది. ఈ ములోకాల్లో నాకు నేనే సాటి. నాకు సరివచ్చు వాడెవ్వడూ లేడు. భూసురోత్తములైన మీరు నాకు ముఖమై వర్తిస్తారు. కనుక మీమాటలు కాదనరాదు. కనుక నాభి వత్నియగు మేరుదేవి యందు నేనే జన్మిస్తాను—అని వలికి శ్రీహరి అంతర్హితుడయ్యాడు.

అనంతరం సర్వేశ్వరుడైన పుండరీకాక్షుడు నాభి మీదగల కృపాతి శయంచేతనూ, మునులకూ, యోగులకూ, నైషికులకూ యోగధర్మాలు తెలియజేయాలనే తలంపుతోనూ, నాభి వత్నియైన మేరుదేవి గర్భాగారంలో వ్రవేళించాడు. మేరునగదీరుడైన శ్రీహరి యుక్తనమయంలో నకల శుభలక్షణాలతో మేరుదేవికి కొడుకుగా జన్మించాడు. అప్పుడు వ్రజలందఱూ సంహోషాబ్ధిలో ఓలలాడారు. కాంతివంతమైన ఆతని దేహాన్ని అనమానమైన ఆతని బలవరాక్రమాలను చూచి నాభి అతనికి ఋషుభుడు అని పేరుపెట్టాడు.

అవసీసురులూ, అమాత్యగణమూ, బంధువులూ, పరివారమూ వ్రజలూ ఆ బాలకుని మహానురాగంలో రాజుగా భావించి ఆనందించారు. బాలకుడైనా

మహామహిమాన్వితు ధవళంచేత ఇంద్రుడాతని మహిమలు విని ఈర్ష్యా భావంతో అతని రాజ్యంలో అనావృష్టి కల్పించాడు. ఋషభుడు అది తెలిసి కొని, యోగమాయాబలంచేత రాజ్యంలో సమృద్ధిగా ఎన్నం కురిపించి ఇంద్ర కృత దౌష్ట్యానికి ప్రతిక్రియ కావించాడు దేశం సుఖిషంగా ఉంది. నాభి అనం దానికి అవధులేవు. ఋషభుడు సాక్షాద్యగవత్స్వరూపుడని తెలిసి యుండినీ నాభి మాయామోహితుడై అతడు తన కన్నకొడుకను భావంతో మధురోక్షులతో అతణ్ణి లాలిస్తూ పరవశించిపోయేవాడు. కొంత కాలం గడిచాక హౌరుల యొక్కయా, అమాత్యుల యొక్కయా అభీష్టాన్ననుసరించి అతణ్ణి రాజ్యా భిషిక్షుణ్ణిచేసి మేరుదేవితో గూడి బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళాడు. అచట మహా యోగ నమాదిలో పురుషోత్తముడైన శ్రీహరి నారాధించి షీఘదేహుడై తుదకు హరితాదాత్యుం పొందాడు. /

ఔరా: నాభి యదృష్టమే ఆదృష్టం. భూసురుల స్తుతివాక్యాలను మన్నించి శ్రీహరి తనంతట నాతని కడుపున ఋషభుడుగా జన్మించాడు. ఋషభుడు తన రాజ్యాన్ని కర్మభూమిగా భావించి ప్రజలకు కర్మతంత్రం తెలియజేయాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. తోకవిడంబనార్థం కర్మాచరణ నిమిత్తం గురువులవద్ద వేదార్థయనం చేశాడు. వారి ఆదేశానుసారం ఇంద్రు డిచ్చిన జయంతియను కన్యను పరిణయమాడి ఆమెయందు భరతుడు మొదలైన నూర్వురు కుమారులను పొందాడు. ఆ భరతుని పేరుతోనే అతని రాజ్య మైన అజినాభం, భారతవర్షం అని విఖ్యాతి చెందింది.

ఆ మహాభారత వర్షంలో తమ తమ పేర్లతో వ్యవహరింపబడు తొమ్మిది భూభాగాలకు కుశావర్తుడు, ఇలావర్తుడు, బ్రహ్మవర్తుడు, ఆర్యా వర్తుడు, మలయకేతువు, భద్రసేనుడు, ఇంద్రస్సృక్కు, విదర్బుడు, కిక్కుడు అను వారలు (భరతుని అనుజులు) ప్రధానులయ్యారు. ఋషభుని కుమారులు నూర్వురులో కవి, హరి, అంతరితుడు, ప్రబుద్ధుడు, విప్రులాయనుడు, అవిరోధ్రుడు, ద్రమిదుడు, చమనుడు, కరణాజనుడు - అను తొమ్మిండుగురు భాగవత ధర్మాలను ప్రకటించెడి మహాభాగవతులయ్యారు. భగవత్సహిమచే ప్రవృద్ధులైన వారి చరిత్రలు ముందు చెప్పబడతాయి. మిగిలిన ఎనుబది యొక్క కుమారులు పిత్రాజ్ఞాపాలకులు, విసీతులు, క్రోత్రియులు, యజ్ఞ శీలురు, కర్మనిష్ఠులు అయిన బ్రాహ్మణోత్తములయ్యారు.

ఋషభుని పుత్రులు నూర్వురిలో, భరతుడూ, భరత వర్షంలోని తొమ్మిది భూభాగాలకు ప్రధానులైన కుశావర్తులు తొమ్మిండుగురూ, మహాభాగవత్తులైన కవి మున్నగువారు తొమ్మిదిమంది (19) పోను మిగిలిన వారు ఎనుబది యొక్కరు.

ఋషభుడు స్వతంత్రుడై సంసారధర్మాలకు దూరంగా ఉంటూ, కేవల భానందాను భవుడైన ఈశ్వరుడై యుండినీ, పాశ్చాత్యుడు లాగా కాలానుగతాలైన ధర్మాలను ఆచరిస్తాడు. ధర్మ ప్రవర్తకులయందు సమత్వం కలిగిన మనస్తా భూతకోటిని సమాదరిస్తాడు. గృహస్థాశ్రమంలో ధర్మబద్ధులై ఉండేలాగా ప్రజలను నియమిస్తాడు. నకలవేదరహస్యాలు, నకల ధర్మాలు తనకు తెలిసినా బ్రాహ్మణోత్తములను అడిగి తెలుసుకుంటూ, దేశకాల ద్రవ్యానుసారంగా ఋత్విక్సమేతుడై యొక్కొక్క కతువును నూరుమారులు చేశాడు. అఋషభుని రాజ్యంలో అందఱూ ముముక్షువులే. ఐహిక ఫలాన్ని కాంక్షించే వారు ఒక్కరూ కనబడడు. సూర్యసమతేజుడైన ఆతని మహిమలు వర్ణించడం ఎవరి తరమున్నూ కాదు. -

ఋషభుడు పుత్రులకు నీతి నుపదేశించడం

అలా కొంతకాలం రాజ్యం చేశాక ఋషభుడు ఒకనాడు భూలోక ఫలాపేక్ష విడిచి మోహం విడనాడి కొడుకులకు రాజ్యభారం అప్పగించి బ్రహ్మవర్తదేశానికి బయలుదేరాడు. ఆతని వెంట కొడుకులు, మంత్రులు కూడా వచ్చారు. బ్రహ్మవర్తం చేరాక అవటి మునిజనుల సమక్షంలో పరమపురుషుడైన ఋషభుడు మహానందంతో కొడుకులను దగ్గఱకు పిలిచి అనురాగం ఉట్టిపడుతూండగా ఇలా అన్నాడు.

నాయనలారా! వినండి. భూమిమీద ఉత్తమజన్మ యెరిగిన మానవులకు, హీనజాతికి చెందిన శుశకాలకూ ఒకే రీతిగా కామం కష్టహేతువపుతుంది. కనుక మీరు కామాన్ని జయించండి. ఏ తపస్సు చేస్తే మానవులకు అనంత సుఖాలు చేకూరుతాయో, ఆ తపస్సే చేస్తే బ్రహ్మసౌఖ్యం కూడా లభిస్తుంది. వృద్ధులను, దీనులను ఆదరించండి దుష్టవర్తనులైన కాముకులకు దూరంగా వుండండి. మీకు శుభం కలుగుతుంది. అంగనానకులైన కాముకుల సాంగత్యం నరకప్రాయం. మహాత్ముల సాంగత్యం మోక్షద్వారం.

మహాత్ములెవ్వరంటే!

శత్రుమిత్ర విచక్షలేకుండా అందఱిని సమచిత్తంతో చూచేవారు, శాంతులు, క్రోధరహితులు, నకలభూతదయా వరులు, సాధువులు అగువారు మహాత్ములు. అలాంటి మహాత్ములు నాయందలి స్నేహమే ప్రయోజనంగా గలిగి ఉండడంచేత వారు బోగలాలనులైన కుజనులయందు, గృహమిత్ర దారసులయందు ఆసక్తి వహింపరు. విషయానక్తుడైనవాడు వ్యర్థకర్మలు చేస్తాడు. అలాంటి వ్యర్థకర్మల చేసేవాడు ఎప్పుడూ పాపకర్ముడై కష్ట భూయిష్టమైన శరీరాన్ని ధరిస్తుంటాడు. వానికి జన్మరాహిత్యం ఉండదు.

కనుక పాపమూలకమైన కామాన్ని కోరకండి. ఈ జ్ఞానం కలగనంత వరకు ఆత్మతత్వం తెలియదు. ఆత్మతత్వం తెలియకపోతే శరీర దారికి అన్నీ కష్టాలే. జననహేతువైన లింగశరీరం ఎంతకాలం ఉంటుందో అంతకాలమూ మనస్సు కర్మాదీనమై జ్ఞానవంతం కాదు. ఆవిద్యను విడవదు. శరీరం కర్మ మూలకం. కనుక కర్మాచరణం తగదు. వాసుదేవుడైన యందు మీకు ఎంతకాలం ప్రీతికలుగదో అంతకాలమూ దేహధర్మాలు మిమ్ముల్ని బాధిస్తూనే ఉంటాయి.

విద్యాంనుడైనా దేహేంద్రియాదులందు ఆశను పెంచుకుంటే శ్రీ లౌల్యం ప్రధానంగా గల సంసారాన్ని అంగీకరిస్తాడు. న్యరూపస్మృతి కూన్యదై మూఢుడౌతాడు. "శ్రీ పురుషుల మిథునీ భావాన్నే హృదయగ్రంధి అంటారు. అది యొకవిడరాని ముడి." అది ఆహంకార మమకారాలను పెంచు తుంది. శ్రీ సాంగత్యంలో పురుషునకు సంతానలాభం కలుగుంది. ఆ సంతాన హేతువుచే గృహక్షేత్ర విత్తాదు లార్జించాలనే వ్యామోహం అధికమవుతుంది. దానివలన మోక్షమార్గం దూరమవుతుంది సంసారంలో ఉన్నా మోక్షసాధ నకు మార్గాలు లేకపోలేదు. ఎలాగంటే—

వర-మోహదేష్టనైన నాయందు భక్తి కలిగిఉండడం, ఆశను జయించడం, శోక మోహాది ద్వంద్వాలకు అతీతంగా ఉండడం, నకలతీవకోటి దుఃఖాలను దెలిసికొనడం, ఈశ్వరజ్ఞానాన్ని అపేక్షించడం, తపస్సు చెయ్యడం, నన్నుదే శించి కర్మలు చెయ్యడం, నాకథలు వినడం, నన్నేదైవంగా తెలిసికొనడం, నా గుణాలనే కీర్తించడం, ఎవ్వరిలోను వైరభావం వహించకుండా అందరినీ సమబుద్ధితో ఆదరించడం, దేహగోచరాలు అతీయాలను ప్రాంతిని విడిచి పెట్టడం, అధ్యాత్మయోగం, ఏకాంతనేని, ప్రాజ్ఞేంద్రియాలను నిగ్రహించడం, కర్తవ్యాన్ని విడవకుండా ఉండడం, శ్రద్ధ, బ్రహ్మచర్యం, స్వీయవిధులందు అప్రమత్తంగా ఉండడం, వాఙ్మయము, సర్వం బ్రహ్మాత్మకమని భావించడం, జ్ఞాన విజ్ఞానాలను ఉద్ధిష్టంచేసే యోగం— ఇవన్నీ లింగశరీరాన్ని జయించి దేహముక్తుడవడానికి హేతుభూతాలౌతాయి.

కర్మరూపకమైన అజ్ఞానాన్ని కలిగించేది హృదయ బంధనాలనే లతలను అప్రమత్తమైన యోగమనే యరకత్తిలో సాహసింపి తెంచి వెయ్యాలి. గురువు గాని రాజాగాని యోగయుక్తుడైతే శిష్యులను, సుతులను యోగయుక్తులనుగా చెయ్యకలుగుతాడు. కాని కర్మవరులను మాత్రం యోగులనుగా చెయ్యలేడు. మానవులు ధన కాంక్షలో మూఢులౌతారు మనస్సులో ఎప్పుడూ బహిష్కారైన తుచ్ఛనుభావకోసం తవిస్తారు. ఇతరులలో వైరం పెంచుకొని దుఃఖమగు్ను లౌతారు. మాయామోహవశమై జడులైన అలాంటి వారి యందునూ ధర్మ

బుద్ధితో దయదలచి కన్నులున్నవాడు కాననివానికి దారి చూపినట్లు తెలియ జెప్పి వారికి దివ్యమైన మోక్షమార్గం చూపాలి.

తల్లిదండ్రులుగాని, గురువుగాని, పతిగాని, బంధువుగాని, దైవతంకాని, మత్తెవ్వరైనాగాని సంసారరూపమైన మృత్యువును తిరస్కరించెడి మోక్ష మార్గం చూపకపోతే వారెవ్వరూ హితులు కానేకారు. నా శరీరం దుర్విభావ్యం. నా మనస్సు సత్యగుణోపేతం, ధర్మసహితం, పాపరహితం, కనుక పెద్దలు నన్ను ఋషభుడంటారు. శుద్ధ సత్యమయమైన నా శరీరమందు జన్మించిన మీరందఱు జ్యేష్ఠుడూ, మహాత్ముడూ, అయిన తిరతుని నన్నుగానే భావించి నిర్మలబుద్ధితో సేవిస్తూ ప్రజాపాలనం చెయ్యండి. అది మీ ధర్మం. మీరలా అతన్ని సేవిస్తే మీరు నన్ను సేవించినట్లే కాగలరు. అని ఋషభుడింకా ఇలా అన్నాడు.

భూతజాలంలో స్థావరాలైన వృక్ష లతాదులకంటే జంగమాలైన నరీ నృపాదులు శ్రేష్ఠాలు. వాటికంటే జ్ఞానసహితాలైన వశ్యాదులు ఉత్తమాలు. వాటికంటే మనుష్యులు, వారికంటే సిద్ధ విబుధ గంధర్వులు, వారికన్నా దేవతలు ఉత్తములు. వారికన్న ఇంద్రుని దేవతలూ, వారందఱికంటే ధక్షుని మునులు ఎక్కుడు. అంతకన్నను శివుడూ, ఆ శివునికన్న బ్రహ్మ అది కుడు. ఈ అందరికంటే విష్ణువు శ్రేష్ఠుడు. ఆ విష్ణువు బ్రాహ్మణులకు ఆదరిస్తాడు. కనుక బ్రాహ్మణుడు మానవుల పాలిట దైవం.

ఈ చరాచరకోటిలో భూసురులలో సాటియైన దైవాన్ని నే నెఱుగను. భూసురులు భుజించేటప్పుడు కలిగే ఆనందం నాకు అగ్నుల నుపాసించే టప్పుడు కూడా కలగరు. మంగళకరమైన బ్రహ్మన్యరూపాన్ని, వేదాత్మకమైన నా దేహాన్ని తత్వబుద్ధితో బ్రాహ్మణులు ధరిస్తారు. శమం, దమం, సత్యం, తపస్సు, తిత్తి గల విప్రుడు ఉత్తమ గురువు. కనుక విప్రుణ్ణి సేవిస్తే నన్ను సేవించినట్లే. ఈ రహస్యం తెలిసికొని బ్రాహ్మణ జాతిని పూజించేవాడు మామూలీతుడై భూతలమందే మోక్షమార్గాన్ని తెలిసికొంటాడు.

ఈ రీతిగా ఋషభుడు సదాచారులైన కుమారులకు లోక ప్రదర్శనార్థం ఆచారాలను ఉపదేశించాడు. అంటే మునులకు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య లక్షణాలు గల పరమహంస ధర్మాన్ని బోధించాడు అనంతరం పరమ భాగవతుడూ, భగవత్తప పరాయణుడూ అయిన తన అగ్రసుతుడు తిరతుని రాజ్యాభిషిక్తుణ్ణి చేసి తాను నకల దైహిక బంధాలకు వదలి దిగజబ్బుడై ఉన్మత్తుడుగా జుట్టు విరియబోసికొని ఆత్మయందు ఆహవసీయాదులగు

నగ్నులను ఆరోపణం చేసికొని బ్రహ్మవర్తదేశం విడిచి వెళ్ళాడు మార్గ మధ్యంలో జనులు తనను పలకరించినా పలుకక, జడునిలాగా గ్రుడ్డివాని వలెనూ, చెవిటివాని రీతిగా మూగవాని మాదిరిగా పిశాచం విధంగా పిచ్చివాని పోలికగా వర్తనా అవధూతవేషంలో తన దారిని తాను పోయేవాడు.

అలా పోతున్నప్పుడు నగరాల్లోను, గ్రామాల్లోను, జానపదాల్లోను, గొల్లపల్లెల్లోనూ, అశ్రమాల్లోను, పర్యత ప్రదేశాల్లోను, తుంటరి పిల్లలు అతని వికృతవేషం చూసి అతని వెంటబడి బెదరిస్తూ రాళ్ళు రువ్వుతూ, ఉమి యుచూ, మూ తవిసర్జనం చేస్తూ తిడుతూ, కొడుతూ ఎంతటి పరాభవం చేసినా మదగజం తనవెంట మూగెడి ఈగలను గణించనట్లు వారిని లేక్క చేసేవాడు కాదు. దేహభిమనంతో చిత్తచలనం పొందకుండా నిర్లిప్తభావంలో ఏకాకియై అలాగే తిరుగుతూన్నాడు.

అతడు సహజ సుకుమారుడు. మహా సోందర్యవంతుడు. అంచేత ఈ వికృతావస్థలో కూడా మృదువులైన అతని కరచరణాలు, విశాలమైన వక్షస్థలం, దీర్ఘ బాహువులు. ఎగుబుజులు, శంఖంలాంటి కంఠం, చక్కని అవయవ విన్యాసాలు, మనోజ్ఞమైన మందహాసంతో గూడిన ముఖారవిందం, క్రొంగులువ రేకుల్లాంటి నేత్రాలు, కాంతాజన హృదయాలను ఇట్టే ఆకట్టు కుంటున్నాయి.

దూళిదూసరితమై జడలు కట్టిన కేశపాశంతో. మలినములైన అవయవాలతో అవధూత వేషం ధరించిన ఋషభుడు పిశాచం పట్టినవానిలాగా తిరుగుతూ యోగసంచారం అలాగే లోకవిరుద్ధంగా ఉంటుందని ఆత్మవర్తనలో తెలియజేస్తూ భీకర రూపంతో నేమిద వరుండియే లింటాడు, త్రావుతాడు, మూత్ర పురిషాలు విసరించి అక్కడే దొరలాడతాడు. యోగ మహిమచేత అతని పురిష సౌగంధ్యం వహించిన వాయువు దళదళలా దళయోజన పర్యంతం విస్తంది.

భగవదంశయైన ఋషభుడి రీతిగా గో మృగ కాక చర్యలవలంబించి మహానందం అనుభవిస్తూ తనయందు సర్వ భూతాంతర్యామియైన వాసుదేవుని ప్రత్యక్షంగా చూడగలిగిన వాడవడంచేత అతనికి సకలార్థ సిద్ధులు ప్రాప్తించాయి అంచేత ఆకాశగమనం, మహాజవం, పరకాయ ప్రవేశం, అంతర్దానశక్తి దూరగ్రహణ శవణయోగం మొదలైన సిద్ధులు తమంత వచ్చినా అతడు తిరస్కరించాడు' అని శుకుడు చెప్పేసరికి - 'మునీంద్రా! యోగజ్ఞానంచేత చెరువబడిన కర్మలు గూ పెద్దలు ఒకవేళ యోగసిద్ధులు అవలంబించి వర్తించినా వారికి తిరిగి సంసారబంధము లభించదే? అలాంటప్పుడు ఋషభుడు తన దగ్గరకు వచ్చిన యోగసిద్ధులను అంగీకరిస్తేమాత్రం వచ్చే సప్తమేముంది?' అని ప్రశ్నించగా శుకమహర్షి ఇలా అన్నాడు.

‘రాజా! నీ మాట నిజం. ఋషభుడు యోగసిద్ధులను తిరస్కరించడానికి కారణం చెప్పతాను విను. వన్యమృగం పట్టువడి కూడా అదను కనిపెట్టి మాయోపాయంతో బోయవానిని వంచించునట్లు మనస్సు ఇంద్రియాలను వంచించి కామాదులకు ఆశ కల్పిస్తుంది. జారకాంత భరణు వంచించి విటునకు ఆశ్రయ మిచ్చునట్లు మనస్సు ఎంతటి తవశ్చర్యమైనా హరించి అరిషట్కాన్ని అతిశయింపజేస్తుందని జ్ఞానులు మనస్సును ఎన్నడూ విశ్వసించరు.

అంచేత దివ్యయోగీంద్రుడూ, పరమ పురుషుడూ, అయిన ఋషభుడు ఎన్నడూ ఐశ్వర్యాలను చేపట్టాలని చూడడు అవధూత వేషభాషలతో తన యందున్న భగవత్స్వరూపాన్ని ఇతరు లెరుగకుండా కప్పిపుచ్చుతూ దేహ త్యాగం చెయ్యడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు. కుమ్మరి సారెను త్రిప్పి విడిచిపెట్టినా అది మణికొంతసేపు బిరుగుతూనే ఉంటుంది. అలాగే ఋషభుడు దేహభిమానాన్ని విడిచినా ప్రాచీన సంస్కార విశేషమైన అభిమానం యోగ మాయావాసనచే ఉన్నట్లు తోపి-పజేస్తూ ఒకప్పుడు కొంకణం, వంకవటం, కుటకం అను దక్షిణ కర్ణాటదేశాలకు వెళ్ళాడు.

అక్కడ కుటకపర్వత సమీపంలో ఉపవనములందు నివసిస్తూ రాళ్ళు తింటూ పిచ్చివానిలాగా జుట్టు పెరియబోసికొ దిగంబరుడై తిరుగుతూండగా భయంకరమైన దావాగ్ని ఆ వనాన్ని దహించివేసేనరికి అందులో ఆతడు కూడా దగ్గుడయ్యాడు. ఆ దేశాధిపతియైన అర్హతుడను రాజు ఋషభుని చరిత్ర విన్నాడు. అతడొక మహాపురుషుడని భావించాడు.

ఆతడు నిజధర్మాలను విడిచిపెట్టి తన ప్రజలతో ఋషభుని ఆచారాలను అనుసరించాడు. కాని కలియుగం అధర్మ బహుళమవడం వల్ల ఋషభుని వర్తనలోని వైశిష్ట్యాన్ని గ్రహించక ప్రజలు అసమంజసమైన పాషండ మతాభినివేషలయ్యారు వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు విడిచిపెట్టారు. స్నానం, ఆచమనం, శాచం విడిచిపెట్టారు. అధర్మ ప్రచురమైన కలి వలన వేదాలను, బ్రాహ్మణులను, దేవతలను నిందిస్తూ అవివేకులై చరించడం మొదలు పెట్టారు.

వాస్తవంగా ఋషభుడు సాపించింది అవధూతలైన పరమహంసల పద్ధతి. రక్షోవ్యాపులగు పురుషులకు మోక్షమార్గం ఉపదేశించడానికి అది ఉద్దిష్టమైంది. కాని కలిప్రదావంచేత ప్రజలు తలకొక మతాన్ని స్థాపించి స్వేచ్ఛగా చరిస్తూ తమ తమ మతాలే శ్రేష్టమైనవని భావించడం మొదలు పెట్టారు.

కాని నప్ర నముద్ర వరీవృత్తిమైన భూమండలంలోని నప్రదీపాల్లోను,

నవ పదాలోను, నివసించెడి జనులుమాత్రం తప్పు దారినిబడక ఋషభుని కృత్యాతిను కీర్తించారు. ఎంచేతనంటే అవి దివ్యావతార ప్రతిపాదకాలు. ఆ మహానుభావుని అంశంలోనే ప్రియవ్రతుడు జన్మించాడు. జగదాద్యుడు, పురాణ పురుషుడు, అయిన ఆ శ్రీహరియే ఋషభావతారం ధరించి కర్మ హేతుకంగాని మోక్షధర్మం ప్రతిపాదించాడు. అతడు యోగమాయా సిద్ధులు అసత్యాలని తిరస్కరించాడు.

అంతటి మహానుభావుడైన ఋషభునకూ, అతడు చెప్పిన సిద్ధిని పొంద దానికి యత్నిస్తున్నామని బ్రహ్మవదు అన్యయోగీశ్వరులకూ-సాటి యెక్కడ? గోబ్రాహ్మణులకు, దేవతలకు, వేదాలకు గురువైన సాక్షాద్భగవంతుడు ఋషభుడు. అతని చరిత్ర ఎవరు వినినా, పాపాలు తొలగిపోతాయి. సకలభద్రాలు సిద్ధిస్తాయి. హరిభక్తి దృఢమవుతుంది. నమస్త పురుషార్థాలు ప్రాప్తిస్తాయి. పాపహేతువైన సంసార బంధం తొలగిపోతుంది నిరంతరభక్తి యోగమను అమృతమందు స్నానంచేసి ముక్తురాలాడు-అని న ప్రదీప్తవాసులు ఈనాడును విశ్వసించి ఆ మహాపురుషుని కీర్తిస్తారు.

రాజేంద్రా! యాదవులకు, మీకు కులగురువైన కృష్ణుడు అలాంటివాడే. అతడు లేని చోటలేదు అతణ్ణి సేవించే వారందఱికి, సులభుడై మోక్షం ఇస్తాడు. నీవేమీ చింతించవద్దు. ఋషభుడు ప్రత్యక్ష విష్ణువు. నిత్యాను భూతమైన అత్యుపాధి లభించడం వలన ఇతం పురుషార్థములందు ఆశలేనివాడై, సూర్యావిరచితమైన అర్థమందు తగుల్కొనని నిర్మల బుద్ధికలిగి కరుణా సముద్రుడై అందరికి అవ్యయమైన తనలోకాన్ని చూపింపగల మోక్షమార్గాన్ని తెలిపి ఆ మహాత్ముడు శరీరం త్యజించి తాదాత్మ్యం చెందాడు.

భరతోపాఖ్యానం

ఋషభుడు రాజ్యంవిడిచి అవధూతయై వెళ్ళాక అతని జ్యేష్ఠ సుతుడు భరతుడు దరాపాలనం చేస్తూ విశ్వరూపుని కుమార్తెయగు 'పంచజిని' ని పరిణయమాడాడు. అహంకారంవలన పంచతన్మాత్రలు జనించినట్లు ఆమెవలన భరతునకు-సుమతి, రాష్ట్రభృత్రు, సుదర్శనుడు, ఆచరణుడు, ధూమ్రకేతువు అను అయిదుగురు కొడుకులు కలిగారు. అంతవఱకు అజినాభం అను పేరుతో ప్రవర్తించిన వర్షం భరతుడు పాలించడం వలన భారతవర్షం అని ప్రసిద్ధి కెక్కింది.

భరతుడు హరికృపాపాత్రుడై తన పితృ పితామహుల మాదిరిగా కర్మాచరణం చేస్తూ విశ్రుతమృతంగా ప్రసాపాలనం చేశాడు అనేక యజ్ఞాలు చేశాడు దర్మ పూర్ణమాస్యలు, చాతుర్మాస్యాలు అనేక అగ్నికార్యాలు నిర్వహించాడు.

రించాడు. పశుయజ్ఞాలు, సోమ యజ్ఞాలు ఎన్నో ఆచరించాడు. వేదోక్తాలైన ఈ పవిత్ర కర్మలన్నీ అతడు పురుషోత్తమార్పణంగా చేశాడు. యజ్ఞవిధులందు-మంత్రాలు ఆయాదేవతల నామాలతో ఒప్పుతూన్నా అవన్నీ ఆ దేవతలకు అంతరాత్మయైన వాసుదేవునియందే వర్ణవనితములవడంచేత ఆ దైవాలను వాసుదేవుని అవయవాలుగా భావించి అతడు అత్యంత శ్రద్ధతో విహిత కర్మలు ఆచరిస్తూ రాజ్యపాలనం చేశాడు.

భరతుడు వాసుదేవుని యందు అచంచలమైన భక్తితో ధర్మబద్ధంగా యాలైలక్షల వేల సంవత్సరాలు రాజ్యాన్ని పాలించి తన పితృపితామహులు సంపాదించిన ధనాన్ని పుత్రులకు వంచియిచ్చాడు. సకల సంపదలతో తుల్య తూగుతూన్న ఇంటిని విడిచిపెట్టి పులహాశ్రమానికి వెళ్ళాడు. ఆ ఆశ్రమం పరమపవిత్రమైనది. శ్రీహరి ఆ పులహా శ్రమాన్ని విడిచిపెట్టకుండా ప్రత్యక్షంగా ఉండి అచట నున్నవారినందరిని ఆదరిస్తాడు. ఆ ఆశ్రమ సమీపంలో సాలగ్రామాలలో నిండిన గండకీ నదిప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. భరతుడు ఆ నదీ తీరాన ఏకాకియై నానా విధాలైన పూవులతోను, కందమూల ఫలాలతోను, తులసీ దళాలతోను, న్యచ్ఛాంబువులతోను, కందమూల ఫలాదులతోను శ్రీహరిని నిత్యం అర్చిస్తూ ఉంటాడు. దానివలన అతనికి విషయాభిలాషలు నశించాయి. శమదమాది గుణాలు వృద్ధిచెందాయి. నిరంతరం హరిని సేవింప దంవలన అతని హృదయ గ్రంథి (అహంకారమనెడి ముడి) పీడిపోయింది. సంతోషంలో అతని శరీరం పులకించింది. కనుగవ నుండి ఆనందాశ్రువులు సంతత ధారగా ప్రవించాయి.

శ్రీహరి చరణారవింద ధ్యానం వలన పరిచితమైన భక్తియోగంతో పరమానంద భరితమై గంభీరమైన హృదయమను అమృతప్రసాదం (మధుగు) లో మునిగిపోవడంచేత భరతునకు తానుచేసే పూజకూడా తెలియదంటేడు. ఇలా భగవద్వ్యతంఘాని లేడిచర్మం దాల్చి మువ్వేశ స్నానం చెయ్యడం వలన అర్థమై వంకరలు తిరిగి రాగి రంగుగల జడలు కట్టిన కేశపాశం కలిగి సూర్యాంతర్యగ్నియైన వరమేశ్వరుని హిరణ్మయ పురుషునిగా భావించి ఇలా ధ్యానం చేశాడు.

'దేవా! నీవు జీవులకు కర్మఫలాన్ని ఇస్తావు. సంకల్ప మాత్రంచేత లోకాలను సృజించి నీవా లోకాల్లో జీవకోటిరూపంలో ప్రవేశిస్తావు. ఆ పైన అనందరూపమైన బ్రహ్మమును గోరెడి జీవునకు నీయోగ శక్తి నిస్తావు. ఆ శక్తిలో జీవుడు తాదాత్మ్యం చెందుతాడు. ఇలా అహోరాత్రాలు లోకాలను పాలిస్తూ సూర్యమండల మధ్యవర్తివై ప్రకాశిస్తావు. లోకాల్లో నీవు అంతర్యామి విగా ఉన్నా నిన్ను ప్రకృతి గుణాలంటువు. సాటిలేని నీ యా దివ్యానందమయ

రూపాన్ని శరణు చొచ్చెదను' అని భరతుడు అనుదినం శ్రీహరిని ద్యానం చేసేవాడు.

ఇలా ఉండగా అతడొకనాడు నదిలో స్నానంచేసి మూడు ముహూర్తాల కాలం నీటిలో ప్రణవం జపిస్తూ ఉన్నాడు. ఆ సమయంలో నిండుమూలాలైన లేడి యొకటి దప్పికగాని నీటికోసం ఆ నదిదగ్గరకు వచ్చింది. అది జలపానం చేస్తూండగా ఆ దగ్గరలో పొంచి ఉన్న సింహం గర్జించినది. సహజంగా భీత స్వభావంగల లేడి సింహాన్ని చూడగానే కలవరపడి యెగిరి గంతేసింది. అలా యెగిరినపుడు భయవశంచేత దాని గర్భంలో ఉన్న జింకపిల్ల దాని యోని గ్వరాన జాతి నదీజలంలో పడ్డది. ఆ లేడి వెంటనే ఆ నదీతీరానగల ఒక కొండ లోయలోపడి మరణించింది.

మాతృగర్భం నుండి జాతిపడి నీటిపై తేలియాడుతూన్న ఆ లేడిపిల్లను భరతుడు కనువిచ్చి చూచాడు. అతని హృదయం ద్రవించింది. అతడు వెంటనే మృతజననియైన ఆ లేడిపిల్లను తన ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళి దాన్ని ప్రేమతో ఉపలాలనం చేస్తున్నాడు. క్రమంగా దానిమీద మమకారం పెరిగింది. నిరంతరం దాని పాలన పోషణాధికంలో నిమగ్నుడై ఎప్పుడూ ఆ హరిణ శాలికాన్ని గూర్చి ఆలోచిస్తూ ఉండడంవల్ల ఆత్మ విష యాలైన అష్టాంగ యోగాలు, శ్రీహరి పూజా పరిచర్యలు క్రమంగా అంతరించాయి.

అలా అతని తపస్సు భంగమైనా ఆతనికావిషయం తెలియనే తెలియదు. అతనికి ఆ లేడిపిల్లపై మనఃప్రీతి అధికం కాగా అతడు దాని నుద్దేశించి యిలా వితర్కించడం మొదలు పెట్టాడు. అయ్యే ఈ మృగశాలికానికి తల్లి లేదు. ఆవులుకూడా ఎవ్వరూలేదు. ఏదికూడా లేని దపడంచేత నేను దీనిని తెచ్చాను. ఇది నన్నెంతో ప్రేమిస్తోంది. నాయెదుట నిర్భయంగా చరిస్తోంది. అంచేత దీన్ని నేను అనురాగంతో పోషిస్తాను. శరణార్థియై వచ్చిన జంతువు నైనా, కనువిచ్చిచూచి రక్షించడం పలన అభించెడి పుణ్యం అధికమని మునీంద్రులు చెప్పగా విన్నాను—

అని దానించి ఆ లేడిపిల్లను తన ఆశ్రమంలోనే ఉంచుకున్నాడు. అతడు కూర్చున్నా, పరుండినా, తిరుగుతున్నా, సమీధలు, దర్పలు, పువ్వులు లేవడానికి అడవికి వెళ్ళినా, జవమూ పూజా చేసుకుంటున్నా దాన్ని తన దగ్గరే వుంచుకున్నాడు. అది అడవుల్లోకి పోతే వన్య మృగాలు ఎక్కడ దాన్ని పదిస్తాయో అని దాని వెంటనంటి పోతాడు. అమిత ప్రేమతో దాన్ని కొంతనేపు భుజాలపై ఎక్కించుకుంటాడు. కొంతనేపు తొమ్ముకు హత్తు కుంటాడు. కొంతనేపు ఒదిలో నుంచుకొని లాలిస్తూ మురిసిపోతాడు.

అతడు నిత్య నైమిత్తిక క్రియలు చేసేటప్పుడు మధ్య మధ్య లేచి ఆ

లేడి ఎక్కడుండో ఎలాఉండో చూచి వస్తేనే కాని అతని మనస్సుకు ఊటట కలిగేదికాదు. మాటిమాటికి దాన్ని ఆశీర్వదిస్తూ అభినందిస్తాడు ముద్దాడుతూ ముచ్చటపడుతాడు. ఇలా భరతుడు తల్లిలేని ఆ లేడిపిల్లపై అమితమైన మోహం పెంచుకున్నాడు.

అతనిపై చనువుతో అది పరుగులు పెడుతూ వచ్చి అతనిపై తటాలున దూకుతుంది. కొమ్ములతో చిమ్ముతుంది. కాళ్ళు త్రొక్కుతుంది. గోళ్ళతో గీరుతుంది. అతని ఒడిలో కొంతసేపు ఒజిగిఉండి అంతలో గభాలున అతని పీపెక్కుతుంది అది ఇలా చెలరేగి స్వేచ్ఛగా ఆడుతూఉంటే భరతుడు ఆనందంలో పరవశించిపోతూ ఉంటాడు. ఇలా ఉండగా ఒకనాడు ఆ లేడి ఆశ్రమం విడిచి కనిపించకుండా పోయింది. అప్పుడు భరతుడెంతో మనోవ్యధ చెందాడు దశం పోగొట్టుకొన్న దీనునిలాగా విలపించాడు. దాని విరహం భరించలేక విహ్వలించాడు. శోక భారంతో అనుక్షణం దాన్నే స్మరిస్తూ ఇలా చింతించాడు.

హరిణడింభకమా! వనాంతంలో నీకు క్రూరమృగ బాధలేకుండా నిన్ను వేయి కళ్ళతో కనుపెట్టుకొని ఉంటున్నానే! నీవు నన్ను వంచింది వెళ్ళిపోతే నేనేంచేస్తాను? నీవు తిరిగి నాకంట ఎలాపడతావు? నిన్నే విధంగా మళ్ళీ పాలించి లాలిస్తాను? అని అరాటపడుతూ అయ్యో! ఈ ఆశ్రమభూమిలో మొలిచి యేపుగా పెరిగిన లేతృణనమూహం తిని పెద్దదైన ఈ హరిణం అటూ ఇటూ తిరుగుతూ మృగేంద్రుని చేజిక్కి మృతి చెందిందేమో!

అది ఎప్పుడు తిరిగి వచ్చి నన్ను సంతోషపరుస్తుంది? నానావిధాలైన తన గతి విశేషాలచేత నన్నెప్పుడు ఆనందపరవశుని చేస్తుంది నేను ధ్యాన సమాధిలో ఉన్నప్పుడు అదివచ్చి కొమ్ములతో గోకేది. ఆ వినోదానుభూతి నాకు మళ్ళీ ఎప్పుడు లభిస్తుంది? దేవపూజాద్రవ్యాలు త్రొక్కి అది వాసన చూస్తుంటే నేను కనరుకొనేవాణ్ణి. అప్పుడది అభిమానవంతుడైన కన్న బిడ్డలాగా దూరంగావెళ్ళి నిలబడి తిరిగి నేను ప్రణయభరంలో పీల్చిన వచ్చి నా వెనుక నిలబడేది. అంతటి మెలకువతో వర్తించేది స్వభావం మృగజాతికి ఉండడం ఆశ్చర్యం కాదు!

ఈ భూమి ఎంత తపస్సు చేసుకొన్నదో! ఆ హరిణ పాద స్పర్శలతో పవిత్రమై అది స్వర్గావస్థలను కాంక్షించేది మునులకు యజ్ఞార్థ ప్రదేశమైంది. అలాంటి హరిణజాతికాన్ని నేనెలా కనుగొనగలను? అడుగో! చంద్రుడు రా ఆశ్రమం విడిచి వెళ్ళిన తల్లిలేని ఆ లేడిని మృగరాజెక్కడ వదిస్తాడో! అని జాలివడి బహుళా తాను తీసుకొని వెళ్ళి పెంచుకుంటున్నా దేమో! నేను ఇంతకుముందు పుత్రులను విడిచిరావడం వలన కలిగిన తాపాన్ని

చంద్రకిరణ స్వర్ణచే పోగొట్టుకొనేవాణ్ణి. కాని ఇప్పుడు హరిణపోతం తన శరీరస్వర్ణచేత చంద్రకిరణాలకంటే అధికంగా నా సుత వియోగతాపాన్ని పోగొడుతోంది— అని హరిణ నిమిత్తాలైన కోర్కెలచేతను, పూర్వకర్మవశం చేతను భరతుడు యోగభ్రష్టడయ్యాడు. భగవదారాధన విడిచిపెట్టాడు. హరిణంమీద అంచులేని వ్యామోహాన్ని పెంచుకున్నాడు—

మోక్షవిరుద్ధమని భావించి పూర్వం భరతుడు విడువరాని కొడుకులను విడిచివచ్చాడు. ఇప్పుడో లేడిపిల్లను పెంచి పోషిస్తూ దాని వ్యామోహంలో పడ్డాడు. ఎలుక బొతీయలో ప్రవేశించిన పామునోట్లో ఎలుక అలవోకగా వద్దట్టయింది. అతడు యోగభ్రష్టడయ్యాడు. రాజా! చూచావా? కాలం ఎంత వానికైనా గడవరాదు. ముసులకైనా విడి తప్పుదు. ఇతరులనంగతి చెప్పడం దేనికి? ఇలా భరతుడు మృగవియోగ తాపంచేత ఎంతో బాధపడుతూండగా అనూహ్యంగా ఒకనాడు ఆ లేడి తిరిగివచ్చేసరికి అతనికి బ్రహ్మానందం కలిగింది— అని శుకుడు ఇంకా ఈ రీతిగా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు—

‘ఇలా ఉండగా భరతునకు అంత్యకాలం ఆసన్నమైంది అపుడాతడు తాను సుతనిర్వేశవంగా పెంచుకుంటూన్న హరిణకాబకాన్ని తడేకదృష్టితో చూస్తుండడంవల్ల అతని హృదయంలో ఆ హరిణరూపమే నిలిచిపోయింది. అంచేత దేహత్యాగానంతరం అతడు హరిణి గర్భంలో జనించి హరిణ మయ్యాడు. ఈ విధంగా భరతుడు లేడి కడుపునపుట్టినా పూర్వం తాను చేసిన భగవదారాధన సామర్థ్యంచేత తన మృగత్వ కారణం తెలిసికొని ఇలా బింతించాడు—

ఒకనాడు నన్ను రాజులందఱు ప్రస్తుతించారు. మహేంద్ర నమోనుడనని పేరుపొందాను. కొడుకులకు రాజ్యంఇచ్చి తపస్వినయ్యాను. నన్ను అందఱు రాజరినని కీర్తించారు. అలాంటి తేజశ్శాలినైన నేను ఆ హరిణ దేహమందలి ప్రీతిచే ఆ లేజన్నును కోల్పోయాను. భ్రష్టడనయ్యాను. యోగిజనుల్లో చులకన అయ్యాను.

శ్రీహరి ద్యాన పరిచర్యాలను ఒకక్షణం కూడా విడిచిపెట్టని నాకు హరిణపోతస్మరణం వలన యోగవిఘ్నం కలిగింది. మోక్షదురుదనయ్యాను— అని లోలోపల అమితమైన వేదనచెందాడు. తన మృగజననిని విడిచిపెట్టి తిరిగి పులస్త్య పులహోశ్రమానికి వెళ్ళాడు. ఆ ఆశ్రమం దట్టంగాపెరిగిన మద్ది చెట్లగల యొక గ్రామసమీపంలో ఉంది. ఉపశమన శీలురైన మునులెందఱో అక్కడ తపస్సుచేసుకుంటూ ఉంటారు. భరతుడు ఆ ఆశ్రమ ప్రాంతంలో ఉన్న కాలాంజనవర్వతం చేరుకున్నాడు. అక్కడ తన మృతదేహాన్ని త్యజించాలని కాంక్షించి సకలసంగమాలు విడిచిపెట్టి ఎందుటాకులు, తృణమూ

రింటూ తన మృగత్వానికి హేతువైన ఆ నదీతీరంలో ఆవసానాన్ని కోరుతూ తుదకు అక్కడే దేహత్యాగం చేశాడు— అని శుకుడు పరీక్షిన్న రేండునకుండా ఇంకా ఇలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు—

భరతుడు హరిణజన్మంవిడిచి బ్రాహ్మణుడై జనించడం

‘హరిణదేహం విడిచిన తర్వాత భరతుడు—తపస్సాధ్యాయ నిరతుడూ, నీలికోపిడుడూ, శమదమాది గుణనంపన్నుడూ—అయిన అంగిరసుడను నౌక బ్రాహ్మణునకు పుత్రుడుగా జన్మించాడు. తిరిగి ఈ సంసారబంధం ఏమిటా అని విస్తుబోయాడు. కర్మబంధాలను త్రెంచకల్లిన శ్రీహరి చరణధ్యానానికి విఘ్నం కలుగకుండా మనస్సులో ఆ దేవుని నిరంతరం స్తుతిస్తున్నాడు.

అంగిరసునకు వ్రతమ భార్యయందు తొమ్మిందుగురు కొడుకులు పుట్టారు. కనిష్ఠ భార్యయందు శ్రీ పురుషులిద్దఱు జన్మించారు. ఆ కనిష్ఠభార్య కొడుకే భరతుడు. అతడు హరిణదేహాన్ని విడిచి ఆ వివ్రదంపతులకు పుట్టాడు. అతడు పరమభాగవతుడు. రాజర్షి. ఇదే అతని చరమశరీరం. అన్యజ్ఞ సాంగ త్యం జన్మపరంపరలకు కారణమౌతుందని అతని ఫీలి. కర్మబంధాన్ని విచ్ఛిన్నం చెయ్యగలది శ్రీహరి ధ్యానమొక్కటే. శ్రీహరి అనుగ్రహంచేత అతనికి పూర్వజన్మ జ్ఞానంఉంది. అంచేత అతడు నిరంతరం శ్రీహరి ధ్యానం చేస్తూ అతడొక మహాజ్ఞాని యని యితరులు గ్రహించకుండా వెట్టివానిలాగా, ఇడుడులాగా, గ్రుడ్డివానివలెను చెవిటివానివలెను. వ్రత ర్చించడం మొదలు పెట్టాడు.

అంగిరసుడు కొడుకును సాదరంగా పెంచుతూ చౌలోపనయనాది కర్మలు చేసి అతణ్ణి సంస్కారవంతునిగా చేశాడు. అతనికి ఇష్టం లేక పోయినా తండ్రి అతనికి శౌచాచారాలు బోధించాడు. తండ్రి మాట కాదనలేక భరతుడా కర్మలను అంగీకరించాడు. అతని బోధలు విన్నాడు. అయిష్టం గానే తండ్రి సన్నిధిలోనే ఇతరులతో గూడి వేదాధ్యయనం చేశాడు. ప్రణవం! ముందుగాగల వ్యాహృతులతో? గూడిన గాయత్రీ మంత్రోపదేశం పొందాడు.

అతని యందున్న మోహం చేతను, అత్మభూతుడైన అతనిని శిష్టాచార సంపన్నునిగా చెయ్యాలనేది ప్రబల వాంఛతోను, లోకాచారం అనుసరించిన్నీ, అంగిరసుడు అతనిచేత శౌచం, ఆచమనం, అధ్యయనం, జపతపాదులు,

1. ప్రణవం=ఓంకార మంత్రం. 2. వ్యాహృతులు—భూః, భువః, సువః అను మూడు మంత్రాలు.

అగ్నికార్యాలు చేయించాడు. కాని వాటియందు ఆతనికింత మక్కువలేదని గ్రహించి ఆ విప్రుడు విగతమనోరథుడై కొంతకాలానికి మృతిచెందాడు.

అతని తల్లి పతితో అగ్నివ్రతేళం చేసింది. భరతుని మహిమలు తెలియక ఆతని నవతితల్లి కొడుకులు అవిసీతులై శాస్త్రవిద్యలను చదువనీయకుండా ఆతనిని గృహకర్మలో నియోగించారు. భరతుడు మాటాడకుండా వారు చెప్పిన పనులన్నీ ఏమరిల్లక, వాటియందు ఆసక్తి వహించక చేసేవాడు. ఇలా ఆతడు గృహకృత్యాలు నిర్వహిస్తూంటే ద్విపాద పశువు లనదగిన మూఢులగు ఆ యింటిలోనివారు ఆతనిని ఓయీ వెట్టివారా! ఓయీ జడుదా! ఓయీ చెవిటివారా! అని అవహేళన చేస్తూ సీచంగా బాషించేవాళ్ళు. అయినా అదేదీ గణించకుండా ఆతడు వారి యాజ్ఞానుసారంగాగాని, గత్యంతరం లేకగాని బరువులు మోయడానికి, కూలిచెయ్యడానికి, యాచించడానికి కూడా పాల్పడేవాడు. మృష్టాన్నం పెట్టినా, పానీన చలిది పెట్టినా ఆతడు హితంగానే భుజించేవాడు. రుచులకోసం ప్రాకులాడేవాడు కాదు.

ఆతనికి ఆత్మానుభూతియందే ఆనందం. సుఖమేదో దుఃఖమేదో ఆతనికి తెలియదు. ఆతనికి దేహభిమానం లేదు. చలికి, వేడిమికి, గాలికి, వర్షానికి, ఎండకు భయపడేవాడు కాదు. ఎన్నడూ పైన చీర కప్పకొని యెఱుగడు. అతని శరీరం వృషభ శరీరంలాగా బలిష్ఠమై మోటులేలి ఉండడంచేత ఆతడు కటిక నేలమీద పడుకుంటాడు. నడుముకు మలినాంబరం చుట్టుకుంటాడు. దుమ్ముచే కప్పబడిన మాణిక్యం వెలుగులు చిమ్ముడు. అలాగే నేలపై శయనిస్తూ స్నానాదికం లేకపోవడంచేత ఆతని బ్రహ్మ వర్చస్సు ఎవడికి గోచరమయ్యేది కాదు. ఆతని యజ్ఞోపవీతం మట్టి కొట్టుకుని నల్లగా ఉండడంచేత క్రతుకర్తలైన బ్రాహ్మణులు "ఇతడు బ్రాహ్మణుడు లాగా కనబడతాడు కాని వట్టి మూఢుడు" అని పరిహసించేవారు.

అయినా భరతుడు వారికి మాటువలకక తన దారిని తాను వెళ్ళిపోయే వాడు. ఏదో వని చేసిపెట్టగాని యితరుల వలన ఆహారం స్వీకరించడు. అప్పుడప్పుడు తనవారు వ్యవసాయ కర్మలయందు ఆతనిని నియోగించేవారు. కాని ఆతనికి కృషికర్మ యేమీ తెలియదు. ఏది పల్లమో ఏది మెరళో, ఏ నేల సారవంతమైనదో ఏది సారవిహీనమైనదో ఎఱుగడు. ఎంత శ్రమ పడినా ఆతనికి సరియైన ఆహారం లభించేది కాదు. ఊక, తవుడు, తెలిక వీండి, పొట్టు, మాడిన అన్నం— ఏది లభించినా అమృత రసదుల్యంగా భావించి తినేవాడు.

వృషలరాజభృత్యులు కాళికాదేవి బలికి భరతుని గొనిపోవడం

భరతుడు కావలి కాస్తూన్న చేను నమీవంలో ఒక శూద్ర వల్లె ఉంది. దాని కదివలియైన వృషలరాజుకు సంతానం లేదు. సంతానార్థియై కాళికాదేవికి సరవళువును బలిగా ఇవ్వడానికి సకల్పించాడు. ఆతని ఆజ్ఞానుసారం ఆతని సేవకులు ఒక పురుషుణ్ణి ఎలాగో పట్టుకొని కాళికాలయానికి తీసికొని వెళ్తుండగా ఆతడు వారిని మాయోపాయంచే వంచింది కనుమరుగయ్యాడు.

వృషలవతి భృత్యులు అతనికోసం గాలించారు. కాని లాభంలేక పోయింది. ఆ రాత్రి వారు చేనిగట్టున వీరాసనం వేసికొని కూర్చున్న భరతుని చూచి బలివళువు మంచిది దొరికిందని సంతోషించారు. వెంటనే అతణ్ణి వట్టి బండించి కాళికాలయానికి తీసికొని వెళ్ళి అభ్యంజనాది సంస్కారాలు చేశారు. క్రొత్త బట్టలు కట్టారు. గండ పుష్పాక్షతలతోను, ఆభరణాలతోను అలంకరించారు. మృష్టాన్నం భుజింపజేశారు.

దేవికి ధూపం, దీపం, మాల్యం, లాజలు (పేలాలు), చిగురాకులు, పండ్లు సమర్పించారు. మహావాద్యాలు మ్రోగుతూండగా ఆ పురుష పశువును కాళికా సమక్షంలో కూర్చోపెట్టారు. అప్పుడు వృషలవతి సరవళువు రక్తంతో భద్రకాళిని సంతోషపెట్టాలని భావించి కాళికామంత్రంచే అభిమంత్రితమైన ఒక భయంకర ఖడ్గాన్ని తీసికొని తన అభీష్టసిద్ధికోసం ఆతని తల సరకడానికి ఉద్యుక్తుడయ్యాడు. కాని ఇంతలో అనూహ్యంగా ఒక విచిత్రం జరిగింది.

వళువుగా తన సాన్నిధ్యానికి తీసికొని రాబడిన భరతుని చూచి కాళిక భయకంపిత అయింది. సర్వభూతసఖుడూ, బ్రహ్మభూతాత్ముడూ, నిర్వైరుడూ అయిన ఆ బ్రాహ్మణ పుత్రుని తేజం దున్నహంకారంగా ఆ దేవికి వృషలవతిమీద అమితమైన కోపం వచ్చింది. హుంకరించింది. వికటాటహాసం చేసింది. బ్రాహ్మణహింసకు పాల్పడిన క్రూరులూ, పాపాత్ములూ, రజస్తమ గుణోపేతులూ అయిన వృషలవతినీ, ఆతని భృత్యవర్గాన్నీ నేలకూల్చింది. వృషలాదివతి ఖండిత శిరస్సును చేదాల్చి భద్రకాళి ఆడుతూ పాడుతూ కేళివిహారం చేసింది.

శ్రీహరి బ్రాహ్మణుల యందుంటాడు. అంచేత బ్రాహ్మణులకు హని చెయ్యడానికి ఉద్యమించే వాడెవడైనా వానికి చేటు తప్పదు. ఇంత జరుగుతున్నా భరతుడు మాత్రం సర్పయంగా ఉన్నాడు. అతన్ని చంపడానికి వచ్చిన వారియందూ, ఖడ్గమందూ, కాళికయందూ అచ్యుత భావముంచి ఆతడు తన హృదయములో కమలాక్షుని దివ్యమంగళ మూర్తిని పాడుకొల్పుకొని ఏ విధమైన అనుమానం లేకుండా నిశ్చలంగా నిశ్చింతగా ఉన్నాడు.

ఆ సంఘటన జరిగాక భరతుడు కాళికా గృహంనుండి వెలువడి తిరిగి చేని కావలికి పునుకున్నాడు. అలా కొన్ని సంవత్సరాలు గడచాయి. ఒక నాడు రహూగణుడను సింధుభూపాలుడు ఇముమతీ తీరానకున్న కపిలమహర్షి దగ్గర తత్వజ్ఞానం తెలిసికోవాలనే కాంక్షతో శిబిక వెక్కిరించి ఆ దారిని పోతున్నాడు. ఆ శిబికా వాహకులు (వల్లకి మోసేవాళ్ళు) చేనికి కాపున్న విశ్రుని చూచారు. అతడమాయకంగా పిచ్చివానిలాగా ఉన్నాడు. వారికి దుర్బుద్ధి పుట్టింది. అతనిచేత వల్లకి మోయిద్దా మనుకున్నారు. అతణ్ణి బలవంతంగా తీసికొనివచ్చి అతని భుజంపై వల్లకి పెట్టారు.

అతడు వలుకలేదు ఉలుకలేదు. వల్లకి మోస్తూ అప్రయత్నంగా నడవడం మొదలు పెట్టాడు. వల్లకిలో కూర్చున్న సింధురాజుకు వల్లకి నడక ఎగుడు దిగుడుగా ఉండి కుదుపు కలిగించగా నతడు బోయిలలో - ఓయీ! ఏమిది! మీ నడక విషమంగా ఉంది. మీ నడక నన్ను బాధ పెడుతోంది - అనేనరికి బోయిలు ఇలా అన్నారు.

దేవా! ఈ ఎగుడు దిగుడు నడక ముదికాదు. ఈ నాలవ బోయీ కొత్తవాడు. ఇతడు మాలో కలిసి సుఖంగా అడుగు. వేయలేక పోతున్నాడు. తన నడకయేమో! కానేమో! - అనగా రాజుకుద్బుధయ్యాడు. అతడు పుద్బు జనులను సేవించేవాడే. అయినా అతడు ఎందుకో కోపం వహించి ఉగ్రుడై బుడిద కమ్మిన నిప్పు కణలాగా ఇతరులకు గోచరం కాని బ్రహ్మతేజం గల భరతునితో అనాలోచితంగా - పాపం. అలసిపోయావు. మునలివాడవు. అకలిచే దన్నీ ఉన్నావు. నీవెన్ను మృదువుగా, వలచగా ఉంది. ఈ శిబిక ఎంతో బరువైనది. ఇంతదూరం మోసికొని వచ్చావు. అవును ఎలా నిలబడ గలవు? - అని నిష్ఠురంగా హేళనగా అన్నాడు.

కాని విశ్రుడు అతని మాటలను వట్టింపుకోలేదు. అతడి చరమ శరీర మందు అహంకార మమకారాలకు స్థానం ఇవ్వదలచుకోలేదు. మ్యిథాజ్ఞానాన్ని కాలదన్ని బ్రహ్మభూతుడై మౌనంగా శిబికను యథారీతిగా మోస్తున్నాడు. అతని వక్రపు నడక వలసి కుదుపు నహించలేక ఆ నరేంద్రుడు కుపితుడై తిరిగి ఇలా అన్నాడు.

ఓరీ! దుర్మరుడా! జీవన్ముతుడా! నా ఆజ్ఞ తిరస్కరించి నీవు నీ యిష్టానుసారం నడుస్తావా? ఈ వక్ర మార్గాలను విడిపించి నిన్ను సన్మార్గంలో నడిపిస్తాను, చూడు. అని రాజ్యగర్వంతో కనులు మూసికొని పోయిన రాజు అబద్ధ ప్రలాపాలు వలికినా శమ దమాది గుణసంపత్తి కలిగి బ్రహ్మ వ్యరూ పమై నకల భూతహితుడైన బ్రాహ్మణుడు, యోగివర్తన ఏమాత్రమూ ఎఱుగని ఆ సింధురాజు నుద్దేశించి యిలా అన్నాడు.

నరేంద్రా! నీవన్నది నిజం. బరువనేది ఈ శరీరానికేగాని నాకు గాదు. బలియడం, చిక్కిపోవడం, ఆధివ్యాధులు, అకలి దప్పలు, ఇచ్చా విరోధ భయాలు, జరామరణాలు, నిద్రాజాగరణాలు, రోషం, మదం, అహంకారం, మమకారం—ఇవన్నీ దైహికాలు. దేహంలో వస్తాయి. కాని అవి నాకు సంక్రమించవు. జీవన్ముక్తుడను నేనేకాదు. ఎవడైనా అంతే. స్వామి సేవక సంబంధం విధిక్రుతం. లోక వ్యవహారాన్ని అనుసరించి ఆ సంబంధం శరీరాలకే కాని జీవునకు లేదు. అధికాక నీవు రాజాభిమానంతో వ్రమత్తుడవై నన్ను అజ్ఞాపిస్తున్నావంటే అది నీ వెనుకటి జన్మనుండి సంక్రమించిన గుణం. అలా నా గత జన్మనుండి వచ్చిన గుణాలు నన్ను విడిచిపెట్టవు. పిచ్చివాడు, మూగవాడు, గ్రుడ్డివాడు, జడుడు ఎంతో నేనూ అంతే. అది నా సహజ స్వభావం. అలాంటి నాకు నీవు ఏ శిక్ష విధించినా అది నిరుపయోగం—

అని పలికి ఉపశమిల్లుడైన విప్రుడు తన పూర్వజన్మకృతమైన కర్మ ఫలాన్ని అనుభవించి నశించజేసు కునేందుకే శిబికను మోస్తూ పోతున్నాడు. రాజా తత్వజ్ఞానాపేక్షతో కపిల మునీంద్రుని దర్శించడానికి వెళుతున్నవాడు కనుక తన హృదయ గ్రంథిని విప్పేవీ, బహుయోగ గ్రంథ సమ్మతాలూ అయిన ఆ విప్రుని వాక్యాలు విని శిబికనుండి గణాలున ఉరికి ఆతనికి సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేశాడు. అతని గర్వం అణిగింది. చేతులు జోడించి ఆ విప్రున కిలా అన్నాడు—

భూసురేంద్రా! నీవెవ్వడవు? అవధూతవేషంలో ఇలా ఒంటరిగా చరించడానికి హేతువేమిటి? నన్ను కృతార్థుణ్ణి చెయ్యడానికి వచ్చిన ఆ కపిల మహర్షిని కాదుగదా! నీ మహిమ తెలియక అజ్ఞాన వశంచేత నేను చేసిన తప్పు మన్నించు. నేను యముని దండానికిగాని, శివుని శూలానికిగాని, ఇంద్రుని వజ్రాయుధానికిగాని, సూర్యచంద్రాగ్నులకు గాని, కుబేరాదుల అత్రు శస్త్రాలకుగాని భయపడను. ఒక విప్రునకే నేను భయపడేది.

నీవు నిన్సంగుడవై జడుడులాగా నిగూఢమైన విజ్ఞానం కలిగి చరిస్తున్నావు. నీ మాటలు యోగశాస్త్రానుగుణంగా ఉన్నాయి. వాక్కునకుగాని మనస్సునకుగాని అవి అభేద్యాలు. నేను సాక్షాత్తూ శ్రీహరియైన కపిల మహా మునివలన బ్రహ్మవిద్య తెలిసికోవాలనే కోరికతో బయలుదేరాను. నీవు లోక నిరీక్షణం కోసం నిజరూపాన్ని వ్యక్తం చెయ్యకుండా ఇలా చరిస్తూన్న కపిలు డవే అయ్యుంటావు. మూడులైన గృహస్థులకు యోగీశ్వరుల చరిత్రలు ఎలా తెలుస్తాయో?

ఈ గృహస్థాశ్రమ వ్యథ నాకే అనుకున్నాను. అది నీకూ ఉన్నదని లోస్తోంది. లేకపోతే నీకీ శిబికా వాహనం ఏమిటి? ఈ లోక వ్యవహారంతా

మిథ్య అని నీ వాదన. కాని అది అనత్యం కుండలేనిదే నీరు తేలేము. కుండ అనేది వేరుగాలేదు. అది మట్టితో చేయబడ్డది. కనుక మట్టి సత్యం. కుండ మిథ్య అని అంటారు. అనగా ఆ మిథ్య అనేది కూడా సత్యంలో భాగమే. కనుక ఈ లోక వ్యవహారాలన్నీ మిథ్యలైనా సత్యాలే. అంచేత నీనన్న మాటలు నాకు సమ్మతం కావు—

అని సింధు నరేంద్రుడనేవరికి ఆ విప్రుడు లోక వ్యవహారానికి నిత్యత్వం ఔపాధికం (అధారాన్ని కాంక్షించేది) కాని నిత్యంగాదని దృష్టాంత నిదర్శనంగా ఇలా అన్నాడు—

రాజా! విను. అగ్నిచే భాండం రిప్తమౌతుంది. అరప్త భాండించేర అందున్న నీరు వేడెక్కుతుంది. వేడెక్కిన ఆ నీటితో ఉగిరిన బియ్యం ఉడుకు పట్టి అన్నం అనబడు ఒక విశిష్ట పదార్థం ఉత్పన్నమౌతుంది. అలాగే దేహం, ఇంద్రియాలు, ప్రజ్ఞ అనువానిని ఆశ్రయించుకొని జీవుడుంటాడు. దేహమందు ప్రాణేంద్రియాల సమ్మేళనం వలన సృష్టి యేర్పడుతుంది. ఆ సృష్టి రక్షణ భారం వహించదగినవాడు రాజా. ఆ రాజా దుష్టకర్మలకు పాల్పడకుండా శ్రీహరి పరసేవచేస్తే అతనికి ఇక భవబంధం ఉండదు—

అని ఆ భూసుర మాః పరికేసరికి సింధువతి ఆరణ్య వినులించి యిలా అన్నాడు - నేను రాజునను దురభిమానంతో మదాంధుడనై నిన్ను తూల నాదాను. నన్ను కరుణించు. నీవు అర్త బంధుడవు. నీ కృపాదృష్టి వలన, మహాత్ములను అవమానం చేసిన నాకు పాప విముక్తి కలుగుతుంది. విశ్వ శ్రేయస్సు కోరే నీకు క్రోధం ఉండదు. అనమర్థులయి మావంటివారు మహాజనావమానంచేత తమ వినాశాన్ని తామే తెచ్చిపెట్టుకుంటారు. కనుక దయాళుడవై నన్ను మన్నించు-మని ప్రార్థించగా ఆ విప్రుడిలా అన్నాడు—

రాజా! నీవో వింత మనిషిలాగా ఉన్నావు. ఇన్ని విషయాలు తెలిసిన విద్యాంసుడవైయుండినీ ఏమీ తెలియని వానిలాగా మాట్లాడుతున్నావు. అది నీకు వేరుకా! అయినా నీ యీ లక్షణాలను బట్టి నిన్ను పురుష శ్రేష్ఠునిగా భావించవచ్చు. పెద్దతెప్పయూ ఈ ప్రపంచం తథ్యమని అంగీకరింపరు. నీవు మాత్రం తథ్యం అంటున్నావు. ఈ విషయంలో నేను నీతో ఏకీభవించను.

యజ్ఞకర్మల్లోనూ, వేదాల్లోనూ పరబ్రహ్మ తత్వం కనుపించదు. స్వప్నంలో సౌఖ్యానుభూతి కలుగుతుంది. ఆ సౌఖ్యానికి ఆకారంకూడా ఉంటుంది. అది కలలో సత్యంగా గోచరిస్తుంది. కాని మెలకువరాగానే అది అనత్యమని తోస్తుంది. అలాగే వేదాంత వాక్యాలు తత్వావబోధనకు మాత్రమే తోడ్పడతాయి. అవికూడా నిత్యాలు కావు. పురుషుని మనస్సు

రజస్సత్వతమో గుణాలతోగూడి యెంతకాలం వుంటుందో అంతకాలం కర్మేంద్రియాలకు వశంగతుడై పురుషుడు ధర్మాలను అధర్మాలుగా భావిస్తాడు.

మనస్సు ధర్మధర్మవాసనాయుక్తుం. విషయాను రక్తం. అది గుణ త్రయ ప్రభావంచేత వికాసం చెంది దేవతలు, తిర్యక్కులు, మనుష్యులు మొదలైన దేహోత్పత్తి చేస్తూ ఎప్పుడే సుఖదుఃఖాలు ప్రాప్తిస్తే వాటిని అనుభవిస్తుంది. జీవునకెప్పుడూ స్థూల సూక్ష్మ రూపాల్లో సుఖదుఃఖానుభవాలు గుణాలను బట్టి కలుగుతూ ఉంటాయి. మనస్సు గుణ విరహితమైనప్పుడే మోక్షం లభించేది.

నేతియందు వత్తినుంచి వెలిగిస్తే పొగతోగూడిన మంటవస్తుంది. అ నెయ్యి, వత్తి నశిస్తే ఆ పొగా, మంటాపోయి అగ్ని నిజ స్థితిని పొందుతుంది. అలాగే మనస్సు జన్మాంతరాలను కల్పించేది గుణ కర్మాను బంధాన్ని విడిచి పెడితే, తానే పరబ్రహ్మంగా నిలుస్తుంది. జ్ఞానేంద్రియాలైన దూ, ఇంద్రియార్థ గతాలైన ప్రజ్ఞలు అయిదూ, వానినుంచి అభిమానం, ఈ పదనొకండు మనస్సుకు ఏర్పడే వృత్తులు. ఈ వృత్తులతో గూడినప్పుడు మనస్సు అసంఖ్యాకాలైన జన్మలను కల్పిస్తుంది. మనస్సును, వృత్తులను అతిక్రమించిన జీవుడే పరంజ్యోతియైన నారాయణ స్వరూపం.

స్థావరజంగమాలైన జీవులకు వాయువు ప్రాణం. అలాగే సర్వ భూతాంతర్యామి యైన ఈశ్వరుడు జీవాత్మ స్వరూపంలో ఉంటాడు. జీవాత్మ జ్ఞానోదయం వలన ఎంతకాలం మాయను జయించడో అంతకాలం ముక్త సంగుడు కాడు. అరిషడ్వర్గాన్ని నిర్జించి, పరతత్వాన్ని తెలుసుకుంటే ఈశ్వరుడౌతాడు. మనస్సు ఎంతకాలం ఇంద్రియాలకు వశంగతమై ఉంటుందో అంతవఱకు అది సంసార చక్రంలోపడి తిరుగుతూనే ఉంటుంది. కనుక ఎంతటివాడైనా తనకు విరోధియైన మనస్సును అప్రమత్తుడై స్వేచ్ఛగా విహరించనియక పరమ గురువైన శ్రీహరి వరణోపాసన యనెడి అస్త్రం చేత మనస్సును జయిస్తే పరతత్వం ప్రాప్తిస్తుంది—అని విశ్రుతు వలికేసరికి అతని మహిమకు అశ్చర్యపడి రాజేంద్రుడిలా అన్నాడు.

విప్రేందా! కారణ జన్మమైన నీ యీ శరీరం, నీ యీ అవధూత వేషం, బ్రాహ్మణత్వం, ఆత్మభావం, శాంతగుణం, గూఢవర్తనం ఎవరికైనా నమస్కరింపదగవి. నీ కిదే నా ప్రాంజలి. జ్వరార్తుడైన రోగికి ఔషధం ఇష్టం. ఎండగొట్టిన వానికి శీతలోదకం ఇష్టం. అలాగే అహంకారమనెడి సర్పంచేత కాటువేయబడిన నాకు నీవాగమృతంకంటె వేరే మందు

ఏముంది? ఆ కారణంచేత మహాత్మా! నిన్నటిగి నా సంశయాలన్నీ తీర్చుకోవాలని కుతూహల పడుతున్నాను. కనుక నాకు తత్వయోగం తెలియజేయ్యి— అని రాజు అర్థించేసరికి విప్రుడిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు—

నరేంద్రా! విను. ఈ భూమిపై పాదాలున్నాయి. వానిపై పిక్కలు, అపైన క్రమంగా మోకాళ్ళు, తొడలు, నడుము, తొమ్మి, కంఠం, భుజం ఉన్నాయి. ఆ భుజంపై పల్లకి బొంగు ఉంది. ఆ పల్లకిలో రాజేంద్రుడనని దురభిమానం గల నీ వున్నావు. కనుక నిన్నే అత్యధికుడవని భావించాలా? అలా భావించడం అవ్యక్తం. కాని నీకు మాత్రం “నే నరేంద్రుడను. అందఱి కంటే అధికుడను” అని గర్వం ఉంది. అంచేతనే నీకు మహాత్ముల నభిప్రాయాభ్యుత్సంలేదు.

స్థావరజంగమాలకు నివాసస్థానం భూమి. ఇక జగత్కారణమైన తత్వాన్ని చెబుతాను విను. అది సులభసాధ్యం కాదు. సత్క్రియాలచరణం వల్ల అది బోధపడుతుంది. పరమాణులు కలిసి భూమి అయింది. అలాగే అవిద్య, మనస్సు అను రెండింటి కలయికచే జగత్తు పుట్టింది. ఈ కల్పిత జగత్తులో క్రమంగా ఎన్నో విభేదాలు, ఎన్నో విధాలైన స్వభావ స్వరూపాలలో విభిన్నంగా కనబడుతుంది బాహ్యభ్యంతరాలు కలిగి స్వప్రకాశమై భగవద్వర్ణి వాచ్యమును, విశుద్ధమును, పరమార్థమును జ్ఞాన రూపమునూ అయిన బ్రహ్మమొకటే సత్యం. దృశ్యమానమైన ఈ జగత్తుతా అసత్యం అయితే ఆ బ్రహ్మాన్ని పొందడం ఎలా?

తపోదానాలచేతగాని, గృహధర్మాలచేతగాని, వేదాలచేతగాని అది సాధ్యంకాదు. జలాగ్ని చంద్రి నూర్యులచేత కూడ అది అసంభవం. భాగవతుల పాదసేవ ఒక్కటే బ్రహ్మమును పొందడానికి సులభతరమైన మార్గం తపస్సు కాక ఇతర సౌఖ్యాలకు విముఖులైన పుణ్యాత్ములు నిరంతర హరినామస్మరణచే మనోనందం చెందుతూ విబుధుల పాదసేవచేస్తే మోక్ష మార్గమందునూ, శ్రీహరి యందునూ, నిశ్చలబుద్ధి కలుగుతుంది.

నరేంద్రా! నేను భరతుడను దాత్రీవతిని. సర్వసంగ పరిత్యాగంచేసి భగవదారాధన చేస్తూ కారణాంతరంచేత ఒక లేడిపిల్లపై మమకారం పెంచుకొని లేడిగా జన్మించాను. కాని ఆ మృగ జన్మంలోకూడా హరిభక్తిని విడువని హేతువు చేత తిరిగి ఇప్పుడు మనుష్యుడనయ్యాను. అయినా మనుష్యులలో ఎలాంటి సంబంధం పెట్టుకోకుండా ఒంటరిగా చరిస్తున్నాను. మానవుడు పరలోకం పొందాలంటే వృద్ధజనులను సేవించాలి. సంసార మోహం వదలి పెట్టాలి. శ్రీహరిని ద్యానిస్తూ కీర్తిస్తూ పూజిస్తూ జ్ఞానం గడించాలి—అని భరతుడింకా ఇలా అన్నాడు.

రాజా: విను. జీవుడు మాయలో చిక్కి పలాపేక్షతో లాభమాశించి తిరిగెడి జైహారి లాగా సంసారమనెడి అడవిలో తిరుగుతాడు. ఆ అడవిలో కామక్రోధాదులను దొంగలుంటారు. ఇంద్రియ నిగ్రహం లేని నరుని వట్టుకొని ఆ దొంగలు ఆతని దగ్గర ఉన్న ధర్మమనెడి ధనాన్ని అవహరించుకు పోతారు. కనుక సంసారమందు అకాంక్ష తగదు. సంసారాటవిలో దార సుతాదులు, మిత్రులు అనెడి తోడేళ్ళు నరులనెడి మేకపోతులను వట్టుకొని తినేస్తాయి.

సంసారమనెడి భయంకరారణ్యంలో ఇంద్రమట్టా లతారదు గుల్మాదు లచే దుర్గమాలైన పొదరింద్యయందు దుర్జనులను కందిరిగలుంటాయి. వాటి వలన బాధ ఇంతా అంతా కాదు. గృహస్థాశ్రమంలో ఇంద్రియ సుఖాలకు పశుడై మానవుడు విశ్వాన్ని గంధర్వనగరం (మాయా కల్పితమైనది) గా భావించి ఆనందిస్తాడు. కొఱవెదయ్యాన్ని చూచి అక్కడ అగ్ని దొరుకు తుందని భ్రాంతిపడి దాని నెంటవడితే వృథా శ్రమ తప్పితే ప్రయోజనం ఏమీ ఉండదు. అలాగే కొందఱు ధనాకాంక్షతో ధనవంతుల వంచలను బడి తిరుగుతూ తుదకు ఆశోపహతులవుతారు.

సుడిగాలికి రేగిన దుమ్ముకణాలు కళ్ళలోపడి చూపును పోగొట్టుకున్న వాడు దిక్కులోపక ఒకచోటికి వెళ్ళదలచి మఱోచోటుకు పోవునట్లు మదాంధుడైన నరుడు గమ్యమనేది లేక ఊరికే తిరుగుతూ ఉంటాడు. సంసారాటవిలో అలా తిరిగెడివాడు వడే పాల్లు అన్నీ ఇన్నీ కాదు.

ఒకచోట చెవులు బ్రద్దలయ్యేలాగా గుడ్లగూబలు, ఈల పురుగులు కావించెడి దారుణ ధ్వనులవంటి శత్రురాజు తిరస్కారాలకు దుఃఖపడతాడు. ఒకచోట అకలిగొని పిచ్చిచెల్ల వలాలను ఆశించినట్లు పాపులూ, ధనహీనులూ అయిన వారిని అశ్రయించి నిర్వేదం చెందుతాడు. ఒక్కయెడ దప్పిక గొని నిర్జలమైన నదిని వెదుకుతూ పోయినట్లు ఇహవర దూరులైన పాషండులను సేవించి పరితపించాడు. మఱొకచోట అగ్నిరపుడైన వాడు దావాగ్నిని నమిపించి మఱింత సంతాపం చెందునట్లు అన్నార్థియై దాయాదుల దగ్గరకు పోయి వారిచేత తిరస్కృతుడై మఱింత బాధపడతాడు.

ఒకప్పుడు కన్నుగానక రాజ్యకాంక్షతో ఆత్మీయులైన వారిని వదిలి కొంతకాలానికి తనకంటే బలవంతులైన శత్రురాజులచే నిర్బితుడై సర్వసంపదను కోల్పోయి శోకవరపశుడౌతాడు... ఒకప్పుడు గంధర్వనగరంలాగా మాయా కలితమూ, అస్థిరమూ అయిన సంసారసుఖం అనుభవించి సంతోషంతో పరవశించిపోతాడు. 'పర్యతారోహణం చేసేవాడు ముక్కులోను,

రాళ్ళతోను బాధపడుతూ ముందుకు సాగలేక వ్యధచెందునట్లు, గృహశ్రమ చిత్రాలైన యజ్ఞ యాగాది మహానుష్ఠానాలకు ఉద్యమించి వ్యసనాలనెడి కంటక పాషాణాలచే పీడితుడై వాటిని అవిఘ్నంగా పరిసమాప్తి చెయ్యలేడు. ఒక్కొక్కప్పుడు జతరాగ్నిచే పీడితుడై ఏమీ చేయలేక కుటుంబనభ్యుల మీద కోపంతో నిరుచుకు పడతాడు. కొండచిలువ నోటిలో పడిన వానిలాగా ఒక్కొక్కచో రాత్రులందు గృహటవిలో నిద్రతో న్నబ్బడై యుంటాడు.

మఱొకప్పుడు అడవిలో తృణచ్చన్నమైన కూపంలో పడి నర్పదప్తుడై నట్లు నగసారకూపంలో పడి దుష్టులచేత వ్యధితవ్యాధయు దొతాడు. అందుడై అజ్ఞానాంధకారంలో పడి దిక్కుతోచకుండా ఉంటాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు జాంటితినే కోసం వెళ్ళి తేనెటీగలు చుట్టూ మూగి కుట్టితే వ్యధితుడై నట్లు పరదార ద్రవ్యాలను కాంక్షించి గృహపతులచేతనో భూపతులచేతనో తన్నులు తింటాడు. యావనంలో శీతవాతా తపాది వ్రయానలు నహించి సంపాదించిన ధనాన్ని వార్ధక్యంలో ఉపయోగపడుతుందనే ఊహతో వరుల చేతుల్లో పెడితే అది తిరిగిరాదు. అపుడెంతో చింతాక్రాంతుదొతాడు.

అడవిలో బోయలు స్వల్పమైన మాంసం కోసం పరస్పర వైషమ్యంతో కలహించునట్లు అల్పద్రవ్యంలో లేచిపోస వ్యవహారాన్ని సృష్టించి పోరాడ దానికి సంసిద్ధుడౌతాడు కొద్దిసేపటి ధనం సంపాదించుకున్నవాడు తనకున్న ఇల్లా వాకిలితో తృప్తిపడక పరధనాన్ని కాంక్షించి వాని యిద్దమౌయి పరిధిని విడదలచు మఱొకరిని ఒకరికొకరు ఇచ్చిపుచ్చుకుంటూ ఏదో తగువుపడి ఆత్మచింత లేకుండా అలమటిస్తారు. సంసారమార్గంలో ఎంతో శ్రమించి సంపాదించిన ధనంలో ఐహిక సుఖాలనుభవించాలనుకుంటాడు. మోక్షచింత చెయ్యడు. ఇంతలో అనుకోకుండా మృత్యువాత పడతాడు. అభిమానవంతులు, శూరులు అయినవారు వైరంలో యుద్ధరంగంలో ప్రాణాలు విడుస్తారు కాని మూఢత్వంలో మోక్షమార్గం చూడరు.

ఒకడు కాలవక్ర నియంత్రితుడైన శ్రీహరిని నేనింపక కాకులు, గ్రద్దలు, కొంగల్లాంటి పాషండుల చేతుల్లో పడి వంచించబడతాడు. బ్రాహ్మణ కులంలో పుట్టి శ్రాతస్మార్త కర్మలు ఆచరిస్తూ కూడా మధ్యలో విషయ సుఖాల్లో తగుల్కొని ఎన్నటికైనా మృత్యువు తప్పదని గ్రహింపక చెట్టు లాగా పెరిగి దారనుతాదులయందే ప్రాణాలు నిలుపుకుని ఉంటాడు. ఏనుగును చూచి భయపడి పారిపోతూ లోతైన బావిలో పడినట్లు మృత్యువనెడి ఏనుగు నకు వెళ్లి కొండగుహలాంటి అజ్ఞానాంధకూపంలో పడతాడు. కనుక రాజా నీవు మామూకల్పితమైన సంసారమార్గంబగు రాజభావం విడిచి నర్వభూత మైత్రీ కలిగి జితేంద్రియుడవై జ్ఞానఖడ్గం చేదాల్చి సురక్షితంగా నీవు నీ

గమ్యస్తానం చేరుకో — అని పలికిన విప్రునకు నిండురాజేంద్రుడైన రహో గణుధీలా అన్నాడు—

మానుషజన్మం గొప్పది.. ఎప్పుడు? మహాయోగుల సాంగత్యం లభించినప్పుడే. లేకపోతే అది నిరర్థకమే. విప్రేంద్రా! నీ పాదాంబుజ రేణు సంస్పర్శ చేత నా పాపాలన్నీ తొలగిపోయాయి. నాకు పరిపూర్ణమైన హరిభక్తి కలిగింది. విప్రవరులందు యోగీశ్వరులు అవధూత వేషంలో భిరుగుతూ ఉంటారు. వారికి వయస్సుతో పనిలేదు. అంచేత పిన్న పెద్దలనక విప్రులందరికీ నా నమస్కారం— అని నన్నులించగా యోగీశ్వరుడైన భరతుడు కరుణార్థం చిత్తుడై నిండువతికి తత్వజ్ఞానం ఉపదేశించాడు. నిండువతి మహానందంతో ఆ యోగింద్రునకు పాదాభివందనం చేశాడు. భరతుడు నిండునమ్మదంలాగా కరుణారసపూర పూరితమైన మనస్సుతో యథావ్రకారం తిరిగి లోకనందారం సాగించాడు. నిండురాజు కూడా నజ్జన సమాగం వలన తత్వజ్ఞాన మార్జించి దేహాత్మభ్రాంతిని విడిచిపెట్టాడు.

భరతుని చరిత్ర వర్ణనాశీతం. ఈగ ఎంత ఎగిరినా గరుత్మాంతుని చేరలేదు. అలాగే భరతుని ఎంత స్తుతించినా అతని చరిత్రను సాకల్యంగా చెప్పలేదు. అతడు ఎన్నడో దార సుతాదులను, రాజ్యాన్నీ విడిచిపెట్టి భగవద్భక్తుడై యజ్ఞరూపంగా, ధర్మరూపంగా జ్ఞానమూర్తిగా ప్రకృతి పురుష స్వరూపంగా నారాయణుని దర్శించి నమస్కరించాడు. అంచేతనే అతడు మృగధూపాన్ని విడిచి తిరిగి మానుషజన్మం ఎత్తాడు. అలాంటి భరతుని కథ ఎవరు చెప్పినా విన్నా వారిని శ్రీవిష్ణువు రక్షిస్తాడు. ధనధాన్య సమృద్ధి, ఆయుర్రస్సృద్ధి కలిగి వారు స్వర్గోపభోగాలు పొందుతారు.'

భరతుని వంశం

శుక మహర్షి వరిశిన్నరేంద్రునకు భరతుని చరిత్ర చెప్పాక అతని మోహాన్ని గుఱించి యిలా చెప్పాడు- 'రాజేంద్రా! భరతుడు రాజ్యం విడిచి దేశాటనం చేస్తుండగా అతని కొడుకు సుమతి ధర్మబద్ధంగా రాజ్యపాలనం చేస్తున్నాడు. దుష్టులైన పాషండులది తెలిసికొని ఎలాగైనా అతన్ని వంచించి అక్కడ పాషండ మతం స్థాపించాలనే ఊహతో అరణి నషీపించి- రాజా! నీవు మామతం స్వీకరించు. నిన్ను బుద్ధదేవుని కొలిచినట్లు కొలుస్తాం- అన్నాడు కాని అతడుమాత్రం నిర్లిప్తంగా శిండి వారికేమీ సమాధానం చెప్పలేదు.

సుమతి భార్య ద్రువసేన. అతనికి ఆమెయందు 'దేవజిత్తు' అను కొడుకు జన్మించాడు. ఆ దేవజిత్తునకు ఆసురి యను నామె వలన దేవద్యు మ్ముడు పుట్టాడు. అతనికి ధేనుమతి యందు పరమేష్ఠి జనించాడు. అతనికి

నువర్చలయందు ప్రతిహదను కొడుకు కలిగాడు. ప్రతిహదు వరపు పురుషుడు. అందరికి బ్రహ్మవదేశం చేసి వరిశుద్ధాత్ముడై హరిభక్తుడయ్యాడు. అతనికి యజ్ఞకరణ నిపుణులైన ప్రతిహర్త, ప్రస్తోత, ఉద్ధాత అను మువ్వురు కొడుకులు పుట్టారు. ప్రతిహర్తకు స్తుతియను నామె యందు వ్యోమ భూములను ఇద్దఱు తనయులు జనించారు. భూమునకు ఋషికుల్యయందు ఉదీభుదను నుతుడువ్వించాడు. అతనికి భారతియందు పృథు షేణుడూ, ఆ పృథు షేణునకు అకూతియందు నక్తుడు ఉదయించారు. ఆ నక్తునకు రాజ శ్రేష్ఠుడైన గయుడను కీర్తి సంపన్నుడు పుట్టాడు.

శ్రీహరియే జీవకోటిని రక్షించాలనే ఊహతో నిజాంశంలో సత్వ ప్రధానమైన శరీరం దాల్చి గయుడుగా అవతరించాడని ప్రతీతి అటువంటి మహనీయ గుణకరుడైన గయుని గాథా వర్ణనం నేను పురాణ విదులైన మహాత్ములవలన వినిన రీతిలో చెప్పరాను విను.

గయుడు సాక్షాచ్ఛ్రీ విష్ణువు. మానవ మాత్రుడు కాదు. అతడు ప్రజలను వేయికళ్ళలో కన్నపెట్టుకొని కన్నబిడ్డలవలె లాలిస్తూ కానిస్తూ ధర్మ మార్గంలో రాజ్యపాలనం చేశాడు. యజ్ఞాలో యజ్ఞ పురుషుడైన ఈశ్వరుణ్ణి మనస్సునందు సేవించాడు. అఖిం జీవకోటికి ఆనందం కలిగిస్తూ స్వాధీ మానం లేకుండా భూమండలాన్ని ఏలాడు. అతడు సత్యనిరతుడు. ధర్మ పరుడు. సాధుసేవయందు ఆసక్తిగల సహృదయుడు.

అలాంటి మహాపురుషుడూ, గుణగరిష్ఠుడూ అయిన గయునకు దక్ష కన్యకలైన శ్రద్ధ, మైత్రి, దయ-మొదలగువారు తమయంతన వచ్చి అతని ముగ్ధులను తీసున్నారు. వసుంధర కామధేనువై - అతని ప్రజలకు సంపదలను పిండుతుంది వేదాలు వారి కోర్కెల్ని ఇన్నింటిని తీరుస్తాయి. యుద్ధంలో పరాజితులైన రాజులు కాన్కలు ఆర్చిస్తారు. బ్రాహ్మణులు ధర్మంలో ఆఘవ పాలు పందియిస్తారు. నిరంతరం సోమరసం అర్చిస్తూ శ్రద్ధతో, భక్తితో ఆరదించు యజ్ఞాలలో ఇంద్రాది దేవతలు తృప్తులై అతనికి యజ్ఞ ఫలం ఇస్తారు. అతడు బ్రహ్మ మొదలు తృణగుల్మలకా వర్యంతం నమస్త జీవ రాసులను సంతృప్తి పరుస్తూ శ్రీహరిని సంతృప్తి పరచినట్లే భావించి ఆనందిస్తాడు.

గయుడు ఆ రీతిగా చాలాకాలం రాజ్యం చేశాడు. అతని భార్య జయంతి. వారికి చిత్రరథుడు, స్వాతి, అవరోధమడు అను మువ్వురు కొడుకులు పుట్టారు. చిత్రరథునకు ఊర్ధ్వయందు నల్లమాట్టును, వానికి అత్కళ యందు మరీచియు, అతనికి బిందుమతియందు బిందుమంతుండును పుట్టారు. ఆ బిందుమంతునకు నరభుయను నామెవలన మధువును, మధువునకు సుమనన

వల వీరవ్రతుడును, ఆ వీరవ్రతునకు భోజయందు మన్యువు, వ్రమన్యువు అను ఇరువురును, వారిలో మన్యువునకు సత్యయందు భుతనుడును, అతనికి దోష యందుత్వస్థయు, ఆ త్వస్థకు విరోచనయను నామెవలన విరజాడును పుట్టారు.

ఆ విరజానకు విషాది యందు నూర్గురు కొడుకులు పుట్టారు. వారు మహావీరులు, శత్రురాజులందఱిని జయించారు. వారికి ఒక తోడ బుట్టువు కూడా ఉంది. ఇంద్రానుజుడైన విష్ణువు లాంటివాడైన విరజాడు ప్రియవ్రతుని వంశంలో కడపటివాడు. అని చెప్పిన శుకునకు పరీక్షితు ఈ రీతిగా అన్నాడు.

‘మునీంద్రా! సూర్యరశ్మి యెందాకా వ్యాపిస్తుందో నక్షత్రాలలో గూడిన చంద్రకిరణాలు ఎందాకా వ్రనరిస్తాయో అంత దూరమూ ప్రియవ్రతుని రథ నేమి పుట్టనలచేత నప్రదీపాలూ, నప్ర నముద్రాలూ వీర్యధాయని చెప్పావు. ఆ దీప్తవనముద్రాల పరిమాణాలు తెలిసికోవాలని కుశూహల పడుతున్నాను. గుణమయమూ, స్థూలరూపమూ, అయిన శ్రీహరి శరీరమే కదా ఈలోకం. దీనియందు నక్తమైన చిత్రం అగుజమూ, సూక్ష్మమూ, ఆత్మజ్యోతి, పర బ్రహ్మమూ అయిన పానుదేవుని యందుక్కడ నిలుస్తుంది. కనుక దీప్తవర్షాది విస్తారాన్ని వివరించి చెప్ప.’ అనేసరికి శుకయోగి ఇలా అన్నాడు.

‘రాజేంద్రా! ఈ నముద్రాలు, దీప్తాలు, వర్షాలు శ్రీహరి మాయగుణ విభూతులు. వీటి పరిమాణాలు తెలిసికొనడం ఎవరి తరమూ కాదు. నాకు మాత్రం ఎలా తెలుస్తుందీ? అయినా నాకు తెలిసినంతవరకు సంక్షిప్తంగా చెప్తాను. విను.’ అని శుకమహర్షి యిలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

భూగోళ స్వరూపాదికం

‘రాజేంద్రా! విను. జంబూద్వీపం భూవద్యానికి మధ్య ప్రదేశంలో ఉంది. అది లక్ష యోజనాల వెడల్పు, అంతే పొడవు కలిగి తామరాకులాగా గుండ్రంగా ఉంటుంది. ఆ జంబూద్వీపంలో ఒకొక్కటి తొమ్మిదివేల యోజనాల విస్తృతి గల నవ వర్షాలున్నాయి. ఆ వర్షాలను విభజిస్తూ వాటికి నరి హద్దులుగా ఎనిమిది పర్వతాలున్నాయి. నవ వర్షాల్లో నట్టనడుమగల వర్షానికి ఇతావృత వర్షమనిపేరు. దాని నడుమ సువర్ణమయమైన మేరు పర్వతం ఉంది. అది భూవద్యానికి దుద్దులాగా ఉంటుంది. అది కుల పర్వతాలకు అధిపతి.

* నీలం, శ్వేతం, శృంగమతం, నిషరం, హేమకూటం, హిమాలయం, మాల్యవంతం, గంధమాదనం- ఇవి ఆ పర్వతాల పేర్లు.

ఈ మేరు పర్యతం యొక్క లక్షయోజనాలు. దాని నడిమిదశం వది
యొలువేల యోజనాల ఎత్తు, అంతేలోతు కలిగి ఉంటుంది. దాని ఉపరి
తలం ముప్పది రెండువేల యోజనాల వైశాల్యం కలిగి ఉంటుంది. దానికి
ఉత్తరోత్తరాన క్రమంగా నీలం, శ్వేతం, శృంగవంశం అను మూడు పర్య
తాలున్నాయి. రమ్యకం, హిరణ్మయం, కురువు అను వర్షాలకు అవి సరిహద్దు
కొండలుగా ఉంటాయి. అవి తూర్పునకు దీర్ఘంగా వ్యాపించి ఉంటాయి.
రెండువేల యోజనాల విస్తీర్ణంగల ఆ పర్యతాలు పూర్వ పశ్చిమములందు
ఉప్పునముద్రాన్ని అంటి ఉంటాయి. వానిలో మొదట దానికంటె ఉత్తరమున
నుండు పర్యతం యొక్క నిడివి పదునొకదవ వంతు తగ్గి ఉంటుంది.

అలాగే ఇలావృతానికి దక్షిణాన నిషధం, హేమకూటం, హిమాలయం
అనబడే పర్యతాలున్నాయి. అవి తూర్పునకు దీర్ఘంగా వ్యాపించి నీరాదులలో
సమానపరిమాణం కలిగి ఉంటాయి. అవి క్రమంగా హరివర్షం, కింపురుష
వర్షం, భారతవర్షం అను వర్షాలకు ఎల్లలుగా ఉంటాయి.

అదేరీతిగా ఇలావృతానికి తూర్పున గంధమాదనం, పడమర మాల్య
వంశం రెండువేల యోజనాల నిడివికలిగి నీలనిషధ పర్యతాలదాకా వ్యాపించి
ఉంటాయి. అవి భద్రాశ్వవర్షానికి, కేతుమాల పరానికి సమాపర్యతాలు.
మేరువునకు నలుగడలా మందరం, మేరుమందరం, సుపార్వ్యం, కుముదం
అని నాలుగు పర్యతాలున్నాయి. వాటి నిడివి వదివేల యోజనాలు. మందరం
మేరువునకు తూర్పున, మేరుమందరం దక్షిణాన, సుపార్వ్యం పడమరవైపున,
కుముదం ఉత్తరాన ఉంటాయి.

ఆ పర్యతాలపైన క్రమంగా మామిడిచెట్టు, నేరెడుచెట్టు, కడిమిచెట్టు,
ఘట్టిచెట్టు ఉన్నాయి. అవి ఒక్కొక్కటి పదునొకొండువేల యోజనాల ఎత్తుం
టాయి. వాటికొమ్మలు నూలు యోజనాల పటకు వ్యాపించి ఉంటాయి. ఆ
నాలుగు కొండలమీద నాలుగు ప్రదాలు (మడగులు) ఉన్నాయి. అవి
పాలతో, తేనెతో, చెఱకురసంతో, స్వచ్ఛజలంతో నిండి ఉంటాయి. స్నాన
పానాదులతో ఆ మడుగుల నేవించే గంధర్వగణాలకు అతిమాదులగు అష్ట
సిద్ధులూ లభిస్తాయి.

ఆ గిరులందు - సందనం, చైత్రరథం, వైత్రాజం, షిశ్యతోభద్రం అను
నాలుగు దివ్యోద్యానాలున్నాయి. ఆ వనాల్లో దేవతలు దేవాంగనలతో గూడి
గంధర్వుల గీతనృత్యాదులకు అనందిస్తూ విహరిస్తారు. మందరపర్యత శిఖరాగ్ర

ఇలావృతం, రమ్యకం, హిరణ్మయం, కురువు హరివర్షం, కింపురుషం,
భారతం, భద్రాశ్వం, కేతుమాలం— ఇవి జంబూద్వీపాంతర్గతాలైన నవ
వర్షాలు.

మందుగల మామిడిచెట్టు యొక్క వండ్లు అమ్మతోపమానంగా ఉంటాయి. అవి నగళ్యంగాలంటేనే ఉంటాయి. అవి ముగి కొండమీదవడి వగలగా వాటి నుండి స్రవించే రసం నదిగా ప్రవహిస్తుంది. ఆ నదికి 'అరుణోద' అని పేరు. మారుర్యం, సౌగంధ్యం, అరుణకాంతి కలిగియుండడంచే దానికి ఆ పేరు వచ్చింది. అది మందరవర్మతపార్వ్యముల నుండి క్రిందికి జాతి ఇలావృతంలో పూర్వవాహినియై ప్రవహిస్తూ ఆండజినీ తనియింపచేస్తుంది.

ఆ అరుణోదలో జలక్రిడలాడెడి పార్వతీదేవి చెలికత్తెల అవయవాలను స్పృశించి, వీచెడివాయువు చుట్టూ పదియోజనాలు ఆ శరీమణాన్ని వ్యాప్తం చేస్తుంది. మేరుమందర శిఖరానగల జంబూఫలాలు ఏనుగులంటేనే ఉంటాయి. అవి పండి రాలి శిథిలంకాగా వాటినుండి స్రవించిన రసం నదియై ప్రవహిస్తుంది. ఆ ప్రవాహమే జంబూనది. అది ఇలావృతవర్ష దక్షిణభాగాన్ని చిడుపుతుంది. అది అలా ప్రవహిస్తున్నప్పుడు అచటి మట్టి ఆ నదీజలంలో కలిసి వాయుగ్ని సంయోగంవలన విపాకంపొంది సువర్ణఘాతుంది. అంచేతనే సువర్ణానికి జంబూనదం అని పేరు కలిగి దేవతలకు భూషణార్హమై వన్నె కెక్కింది.

సుపార్వ్యనగ శృంగానగల కడిమిచెట్టు లొట్టలనుండి అయిదు నంది శృంగ లావుగల అయిదు మధుదారలు ఆ వర్మతశిఖరంనుండి జాతి ఇలావృత పశ్చిమభాగాన్ని తడపుతూ ప్రవహిస్తాయి. ఆ మధుదారలు గ్రోలినవారి ముఖమార్ద్ర గంధం శతయోజన వర్మంతం పరిమళిస్తుంది.

మేరువర్మలానికి ఉత్తరమున కుముదనగ శిఖరాగ్రానగల వటతరు స్కంధంనుండి పాలు, పెరుగు, తేనె, బెల్లం, ఇతర ఆహారద్రవ్యాలు వెలువడి ఇలావృతంలో వసించేవారికి సంతృప్తి కల్పించడమేకాక శయ్యాననాది వస్తువు లందించి వారికోర్కెలు తీరుస్తాయి. ఆ మధుదదిక్షిరాదులను సేవించెడివారికి శరీరం ముదుతలువడదు. దుర్గంధం ఉండదు. ముదిఘదరిచేరదు. తల నెర యదు. మరణభయం ఉండదు. దేవదానవులు గంధర్వులు ఆ వర్మతపాదాన్ని ఆశ్రయించుకొని అక్కడే విహరిస్తూ ఉంటారు.

భూమి అనే కమలానికి కర్ణిక (దుద్దు) లాంటి మేరుగిరిచుట్టూ, కురం గం, కురరం, కునుంభం, వైకంఠకం, త్రికూటం, శిఖరం, వతంగం, రుచకం, నిషధం, శిశివానం, కపిలం, శంఖం మొదలైన వర్మతాలు కేసరాల్లాగా గోచరిస్తాయి. ఆ మేరునగానికి తూర్పున జితరదేవకూటాలనే కొండలు, పడమట పవనపారియాత్రాలనే వర్మతాలు ఉన్నాయి. ఆ నాలుగు వర్మతాల్లో ఒక్కొక్కదానికి దక్షిణంనుండి ఉత్తరానికి వదునెనిమిదివేల యోజనాల పొడవు, తూర్పునుండి పడమరకు రెండువేల యోజనాల వెడల్పు ఉంటుంది.

దానికి వెలవలి అవరణలో దక్షిణాన కైలాసం, కరవీరం, అను పర్వతాలు ఉత్తరాన త్రిశృంగం మకరాద్రి అను పర్వతాలు ఉన్నాయి. ఇవి ఒక్కొక్కటి తూర్పునుండి పడమరకు పరుసెనిమిటి యోజనాల పొడవు, దక్షిణంనుండి, ఉత్తరానికి రెండువేల యోజనాల వెడల్పుకలిగి ఉంటాయి. ఇలా ఈ ఎనిమిది పర్వతాలచేతను పరివృతమైన మేరుపర్వతం దర్బలచే పరివృతమైన అగ్ని హోత్రునిలాగా ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది.⁴ మేరుశిఖరాన దశ సహస్రయోజనాల నిడుపు, అంతే విస్తృతకలిగి సువర్ణమయమైన చతుర్ముఖుని పురం ఉంది. ఆ నగరాన ఎనిమిదిదిక్కులయందు లోకపాలకులపురోలున్నాయి.

పూర్వం శ్రీహరి వామనావతారంలో తన మూడుపాదాలతో ముల్లోకాలను ఆక్రమించినపుడు, అతని కాలిగోటితాకిడికి ఆ బ్రహ్మనిలయం యొక్క ఊర్ధ్వంధం పగిలి రంధ్రంవీర్పడ్డది. అప్పుడు బయటనున్న జలధార ఆరంధ్రం గుండాలోనికి ప్రవహించి శ్రీహరి పాదస్పర్శచేత నకలలోకాల పాపాలను పోగొట్టుతూ భగవత్పాద యని ప్రసిద్ధికెక్కి చిరకాలం స్వర్గాన విహరించింది. ఉత్తానప్రాథుని కుమారుడూ, పరమభాగవతోత్ముడూ అయిన ద్రువుడు తన కులదేవతయైన శ్రీహరి పాదస్పర్శచే పవిత్రమైన స్వర్గంగా జలాన్ని శిరస్సున చలుకొని పులకించిపోతాడు. అనందబాష్పాలు కారుస్తాడు.

ఆద్రువునకు క్రిందుగా నవ్రిమండలం ఉంది. వారు శ్రీహరి పాదోదక ప్రభావం ఎఱిగినవారు కావున పవిత్రమైన గంగాజలంలో స్నానంచెయ్యడమే తమ తపస్సిద్ధియని భావించి సర్వాంతర్యామియైన ఈశ్వరుని యందు భక్తిసలిపి ఇతరపదార్థాలపేషి లేకుండా మోషారి ముక్తిమార్గాన్ని మాత్రమే అదరించునట్లు ఆ గంగాజలాన్ని భక్తిగౌరవాలతో తమ జటాజూటాలపై ధరిస్తారు.

లెక్కింపనలవికాని దివ్యవిమానాలు దేవమార్గాన చంద్రమండలాన్ని ఒరసికొంటూ వచ్చి మేరునగ శిఖరాగ్రాన గల బ్రహ్మపట్టణానికి వస్తుంటాయి. ఆ బ్రహ్మపట్టణానికి నాలుగువైపులా నాలుగు ద్వారాలున్నాయి. ఆ ద్వారాల నుండి ఆ మహానది ప్రవహిస్తూ నాలుదిక్కుల యందునుగల ఉప్పునముద్రంలో నంగమిస్తుంది. నాలుగుదూర్లో అది నాలుగుపేర్లతో వ్యవహరింపబడుతుంది. తనను దర్శించినవారికి, తనయందు స్నానంచేసిన వారికి అది అమృతత్వాన్ని చేకూరుస్తుంది.

బ్రహ్మపట్టణం తూర్పుద్వారంనుండి ప్రవహించునది పేరు సీత. అది

* అమరావతి, లేజోవతి, నయమని, కృష్ణాంగన, శ్రద్ధావతి, గంధవతి మహాదయం, యశోవతి— ఈ యెనిమిది దిక్పాలుర నగరాలు.

వద్ద కేనరాల్లాగా వలయాకాశంలో ఉన్న వర్వతపంక్తులను తడుపుతూ గంద మాదనవర్వతంచేరి అచటినుండి భద్రాశ్వవర్షాన్ని పావనంచేస్తూ తూర్పునగల ఉప్పునముద్రంలో కలిసిపోతుంది.

వశ్చిమ ద్వారంనుండి వెల్వడెడి ప్రవాహానికి చతువని పేరు. అది మాల్వ వత్సర్వతాన్ని చేదించుకొని కేతుమాలవర్షాన్ని పునీతంచేస్తూ వడమటగల ఉప్పు నముద్రంలో కలుస్తుంది.

ఉత్తర దిగ్ద్వారంనుండి ప్రవహించెడి భద్ర అను పేరుగల ప్రవాహం కుముద, నీల, శ్వేత వర్వతశిఖరాలమీదుగా ప్రవహించి అచ్చట క్రిందికిజాతి మానసోత్తరములైన ఉత్తర కురుభూములందు వయనిస్తూ ఉత్తరదిక్కునగల ఉప్పు నముద్రంలో చేరుతుంది.

బ్రహ్మనదన దక్షిణ ద్వారంనుండి ప్రవహించెడి నదీప్రవాహానికి అలక నంద అని పేరు. అది దుర్గమాలైన అనేక వర్వతాలను గడచి హేమకూట హిమకూట నగాలను దాటి అత్యంతవేగంతో కర్మక్షేత్రమైన భారతవర్షాన్ని పావనంచేస్తూ దక్షిణ లవణనముద్రంలో నంగమిస్తుంది.

జగతిలో మేరువు మొదలైన వర్వతాలకు పుత్రికలైన పుణ్యతీర్థాలు వేనకువేలున్నాయి. జంబూద్వీపంలో భారతవర్షం కర్మభూమి. మిగిలిన నదాలు న్యర్గంనుండి భువికిదిగి వచ్చినవారు పుణ్యశేషం అనుభవించడానికి తగిన భోగస్థానాలు మాత్రమే. అంచేత వాటిని భూతలన్యర్గాలనవచ్చు. కాని అవి కర్మక్షేత్రాలు కావు. ఆ వర్షాల్లో వసించేవారి అయుఃప్రమాణం వది వేల సంవత్సరాలు. వారు వక్షదేహులు. వదివేల యేస్థులబలం కలిగి దేవతా సమానులై ఉంటారు. వారు అప్రమత్తులై నిత్యానందం అనుభవిస్తూ ఉంటారు.

ఆ అష్టవర్షాల్లో నివసించే శ్రీ పురుషులు సురతనుఖంలో మునిగి లేలుతూ మోక్షాన్ని కూడ గణింపరు. వారెప్పుడో ఒకేమారు జన్మించి త్రేతాయుగకాలం జీవిస్తారు. దేవతలుకూడా అక్కడికి విహారార్థం వస్తారు. ఎందుకంటే అక్కడ అన్ని ఋతువుల్లో చిగుళ్ళు, పువ్వులు, పండ్లు కలిగిన వృక్షాలతో దట్టంగా పెరిగిన వనాలనేకం ఉంటాయి. కొండలోయలు వర్షాజలంతో నిండి ఉంటాయి. అచటి నరోవరాలు వికసించిన నానావిధ వద్దాల సౌరభం విరజిమ్ముతూ ఉంటాయి. ఆ వర్మసుగంధాన్ని ఆస్వాదిస్తూ రాజహంసలు, కలహంసలు విహరిస్తూ ఉంటాయి. నీటికోళ్ళు, బెగ్గురువక్షులు, జిక్కవలు ఈదులాడుతూంటాయి మడించిన తుమ్మెదల యుక్తార్ధస్యని శ్రవణసుభగాం వినబడుతూ ఉంటుంది. అచట దేవాంగసలు వినోదచేష్టలతోను, హాసవిలాసాలతోను, ప్రేమార్ధాలైన క్రిగంటిమాపులతోను కామోద్రేకం కల్పిస్తుంటారు. లోకాను గహం నిమిత్తం శ్రీమన్నారాయణుడు ఈ నవవర్షాల్లో నిరంతరం

నంచరిస్తూంటాడు. రాజేంద్రా! ఈ నవవర్షాలను గురించి సంగ్రహంగా చెప్పరాను విను.

1. ఇలావృతవర్షం :- ఈ వర్షానికి అధిపతి శివుడు. ఇచట ఒక వనం ఉంది. అంబికళాపంచేత ఆ వనప్రాంతానికి వచ్చిన పురుషులు స్త్రీలుగా మారి పోతారు. పార్వతీదేవి అనుదినం చెలికత్తెలతో ఆ వనానికివచ్చి ఈశ్వరుణ్ణి నేషిస్తుంది. అచటిజనులు శివవరములైన మంత్రతంత్రాలతో, ఆ దేవదేవుని పూజిస్తారు.

2. భద్రాశ్వవర్షం :- ఈ వర్షానికి ఏలిక భద్రశ్రవుడు. అతడు మేరు నగ్గడిడుడు. అతడు సముద్ర పర్యంతమైన భూమిని పాలించాడు. ఆ రాజానకు జ్వరదైవం హయగ్రీవుడు, ఆ దైవాన్ని నిరంతరం ద్యానిస్తూ, నేవిస్తూ, స్తుతిస్తూ హయగ్రీవ తత్వాన్ని ప్రకాశింపజేసెడి ప్రధానమంత్రాన్ని పరమార్థ దృష్టితో జపిస్తూ అచ్చటి జనులు ముక్తి చెందుతారు.

3. హరివర్షం :- ఈ వర్షాధిపతి నరసింహుడు. అచటి జనులు దైత్య దానపులలో ఉత్తములు. వారు ప్రహాదాది వృద్ధజనులతో గూడి స్నాతులై చక్కని వట్టు బట్టలు ధరించి భక్తితో ఆ దైవ సంబంధ మంత్ర తంత్రాలు జపిస్తూ ఆ దేవదేవుని కరుణాతిశయంచేత భుక్తిని ముక్తిని పొందుతారు.

4. శ్రీరమావర్షం :- ఈ వర్షంలో భగవంతుడు శ్రీదేవి మనో నందం కోనం కామ దేవర్షావంతో ఉంటాడు. ఆ మహాపురుషుని అస్రీలేజః ప్రణావంచేత ప్రజాపతి కూతుళ్ళు రాత్రుభిమానదేవతల గర్భాలు సంవత్సరాంతంలో నిర్భీతాలై స్రవిస్తాయి. అప్పుడు మన్నుడుడు తన యోయ్యారపు నడకలతోను, నిలాస దృక్కులతోను, చక్కని కను బొవలతోను, సుందరమైన వదనార వింద కాంతులతోను శ్రీరమాదేవిని రమింపజేస్తాడు. భగవన్నాయాదూపిణియైన లక్ష్మీదేవి ప్రజాపతి పుత్రికలైన రాత్రులతోను, పుత్రులైన వవళ్ళతోను గూడి కామదేవుని స్తోత్ర పఠనపూజా ద్యానాదులతో నేవిస్తుంది.

5. గమ్యక వర్షం :- ఈగమ్యక వరవాసులకు మత్స్యావతారం ధరించిన విష్ణువు ఇష్టదైవం. వారి ప్రభువు మనువు. మనువు తన పుత్రప్రాత్రులతోను, మంత్రిగణంతోను, మత్స్యావతార తత్వాన్ని వ్యక్తంచేసే మంత్ర తంత్రాలు జపిస్తూ హోమాలు ధర్మకర్మలు చేస్తూ మత్స్యమూర్తిని ఆరాధించి తరించి మోక్షం పొందుతాడు.

6. పిరబ్బయ వర్షం :- ఈ వర్షానికి కూర్మావతారం ధరించిన విష్ణువు అధిదేవత. ఉత్కృపతియైన అర్యముడు జనపాలకుడు. ఆ మహాత్ముడు ఆ వరవాసులతోగూడి శ్రీహరిని మనస్సులో ద్యానిస్తూ స్తుతిస్తూ ఇహపర సౌఖ్యాలు పొందుతాడు.

7. ఉత్తర కురువర్ణం :- ఈ వర్ణాధిపతి వరాహస్వామి. ఆ భూములను పాలించెడి రాజు, వ్రజలు ఆస్వామిని తక్కి వ్రజవత్తులలో నేవించి కైవల్య వదం పొందుతారు.

8. కింపురుష వర్ణం :- ఈ మహావర్ణానికి నీతా లక్ష్మణ నమేతుడైన శ్రీరాముడు అధిదేవత. ఆ శ్రీరామ చంద్రుని ఆజ్ఞనేయుడు కింపురుష గణంలోగూడి తత్సంబంధిత మంత్ర తంత్రాలలో ఉపాసిస్తాడు.

9. భారత వర్ణం :- భారత వర్ణానికి అధిపతి బదరి కాశ్రమవాసియైన నారాయణుడు. ఆ వర్ణ వ్రజలు నారదాదులలో గూడి ఆ మహాత్ముని ఉపాసించి చరితార్థులౌతారు. ఉచిత రీతిని సాంఖ్యయోగోపదేశాన్ని పొంది శ్రీమన్నారాయణుని తత్ప్రకాశక మంత్రస్తుతులతో వ్రజనునిగా చేసికొని ముక్తిపొందుతారు.

పరీక్షిన్నరేంద్రా! భారత వర్ణంలో అనేక పుణ్యపర్వతాలు, పుణ్య భీరవాలు ఉన్నాయి. ఇక వాటిని వివరిస్తాను. విను - అని శుకమహర్షి యిలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు.

భారత వర్ణంలో గల పుణ్యపర్వతాలు

‘సులయపర్వతం, మంగళ వస్తం, మైనాకం, త్రికూటం, ఋషతం, కూటరం, గోల్లం, నహ్యది, వేదాద్రి, ఋశ్మమూకం, శ్రీ కైలం, వేంకటాద్రి, మహేంద్రం, వారిదరం, విధ్య పర్వతం, శక్తిమత్పర్వతం, ఋషగిరి, పారి యాత్రం. ద్రోణ పర్వతం, చిత్రకూటం, గోవర్ధన పర్వతం, రైవతకం, కుక్షంభం, నీలగిరి, కాక ముఖం, ఇంద్రకిలం, రామగిరి - మొదలైనవి భారత వర్ణంలోని ముఖ్యమైన పుణ్యనగాలు.

భారత వర్ణంలో గల పుణ్య నదీ నదాలు

చంద్రవట, తామసద్వి, అవబోద కృతమాల, వైహాయసి, కావేరి, వేణి, వయస్విని, పయోద, శర్మదావర్, తుంగభద్ర, కృష్ణవేణి, భీమరథి, గోదావరి, నిర్వింద్య, పయోష్టి, తాపి, రేవానది, శిలానది, సురనది, చర్మణ్యతి, వేదస్మృతి, ఋషికుల్య, త్రిసమ, కౌశికి, ఘందాకిని, యమున, నరన్యతి, ధృవద్యతి, గోమతి, సరయువు, బోగవతి, సుషమ, శతద్రువు, చంద్రభాగ, మరుద్వృథ, వితప్త, అశ్వికి, విశ్వ - ఇవి మహానదులు. సింధు, శోణ - ఇవి నదులు. ఇవన్నీ పర్వతానుండి జనించినవే.

ఈ మహానదుల్లో స్నానం చేసినవానికి మోక్షం కరతలామలకం.

ఈ భారతవర్షంలో జనించినవారు సాత్విక, రాజన, తామసాలైన బ్రహ్మచర్యం చేసిన క్రమంగా దేవ, మనుష్య, నరక గతులను పొందుతారు. రాగద్వేషాదికాన్యూనా, అవాజ్ఞాననగోచరుడూ, అనాదారుడూ, అయిన శ్రీ వాసుదేవుని యందు మనస్సు నిలిపి భక్తియోగంలో ఆరాధించేది మహా త్ములు అవిద్యాగంధిని త్రెంచివేసుకొని పరమభాగవతోత్తములు పొందెడి ఉత్తమ గతిని పొందుతారు. అంచేతనే భారతవర్షం మిక్కిలి ఉత్తమమైనదని మహాపురుషులిలా స్తుతిస్తారు.

“భారత వర్షంలోని జీవకోటి భాగ్యమే భాగ్యం. శ్రీహరి ఈ పవిత్ర భూమిలో మాటిమాటికీ ఆవతరిస్తూ ఇచటి వారికందఱికి చెలియై చుట్టమై తత్వవదేశం చేసి కృతార్థులను చేస్తాడు. తన జన్మకర్మలను కీర్తించెడి వారి కోర్కెలను తీరుస్తూ వారికి మోక్షాన్ని అనుగ్రహిస్తాడు. భారతవర్షరీయులకు అసాధ్యమైనదేదీ లేదు.

నారాయణస్మరణం వారి సమస్త పాపాలను పోగొట్టుతుంది. అది లేకపోతే ఎన్ని యజ్ఞాలు, తపస్సులు, దానాలు చేసినా పాపవిముక్తి కలుగదు. ఇతర స్థానాల్లో పునరవ్వ బీతితో బహుకల్పాంతం జీవించేదానికన్నా, భారతవర్షంలో క్షణమాత్రం మనస్సులో నర్వనంగాలు త్యజించిన పురుష శ్రేష్ఠునకు శ్రీహరి పదప్రాప్తి సులభంగా సంభవిస్తుంది. అంచేతనే అందఱూ భారతవర్షంలోనే జన్మించాలని కాంక్షిస్తారు.

ఎక్కడ శ్రీహరి కథాగానం వినబడదో, ఎక్కడ పరమ భాగవతోత్తములుండరో, ఎక్కడ యజ్ఞేశ్వరుని మహోత్సవాలు జరుగవో అది సురేంద్రలోకమైనా ఉండదగదు. భగవంతుడు మానవునకు జ్ఞానం, అనుష్ఠానం, ద్రవ్యసంపత్తి అనుగ్రహించాడు అతడు వాటిని సంపూర్ణంగా వినియోగించుకొని తపశ్శ్రమతో మోక్షం సాధించకపోతే మృగాల్లాగా తన కట్టుబాట్లు కానే తెచ్చుకుంటాడు. భారతవర్షంలో ప్రజలు శ్రద్ధాసక్తులతో అనుష్ఠించెడి యజ్ఞములందు వేల్చెడు హవిస్సులను పుండరీకాకుడు కరుణతో స్వీకరించి ఇహవత సౌఖ్యానిస్తాడు.”

జంబూద్వీపంలో నగరసుతులు అశ్వమేధాశ్వాన్ని అన్వేషించడానికి బయలుదేరి భూమిని త్రవ్వారు. ఆ మట్టిలో ఎనిమిది చిన్నదీప్తిపాలు ఏర్పడ్డాయి. అవి ఈ నవవరాలకూ ఉపదీప్తిపాలు. అవి - న్యర్థప్రస్థం, చంద్రభక్తం, అవరతనం, రమణకం, మందేహరుణం, పాంచజన్యం, సింహశం, లంక - అను నామాలతో వ్యవహరింపబడుతున్నాయి. జంబూద్వీపం లక్ష యోజనాల ఉప్పు సముద్రంచే పరివేష్టితమై ఉంటుంది. నరేంద్రా! జంబూద్వీపం గుఱింపి, అందుగల వర్ష విభాగలను గుఱింపి యథాక్రమంగా

వర్ణించి చెప్పాను. ఇక స్లక్షాదీ ద్వీపాలు అతి-టి పరిమాణం, లక్షణాలు, అచటి విశేషాంశాలు విభజించి యథాక్రమంగా చెప్పతాను. విను— అని శుకమహర్షి ఇలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

స్లక్షద్వీపం :- దీని విస్తృతి రెండులక్షల యోజనాలు. ఇది లవణ సముద్రాన్ని చుట్టి ఉంటుంది. ఈ ద్వీపంలో చక్కని స్లక్షతరువు (జావ్వి చెట్టు) ఉంది. అంచేతనే ఈ ద్వీపం స్లక్షద్వీపం అని ప్రసిద్ధికెక్కింది. ఆ ద్వీపవాసులకు అగ్నిదేవుడు ఇష్టదైవం. ఆ ద్వీపానికి అధిపతి ప్రియవ్రతుని కుమారుడు ఇర్మజిహ్వడు. ఇర్మజిహ్వడు ఆ స్లక్షద్వీపాన్ని ఏడు వర్షాలుగా విభజించి వానికి తన కుమారులేడుగురను పరిపాలకులుగా చేశాడు. ఆ వర్షాలకు వారి పేర్లే పెట్టాడు. శివుడు, యశస్యుడు, సుభద్రుడు, శానితుడు, క్షేముడు, అభయుడు, అవ్యుడు - అనునవి వారి నామాలు. వారిని అధిపతులనుగా చేశాక ఇర్మజిహ్వడు తనన్ను చేసుకునేందుకు వెళ్ళి పోయాడు.

ఈ యేడువర్షాల్లో క్రమంగా మణికూటం, వజ్రకూటం, ఇంద్రనేసం, జ్యోతిష్మంతం, దూప్రపర్వతం, పారణ్యగ్రీవం, మేఘమాలం— అను యేడు కులవర్సలాలున్నాయి. అలాగే వరుసగా అరుణ, శృమణ, ఆంగిరస, సావిత్రి, సుప్రభాత, ఋతంధర, సత్యంధిర— అను నదులుకూడా ఉన్నాయి. అచట నాలుగు వర్షాలవారూ ఉన్నారు. వారికి వరుసగా హంసులు, పతంగులు, ఊర్వాయనులు, సత్కావ్యంగుల - అనిపేరు. వారి ఆయుఃపరిమాణం వేయి సంవత్సరాలు. వారు దేవతలు. వారు దృష్టిమాత్రంచేతనే సంతానోత్పత్తి చేస్తారు. ఆ సంతానానికి అలనట, చెమట మొదలైనవి ఉండవు. వారు సూర్యోపాసకులు. వారు సూర్యుని వేదత్రయాత్ముడుగా, స్వర్గద్వార భూతుడుగా భావించి ఆరాధిస్తారు. స్లక్షద్వీపం మొదలుగా మీదటి ద్వీప పంచకంలోని పురుషులకు ఆయురింద్రియవటుత్వం, తేజోబలం పుట్టుకతోనే సంక్రమిస్తాయి. రెండులక్షల యోజనాల మేరగల అమృతముద్రం ఈ స్లక్ష ద్వీపాన్ని పరివేష్టించి ఉంటుంది.

శాల్మలీద్వీపం :- దీని విస్తృతి నాలుగులక్షల యోజనాలు. ఈ ద్వీపమందు స్లక్షద్వీపంలోని జావ్వి చెట్టంతటి శాల్మలీ వృక్షం (బూరుగుచెట్టు) ఉంది. ఆ వృక్షం పేరుతోనే ఈ ద్వీపానికి శాల్మలీద్వీపం అని పేరు వచ్చింది. ఈ వృక్షం క్రింద గరుత్మంతుడు స్థిరనివాసం కల్పించుకొని ఉంటాడు. ఈ ద్వీపాధిపతి ప్రియవ్రతుని కొడుకు యజ్ఞభాహువు. అతడు దీనిని ఏడు వర్షాలుగా విభజించి వాటియందు తన యేడుగురు కొడుకులను అభిషిక్తులను చేశాడు. సురోచనుడు, సౌమనస్యుడు, రమణకుడు, దేవబర్హుడు, పారిబర్హుడు, అప్యాయుడు, అభిజ్ఞాతుడు - అని వారి పేర్లు. అచట స్వరస,

శతశృంగం, వామదేవం, కుముదా, ముకుందం, పుష్పవర్షం, శతశృంగం అను ఏడువర్షతాలూ, అనుమతి, నీనీవారి, నరస్వతి, కుహూపు, రజని, నంద, రాక - అను నదీన ప్రకం ఉన్నాయి. అవట శ్రుతధరులు, విశ్వాధరులు వసుంధరులు, ఇర్మధరులు అను నాలుగు జాతులవారుంటారు. ఆ వర్షజనులు భగవత్స్వరూపుడూ, వేదమయ్యుడూ, అత్యన్వరూపుడూ అయిన సోమని వేదమంత్రాలతో ఆరాధిస్తారు నాలుగులక్షల యోజనాల పరిమితిగల సురా నముద్రం ఆ ద్వీపాన్ని పరివేష్టించి ఉంటుంది.

కుశ ద్వీపం :- ఇది సురానముద్రం చుట్టూ ఎనిమిది లక్షలయోజనాల పరిమాణం కలిగి ఉంటుంది. దాని నడుమ ఎత్తైన కుశ స్తంభం ఉంది. అది దేవతా కల్పితమైన కాంతిచే దిక్కులను వెలిగిస్తూ ఉంటుంది. దానివల్లనే ఆ ద్వీపానికి కుశద్వీపం అని పేరు వచ్చింది. దాని కధివతి ప్రేయవతుని కొడుకు హిరణ్యరేతనుడు. అతడా ద్వీపాన్ని ఏడు వరాలుగా విభజించి వాటికి తన యేడ్గురు కొడుకులను అధినేతలనుగా చేశాడు. వసువు, దానుడు, దృతరుచి, నాభిగుప్తుడు, నర్యవ్రతుడు, విప్రుడు వామదేవుడు - అని వారి పేర్లు.

ఆ నప్తవర్షాల్లో వరుసగా బిభ్రువు, చతుశ్శృంగం, కపిలం, చిత్ర కూటం, దేవానీకం, శిర్వరోమం, ద్రవిణం అను నప్త వర్షతాలూ, రస కుల్కి, మదుకుల్కి, శ్రుతపింద, మిత్ర వింద, దేవగర్భ, పుత్రచ్యుత మంత్ర హిల-అను నప్త నదులూ ఉన్నాయి. ఆ నదీ జలాల్లో స్నానంచేసి కుశల, కోవిద, అభియక్త, కులకులను పేర్లుగల ఆ వర్ష పురుషులు భగవంతుడైన యజ్ఞపురుషుని ఆరాధిస్తారు. ఆ కుశద్వీపాన్ని ఎనిమిది లక్షల యోజనాల పరిమాణం గల పుత్ర నముద్రం పరివేష్టించి ఉంటుంది.

క్రౌంచ ద్వీపం :- పుత్ర నముద్రానికి వెలువల వరునాలు లక్షల యోజనాల పరిమాణంకల క్రౌంచ ద్వీపం ఉంది. దీనికి ఆ పేరు రావడానికి కారణం ఆ ద్వీపం నడుమగల క్రౌంచ వర్షతం. పూర్వం కుమారస్వామి ఒక్క బాణం ప్రయోగించగా అది ఆ క్రౌంచ వర్షతంపై నుండి క్రిందికి దూసుకొనిపోయి పెద్దభిలం ఏర్పడ్డది. ఆ భిలం నుండి పాలవెల్లి వెలువడి ఆ ప్రాంతాన్ని తడుపుతుంది. వరుణుడు ఆ ప్రదేశాన్ని రక్షిస్తూ ఉంటాడు. కనుక అక్కడ ఏ భయమున్నూ లేదు. ఆ ద్వీపవతి పుత్రవృష్టుడు. అతనికి అమోదుడు, మధు, వహుడు, మేఘ పృష్టుడు, సుధామృడు, ఋషిజ్యూడు, లోహితుడు, హస్తతి-ఏడుగురు కొడుకులు. ఆ ద్వీపాన్ని ఏడు భాగాలుగా విభజించి ఆ యేడుగురికి పట్టంకట్టి శాను-తపోవనానికి వెళ్ళాడు.

ఈ ద్వీపమందలి ఏడు వర్షాల్లో క్రమంగా శుక్లం, వర్షమానం, బోజ న్నాది, ఉవబర్షం, అనందం, నందనం, సర్వతో భద్రం-అని ఏడు నీమూ

వర్సతాలూ, అభయ, అమృతౌష, అర్ఘ్యక, తీర్థవతి, తృప్తిహవ, వవిత్రవతి, శుక్ల-అను ఏడునదులూ ఉన్నాయి. గురువులు, ఋషభుల్నా, ద్రవిణకుట, దేవకులు, అను పేర్లుగల చాతుర్వజ్యం ఆ వవిత్ర నదీజలాలను అనుభవిస్తూ ఆ జలాంజలులలో పరుణదేవుని ఆరాధిస్తారు. ఆ త్రొంవ ద్వీపం చుట్టూ పదు నాలువేల యోజనాల విస్తీర్ణతగల షీరసముద్రం ఉంది.

శాక ద్వీపం :- దీని పరిమాణం ముప్పదిరెండు లక్షల యోజనాలు. ఆ ద్వీపంలో శాక వృక్షమొకటైంది. అంచేత దానికి ఆ పేరు వచ్చింది. ఆ వృక్షసుగంధం ఆ ద్వీపం నలుమూలలా వ్యాపిస్తోంది. దానికి అధిపతి ప్రియవ్రత పుత్రుడు మేఘాతిథి. అతనికి ఏడుగురు కొడుకులు. పురోజపుడు, మనోజపుడు, లేవమానుడు, ధూమానేకుడు, చతుర రథుడు, బహుదూపుడు, విశ్వచారుడు - అని వారి పేర్లు. మేఘాతిథి ఈ ద్వీపాన్ని ఏడు వర్షాలుగా విభక్తం చేసి తన కొడుకుల కిచ్చాడు. వాటికి కూడా తన కొడుకుల పేర్లే పెట్టాడు. అనంతరం అతడు తపోర్హ్యకై వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ వర్షాలయందు వరుసగా ఈశానం, ఉరుశృంగం, ఐలభద్రం, శతకేసరం, సహస్రశ్రోతం, దేవపాలం, మహాననం, అను ఏడు నదిహద్దు కొండలూ, అనుషు, ఆయుర్ధ, ఉభయ సృష్టి, అవరాజిత, వంచవరి, సహస్ర సృతి, నిజ దృతి-అను ఏడు నదులూ ఉన్నాయి. ఆ వర్ష పురుషులకు ఋత వ్రతులు, సత్యవ్రతులు, దాన వ్రతులు, సువ్రతులు అని పేరు. వారు ప్రాణాయామం చేస్తూ రజస్తమో గుణాలను సశివ జేనుకొని నమాదినిష్ఠలై వాయు రూపుడైన భగవంతుని ఆరాధిస్తారు. ఆ శాకద్వీపాన్ని అరికట్ట అదే ప్రమాణం గల దధి సముద్రం ఉంది.

పుష్కర ద్వీపం :- ఆ దధి సముద్రం చుట్టూ వెలువల పుష్కర ద్వీపం ఉంది. దాని పరిమాణం అడువది నాలుగు లక్షలయోజనాలు. ఆ మహా ద్వీపంలో పదివేల బంగారు రేకులుగల తామతపువ్వు ఉంది. అది బ్రహ్మ దేవుని నివాస స్థానం. ఆ ద్వీపం నడుమ హునసోత్రం అను వర్షతం ఉంది. దాని తూర్పువడకురల యందుగల రెండు వర్షాలకు అది సరిహద్దు. పశ్చిమం దాని విస్తీర్ణం పదివేల యోజనాలు. ఎత్తుకూడా అంతే. దానికి నలువైపులా నాలుగు లోక పాలకుల నగరాలున్నాయి. ఆ వర్షత శిఖరాగ్రమందు సూర్యుని రథ చక్రం సంవత్సరాత్మకమై ఆహారాత్రాలు మేరువునకు వ్రదక్షిణం చేస్తుంది. ఈ పుష్కరద్వీపానికి అధిపతి వీతి హోత్రుడు. అతనికి రమణకుడు, రాతకుడు-అని ఇద్దరు కొడుకులు. వీతి హోత్రుడా యిద్దరిని పర్వద్యయానికి పట్టంకట్టి తన పూర్వుల మార్గాన్ని అనుసరించి తానున్నా భగవత్కర్మ శీలుడై తపస్సుకు వెళ్ళాడు.

ఆ వర్షపురుషులు నిశ్చలభుద్ధితో కర్మమార్గాన వద్మానసుని ఆరా

దిస్తారు. ఆ ద్వీపంలో చతుర్వర్ణవిభాగంలేదు. అందఱు సమానులై సరసంగా ప్రవర్తిస్తారు. అది అరువదినాలుగు లక్షల యోజనాల విస్తృతిగల శుద్ధోదక సముద్రంచేత పరివృతమై ఉంటుంది.

ఆ సముద్రానికి అవల లోకాలోకపర్యతముంది. ఆ రెంటికి నడుమ రెండుకోట్ల యోజనాల విస్తీర్ణంగల నిర్జనభూమి ఉంది. అక్కడ ఏమీఉండదు. అదంతలాగా ఉంటుంది. అది దేవతలకు వానయోగ్యంగా ఉంటుంది. అంతేకాని అవటికి ఏ జీవిత్యేనా తిరిగి కనబడరంకల్ల. ఆపైన ఎనిమిదికోట్ల యోజనాలు సువర్ణభూమి గోచరమవుతుంది. అది సూర్యునినుండి ద్రువతారపరకు వ్యాపించి ఉంటుంది. దానియందు కోట్లకొలది జ్యోతిర్లజాలున్నాయి. దాన్ని కూడా లోకాలోకపర్యతమనే అంటారు.

ఈ విధంగా సప్తద్వీపాలతో గూడిన మొత్తం భూమండలం యొక్క పరిమాణం ఏబదికోట్ల యోజనాలు. దీనిలో నాలుగోవంతు ప్రమాణంగల లోకాలోకపర్యతంమీద అఖిలజగదురువైన బ్రహ్మ లోక రక్షణార్థం నాలుగు వైపులా ఋషభం, పుష్కరచూడం, వామనం, అపరాజితం-అను నాలుగు దిగ్గజాలను నిర్మించాడు. అదిదేవుడూ, జగదురువూ అయిన అమృతమృత తన విభూతిరూపాలైన దేవతలకు తేజస్సును శౌర్యాన్ని వృద్ధిచేయడానికిన్నీ, అఖిలలోకాలను రక్షించడానికిన్నీ ఆ పర్యతంమీద యోగమాయా విరచితుడై బ్రహ్మకల్ప పర్యంతం ఉంటాడు. అక్కడ ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్యసంపన్నులైన విష్వక్సేనురాదిగా గణ ప్రార్థకులు ఆ దేవదేవునివేంటి ఉంటారు.

ఆ పర్యతాగ్రమందు నానావిధాలైన మంత్రాలను (సృష్టిరహస్యాలను) రక్షించడానికి శ్రీమన్నారాయణుడొక్కడే ఉంటాడు. లోకాలోకపర్యతానికి అవల అతనిక్కొనికి తప్ప ఇతరులెవ్వరికి చరించే శక్తిలేదు. బ్రహ్మాండానికి సూర్యుడు మధ్యగతుడై ఉంటాడు. ఆ సూర్యునకు రెండువైపులా ఇరువది యొడుకోట్ల పరిమాణంగల అందకటాహం (బ్రహ్మాండపుడిప్ప) ఉంటుంది. సూర్యుడే అకాశం, దిక్కులు, స్వర్గావస్థలు, సరకాలు, నిర్ణయిస్తాడు. దేవతలకు, తిర్యక్కులకు, మనుష్యులకు, పక్షులకు, నర్పాలకు, తృణగుల్మలతాది నకలసృష్టిజాలానికి సూర్యుడే అర్థ. రాజేంద్రా! నీకు భూమండల విశేషాలన్నీ చెప్పాను. ఇక మిగిలిన సృష్టి విశేషాలను వాటికొలతలను చెప్పతాను. 'విను—' మని శుకయోగి యింకా ఇలా చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

భగవద్విషయం

బ్రహ్మాండానికి మధ్యగతుడైన సూర్యుడు తన ఎండతో ముల్లోకాలకు

వెచ్చదనాన్ని వెలుగును ఇస్తాడు. సూర్యునకు ఉత్తరాయణం, దక్షిణాయనం, విహువు అను మూడుగతులుంటాయి. ఉత్తరాయణమేందు పైకిపోతాడు. అప్పుడు గతిమాంద్యంచేత పగళ్ళు దీర్ఘంగా తాత్తిళ్ళు హస్త్యంగా ఉంటాయి. దక్షిణాయనంలో క్రిందికి వస్తాడు. అప్పుడు శీఘ్రగమనం వలన పగళ్ళు కుఱువలె రాత్రులు దీర్ఘంగా ఉంటాయి. ఇక విశువులో నమగతివలన అహోరాత్రాలు సమంగా ఉంటాయి.

మేష తులారాసులందు సూర్యుడున్నప్పుడు అహోరాత్రాలు సమంగా ఉంటాయి. వృషభ మిధున కర్కాటక సింహ కన్యా రాసులందున్నప్పుడు రాత్రులందొక్కొక్కదీయ తటిగి వవళులందొక్కొక్క గడియ అధికమవుతుంది. అలాగే సూర్యుడు వృశ్చికం, దనస్సు, మకరం, కుంభం, మీనం-అనుఅయిదు రాసులందు వర్తించునపుడు రాత్రులందొక్కొక్క గడియ పెచ్చి దీర్ఘంగా ఉంటాయి. పగళ్ళు ఒక్కొక్కగడియ తగ్గి పొటిగా ఉంటాయి.

ఈరీతిగా పగళ్ళు ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనాల్లో వృద్ధిక్షయాలు పొందుతాయి. సూర్యరథం ఒక అహోరాత్రంలో తొందలైకోట్ల యాత్రయొక్క యోజనాల పరిమాణంగల మానసోత్తర వర్వతఃమీద తిరుగుతుంది. ఆ మానసోత్తరవర్వతఃమీద తూర్పున దేవదానియను ఇంద్రపురం, దక్షిణాన నయమని యను యమనగరం, పడమట నిమైచని అను వరుణనగరం, ఉత్తరాన విభాపరి యను సోమనిలయం ఉంటాయి. ఈ నాలుగు పట్టణాలయందు సూర్యుడు క్రమంగా ఉదయం, మధ్యాహ్నం అస్తమయం, నిశీధం అను కాల భేదాలు కల్పిస్తాడు. ఈ కాలభేదాన్ని సూర్యుడు జీవకోటి ప్రవృత్తికోసం కల్పించిందే. సూర్యుడు ఇంద్రనగరం నుండి బయలుదేరి ఈ నాలుగు పట్టణాలను వంద్రాది గ్రహనక్షత్రాలలో గూడి నంవలిస్తాడు. ఒక పట్టణంనుంచి మఱొ పట్టణానికి మధ్యగల దూరం రెండుకోట్ల ముప్పదియేడులక్షల దెబ్బది అయిదువేల యోజనాలు. ఈ దూరం నడవడానికి సూర్యునకు పదునైదు గడియలకాలం పడుతుంది. వంద్రెండు అంఘలు (మాసాలు), అఱుకమ్ములు (బురువులు) మూడు తొలులు (త్రికాలాలు) కలిగి నంవర్వరాత్మకమైన ఏక చక్రంగల సూర్యరథం ముహూర్తకాలంలో ముప్పది నాలుగులక్షల యెనుబది వందల యోజనాలు తిరుగుతుంది.

సూర్యుని రథానికి రెండు ఇరుసులున్నాయి. ఒకటి మేరుశిఖరాన ఉంది. చక్రనహితమైన రెండవది మానసోత్తర మందుంది. ఇవి వాయుపాశాలచే కట్టబడి ఉంటాయి. సూర్యుని రథచక్రం మానసోత్తరమందు తైల యంత్రంలాగా తిరుగుతుంది. అలా తిరిగేటప్పుడది ద్రువాలను తాకుతుంది. ఆ రథం కాదిపొడవు ముప్పదియాలు లక్షల యోజనాలు. ఆ రథానికి ఏడు

గుట్టలున్నాయి. అవి— గాయత్రి, బృహతి, ఉష్టికుక్కు, జగతి, త్రిష్టుప్య అనుష్టుప్య, పంక్తి — అనుచదదోనామాలతో వ్యవహరింపబడతాయి.

సూర్యుని రథపోదకుడు అరుణుడు. బ్రౌటననేటి కణ్ణువంతటి శరీరాలు గల అయివేలమంది ఋషిశ్రేష్ఠులు సూర్యునిముందు స్తోత్రాలు చేస్తూ నంచరిస్తారు. వారికి వాలఖిల్యులని పేరు. వారు సోమకులతో సూర్యభగవానుని స్తోత్రం చేస్తారు. వారుకాక, ఇంకెందరో మనుషులు, గంధర్వులు, కిన్నరులు, కింపురుషులు, నాగులు, అవ్యరాలు, పఠంగారులు నెలనెల వరుస క్రమంలో సేవిస్తారు. ఆలా వారి సేవలందుకుంటూ తొమ్మిదికోట్ల యేబది యొక్క లక్ష యోజనాలు పరిమాణం కలిగిన భూమండలాన్ని శ్రవణానికి రెండువేల యేబది యోజనాలు అతిక్రమిస్తూ సూర్యుడు ఒక అహోరాత్రంలో భూమండలం అంతా నంచరిస్తాడు— అనిన శుక యోగీంద్రునకు పరీక్షిస్తులేంద్రుడు— ‘మునీశ్వరా! సూర్యుడు మేరువునకు, ద్రువునకు ప్రదక్షిణంగా తిరుగుతాడని మొదట చెప్పావు. ఇప్పుడు రాసులకు అతిముఖుడై తిరుగుతున్నాడన్నావు. ఇది ఎలా సాధ్యం? ఒకనికి ఒక వర్యాయం గతిద్యయం నంత వింతదం అనుభవ విరుద్ధం కదా.—’ అనేనరికి శుకయోగి కరుణాన్వితుడై శ్రీహరిని స్మరిస్తూ తిరిగి యిలా అన్నాడు.

‘రాజా! అతివేగంతో తిరుగుతూన్న కుమ్మరి సానయందు చీమలు, బారులు తీర్చి తిరుగుతూ ఉంటాయి. ఆ చీమల నడక చక్రక్రమణం కంటే భిన్నమైనది. చక్రమూ తిరుగుతూ ఉంటుంది. దాని నాశ్రయించి చీమలూ తిరుగుతూ ఉంటాయి. అలాగే నక్షత్రాలలోను, రాసులలోను గూడిన కాల చక్రం ద్రువమునకు, మేరువునకు ప్రదక్షిణం తిరుగునపుడు ఆ కాలచక్రం వెంట తిరిగేది సూర్యాది గ్రహాలకు, నక్షత్రాల్లోను, రాసుల్లోను ఉనికి ఉండడంవలన వాటికి గతిద్యయం (కాలచక్రగతి, స్వీయగతి) ఉండడంలో ఏరోధ మేమిన్నీ లేదు.

అదీకాక ఆ సూర్యుడు ఆదినారాయణమూర్తి. అతడు లోకశ్రేయస్సు కాంక్షించి వేదశ్రయార్థకుడయ్యాడు. కర్మనిర్దికోనం, దేవతలూ ఋషులూ ఆ ఆదిదేవుని స్వరూపాన్ని గుణించి ధర్మిస్తూ ఉంటారు. అలాంటి ఈ స్వరూపాన్ని సూర్యుడు పండెందు విధాలుగా విభజించి వసంతాది ఋతువులను, ఆయా కాలవిశేషాల యందు ప్రవర్తించజేస్తున్నాడు. అటువంటి పరవపురుషుని మహిమను ఈ లోకంలో మహాత్ములు తమతమ వర్ణాశ్రమచారాననుసరించి వేదోక్తవిధిని భక్తితాపంతో ఆరాధిస్తూ శుభాలు పొందుతారు.

సూర్యస్వరూపుడైన ఆదినారాయణమూర్తి జ్యోతిశ్చక్రంలో తిరుగుతూ స్వీయతేజస్సుచేత సమస్త జ్యోతిర్గణాలను ప్రకాశింపజేస్తాడు. పండెం

నుల్లో ఒక సంవత్సరం తిరిగివచ్చెడి ఆ అధిపురుషుని గమన విశేషకాలాన్ని కులు — అయనాలు, ఋతువులు, మాసాలు, వజ్రాలు, తిథులు మొదలైన వర్ణన వ్యవహరిస్తాడు. ఈ రాశి చక్రమందు అజవలాగాన సూర్యుడు చరించు కాలపరిమితిని ఋతువంటారు. సగభాగంలో సంచరించు కాల పరిమితిని అయనం అంటారు. అలాకాక అన్ని రాసులయందును సంచరిస్తే కాలాన్ని సంవత్సరం అని నిర్ణయిస్తారు. సూర్యుడు నమగ్రరాశి సంచారం ప్రేమవృద్ధు శీఘ్రగతి, మందగతి, సమగతులనెడి మూడువిధాలైన గతి ప్రకారంచేత సంవత్సరం అయిదు విధాలుగా ఏర్పడుతోంది. సంవత్సరం, సంవత్సరం, ఇదావత్సరం, అనువత్సరం, ఇదృశ్యరం— ఇవి ఆ అంశువిధ సంవత్సరాలు.

చంద్రుడు సూర్యమండలంపై లక్షయోజనాల దూరంలో న్నాడు. అతనివలననే చంద్రమాన సంవత్సరం, వజ్రాలు, రాశిసంచారం, శుక్రతంత్ర మొదలైనవి ఏర్పడుతున్నాయి. చంద్రుడిలా పైన ఉండి మిగిన గ్రహాల కంటే శీఘ్రగమనంలో సంచారం చేస్తాడు. అతనికి శుక్లవక్షతో వృద్ధి, కృష్ణంలో క్షయం కనిపిస్తుంది. శుక్లవక్షం పితృదేవతలకు పగ. కృష్ణవక్షం రాత్రి. అనగా మానవులకొక మానం పితృదేవతలకు ఒక రం.

చంద్రుడు నక్షత్రవక్రంతో ప్రాణాధారం కల్గియున్నాడు. ఒక్కొక్క నక్షత్రంలో ముప్పది ముహూర్తాలకాలం తిరుగుతాడు. అతనికి షోడశ కళలున్నాయి. మనోమయ, అన్నమయ, అమృతమయ హలలో చంద్రుడు పితృదేవతలకు, పితృదేవతలకు, మనుష్యులకు, భూతకో, పశువులకు, పక్షులకు, నరీసృపాలకు, తరులతాగుల్మాదులకు ప్రాణుప్రీతి కలిగిస్తాడు కనుక సర్వసముదని విఖ్యాతి చెందాడు.

చంద్రునికన్న పైన లక్షయోజనాల యెత్తూరాలు మేరువర్వతానికి ప్రదక్షిణంగా తిరిగివస్తాయి. అవిజితు అను గ్రతం కూడా ఆ తారాచక్ర మందు తిరుగుతూ ఉంటుంది.

తారామండలంకంటే రెండులక్షల యోజనాల యెత్తున శుక్రమండలం ఉంది. శుక్రుడు సూర్యునకు ముందుగా విసుకగాని ఉదయించి సంచారం చేస్తాడు. సూర్యునిలాగానే ఇతనికిన్నీ మంద సమగతులున్నాయి. ఇతడు జనులకు క్షేమకారకుడు, వర్షప్రదాన వరపాతానికి విఘ్నాలు కలిగించే గ్రహాలకు శాంతి చేసేవారికి ఇత శుభాలిస్తాడు.

శుక్రునకు పైన రెండులక్షల యోజనాల దూరంలో బుధమండలం ఉంది. బుధుడు ఎప్పుడూ భూనకు దగ్గరగానే ఉదయించడం వల్ల సామాన్యంగా కనబడదు. అలాకాక కవేళ కనబడితే భూమిమీద కరువులు, దోపిడీలు మొదలైన ప్రదర్శన తప్పవు.

బుధునకు రెండులక్షల యోజనాల దూరంలో అంగారకుడున్నాడు. అతడు మూడేసి వజ్రాలకు ఒక్కొక్క రాశి చొప్పున అతిక్రమిస్తూ వండ్రెండు రాసులను దుజిస్తాడు. అతడు రణఃప్రవృత్తి కలవాడవడంచేత వక్రించినా వక్రించకపోయినా వ్రజలకు తటచుగా పీడలు కల్పిస్తాడు.

అంగారకునకు పైన రెండులక్షల యోజనాల దూరంలో బృహస్పతి ఉన్నాడు. అతడు ఒక్కొక్క రాశిలో ఒక్కొక్క సంవత్సరం సంచరిస్తాడు. అతడు వక్రించినప్పుడు కూడా బ్రాహ్మణులకు ఎప్పటికప్పుడు శుభాలను కలిగిస్తాడు.

బృహస్పతికి రెండులక్షల యోజనాల దూరంలో పైన శని తిరుగుతూ ఉంటాడు. ఇతడొక్కొక్క రాశిలో ముప్పది మాసాలుంటాడు. సామాన్యంగా అతడు భుభకారకు దంటాడు.

శని మందలానికి ఉపరిభాగాన పరునొకండు లక్షలయోజనాల దూరాన నల్లరి మధులం ఉంది. ఆ మహర్షులు నమస్త జీవకోటి శుభాన్ని కాంక్షిస్తారు.

ఆ నల్లరి మందలానికి పదమూడు లక్షల యోజనాల దూరంలో శింశుమార వర్ణం ఉంది. అది అన్నింటికన్న పైన ఉన్న చక్రం. ఆ శింశుమారచక్రంకోర్పువుడు - ఇంద్రుడు, వరుణుడు, కశ్యపుడు, యముడు మొదలైన వారితోగూడి విష్ణువదానికి ప్రదక్షిణం చేస్తాడు. అతడు భాగవతోత్తముడు. కల్పాంతివి. ఉత్తానపాదుని రసూభవుడైన ద్రువుని మహిమను వర్ణించడం బ్రహ్మకూడా సాధ్యం. నేను ఎరిగిన యంతవఱకు నీకు ఇదివఱకే చెప్పాను. ఆ మహానుభావుని తిరిగి ఒకసారి స్మరించు - అని పరీక్షితునకు శుభుడు ఏకా ఇలా అన్నాడు.

'నిమిష మాత్రంకూడా వ్యవధిలేకుండా నిరంతరం అన్యష్టవేగంతో తిరిగి జ్యోతిర్గ్రహ నక్షత్రాలకు ద్రువుడు ఆధార భూతుడు. దృఢమైన కట్టునంటలాంటివాడు. కట్టాయ్యకు త్రాళ్ళతో కట్టబడిన వృషభాదులు కొంచెం దూరంలో ఉన్న దానాదులను అందుకోవాలనే తలంపుతో స్తంభానికి చుట్టూ స్వస్థానం అతిక్రమించకుండా వలయాకారంగా తిరుగుతూ ఉంటాయి. అలాగే జ్యోతిశ్చక్రంకూడా వాయుచే చార్యమానమవడంచేతను, కాలవశం చేతను, ద్రువుని ఆధారంచేసికొని ఉభయం చేతను, నేలపై కూలిపోకుండా కల్పాంతం దాకా పరిభ్రమిస్తూ ఉంటుంది జ్యోతిర్గ్రహాలన్నీ శింశుమారచక్రంగా అమరి ఉంటాయి. ఇక ఆ వివరాలన్నీ చెప్పాను. విను.

కొందఱి యోగుల దృష్టిలో జ్యోతిర్గ్రహానికి ఆధారమైన శింశుమారం భగవద్చరీరమని భావన. నర్మలాగా భగంతుడు తన ఆ శరీరాన్ని కుండలి కరణం చేసి (చుట్టగా చుట్టి) క్రిందికి దిను, మీదికి తోకను ఉండేలా

చేశాడు. అలాపైకి ఎత్తబడి ఉన్న తోకపైన ద్రువుడు ఉంటాడు. తోక యందు ప్రజావతి, అగ్ని, ఇంద్రుడు, ధర్ముడు అను తారకలుంటాయి. తోకమూలము నందు దాత, విదాత అను వారుంటారు. కటి ప్రదేశమందు నప్తర్షులుంటారు.

చుట్ట చుట్టినట్లున్న భగవచ్ఛరీర భూతమైన శింశుమార చక్రానికి ఎడమవైపున ఉత్తరాయన నక్షత్రాలు కుడివైపున దక్షిణాయన నక్షత్రాలు ఉన్నాయి. వృష్టభాగాన దేవమార్గం, అకాశగంగ ఉన్నాయి. వానికి ఉత్తర భాగాన పునర్వసు, పుష్యమి, దక్షిణ భాగమున ఆర్ధ్రా, ఆశ్లేష ఉన్నాయి. కుడికాలిపై అభిజిత్తు, ఎడమకాలిపై ఉత్తరాషాఢ ఉన్నాయి. దక్షిణ వామ నాసారంద్రాలయందు శ్రవణ-పూర్వాషాఢలు, దక్షిణ వామ నేత్రాలయందు ధనిష్ఠా మూలలు, దక్షిణ వామకర్ణాలయందు మఖ మొదలగు ఎనిమిది నక్షత్రాలు ఉన్నాయి ఈ రీతిగా ఎడమ పార్శ్వమందు దక్షిణాయన నక్షత్రాలుండగా—

కుడి పార్శ్వమున కృత్తిక, రోహిణి, మృగశిర, ఉన్నాయి. ఇంకను ఉత్తరాయణ నక్షత్రాలూ ఉన్నాయి. ఎడమ మాపున శతభిషగ్ కుడిమాపున జ్యేష్ఠ ఉన్నాయి. పై దవడ యందు అగస్త్యుడు, క్రింది దోడధందు యముడు, ముఖమున అంగారకుడు, మర్మావయమున శని, పురుషాంగవందు బృహస్పతి, వక్షమందు సూర్యుడు, నాభియందు శుక్రుడు ఉన్నారు. అలాగే మనస్సునందు చంద్రుడు, స్తనాలయందు ఆశ్వినలు, ప్రాణాశానములందు బుధుడు, కంఠాన రాహువు, నర్వాంగాలయందు కేతువు, ఉన్నారు. రోమాలుగా తారక లున్నాయి. ఇది సర్వదేవతా మయమైన పుండరీకాక్ష దివ్యదేహం.

అలాంటి దివ్యశరీరాన్ని ప్రతిదినం సంధ్యాకాలాల్లో భక్తితో నియతుడై మోనం వహించి మనస్సులో ధ్యానిస్తూ శింశుమారచక్రాన్ని జపిస్తూ మునింద్ర సేవ్యమూ, జ్యోతిస్స్వి రూపమూ, అయిన శింశుమార నిగ్రహానికి మాటి మాటికి నమస్కరించి వానికి నకలార్తా నిధిస్తాయి. తుదకు ముక్తి లభిస్తుంది..

సూర్యమండలానికి దిగువగా పదివేల యోజనాల దూరమందున్న కక్ష్యలో రాహుగ్రహం అపసవ్య మార్గంలో తిరుగుతూ ఉంటుంది: అనురుధ్లో అధము ధైవ ఆరతు చతుర్ముఖుని వరం వలన అమరత్వం వహించి అన్యగ్రహాలలో పాటు సమంగా విహరిస్తున్నాడు. వేల యోజనాల విస్తృతిగల సూర్య మండలాన్ని, వంద్రెండువేల యోజనాల పరిమితిగల చంద్రమండలాన్ని ఈ రాహుగ్రహం కప్పివేస్తుంది. గృహపరిమాణం పదమూడు వేల యోజ నాలు. పూర్ణిమావాన్యల్లో పాల్ చంద్ర సూర్యులను గ్రసిస్తాడు. దీనినే గ్రహణం అంటారు. అకాలంలో అందఱు ఎవరి ధర్మాన్ని వారు పాటిస్తారు.

ఇంతలో అయిదారు గడియల లోపుననే సూర్య చంద్రమండలాలను రక్షించడానికి శ్రీహరి సుదర్శనం వస్తుందనే భయంలో రాహువు వారిని విడిచి పోతాడు.

ఆ రాహువునకు దిగువ పదివేల యోజనాల దూరంలో నేడ్డులు, చారణులు, విద్యాధరులు తిరుగుతారు. వారికి క్రిందుగా పదివేల యోజనాల దూరంలో యక్షులు, భూతప్రేతలు, రాక్షసులు పికాచాలు సేవిస్తూ ఉండగా విహరిస్తారు. యక్షుల విహరస్థానానికి దిగువగా వాయువశంచేత కల్పితమైన మేఘమండలం. ఆ మేఘమండలానికి క్రింద భూమండలం ఉంది.

అథోలోకాలు

భూమండలానికి దిగువగా పదివేల యోజనాల దూరమందు అనగా భూగోళ గర్భంలో ఒక దానికొకటి క్రిందుగా ఏడు అథోలోకాలున్నాయి. వాటి పేర్లు అతలం, వితలం, సుతలం, రసాతలం, తలా తలం, మహా తలం, పాతాళం. ఈ లోకాల్లో కూడా స్వర్గ సుఖాలను మించిన సుఖాలున్నాయి. ఐశ్వర్యానికి అనందానికి లోటులేదు. మనోహరాలైన ఉద్యానవనాలతో క్షీరా విహరస్థానాలతో ఆ లోకాలు రమణీయంగా ఉంటాయి. అక్కడ రైత్యులు, దానవులు, కాద్రవేయులు (నాగులు) మొదలైన దేవయోనులు బార్యాపుత్రులతో, సుహృద్భారవులతో దానదాసీ పరిజనంతో నిత్యానందం అనుభవిస్తారు. మణిఖచితాలైన వారి గృహసీమలు ముచ్చటగా ఉంటాయి.

వారికి అధిపతులుండవు. మాయావిశేషంచేత వారు క్రొత్త క్రొత్త కేకేగ్రహాలు, విహర మండపాలు, విచిత్రోద్యానాలు నిర్మించుకొని కేకే వినోదాల్లో మునిగి తేలూరు ఉంటారు. ఆ పాతాళ లోకాల్లో మయకల్పితాలైన నగరాలన్నీ ఉన్నాయి. అందు రత్న నిర్మితాలైన ప్రాకారాలు, గోపురాలు గల భవనాలున్నాయి. భలు, అరుగులు తిన్నెలు ఉన్నాయి. నాలుగు బాటలు కలిసినచోట అసుర ఓపతులు విహరిస్తుంటారు. విలాసార్థం వారు ఎవ్వరు కావాలంటే ఆప్యయ్య తిమ భూములుగల క్షీరామందిరాలను కల్పించుకుంటారు. ఆలాగేవారు కృత్రిమంగా సృజించిన చిలుకలు, కోకిలలు, గోరువంకలు, కలకూడితాలలో పీషకువిందుచేస్తాయి, ఆ గృహోద్యానాల్లో సువాసనలు వెసజల్లెడి పూగుత్తులతోను చిగురాకులతోను, పక్ష్యఫలాలతోను అనేక వృక్షాలు నయన పర్వంగా ఉంటాయి. లతలు ఆ చెట్లను పెనవేసుకొని వానిని కౌగిలించుకున్నట్లు గోచరిస్తాయి.

అచటి సరోవరాలు నిర్మలజల పూరితై మనోహరంగా ఉంటాయి. వాటిల్లో మనస్సుకూ, ఇంద్రియాలకు ఆనందం కల్పించెడి నానా విధ జల

కుల జంటలు విహారం చేస్తుంటాయి. చేవలు అటూ ఇటూ వడి వడిగా రుగుతూ ఉండడంవల్ల ఆ నరోవరాల్లోని కలువలు, తామరలు కదలి ఊగుతూంటాయి. అలాంటి నరోవరాలు కల ఉవవనాల్లో వణంలో లీలాగృహాలను పుజించుకొని స్వర్గనుభాలను మించిన నుభాలను అనుభవిస్తారు. అక్కడ రాశ్యోదయా సమయాలుండవు గనుక వారికి అవశోరాత్రాది కాలవిభాగం లియదు. శేషాదుల శిరోమణి కాంతులచేత అక్కడ చీకటి అనేది లేక అల్లవృధా వవలుగానే ఉంటుంది.

ఆ లోకవాసులు నిరంతరం దివ్యాషధి రస రసాయనాలను అన్న గానాలుగా సేవించడం వలన వారికి జరా వ్యాదులుండవు. శరీరవైవర్ధ్యం ఉండదు. జుట్టు నెరయదు శరీరం ముడుతలు పడదు. చెమటగాని ధుర్గంధం గాని ఉండదు. వారికి ఒక్కహరి చక్రభయం తప్పితే మతో విరమైన పృథ్వీభీతిలేదు. ఆ పాతాళంలో ఎప్పుడైనా విష్ణుచక్రం ప్రవేశిస్తే అచటి రాక్షసశ్రీలకు భయకారణం చేత గర్భస్రావం జరుగుతుంది. వరీషి స్పృశేంద్రాః ఈ అథోలోకాలను గుఱించి సంగ్రహంగా చెపుతానువిను- అని భుక్తుడు ఇలా చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు.

అతలం :- ఇది అథోలోకాల్లో మొదటిది. మయునిని మారుడైన బలాసురుడు ఈ లోకానికి అధిపతి. అతనికి తొంబది అయిదారైన మాయలు తెలుసు. వాటిలో అతడు జీవకోటిని మోహవరచి వినోదిస్తా ఉంటాడు. ఈ లోకానికి ఎదురుగాగల భూమండలంలో కొండలు ఈ ని మాయల్లో చిక్కు కొంటారు.

ఆ బలాసురుడు ఆపులించినప్పుడు ఆ ఆపుతలనుండి స్త్రైరిణులు, కామినులు, పుంశ్రులు అను శ్రీలు జనించి వారు పాతాళ లోకంలో అడుగుపెట్టిన పుడమనకు హటక రసమనేది ఒక నిర్ధరన మటిక ఇస్తారు. దానితో అతడు కామాంధలూ, వ్యభిచారిణులూ, అయిన వారికి లోబడి పోతాడు. వారి శృంగార చేష్టలకు, హనవి సాలకు, స్మిత సంభాషణలకు ముగ్ధుడై వారి కోర్కెలు తీరుస్తాడు. వా ఆటవస్తువుగా పెంపుడు జంతువుగా పరిణమిస్తాడు. ఇదంతా తన సాస్యమేననీ, తాను పదివేల ఏనుగుల బలంగల వాడననీ, గర్విస్తాడు.

విరలం :- ఈ లోకానికి పుడు అధిపతి. అతని నచ్చట హట కేశ్యరుడంటారు. అతడక్కడ పార్వతులతో ఉంటాడు. బ్రహ్మ నృప్తిని వృద్ధి చెయ్యడానికి అతడు అతడ ఒకచోట పార్వతితో సంభోగించగా వారి వీర్యం వలన హటకి అనుబంధి నించింది. అగ్నిదేవుడు వాయుప్రసారం వలన ప్రదీపుడై నీయం చే ఆనదినిపానంచేసి ఉమియగా అది హటకం

అనేపేరుతో న్యచ్చమైన సువర్ణమైంది. వితల వాసులు ఆ సువర్ణంతో ఆభరణాలుకల్పించుకొని ధరిస్తారు.

సుతలం:- ఇది వితలానికి దిగువన ఉంది. ఇక్కడ మహా పుణ్యాత్ముడైన బలిచక్రవర్తి వసిస్తాడు. అతడు విరోచనుని పుత్రుడు. పూర్వం విష్ణువు, ఇంద్రునకు సంతోషం కలిగించడానికి అదితి గర్భంలో వామనుడుగా పుట్టి త్రివిక్రముడై ముల్లోకాలను ఆక్రమించాడు. ఆ విష్ణువే బలికి సుతలమున ఇంద్రత్యమిచ్చాడు. ఆ బలిచక్రవర్తి అక్కడ నిరంతరం పుణ్యకర్మలు చేస్తూ శ్రీహరిని ఆరాధిస్తూ ఉంటాడు.

నరేంద్రా! నకల భూతాంతర్యామియూ, తీర్థ భూతుడూ అయిన వాసుదేవుని యందు గల భక్తితో బలి యిచ్చిన భూదానానికి శ్రీహరి అతనికి మోక్షం ఇవ్వాలి కాని పాతాళ రాజ్యామా యిచ్చేది? ఇందులో ఒక రహస్యముంది. మోక్షం ఇస్తే అది ఎవ్వరికీ కనబడదు, లోకప్రదర్శనార్థం పాతాళం ఇచ్చి అక్కడ అతనికి స్వర్గం కల్పించాడు. భగవంతుడు బలిచక్రవర్తినుండి ముల్లోకాలు తీసికొని అతణ్ణి శరీరమాత్రావశిష్టుణ్ణి చేసి వారుణ పాశంలోకట్టి విడిచినపుడు మహా జ్ఞాని అయిన బలింద్రుడిలా అన్నాడు—

‘వరమేశ్వరునకు ఏ వస్తువునందును ర్పష్టలేదు. ఇంద్రాదులు పోరడం వల్ల అతడు నన్ను అర్పించాడుగాని కాక అతనికి కోరికలేమిటి? నాకు కావలసింది అతడుగాని ఈ లోక తయమెంత? మన్వంతరాదివత్యమెంత? మాత్రాత ప్రహ్లాదుడు అభినవించుడు. శ్రీహరి అరిజ్ఞి చూచి సంతసించి ‘నీకేది కావాలో ఇస్తా’నని అంటే ప్రాజ్ఞుడైన యాతడు ఈశ్వరుని అంతర్యం గ్రహించి తనతండ్రి రాజ్యాన్ని తిరస్కరించి వరమేశ్వరుని దాస్యాన్ని కోరాడు.

వరీషిన్మరేంద్రా! పాచావా? బలి యెంతటి భాగవతోత్తముడో! అంచేతనే శ్రీహరి అతనికి మోక్షం ఇవ్వకుండా సుతల రాజ్యాదివత్యం ఇచ్చి అక్కడ స్వర్గాధిక సుఖాలకు క్షృంఛదమేకాక అచరమ భాగవతోత్తముని యందు తన కెంత ప్రేమ భావం ఉందో లోకానికి వ్యక్తం చెయ్యడానికి తాను న్యయంగా శంఖ చక్ర గణ్ధాయుధాలు రరించి బలిచక్రవర్తి గృహ ద్వారం దగ్గర కావలా ఉన్నాడు. లోలన్నింటిని ఇయించాలనే కాంక్షతో దశకంఠుడిక వర్యాయం అక్కడికి వచ్చింది. ఆ బలిచక్రవర్తి ద్వారంనుండి ప్రవేశించి లోకాలను ఇయించాలని అతీనంకల్పం. అపుడక్కడ ఉన్న శ్రీహరి కాలి గోటితో మీటగా రావణుడు చచ్చి యోజనాల దూరానపోయి పడ్డాడు.

చలాతలం :- ఇది సుతలానికి ప్రాంతం. దీనికి ప్రభువు అశుర

పుర నిర్మాతయైన మయుడు. శ్రీహరి లోకహితార్థం శివునిచేత త్రిపుర నంహరం చేయించాడు. అప్పుడు మయుడు భయకంపితుడై హరిహరులను శరణు వేడెనరికి వారు అనుగ్రహించి అతనికి తలాతలాదివత్సరం ఇచ్చారు. శ్రీధరుని సుదర్శన భయం తప్ప అతనికి ఇంకే భయమున్నూ లేదు.

మహాతలం :- తలాతలానికి దిగువను మహాతలం ఉంది. అతల కక్షున కొడుకులైన నర్పరాజులున్నారు. అనేక శిరస్సులతో వారు క్రోధ మూర్తులై తిరుగుతారు. కుహకుడు, తపకుడు, కాశీయుడు, సుషేణుడు మొదలైన నర్పముఖులు దృఢగాత్రులు. వారికి విష్ణువాహనమైన గరు త్మంతుడంటే భయం. అంచేత అతని వలన ఎప్పుడేమి ప్రమాదం వస్తుందోమో అని వారందఱు ఒంటిగా ఉండక వెప్పుడు కుటుంబ తరిహారంతో కలిసి ఉంటారు.

రసాతలం :- మహాతలానికి క్రిందగా ఉన్న రసాతలంలో నివాస కవచులు, కాలకేయలను దైత్య దానవులు వసిస్తారు. వారు నిరసంపురుషం పేరు హిరణ్యపురం. వారు దేవ నిరోధులు. మహాసాహసులు, మహా తేజస్యులు. అయినా వారు నకల లోకాధీశ్వరులైన శ్రీహరి శైశ్వునకు భయ పడి పుట్టలో దాగిన నర్పాల్లాగా అణగి ఉంటారు. ఇంద్రయాత్రయైన నతమ మంత్రాత్మక వాక్యాలకు వారు భయాక్రాంతు లౌతారు.

పాతాళం :- ఇది అన్నిటికంటే దిగువను ఉంది. దీనిలో నాగకులం అనంగంతో క్రిడిస్తూ ఉంటుంది. వాసుకి, శంఖుడు, కుసుమ, మహాశంఖుడు, శ్వేతుడు, ధనంజయుడు, దృఢరాష్ట్రుడు, శంఖచూడడు, శంభకుడు, అశ్వ తరుడు, దేవదత్తుడు, మొదలగు మహానాగాలు ప్రవ్రములు. వీరిలో కొందరికి అయిదు, అణు, పది, నూలు, వేయి తలలు కూడా ఉంటాయి. వీరి తలలపై గల మణుల కాంతులు అచటి వీకట్లను పారబోతాయి.

పాతాళ లోకం అడుగున అదిశేషుడు మువ్వచీవేల యోజనాల వెడల్పున లోకము చుట్టగాచుట్టకొని ఉంటాడు. అతడు విష్ణుని ఉగ్రరూపం. అతనిని అనంతుడని, సంకర్షణుడని కూడా పిలుస్తారు. అతని శిరస్సుపై తూమి అవగింజవలె ఉంటుంది. లోక సంపద సమయంలో అదిశేషుడు ప్రపంచ కోశంతో ఏకాదశ రుద్రమూర్తులు సృజిస్తాడు. ఆ రుద్రమూర్తులకు మూడవ కన్ను ఉంటుంది. వారందఱు త్రికూల పాణులై ఉంటారు. అచటి నర్ప ముఖులు భక్తిభావంతో శ్రీ వరణ కమలాలను అశ్రయించి తమ మోక్ష రక్షాలలో అతనికి నిర్మాలిర్పిస్తారు.

సంరక్షణ మూర్తియై శేవి జేరి నాగకన్యలు అతనికి పందనం, కస్తూరి, మొదలైన సుగంధ ద్రవ్యములు పూస్తారు. అతని దర్శన స్పృశనాదుల

వలన వారికి మన్నన వేళం కలుగుతుంది. అప్పుడు వారు సిగ్గుపడి మంద హాసంతోను ప్రేమ రసార్ధాలైన దృక్కులతోను తమ కోర్కెలను వ్యక్తం చేస్తూ అతని వంక సానురాగంగా చూస్తారు. అప్పుడా అనంతుడు లోకక్షేమం గోరే తన కోరికాన్ని ఉపసంహరించుకొంటాడు. అప్పుడు సురాసురులు, సిద్ధ గంధర్వ విద్యార్థులు, మునులు నేవిస్తూండగా అతడు మ్రోగన్ను పెట్టి నాగాంగనల సృత్యగీత వాద్యాలను విని ఆనందిస్తూ తన పరివారాన్ని సన్నే హంగా చూస్తాడు. అప్పుడే త్రుంచిస్తూ తులసీ దళాలతోనూ పుష్పలతోనూ కూర్చిన వైజయంతీ వనమాలికలను ధరిస్తాడు. ఆ తులసీ దళాల పరిమళం గుఱాకిస్తూ ఉంటుంది. తుమ్మెదలు పూడేసే క్రావి మధురంగా యుంక్మతులు చేస్తాయి. అతడు నీలాంబరధారియై హలాయుధాన్ని వట్టుకొని ఉంటాడు. అతడప్పుడు మహేంద్రుడో హరుడో అన్నట్లుంటాడు. ముముక్షువులు అతన్ని నిరంతరం ద్యానిస్తూ నన్నుతిస్తారు. నారదాదులు బ్రహ్మనిధిలో సత్య స్వరూపుడైన ఆ అనంతుని ఇలా స్తుతిస్తారు.

‘దేవా! నీ లీలాచిన్మదాలు నృప్తి స్థితి లయాలకు హేతువులు. నీ చూపులనుండియే సత్యరజస్తమో గుణాలు జనించాయి. నీ వివిధ రూపాలు ఏకమై లోకాలను కక్షిస్తాయి. తలవని తలంపుగా నీ నామస్మరణం చేసినా సకల పాపాలు హరిస్తాయి. సంకర్షణాఖ్యుడవైన నీవు అవ్యయుడవు. ముల్లోకాల్లో వాక్కులతోగాని మనస్సుతోగాని నిన్ను సన్నుతించడం ఎవరికి సాధ్యంకాదు. నీవు అనేక విధాల మావంటి వారిని రక్షించడానికి సాత్విక స్వభావంతో సాక్షాత్కరించావు. అనంతా! నీకు మా నమస్కారాలు.’

అదిశేషుని అకస్మాత్కంగాగాని ఆరుదైగాని ఎవ్వరైనా న్మరిస్తే చాలు పాపాలు తొలగిపోతాయి. శుభాలు కలుగుతాయి. ఆ అదిశేషుని ముముక్షువు లాశ్రయించి ద్యానించి భవేంద్ర విముక్తులౌతారు. అతని పదాగ్రమందు భూగోళం అణుమాత్రంగా గోరిస్తుంది. అతని మహిమలను వినుతించడానికి వేయినాల్కలు గల పురుషనకుళూడా శక్యంకాదు. ఆ అనంతుడు పాతాళ మందుండి నకలలోక హితకోసం భూమిని ధరిస్తున్నాడు— సరేంద్రా! నీకు లోకస్థితిని గుఱించి, మనుష్యులను గుఱించి, ఇతర జీవరాసులను గుఱించి చెప్పాను. ఇంకా నీకు ఏం వివరించుటావలంగా ఉందో చెప్పు—’మని శుకయోగి అనగా పరిశీలు— ‘మనోంద్ర నీవు చెప్పిన లోకచరిత్ర చాలా విచిత్రంగా ఉంది. అది నా మనస్సంతా బడి ఉంది. ఈ స్థితిలో నేను ఏం వివరించి అడగాలో నాకు తెలియకుండా ఉంది’ అనేసరికి శుకయోగి ‘అయితే నేనే చెప్తాను. విను’ అని ఇలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

‘సరేంద్రా! ప్రతిజీవికి ఏదో ఒకధాన్యం ఉన్నట్లు ఉంటుంది. సత్య

తన మోగుణాలను బట్టి అది మువ్వరాలుగా ఉంటుంది. అంచేతనే కర్మ గతుల్లో తరతమ భేదాలు గోచరిస్తాయి. ప్రతిషిద్ధ లక్షణంగల అధర్మాచరణం చేస్తే మానవుని శ్రద్ధ వివరీతంగా ఉంటుంది. అలాంటివానికి కలిగే కర్మఫలం కూడా వివరీతంగానే ఉంటుంది. కనుక అనాదియైన అజ్ఞానంచేతనూ, కామ ప్రవర్తనచేతనూ అనేక విధాలుగా కలిగిడి కర్మగతులను సంక్షిప్తంగా తెలియజేస్తాను— 'అని వలికిన శుకునకు పరీక్షితు-' మునీంద్రా! నరకాలు ముల్లోకాల యందున్నాయా? లేక అంతరాళంలో ఉన్నాయా? కాక వెలుపల ఉన్నాయా? అదీకాక అవి దేశంలో అంతర్గతాలైన దూవిశేషాలా? అని ప్రశ్నించేనరికి శుకుడిలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

నరకలోక వర్ణనం

'ముల్లోకాలకు అవలం దక్షిణదిక్కున అంతరాళంలో నానావిధ నరక స్థానాలున్నాయి. అవి స్థిరంగా ఉంటాయి. దక్షిణమున జిగ్గిష్టాత్ములు మొదలైన పితృదేవతలుంటారు. వారు తమ వంశములందఱి మేలు కలగాలని వారిని ఆశీర్వదిస్తారు. అక్కడి పితృదేవతల కదితీయైన యముడుంటాడు. అతడు తనలోకానికి వచ్చిన జీవుల కర్మలక తగిన ఫలాన్ని ఇచ్చి శిక్షిస్తాడు. నరకస్థానాలు ఇరువదియొకటని కొందరి మతం. కొందరి మతంలో అవి ఇరువది యేనిమిది. ఆ యిరువది యేనిమిది నరకాలకు అయా నామాలు ఎలా వచ్చాయో, ఏ యే దుష్కర్మలు చేసినవారు అయా నరకాల్లో ఎలాంటి శిక్షలు అనుభవిస్తారో చెప్పతాను. విను.

1. తామిస్రం :- తామిస్రమంటే చీకటి. అంశం చీకటిమయం. అంచేత ఆ పేరు వచ్చింది. ఇతరుల భార్యలను, పల్లెలను అవహనించే పాపాత్ముని యమభటులు పాశాలలో బంధించి ఇక్కడ వేస్తారు. వానికి అన్న పానాదులుండవు. పర్యతం పైనుండి క్రిందికి పడదోస్తాడు. కట్టలలో మోదుతాడు. ఆ యీతన పడలేక అతడు మూర్ఛితుడౌతాడు.

2. అంధతామిస్రం :- ఇది చీకటిమయం. అందువలన దానికి ఆ పేరు. భర్తను వంచించి పరకాల పొందును కొరిన దుష్టుణ్ణి యముకింకరులు ఈ నరకకూపంలో త్రోసినానా బాధలు పెడతారు. దానిలో వానికి మతి చెడిపోతుంది. వాడు ఏమిటి పోగొట్టుకొని అందుడవుతాడు. అంచేతకూడ ఈ నరకానికి అంధతామిస్రం అని పేరు వచ్చింది. తుదకతడు వేళ్ళు తెగిన చెట్టులాగా అక్కడ కూలిపోతాడు.

3. రౌరవం :- సూర్యుని పోషణార్థం ఇతరులకు ద్రోహం చేసే వాడు, ఇహలోకంలో దుష్టుణ్ణి తిరుగుతూ పరులకు ఏమీ హాని చేయని

పశు పశ్యదులను బాధించేవాడు. ఈ నరకంలో పడితే నానాయాతన లనుభవిస్తాడు. భూలోకంలో ఇతడు ఏ భూతకోటికి ద్రోహంచేశాడో అవి రుదు మ్ముగాలై అతనిపై వగళిర్చుకుంటాయి. పొడుగుపాటి కొమ్ములతో మిక్కిలి క్రూరములైన రుదువులు ఇంతువులు వారిని బాధించడంతో ఈ నరకాన్ని రౌరవం అని అంటారు.

4. మహారౌరవం :- మహారౌరవంలో కూడా రుదువులు హింసిస్తాయి. కాని మతో విశేషం ఉంది. రౌరవంలో హింసమాత్రమే ఉంటుంది. కాని మహారౌరవంలో రుదువులు ఆ నరకంలో పడిన వారిని చీల్చి చెందాడి వారి మాంసాన్ని భక్షిస్తాయి.

5. కుంభీననం :- దేహ పోషకార్థం మూషకాదులను చిల నిరోధం చేసి వదిలించే దయాళుస్యుని యమభటులు ఈ నరకంలో తవ్వలెంతో నిలదీసే కుంభం (పాత్ర) లో దహించి వచనం చేస్తారు. ఆ కారణం చేతనే ఈ నరకానికి కుంభీననం అని పేరు వచ్చింది.

6. కాల సూత్రం :- ఈ నరకంలో పదివేల యోజనాల వైశాల్యం గల రాగి పెనం ఒకటి ఉంటుంది. క్రిందనున్న అగ్నిజ్వాలలతోను, పైనున్న నూర్యక్షిరజాల వేడిమితోను ఆ పెనం ఎంతో వేడెక్కుతుంది. తల్లిదండ్రులను బ్రాహ్మణులను నిష్కరుణంగా వధించేవానిని ఆ పెనం మీద వేస్తారు. అతడక్కడ అకలి ద్యులతో అలమటిస్తూ ఆ మంట నహించలేక లేచి పారి పోవాలని యత్నిస్తాడు కాని యమభటులు వానిని కదలనియేకుండా అక్కడ పశువునకు రోమాల్ని ఉంటాయో అన్ని సంవత్సరాల దాకా దానిమీదనే ఉంచి బాధిస్తారు. బహుళానుభవం ఇవ్వుట ఉంటుంది. కనుక దీనికి కాల సూత్రమని సార్థక నామం లిగింది.

7. అనివృతవనం :- అని అనగా కత్తి. కత్తుల్లాంటి ఆకులతో గూడిన వృక్షాలతో దట్టంగా క్షువనం అక్కడ ఉంటుంది. అంచేత ఆ నర కానికి ఆ పేరు వచ్చింది. వేద గ్రాహిని విడిచి పాషండమార్గాన్ని అవలం బించిన వానిని యమకింకరులు ఈ నరకంలో చలుకులతో కొడుతూ పరిహా సిస్తూంటే ఆ బాధ భరించలేక వాడి ఆ వనంలో పరుగులు పెడతాడు. ఇరువైపులా వాడికత్తుల్లాంటి చెట్ల ఆకుచేత ఖండితాంగుడై హాహాకారాలు చేస్తాడు.

8. సూకర ముఖం :- దండనాథులైన బ్రాహ్మణులను గాని ఇతరు లను గాని దండించే వారిని కింకరులు ఈ నరకంలో వదలేస్తారు. అక్కడ సూకర (వండి) ముఖంలాంటి ముఖంగల కింకరులు వారి అవయవాలను తెలుకుగడ ముక్కుల్లాగా విడిచి నమిలి విడిచేస్తాయి. సూకరముఖాలుగల

జంతువులుండడంచేత ఆ నరకానికి ఆ పేరు కలిగింది.

9. అంధకూపం :- ఈశ్వర కల్పితమైన వృత్తిలో ఎవరికి ఏ హాని కలిగించకుండా జీవించేది జంతువులను హింసించేది వానికి ఈ నరకపాతం సంభవిస్తుంది. తాను పూర్వంచేసిన కూతలదోహం వలన అతడక్కడ కూరములైన వశ వజ్రాదులచేతను, నర్పాలచేతను, దోమలు, నల్లలు, ఈగలు మొదలైన వాని చేతను నానాభాదలు పడుతూ మహాందకారంలో లేకమైనా నుఖం లేకుండా దుష్టశరీరంలోని జీవులులాగా మృతప్రాయుడై ఉంటాడు. అంధకూపమనగా చీకటిభావం. అంచేత ఆ నరకానికి ఆ పేరు వచ్చింది.

10. క్రిమి బోజనం :- తన కలిమిని తన బాంధవులను అనుభవించి నీయక కాకిలాగా తానొక్కడే అనుభవించేవాడు ఈ నరకంలో పడతాడు. ఇక్కడ లక్ష యోజనాల వైశాల్యంగల క్రిమికుండం (పురుగుల గుంట) ఉంటుంది. ఈ నరకంలో పడినవాడు అక్రిమికుండంలో తానొక పురుగులాగా తిరుగుతూ అవట పురుగులనే తింటూ మహా దుఃఖం అనుభవిస్తాడు.

11. నందశం :- ఏ వివర్తు లేకపోయినా చార్య వృత్తిని అవలంబించి బ్రాహ్మణుల బంగారాన్ని, రత్నాలను అపహరించేవానిని యమ కింకరులు ఈ నరకంలో త్రోసి అగ్నితప్తాలైన పట్టుక్కతో చేడిస్తారు. నందశం అంటే పలుకారు. అంచేత ఈ నరకానికి నందశం అను పేరు వచ్చింది.

12. తప్తనూర్మి :- కామాతురులైన స్త్రీపురుషులు అక్రమ సంగత్యం చేసే వారిని యమధులు కొరదాలలో కొడుతూ అగ్నితప్తాలైన ఉక్కు ప్రతిమలను కౌగిలించుకొనేలా చేస్తారు. నూర్మి అంటే లోహ ప్రతిమ. అవట అగ్నితప్తమైన నూర్మి ఉంటుంది. కనుక దానిని బర్హి ఆ నరకానికి ఆ పేరు వచ్చింది.

13. వజ్ర కంటక శాల్మలి :- నరక జంతువుల సంగమించేది నీచులను బట్టి యమకింకరులు ఈ నరకంలో పడవేస్తారు. వజ్రాయుధాలాంటి దీప్తములైన ముక్కుగల శాల్మలి (ఘాతుకు) వూనికి కట్టి బాధిస్తారు. వజ్ర మయాలైన ముక్కుగల శాల్మలి వృక్షం ఉంది నుక ఆ నరకానికి ఆ పేరు కలిగింది.

14. వైతరణి :- పాపండుడై వేరేక ధర్మ మధ్యాదలను పొందుచేసే వాడు ఈ నరకంలో పడతాడు. ఇతని వైతరణి నది ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. ఆ నది మలమూత్రాలు, చీము, నెయ్యి, వెండ్రుకలు, గోళ్ళు, ఎముకలు, పేదన్ను, మాంసం, నరాలు మొదలైన వాటితో నిండి ఉంటుంది. ఆ నదిలో పడిన వానిని అంధలి జలధర్మాల పట్టుకొని తింటాయి. అప్పుడతడు చావు బ్రతుకుల మధ్య తాను చేసిన పాపాలను తలచుకొంటూ ఆ వైతరణి నదిలో

నంతపుదెతారు. అచట వైతరణినది ఉంది కనుక ఆ నరకానికి ఆ నది నామమే వచ్చింది.

13. పూయోదం :- కూడ్రస్త్రీ సాంగత్యం చేస్తూ భావచారాలు విడిచి పెట్టి నిగ్గులేకుండా వశ పాయుడుగా తిరిగి బ్రాహ్మణుడు ఈ నరకంలో మలమూత్రాలు, చొంగ, చీము, శేష్మం మొదలైన వాటితో నిండిన నము ద్రంలో నెట్టబడి మిక్కిలి హేయములైన వదార్థాలను తుజిస్తూ నానాయాతన లనుభవిస్తాడు. పూయం (చీము) ఉద్రేకంగా గలది కనుక దానికి పూయోదం అని పేరు కలిగింది.

16. ప్రాణరోధం :- కుక్కలను పెంచి స్వప్రయోజనం కోసం మృగాలను పేటాడి చంపేవానిని యమకింకరులు ఈ నరకంలో ప్రాణంపోయేదాకా విశేష బాధలతో బంధించి బాదిస్తారు. అంచేత ఈ నరకానికి ప్రాణరోధం అని పేరు వచ్చింది.

17. వైశననం :- దాంభివదై ఇతరుల మెప్పుకోసం యజ్ఞాలుచేసి వశవరచేసేవానిని యమతటుని కొనిపోయి వైశనన నరకంలో వదలేసి హింసించి చంపుతారు. విశనుం అంటే చంపడం. అచట పాపాత్ములను విశననం చేస్తారు కనుక దానికి ఆ పేరు వచ్చింది.

18. లాలభక్షం :- కామమోహితుడై ఎవ్వరైనా తన భార్యచేత తన రేతస్సును (పిర్యాన్ని) త్రాగినే అతణ్ణి ఈ నరకంలో రేతోహ్రదంలో వదలేసి యమతటులు తలనిచేత లాలా భక్షణం (రేతోభక్షణం) చేయిస్తారు. అంచేతనే దానికి లాలభక్షం అను పేరు వచ్చింది.

19. సారమేయోదనం :- దొంగతనం చేసే వారిని, ఇంద్రును తగులా పెట్టేవారిని, విషంపెట్టి అన్యులను చంపేవారిని ఈ నరకంలో వక్షాల్లాంటి కోరలుగల ఏడువండ్ల ఇరవై కుక్కలు ఎదతెగకుండా పట్టుకొని పీకి తింటాయి. సారమేయోదనం అంటే కుక్కలు తినడమని అర్థం. అంచేత ఈ నరకానికి సారమేయోదనం అనునామం వచ్చింది.

20. అవీచిమంతం :- లంచం తీసుకొని అనత్యసాక్ష్యంచెప్పే పాపాత్ముని వట్టకట్ట ఈ నరకంలో మూఱుయోజనాల ఎత్తుగల వర్యతాగ్రంథుండి తలక్రిందుగా త్రోస్తారు. అతడు గొబ్బలు పెడుతూ అలలులేని సరోవరంలాగా చదరంగాఉన్నా పాషాణంమీద పడిగా అతని శరీరం చిన్న చిన్న తునక లవుతుంది. అయినా ప్రాణాలుపోవు. ఎంతో యాతన అనుభవిస్తాడు. వీచి అంటే నీటియల. అవీచిమంతం అనగా అలలుల్లాడి అనిఅర్థం. అచట శిలామయమైన సరిం జలమయస్థానంలాగా కనబడుతుంది కనుక దానికి అవీచిమంతం అని పేరు వచ్చింది.

21. అయఃపానం :- సోమయాజి భార్యను కామించి ఆమెతో సంగమించిన వానినీ, కవలవృత్తితో అనుదినమూ మద్యపానం సోమపానం చేసే వైశ్యులనూ, బ్రాహ్మణులనూ, వట్టుకొని ఈ నరకంలో పడవేస్తారు. ఇక్కడ కింకరులు వారిని క్రిందపడవైచి తొమ్ములపైఎక్కి త్రొక్కుతారు. ముఖాలు తిరిగిపోయేలాగా మోడుతారు. అగ్నిలో ఎఱ్ఱగాకాచిన ఇనుపద్రవ్యాన్ని నోటిలో పోస్తారు. అంచేతనే ఈ నరకానికి అయఃపానం అని పేరువచ్చింది. అయను అంటే ఇనుం.

22. షరకర్తమం :- తపో దాన విద్యాచారాలచేత పెద్దదైన వారిని అవమానంచేసే నీచుడు షరకర్తమమనెడి నరకంలో పడతాడు. అతన్నియమ భటులు అక్కడగల షరకర్తమం (ఉప్పుబురద) లో తలక్రిందులుగా పొతి హింసిస్తారు. ఉప్పు బురదలో ఉండి కనుక దీనికి ఆపేరు వచ్చింది.

23. రక్షోగణభోజనం :- శ్రీ పరుమలెవరైనా నిజ్జగీర రక్షజ్వారం పశువులనుగాని నరులనుగాని బలియిస్తే ఖతులైన ఆ పశువులు, నరులు యమనదనంలో రక్షోగణాలై తమను జంపినపెరి, చురకత్తులలో ముక్కలు ముక్కలుచేసి అడుతూ పొడుతూ వారి రక్తాన్ని త్రావుతారు. రక్షోగణాలు అలా ఆ దుష్టాత్ములను అక్కడ భుజిస్తారు. కనుక దీనికి రక్షోగణభోజనం అనుపేరు కలిగింది.

24. కూలప్రోతం :- గామాల్లోగాని అరణ్యాల్లోగాని కూలాదులకు గ్రుచ్చి విలాసార్థం ఎవరు వదిస్తారో వారిని ఈ నరకంలో త్రోసి యమ భటులు కూలాలతోపొడిచి బాధిస్తారు. వారు అకలిదప్పలచే బాధపడుతూ, వరపశులై ఉండగా వారిని రాబందులు గ్రద్దలు తమ ముక్కుల కొనలతో పొడిచి తింటాయి.

25. దండశూకం :- ధూర్జన్యభావంలో జుఘీపీడనం గావించెడి వారిని ఈ నరకంలో అయిదు, ఏడు ముఖాలుగల నర్కాలు కరిచి బాధిస్తాయి. దండశూకం అనగా నర్కం. అచేత దానికి పేరు వచ్చింది.

26. అవటనిరోధనం :- దొడ్లలోని, ఇండ్లలోగాని పశువులను, పక్షులను, లేళ్ళను నిరోధించి హింసించే వాళ్ళు ఈ నరకంలో పడవేసి యమకింకరులు అచట అవటాల్లో (గోసల్లో) త్రోసి విషంను, అగ్నితోను, పొగమంటలతోను నిరోధిస్తారు. అచేతనే ఆ నరకానికి అవటనిరోధనం అని పేరు వచ్చింది.

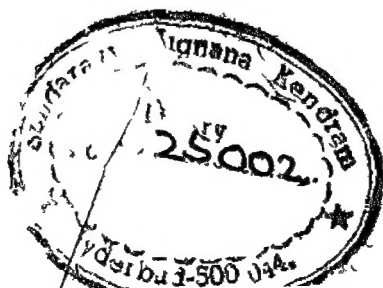
27. అక్షివర్యావర్తనం :- ఎవడు తన యింటివచ్చిన అతిథులను,

అత్యాగతులను కోవంతో పాపపు చూపులతో చూస్తాడో వాడు ఈ నరకంలో ప్రవేశిస్తాడు. వజ్రాల్లాంటి ముక్కులుగల రావులుగులు, గడ్డలు వా కనుగవను పొడిచి బ్రక్షిస్తాయి.

28. సూచీముఖం :- ధనవంతుడై యుండినీ ధర్మకార్యాల చెయ్యక వక్రమార్గాల్లో ఆ ధనాన్ని ఊరికే పెంచుతాడను మృత్యువాతవడిన వాడు సూచీముఖ నరకంలో ప్రవేశిస్తాడు. యమరటులు వానిని అక్కడ సూచీముఖాలలో కుట్టి బాధిస్తారు సూచీముఖం అంటే స్థూడిమొన. ఆ హేతువు చేతనే ఆ నరకానికి సూచీముఖం అని పేరు వచ్చింది.

రాజేంద్రా! ఇలాంటి నరకాలు యమవదనంలో ఇంకా వేలసంఖ్యల్లో ఉన్నాయి. ధర్మదురులైన వారిని యమదూతలు అక్కడ నానా యాతనలు పెడతారు. ధర్మవంతులైనవారు కష్టండా న్వర్ణంలో బోగాలనుభవిస్తారు అయితే పుణ్యశ్రేణిగాని పాపశ్రేణిగాని అస్తుభవించడానికి భూలోకంలో వుంటూ ఉంటారు. నరాధిపా! మోక్షమార్గం నీకు ఇదివరకే వినిపించాను. ఈ బ్రహ్మాండంలో పరునాలోకాలున్నాయని పురాణాలు చెపుతున్నాయి. అలాంటి ఈ బ్రహ్మాండంనుండి శ్రీహరి స్థూలశరీరం. ఈ బ్రహ్మాండాన్ని పర్జుణేనా, ఆ వర్ణనం ప్నా నమస్త కుకాలూ కలుగుతాయి.

శ్రీహరి స్థూలశరీరంలోని రహస్యాలు తెలిసినవారికి నిజశరీర రహస్యం కూడా తెలుస్తుంది. భూమంథలం, అందున్న ద్వీపాలు, వర్షాలు, నదులు, పర్వతాలు, అకాశం, నమోద్రం, సాకాశం, దిక్కులు, నరకాలు, తారకలు మొదలైనవి మహాశ్వర్యాన్ని కలిగిస్తాయి ఇన్నిటియందు నిండియున్న సకల జీవసమాహమే శ్రీహరి స్థూలశరీరం. అది ఎంత అద్భుతమో యోచించు' అని కుకయోగి వరీశ్వురేంద్రునిలో చెప్పాడు.

ఎమెస్కో వచన మహాభాగవతం

(రెండవ సంపుటం)

శ్రీ పోతన మహాభాగవతమునకు అనుకృతి

అయినంపూడి గురునాథరావు

శతావధాని కీ॥శే॥ శ్రీ కోట వీరాంజనేయ శర్మగారి ఎమెస్కో వచన రామాయణం ప్రచురణ పూర్తి కాగానే - అనూహ్యంగా శ్రీ దేవీ భాగవతమును వచన రూపంలో వెలువరించాలని సంకల్పం కలిగింది.

ఈ సంకల్పము కలుగుటయే తరువాయి - మా చూపులు - సంస్కృతాంధ్ర ఆంగ్ల, హిందీ భాషా చతుర్ముఖులు అయిన విద్యార్థి శ్రీ అయినంపూడి గురునాథ రావుగారి దెస ప్రసరించాయి. శ్రీ గురునాథరావుగారు మా కోరిక ననుసరించి శ్రీ దేవీ భాగవతమును ఆంధ్రీకరణములో సంస్కృత మూలమునకు తీసిపోకుండా సరళ వచన రచనములో ధారాళముగా రచన గావించారు. ఆ రచనను పూర్తిగా మూడు సంపుటలుగా వెలువరించి యున్నాము.

ఎమెస్కో రామాయణమును సమాదరించినట్లుగా శ్రీ గురునాథరావుగారి రచన శ్రీ దేవీ భాగవతమును పాఠకులు సహృదయముతో భక్తి పూర్వకముగా సమాదరించియున్నారు. ఈ సమాదరణ-మమ్ములను ఆయనచే - బమ్మెర పోతన శ్రీ మద్భాగవతమును ఆంధ్రలోకమునకు సరళవచనములో అందించ తలంపునకు పురికొల్పినది.

బమ్మెర పోతన భాగవతము అనగానే భక్తి ప్రపూరితమైన గాథలు - గజేంద్ర మోక్షము, ప్రహ్లాద చరిత్ర, వామన చరిత్ర, రుక్మిణీ కళ్యాణం, అంజనేయ పుట్టినది - ఈ భక్తమణుల మూల సూత్రమైన వాసుదేవతత్వము మనలో రీషిపాఠ్యానము - ఈ భక్తమణుల మూల సూత్రమైన వాసుదేవతత్వము మనలో పొంగి పొరలుతుంది. హరికీ, యోగివరులకూ అభిషేకమైన భాగవతగాథలు మధుర భక్తిలో ముంచి పచ్చంతురాయిని కూర్చిన బమ్మెరపోతన తెలుగు కావ్యం భాగవతగాథను సంపూర్ణముగా సరళ తెలుగు వచనంలో అందించినాము.

ఈ సంపుటములనుకూడ పాఠకులు భక్తి ప్రపత్తిలో సమాదరించగలరని మా భావన.

యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ

మచిలీపట్నం - సికింద్రాబాదు

శ్రీ బాలాజీ ఆర్ట్స్ ప్రింట్స్.